

ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์
และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19
ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

สมฤดี วงษ์วิริยะกุล

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2568

ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์
และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19
ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนากฎมสังคมอย่างยั่งยืน
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์
และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19
ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

สมฤดี วงษ์วิริยะกุล

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนากฎมสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ นาระทะ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยศ สัมฤทธิ์สกุล)

รองอธิการบดี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวสมฤดี วงษ์วิริยะกุล
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน

บทคัดย่อ

สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลกและเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างมีนัยสำคัญเป็นวิกฤตคู่ขนานระหว่างวิกฤตด้านสาธารณสุขกับวิกฤตด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงต่อระบบโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากไม่สามารถพึ่งตนเองได้

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบทและฐานคิด นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร 2) กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร และ 3) ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง ดังนี้ 1) สมณะ จำนวน 2 รูป 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน 3) ตัวแทนเครือข่าย จำนวน 10 คน และ 4) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการศึกษาพบว่า 1. บริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร มีการวิวัฒน์ 3 ระยะ ดังนี้ 1) โอโศก 2) แพทย์วิถีธรรม 3) ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ 2. กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ 1) การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ 3) การพัฒนาชุมชนภูผาฟ้าน้ำ 4) เครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร และ 3. ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ดังนี้ 1) ทุนสถาบัน 2) ทุนมนุษย์ และ 3) ทุนทางสังคม

คำสำคัญ : นวัตกรรมทางสังคม, ขาดทุนคือกำไร, สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19, การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง, ทุนทางสังคม

Title	THE SUCCESS FACTOR OF SOCIAL INNOVATION (OUR LOSS IS OUR GAIN) ON BENEFIT AND STRENGTHENING IN THE COVID-19 PANDEMIC : A CASE STUDY OF PHU PHA FAH NAM COMMUNITY, MAE TAENG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE, THAILAND
Author	Miss Somridee Wongviriyakul
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phanit Nakayan

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic situation has had global impacts and caused the emergence of a major economic recession. This was a parallel crisis between public health and the economy. Thailand has been directly affected, particularly in terms of foundational economic structures that lack self-reliance.

This study aimed to explore 1) The contextual basis and concept, 2) social innovation process (Our Loss Is Our Gain) on benefits, and 3) success factors of social innovation (Our Loss Is Our Gain) on benefits and strengthening in THE COVID-19 pandemic.

The study was qualitative research. Key informants as selected using purposive sampling were as follows: 1) two samanas, 2) one community leader, 3) ten network representatives, and 4) forty stakeholders. Data were collected through in-depth interview, participatory observation and focus group discussion and its validity was checked by using triangulation.

Findings were as follows: 1. contextual basis and concept could be classified into three periods: 1) Asoke. 2) Buddhist Medicine Foundation. and 3) Phu

Pha Fah Nam community in the COVID-19 pandemic. 2. The social innovation process (Our Loss Is Our Gain) on benefits consisted of 4 steps: 1) sufficiency economy management, 2) human potential development, 3) Phu Pha Fah Nam community development, and 4) social innovation network. and 3. success factors of social innovation (Our loss is Our Gain) on benefit and strengthening in the COVID-19 pandemic consisted of 3: 1) institutional capital 2) human capital and 3) social capital.

Keywords : social innovation, our loss is our gain, COVID-19 pandemic situation, sufficiency economy management, social capital

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลุล่วงได้นั้น ข้าพเจ้าขอโน้มรำลึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ผู้ ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม พระองค์ทรงวางรากฐานการพัฒนาประเทศด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผาณิตย์ นาขยัน อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ อาจารย์ ดร. ประมินทร์ นาระทะ และคณาจารย์ทุกท่านที่เมตตาให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ และแนวทางการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอโน้มกราบขอบพระคุณพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ในความเมตตา กรุณา บ่มเพาะสอนในสิ่งที่ถูก ตรง พาทำในสิ่งที่ถูกต้อง และกราบขอบพระคุณ อาจารย์หมอเขียว ดร.ใจเพชร กล้าจน ที่ได้โน้มนำคำ สอนอันทรงคุณค่ามาถอดรหัสพาปฏิบัติด้วยความพากเพียร เมตตา และให้โอกาสกับทุกชีวิต

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณทุกท่านที่ร่วมบำเพ็ญคุณงามความดีในการขับเคลื่อนพระราชปณิธาน ของเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จลุล่วงไปตามลำดับ

สมฤดี วงษ์วิริยะกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจสอบเอกสาร	8
พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9	8
หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9	12
หลักเศรษฐกิจพอเพียง.....	21
หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง	25
แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์.....	33
แนวคิดทุนทางสังคม.....	34
แนวคิดนวัตกรรมทางสังคม	40

แนวคิดระบบทุนนิยม.....	44
แนวคิดระบบบุญนิยม	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
กรอบแนวคิดในการวิจัย	53
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	54
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	54
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	55
เครื่องมือในการวิจัย.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล	59
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	61
ตอนที่ 1 บริบทและฐานคิดที่นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า.....	62
ตอนที่ 2 กระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่.....	78
ตอนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	167
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	175
สรุปผล	175
อภิปรายผล.....	186
ข้อเสนอแนะ	220
บรรณานุกรม.....	222
ประวัติผู้วิจัย.....	229

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การวิวัฒน์ฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร.....	64
ตารางที่ 2 กรณีข้อขัดแย้งเหตุการณ์ “นานาสังวาส”	66
ตารางที่ 3 สาเหตุหลักของความเจ็บป่วยตามหลักการแพทย์วิถีธรรม	81
ตารางที่ 4 วิธีการปรับสมดุลทางกาย-การปรับสมดุลทางใจ	82
ตารางที่ 5 วิธีการรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล	84
ตารางที่ 6 การสูดดม อบอาบ เช็ด ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง	85
ตารางที่ 7 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม	89
ตารางที่ 8 กระบวนการเรียนรู้.....	92
ตารางที่ 9 ปฏิทินวัฒนธรรมประจำปี.....	106
ตารางที่ 10 กิจกรรมประจำวันของชุมชนภูผาฟ้า.....	109
ตารางที่ 11 รายการตารางเวลา หลักสูตรแพทย์แผนไทยคำจุนโลก	145
ตารางที่ 12 ผู้เข้าร่วมการอบรมทาง Online สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	147
ตารางที่ 13 ความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล	158
ตารางที่ 14 สรุปบริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร	176
ตารางที่ 15 การวิเคราะห์การดูแลสุขภาพพึ่งตนหลักการแพทย์วิถีธรรมด้วย “อริยสัจ 4”	199
ตารางที่ 16 เปรียบเทียบไตรสิกขาและมรรคมงคล 8.....	201
ตารางที่ 17 การปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญาที่เป็นอริยะ.....	201

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	53
ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของชุมชนภูผาฟ้า.....	62
ภาพที่ 3 สภาพพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม ระดับชุมชน	63
ภาพที่ 4 สถานที่ฝึกฝนนวกะ	68
ภาพที่ 5 สมณะโพธิรักษ์รับรางวัลแมนเฮ (Manhae Grand Prize) ประเทศเกาหลี	70
ภาพที่ 6 การหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว.....	74
ภาพที่ 7 ปิตราชธานีโอศก “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า”	75
ภาพที่ 8 นโยบายแพทย์วิถีธรรมในสถานการณ์ COVID-19.....	76
ภาพที่ 9 ผัก-ผลไม้ ฤทธิ์ร้อน-ฤทธิ์เย็น	83
ภาพที่ 10 น้ำสมุนไพรปรับสมดุล.....	83
ภาพที่ 11 ทฤษฎี น้ำ 12 แก้ว.....	84
ภาพที่ 12 การสูดดม อบ อาบ ด้วยสมุนไพร.....	86
ภาพที่ 13 การออกกำลังกาย ฝึกกลมหายใจ	86
ภาพที่ 14 การออกกำลังกาย กอดจุดลมปราณ.....	87
ภาพที่ 15 การกัวซา	88
ภาพที่ 16 การสวนล้างพิษออกจากลำไส้ (ดีท็อกซ์).....	88
ภาพที่ 17 การพอกทา หยอด ประคบ	89
ภาพที่ 18 กระบวนการ “ไตรสิกขา”	90
ภาพที่ 19 ชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย จิตใจดีงาม จิตใจเป็นสุข	94
ภาพที่ 20 การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต (1).....	104
ภาพที่ 21 การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต (2).....	105

ภาพที่ 22	งานจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม	108
ภาพที่ 23	ผู้นำพาสวดมนต์และทบทวนธรรม	110
ภาพที่ 24	ธรรมะพาพ้นทุกข์	110
ภาพที่ 25	การประชุมอธิการบดีธรรม (ระบบออนไลน์)	115
ภาพที่ 26	การประชุมอธิการบดีธรรม (ชุมชนภูผาฟ้า)	115
ภาพที่ 27	ผังการบริหารจัดการน้ำ	118
ภาพที่ 28	ถนนแบบลดระดับ (ถนนน้ำล้น)	118
ภาพที่ 29	ฝายชะลอน้ำพอเพียง	118
ภาพที่ 30	คันกั้นน้ำและการส่งน้ำใช้ในการอุปโภค บริโภค	119
ภาพที่ 31	บ่อบำบัดน้ำเสีย	119
ภาพที่ 32	ธนาคารน้ำใต้ดิน	120
ภาพที่ 33	การนำเทคโนโลยีโซลาร์เซลล์กับการจัดการน้ำ	121
ภาพที่ 34	การพังทลายของถนนดิน	122
ภาพที่ 35	การทำรางน้ำ-ระแนงพอเพียง	122
ภาพที่ 36	การทำแนวกันไฟร่วมกับเจ้าหน้าที่	124
ภาพที่ 37	การเข้าใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าใช้สอย	125
ภาพที่ 38	อาคารศาลาดอยฟ้า (อาคารส่วนกลาง)	126
ภาพที่ 39	การติดตั้งโซลาร์เซลล์	127
ภาพที่ 40	อุปกรณ์เครื่องใช้จากโซลาร์เซลล์	127
ภาพที่ 41	เครื่องใช้ครัวเรือนจากโซลาร์เซลล์	128
ภาพที่ 42	โปสเตอร์ณรงค์ “อาหารเป็นหนึ่งในโลก”	128
ภาพที่ 43	โปสเตอร์ณรงค์ กสิกรรมไร้สารพิษ	129
ภาพที่ 44	การปลูกพืชผสมผสาน	130
ภาพที่ 45	นาแปลงเล็ก	130

ภาพที่ 46	แบบโคก หนอง นา	130
ภาพที่ 47	บารายคัลเจอร์	132
ภาพที่ 48	การปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	132
ภาพที่ 49	ความหลากหลายในวิถีชีวิตการผลิตอาหารเป็นยา.....	133
ภาพที่ 50	การบ้านกสิกรรมไร้สารพิษ.....	135
ภาพที่ 51	การสื่อสาร หนังสือ, วารสาร (วิชาการ).....	139
ภาพที่ 52	เครื่องมือ โซเชียลมีเดีย.....	140
ภาพที่ 53	บรรยากาศการอบรมในพื้นที่	142
ภาพที่ 54	การอบรมเชิงปฏิบัติการ (1)	142
ภาพที่ 55	การอบรมเชิงปฏิบัติการ (2)	143
ภาพที่ 56	หลักสูตรแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก (ออนไลน์).....	144
ภาพที่ 57	สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย.....	150
ภาพที่ 58	ชุดคู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรม.....	152
ภาพที่ 59	สัมมนาทางวิชาการและการดูงานภาคสนาม	153
ภาพที่ 60	การศึกษาวិถีชุมชนกับการดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม	154
ภาพที่ 61	รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์.....	155
ภาพที่ 62	โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล	157
ภาพที่ 63	แคร่แบ่งปัน.....	160
ภาพที่ 64	ตลาดอารียะ (งานฉลองหนาว).....	162
ภาพที่ 65	โปสเตอร์ณรงค์ พรรคสมาธิปไตย	164
ภาพที่ 66	โลโก้พรรคสมาธิปไตย.....	165
ภาพที่ 67	การประชุมพรรคสมาธิปไตย.....	166
ภาพที่ 68	โปสเตอร์ณรงค์ พรรคสมาธิปไตย	167

ภาพที่ 69 สรุปกระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19.....	179
ภาพที่ 70 สรุปปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร.....	184
ภาพที่ 71 การจัดระดับของเศรษฐกิจพอเพียง.....	197
ภาพที่ 72 อริยมรรคมีองค์ 8	200
ภาพที่ 73 จุดเริ่มต้นของการศึกษา สัมมาทิฐิ.....	210
ภาพที่ 74 ขาดทุนของเรา คือ กำไรของเรา “ยิ่งให้ไป ยิ่งได้มา”	217
ภาพที่ 75 พระรัตนตรัยเป็นสรณะ.....	219

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

วิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกและเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างเฉียบพลัน จิตติศักดิ์ นันทพานิช (2564: 4) พบว่าความเสียหายเปรียบเทียบกับได้กับมหาวิกฤต (The Great Depression) วิกฤตการณ์ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ได้แพร่พิชในช่วงปลาย พ.ศ.2472 นำไปสู่การปฏิวัติ ส่วนในระบบสาธารณสุขพบว่าในรอบ 64 ปีที่ผ่านมาเกิดการระบาดใหญ่ของโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจมาแล้ว 6 ครั้ง นับแต่ปี พ.ศ. 2499 ไข้หวัดใหญ่เอเชีย (Asia flu), ปี พ.ศ. 2511 ไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง, ปี พ.ศ. 2546 “ซาร์ส” โรคทางเดินหายใจอักเสบเฉียบพลัน, ปี พ.ศ. 2552 “ไข้หวัดใหญ่ 2009”, ปี พ.ศ. 2555 “เมอร์ส” โรคทางเดินหายใจตะวันออกกลางและล่าสุดปี พ.ศ. 2563 “โควิด-19” ประเมินการณ์ว่าทุก 10 ปีเศษ วิกฤตโรคระบาดที่ทำลายระบบเดินทางหายใจจะเวียนกลับมาเยือนในรูปแบบที่แตกต่างกันและมหาวิกฤตแห่งศตวรรษในครั้งนี คือ วิกฤตคู่ขนานระหว่างสาธารณสุขและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ส่งผลกระทบและความเสียหายในทุกมิติ

รัฐบาลไทยประกาศข้อกำหนดแห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 พบว่ากรุงเทพมหานครและจังหวัดหัวเมืองถูกผลกระทบมากที่สุด เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโครงสร้างในทุกระดับที่ต่างก็ได้รับผลกระทบเป็นห่วงโซ่ ลุกลามไปทั้งสังคมและเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์จากสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ได้เปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของโลกอย่างถึงรากถึงโคน จิตติศักดิ์ นันทพานิช (2564: 54-83) จากการศึกษาวิกฤตโควิด-19 พบว่าในรอบเพียง 25 ปีประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจระดับมหภาคมาแล้ว 3 ครั้ง นับแต่ปี พ.ศ.2540 วิกฤตต้มยำกุ้ง, ปี พ.ศ.2551 วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์-ไครซิส และปี พ.ศ.2563 ประเมินการณ์ว่าทุก 10 ปี วิกฤตเศรษฐกิจจะเวียนกลับมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน และวิกฤตโควิด-19 กรมอนามัย (2566) สรุปผลสถิติทั่วโลกใน 219 ประเทศ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 พบผู้ติดเชื้อทั่วโลกมากกว่า 674,300,771 ล้านคน และรักษาตัวกว่า 667,507,547 ล้านคน เสียชีวิตกว่า 6,793,224 ล้านคน สถานการณ์โลกเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างเฉียบพลันจากมาตรการล็อกดาวน์ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยหลังรัฐบาลประกาศล็อกดาวน์ในสถานการณ์แพร่ระบาด COVID-19 สร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจส่งผลให้คนตกงานกว่า

10 ล้านคน และ 8.4 ล้านคนมีความเสี่ยงที่จะยกเลิกการจ้างงาน อัตราว่างงานสูงสุดในรอบ 11 ปี สูงเท่ากับวิกฤตต้มยำกุ้งปี 2540 ก่อผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของครัวเรือน

สำหรับประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงต่อระบบโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลให้ภาครัฐอัดฉีดเม็ดเงินครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในปีพ.ศ. 2563 ได้มี “พระราชกำหนดให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงิน เพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พ.ศ. 2563 ” จำนวน 1 ล้านล้านบาท เพื่อเป็นการกระตุ้นการบริโภคและฟื้นฟูเศรษฐกิจ จากรายงานการประเมินความเสียหายผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อสภาวะโรคระบาด พบว่าผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ไม่จำกัดเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองยังต่อเนื่องไปเขตชุมชนในชนบท ด้านแรกที่ได้รับผลกระทบ คือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานในเมือง โดยเฉพาะเขตกรุงเทพมหานครและหัวเมืองได้รับผลกระทบจากวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 มากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างที่ไม่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนไปทำงานที่บ้าน เนื่องจากงานค่อนข้างผูกติดกับเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรมและยังเป็งานที่ไม่ได้มีการปรับใช้เทคโนโลยีมากนัก การทำงานที่ใช้แรงงานจึงไม่เอื้อต่อการทำงานที่บ้านหรือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแต่อย่างใด โดยส่วนใหญ่มุ่งกลับบ้านที่ชนบทไปพึ่งชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของแรงงานในเมืองได้กล่าวว่า “...เพราะมั่นใจว่าถึงจะไม่มีเงิน แต่ก็ยังมีข้าว มีปลา มีผักที่หากินได้ และคิดว่าน่าจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในขณะที่ไม่มีทั้งเงินและงาน..” (กฤษฎา บุญชัย และคณะ, 2563: 3-19) และกฤตเมธ บุญนุ่น (2560: 1-14) ได้กล่าวว่าในการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางสังคม” การเปิดโอกาสให้ชุมชนนำเสนอแนวทางในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดยให้ความสำคัญในการพัฒนาโดยการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตในสังคมเป็นที่ตั้ง นวัตกรรมทางสังคม คือ กระบวนทัศน์ทางความคิดที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม ภายใต้ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อลงกรณ์ คุณตระกูล (2553: 3-4) ได้กล่าวว่าส่วนใหญ่ภาครัฐให้การสนับสนุนและศึกษานวัตกรรมเชิงเทคโนโลยี โดยเน้นการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเพียงด้านเดียวไม่สอดคล้องกับการพัฒนาด้านสังคม ส่งผลให้ขาดดุลยภาพในการพัฒนา

พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาเป็นชุมชนภูผาฟ้าน้ำ เป็นชุมชนปฏิรูปใหม่โดยผู้ปฏิบัติธรรมแนวอโศก โดยการบูรณาการรักษาสภาพแบบองค์รวมด้านร่างกาย-จิตใจ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ โดยมี “หลักการพึ่งตน” เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติจนเป็น “วิถีชีวิต” กว่า 50 ปี ในการไม่พึ่งงบประมาณจากภาครัฐ ผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนภูผาฟ้าน้ำเป็นกลุ่มสำหรับศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับในสถานการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์จากการวิจัย

- 1) ทำให้ทราบถึงสถานะทุนทางสังคมที่สำคัญที่มีอยู่ในชุมชนภูผาฟ้า น้ำ
- 2) นำไปสู่การค้นพบศักยภาพ “ทุนทางสังคม” ที่มีอยู่ออกมาใช้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพชีวิตตามภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นอย่างเหมาะสม
- 3) สามารถนำผลการศึกษาวิจัยในการกำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนาของหน่วยงานการปกครองในระดับท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ประโยชน์ด้านความรู้

ได้องค์ความรู้ในการใช้นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อําเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในระดับบุคคล ระดับปฏิบัติ และระดับนโยบาย

3. ประโยชน์ด้านการพัฒนา

- 1) ระดับบุคคล ได้แนวทางการดำเนินวิถีชีวิตในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วยตนเองที่สมดุลต่อ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม
- 2) ระดับปฏิบัติ ได้แนวทางในการดำเนินการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สำหรับประชาชนที่สมดุลต่อ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3) ระดับนโยบาย ได้แนวทางในการกำหนดนโยบายแนวการดำเนินการส่งเสริมวัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 สำหรับประชาชนที่สมดุล ต่อสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ วัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และแนวคิดส่วนบุคคล เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความควบคู่ไปกับการสังเกต เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคม มีขอบเขตการวิจัยที่ประกอบไปด้วย ขอบเขตด้านพื้นที่ ด้านเนื้อหา และด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ดำเนินการในพื้นที่ ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตำบลป่าแป๋ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จ วัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. บริบทและฐานคิดวัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1.1 บริบทชุมชนภูผาฟ้า น้ำ

1.2 ฐานคิดวัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร

2. กระบวนการวัฒนธรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ มีปัจจัยหลักที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

2.1 การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 การพัฒนาศักยภาพมนุษย์

2.3 การพัฒนาชุมชนชุมชนภูผาฟ้า น้ำ

2.4 เครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

3. ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยทุนทางสังคม 3 ประการ ดังนี้

3.1 ทุนสถาบัน

3.2 ทุนมนุษย์

3.3 ทุนทางสังคม

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID - 19 ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้

1. สมณะ จำนวน 2 รูป
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน
3. ตัวแทนเครือข่าย จำนวน 10 คน 1) ภาคกลาง 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ภาคเหนือ 4) ภาคใต้ และ 5) ต่างประเทศ จำนวน 10 คน
4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ขาดทุนคือกำไร นัยยะของการขาดทุน คือ การปฏิบัติตนของชุมชนภูผาฟ้าน้ำในการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ในการแบ่งปันความรู้ความสามารถในการประกอบกิจกรรมการงานต่าง ๆ การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้วยความปรารถนาดี ช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม ทำงานโดยไม่รับผลตอบแทนเป็นตัวเงินหรือผลลัพธ์ คือ กำไร ความสุขจากการให้ เสียสละ และแบ่งปัน ก่อประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เสริมสร้างความสงบสุขให้กับสังคม

กำไรอาริยะ หมายถึง การที่ได้มาฝึกฝนและขัดเกลาตนเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละกำลังแรงงานให้กับสังคมมากเท่าไรนั้นว่าได้ “บุญ” มากเท่านั้น ในการปฏิบัติลด ละ เลิก การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการขาดทุนนับเป็นกำไรของนักปฏิบัติธรรม ส่งผลให้มีศีลและคุณธรรมเพิ่มขึ้น ในการเรียนรู้โลก เข้าใจโลก ช่วยโลกได้ เมื่อนักปฏิบัติธรรมมีความเข้มแข็งในศีลธรรม คุณธรรมส่งผลในการ

สร้างวัฒนธรรมที่ดีให้กับสังคมได้ เป้าหมายหลักในการพึ่งตนและช่วยผู้อื่น การพัฒนาศีล คุณธรรม ของนักปฏิบัติธรรมให้เพิ่มขึ้น ๆ ไปตามลำดับ

สาธารณโภคี หมายถึง ระบบสาธารณะโภคีเป็นเศรษฐกิจทางเลือกใหม่ ในการพัฒนาเชิงบูรณาการสำหรับชุมชน สังคม การแบ่งปันทุนที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่ส่วนรวมหรือส่วนกลาง เวลา แรงงาน ทุนรอน สติปัญญา ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ โดยการบริโภคน การผลิตและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นวัฒนธรรมให้ได้อาศัยร่วมกัน ต่างสละตัวออกสู่ส่วนกลางเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมโดยรวม ไม่สะสม สร้างสังคมที่มีความสามัคคีเข้มแข็ง

นวัตกรรมทางสังคม หมายถึง แนวความคิดใหม่ รวมถึงการปรับหรือพัฒนาบนฐานเดิม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วนที่ก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าทั้งในการแก้ปัญหาและการพัฒนาให้แก่สังคม โดยการออกแบบจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในสังคมบ่มเพาะและสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ 1) การกล่อมเกลางานทางสังคม 2) บรรทัดฐาน 3) ค่านิยมในสังคม 4) เทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่ชุมชน ในการสร้างความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายในการบริหารจัดการท้องถิ่นเชิงรุก ภายใต้กิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร และเกิดจากความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม

องค์ประกอบของทุนทางสังคม หมายถึง เรื่องของความสัมพันธ์ในความเป็นรูปธรรมและนามธรรมประกอบด้วย ความเชื่อใจ (trust) บรรทัดฐาน (norm) และเครือข่าย (network) ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ ผู้นำชุมชนเป็นคนดีมีคุณธรรม สมาชิกแพทยวิถีธรรมเป็นจิตอาสา นักวิชาการ ทำงานไม่รับค่าตอบแทน 2) ทุนสถาบัน การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายในประเทศและต่างประเทศที่ทำงานเชื่อมโยงกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นพลวัต 3) ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาจากตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ในการดำเนินวิถีชุมชนที่แสดงออกปัจจัยสี่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย สะท้อนให้เห็นความความพอเพียง ในการอยู่ร่วมกันของผู้คนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ใช้การปฏิบัติศีลเป็นวินัยในการขัดเกลาและการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่กลุ่ม ต้นทุนที่สำคัญก่อให้เกิดการพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ เป็นสมบัติสาธารณะในชุมชน สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาวันจะเพิ่มคุณค่ามากยิ่งขึ้น

การแพทย์วิถีธรรม หมายถึง การดูแลสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ การแพทย์ที่นำเอาจุดดีของวิทยาศาสตร์การดูแลสุขภาพทั้ง 4 แผน คือ แผนปัจจุบัน แผนไทย แผนทางเลือกและแผนพื้นบ้าน รวมกับหลัก 8 อ. เพื่อสุขภาพที่ดีของสถาบันบุญนิยม ได้แก่ 1) อิทธิบาทสี่ 2) อารมณ์ 3) อาหาร 4) อากาศ 5) ออกกำลังกาย 6) เอนกาย 7) เอาพิษออก 8) อาชีพการงาน มาจัดการองค์ความรู้ ประยุกต์ผสมผสานบูรณาการด้วยหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน เน้นการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุ ด้วยวิธีการที่เรียบง่ายได้ผลเร็ว สามารถ

พึ่งพาตนเองได้ ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก ประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตได้อย่างยั่งยืน โดยสามารถสร้างความเป็นพุทธะในตนไปพร้อม ๆ กับการเกื้อกูลมวลมนุษยชาติ ด้วยการสานพลังกับภูมิมิติในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม หมายถึง บุคคลนานาชาติพันธุ์ทั้งในและต่างประเทศ ที่ได้เรียนรู้การแพทย์วิถีธรรมตามสื่อต่าง ๆ แล้วนำไปปฏิบัติดูแลสุขภาวะตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ และแนะนำช่วยเหลือผู้อื่นให้ดูแลสุขภาวะตามหลักการแพทย์วิถีธรรม โดยไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ ในการสร้างความเป็นพุทธะในตนไปพร้อม ๆ กับการเกื้อกูลมวลมนุษยชาติ

ชุมชนภูผาฟ้า หมายถึง ชุมชนที่ปฏิรูปใหม่โดยผู้ปฏิบัติธรรมแนวโอศกโดยการผ่านการบูรณาการโดย สมณะโพธิรักษ์ (ผู้นำทางจิตวิญญาณชาวโอศก) ผู้ก่อตั้งหลักการ “บุญนิยม” ในการบูรณาการและนำนวัตกรรมสังคมชาตุนคือกำไร รับผิดชอบต่อประชาชนร่วมกว่า 50 ปี และลูกศิษย์ฝ่ายฆราวาสผู้รับการถ่ายทอด “นวัตกรรมทางสังคม ชาตุนคือกำไร” ไปปรับประยุกต์ใช้ร่วมกว่า 25 ปี ตามลำดับ โดยหมอเขียว ใจเพชร กล้าจน และจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมนานาชาติพันธุ์ เครือข่ายในประเทศและต่างประเทศ ร่วมบำเพ็ญทำกิจกรรมและพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักธรรมในพุทธศาสนา สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงประสานความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชุมชน เครือข่าย ซึ่งแต่ละกิจกรรมมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพในและเชื่อมโยงกับสังคมภายนอก สร้างประโยชน์กับประชาชนในวงกว้าง อีกนัยยะหนึ่งมีบทบาทเป็น “ศูนย์การเรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” วิถีชีวิตที่เน้นการพึ่งตนเอง รวมสรรสร้างวิถีชีวิตใหม่เป็นทางเลือกให้สังคม อาทิ การทานอาหารมังสวิรัต การแพทย์ทางเลือกตามแนวทางแพทย์วิถีธรรม กสิกรรมไร้สารพิษ ภูมิธรรม คือ การเสียสละ มุ่งหวังสร้างค่านิยมใหม่และยกระดับสังคม

นักบวชชาวโอศก คือ ผู้บวชมีความตั้งใจจริงที่จะใช้ชีวิต ตามพระธรรมวินัย มีศักยภาพ ของความเป็นผู้สละบ้านเรือน เข้าสู่ชีวิตนักบวชได้ มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจและปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับฐานะพุทธทายาท ที่สำคัญ คือ ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้ชีวิตในชุมชนชาวโอศก และปฏิบัติขัดเกลากจนได้รับการรับรองจากหมู่สงฆ์แล้ว ผู้ที่จะเป็นนักบวชชาวโอศก

สมณะ หมายถึง นักบวชชายชาวโอศก ถือศีลอย่างเคร่งครัด ศีล 43 ข้อ มีจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลเป็นข้อสมทานในการปฏิบัติ นอกเหนือจากวินัยสงฆ์ 227 ข้อ จดเว้นการมีเงินหรือการรับเงิน ฉันทอาหารมังสวิรัตวันละ 1 มื้อ จดเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด ปฏิเสธพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ เช่น ไม่ทำน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ไม่ทำพระเครื่องบูชาสร้างความร่ำรวยแบบพุทธพาณิชย์ โดย “สมณะ” ที่บวชใหม่ จะต้องศึกษาพระวินัยจาก “พระไตรปิฎก” โดยต้องอ่าน “พระไตรปิฎก” เล่ม 1-2 ให้จบเป็นอย่างน้อย ภายใน 5 ปี

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการศึกษาและนำไปสู่ความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย

1. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9
2. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9
3. หลักเศรษฐกิจพอเพียง
4. หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง
5. แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์
6. แนวคิดทุนทางสังคม
7. แนวคิดนวัตกรรมทางสังคม
8. แนวคิดระบบทุนนิยม
9. แนวคิดระบบบุญนิยม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวคิดในการวิจัย

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

1. พระราชดำรัสเรื่องแบบคนจน และขาดทุนของเราคืออะไรของเรา

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร พระราชวังดุสิตวันพุธ ที่ 4 ธันวาคม 2534 ความตอนหนึ่งว่า

“...ประเทศต่าง ๆ ในโลก ในระยะ 3 ปีมานี้คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศ ล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดีเมื่อประมาณ 10 วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาของพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไรจึงได้แนะนำว่า ต้องทำแบบ “คนจน” เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก. เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยหลัง ประเทศเหล่านั้น ที่เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรม ก้าวหน้าจะมีแต่ถอยหลัง และถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบ “คนจน” แบบไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีนี้แหละ คือเมตตา กัน ก็จะอยู่ได้ตลอดไป คนที่ทำงานตาม วิชาการ จะต้องดูตำรา เมื่อพลิกไปถึงหน้าสุดท้ายแล้ว ในหน้าที่สุดท้ายนั้นเขาบอก “อนาคตยังมี” แต่ไม่ บอกว่าให้ทำอย่างไร ก็ต้องปิดเล่มคือปิดตำรา แต่ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรก ใหม่ เปิดหน้าแรกก็เริ่มต้นใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเราใช้ตำราแบบ “คนจน” ใช้ความอะลุ่มอล่วย กันในที่สุดได้ก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่า ขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยาก ให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุน ต้องสร้างโครงสร้าง ซึ่งต้องใช้เงิน เป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ไม่เข้า ประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมี รายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้ รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้จัก สามัคคี รู้เสียสละ คือการ ได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่ เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” (พุทธลักษณะ ไทยทัตกุล, 2559: 12)

พระราชดำรัส “...การที่คนอยู่ดีมีความสุขนั้น เป็นกำไรอย่างหนึ่ง ซึ่งนับเป็นมูลค่าเงินไม่ได้ แต่ถ้าจะคิดให้เป็นมูลค่าเงินจริง ๆ ก็คิดได้ เราต้องจ่ายเงินในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องจ่าย เช่น ทางรัฐบาล โดยกระทรวงมหาดไทย โดยกรมประชาสงเคราะห์ หรือกรมอื่น ๆ จะต้องไปสงเคราะห์ราษฎรที่ยากจน ซึ่งในปีหนึ่งๆ ต้องใช้เงินจำนวนหลายร้อยหลายพันล้านบาท ในการสงเคราะห์ชาวบ้านที่ยากจน โดยไม่ได้อะไรกลับคืนมา เพราะว่า ราษฎรที่ยากจนนี้ เขาไม่มีกำลังที่จะตอบแทนอะไรได้เลย แม้จะทำงานก็ไม่ค่อยได้ เพราะความยากจน แต่ว่า ถ้าเราสามารถที่จะทำให้เขาอยู่ดีกินดีขึ้นหน่อย เขาจะสามารถหารายได้ได้มากขึ้น เราก็จะลดการสงเคราะห์ลงได้...”

“...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain...การเสียคือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็น มูลค่าเงินไม่ได้...”

ในพระราชดำรินั้นได้สร้างความตระหนักถึง “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็น กำไร คือ ความเป็นอยู่ที่ดีและประโยชน์สุขของประชาชน สอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล (2564) “...สำหรับพระองค์จะเป็นการแก้ไขปัญหาโดยใช้ค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ต่ำที่สุด แต่หากเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้น บางครั้งแพลงแพลงก็ต้องทำ เพราะชีวิตมนุษย์เราจะไปตีราคาแบบวัสดุสิ่งของไม่ได้...”

ในสถานการณ์วิกฤติการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่นำมาถึงความสูญเสีย และการขาดภูมิคุ้มกัน เปลว สีเงิน (2563) ได้แสดงทัศนะต่อพระราชดำรัส ว่าด้วยกรณี “Our loss is our gain” ที่สอดคล้องกับยุคสมัยกับความเป็นไปที่กำลังจะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม รวมถึงผู้คนที่อยู่ร่วมในสังคม จุติร่วมไปสู่การทะเลา เบาบาง ในสถานการณ์วิกฤติหรือการลดผลกระทบ การพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสในเปลี่ยนโครงสร้าง ปรับกระบวนการทัศนวิธีคิด วิธีชีวิตในความพอเพียง ในการมองเห็น “กำไร” อันเนื่องมาจากการ “ขาดทุน” คือ การให้การเสียสละเพื่อส่วนรวม นำมาซึ่งความสงบสุขร่มเย็นของชาติบ้านเมือง

สอดคล้องกับ จินตนา บุญบงการ (2551: 161) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ในหลักการทรงงานของพระองค์มีความเป็นสากล ไม่ยึดติดตำรา ตามภูมิสังคมบริบทนั้น ๆ ทรงเน้นย้ำไปที่ผลตอบแทนให้ราษฎรเป็นสุขหรือเพื่อประโยชน์สุขมากกว่าผลตอบแทนทางการเงิน ดังพระราชดำรัส “...ขาดทุนคือกำไร...” พระองค์ทรงใช้ความเรียบง่าย เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

ระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะจัดลำดับความสำคัญของ “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” มูลค่าเป็นเศรษฐกิจจากการเงินกระแสหลักที่เน้นจะตอบสนองต่อความต้องการที่ไม่จำกัด ก่อปัญหาหรือนำไปสู่ความทุกข์ ขาดโอกาสบรรลุวัตถุประสงค์ในการบริโภคที่จะก่อให้เกิดความพอใจและความสุข

โดยใช้หลัก “ขาดทุนคือกำไร” ในควบคุมความต้องการที่ไม่จำกัดเกินความจำเป็นของชีวิต ก่อให้เกิดความพอเพียง เพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีสร้างความตระหนักในคุณค่า “ขจัดต้นหาความอยากที่ไม่มีอันสิ้นสุด” ลดความสำคัญของเงินในรูปรายได้ที่เป็นตัวกำหนดการบริโภคที่เกินความจำเป็นของชีวิตยังเป็นตัวแปรที่เป็นลดภาระของกลไกการตลาดและการพึ่งพิงกลไกการตลาด ส่งผลให้การบริโภคแบบสมดุล พอเพียงเป็นแนวทางขจัดปัญหาและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อระบบเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ

2. พระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ดังนี้ “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัยว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่มีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และ ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้เราก็จะยอดเยี่ยมได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 84) “...ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดแต่ละท่านแต่ละบุคคล และมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

“...ถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันคิด ช่วยกันทำแม้จะมีการเถียงกันบ้าง ก็เถียงกัน ด้วยรากฐานของเหตุผล และเมตตาซึ่งกันและกัน และสิ่งที่สูงสุด ก็คือประโยชน์ร่วมกัน คือ ความ พอมีพอกิน พออยู่พอลอดภัยของประเทศชาติ...” (คณะทำงานพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน กปร., 2552: 18 อ้างใน พุทธลักษณะ ไทยทัตกุล, 2559: 13)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 ดังนี้ “...พอเพียง นี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ... คนเรา ถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย. ถ้าทุกประเทศมี ความคิด-อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ-มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่งไม่ โลภอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข.พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไป เบียดเบียนคนอื่น. ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็ พอเพียง...” (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มพพ.) และคณะ, 2555: 7 อ้างใน พุทธลักษณะ ไทยทัตกุล, 2559: 13)

มบุญ มุกข์ประดิษฐ์ (2551: 35) พบว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวคิดที่ถูกหล่อหลอมมาจากความเป็นจริงแห่งธรรมชาติเมื่อนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตจนเกิดผล หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในความเป็นจริงของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย สามารถปฏิบัติได้จริง โดยพระองค์ทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง ยึดหลักผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจน “ภูมิสังคม” โดยคำนึงถึงความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งตนเอง โดยการเรียนรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการอาศัย “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถ “พึ่งตน” ในทุกมิติ เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดำเนินการอย่าง “ประโยชน์สูง ประหยัดสุดในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557: 3)

1. หลักความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสเรื่อง ความซื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดมา เพราะเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ พัฒนาชาติด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจต่อกันแล้ว ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก

ดังพระราชดำรัสความว่า “...คนที่ไม่มีความสุขจิต คนที่ไม่มีคามมั่นคง ชอบแต่มั่งง่าย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความ สุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 12 กรกฎาคม 2522

2. หลักอ่อนน้อม ถ่อมตน

การอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นคุณสมบัติที่ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติให้เป็นปกติวิสัยซึ่งทำให้สังคมมีความสมานฉันท์ ทรงปฏิบัติให้เห็นมาโดยตลอด ทรงอ่อนน้อม เวลาที่เสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎร ทรงน้อมพระวรกายไปหาประชาชน คูกเข่าหน้าประชาชน ถามทุกข์สุขปรึกษาหารือเป็นชั่วโมง ๆ ประชาชนนั่งพับเพียบ พระองค์ท่านก็ทรงทรุดพระวรกายนั่งพับเพียบบนพื้นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

3. หลักความเพียร

ความเพียรเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้งานสำเร็จ ต้องมีความมุ่งมั่น โดยเฉพาะการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาในการคิดทำให้ เข้าใจง่าย และปรับให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน หากคนไทยน้อมรับมาศึกษาและปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำต่อไป ความเพียร คือรากฐานของบารมี ความดี ทั้งหมดทั้งปวง ซึ่งประกอบไปด้วย 3 สิ่ง คือ 1) ความอดทน 2) ความตั้งใจ และ 3) ความพยายาม (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

4. หลักรู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัสที่มีค่าและมีความหมาย ลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้ กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัย ทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงาน ร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

5. หลักทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังขทาน

ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศชาติเกิดขึ้นอย่างไม่รู้จบ จำเป็นต้องทุ่มเทกำลังความสามารถเข้าไปแก้ไข จะหยุดการทำงานไม่ได้จึงต้องทำเรื่อย ๆ ไม่สามารถหยุดงานช่วยเหลือประชาชนได้ โดยพระองค์ทรงงานมาตลอด 70 ปี “หลักสังขทาน” มีความหมายคือ “ให้ เพื่อ ให้” เป็นการให้โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่หวังผลตอบแทน การทำงานช่วยเหลือประชาชนจะไม่ทรงกำหนดว่าเป็นใคร มีเชื้อชาติศาสนาใด จึงเป็นการทำแบบสังขทานที่ให้โดยไม่ระบุผู้รับ

ดังพระราชดำรัสความว่า *“...การเป็นพระเจ้าแผ่นดินนั้น เป็นตลอด 24 ชั่วโมง พระองค์ทรงอยู่บนยอดประมิตของสังคม แต่ประมิตในประเทศไทยเป็นประมิตหัวกลับ”*

(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

6. หลักมีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น

ความสุขเป็นเรื่องของการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้น ความสุขที่แท้จริง คือ การทำประโยชน์ให้ผู้อื่น มิใช่ทำให้ตนเองเพียงเท่านั้นต้องสร้างประโยชน์กับคนอื่นเมื่อคนอื่นมีความสุขแล้วเราก็มีความสุขด้วย โดยความสุขของคนอื่น คือ ความสุขของส่วนรวม โดยการยึดประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน

ดังพระราชดำรัสความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

7. หลักศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำงานอย่างผู้รู้จริง

การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

8. หลักระเบิดจากข้างใน

พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ดังพระราชดำรัสว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน ที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

9. หลักทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงาน พระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณสุขไปโรคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

พระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 18 กรกฎาคม 2517

(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

10. หลักภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไรและสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศ ทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการ อะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

11. หลักองค์รวม

ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงอย่างครบวงจร ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หมายถึง การมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นแบบบูรณาการ และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง โดยพิจารณาครบทุกด้านของปัญหาพร้อมแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบ ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อนำใน

การทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้นและหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาดรวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้น คือ ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1, 2 และ 3 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

12. หลักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรในการแก้ปัญหาด้วยหลักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด สามารถทำได้ง่ายหาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมาแก้ปัญหาหรือใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทรงใช้หลัก คุ่มค่า ไม่ใช่ Cost Benefit คุ่มทุน โดยเน้นความยั่งยืนและประโยชน์สุข (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

13. หลักปลูกป่าในใจคน

ป่าไม้เป็นปัจจัยสำคัญของชีวิตมนุษย์ หากไม่มีการปลูกจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้ให้กับทุกคนแล้ว จะทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปด้วยความยากลำบาก เจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลป่าไม้ด้วยหน้าที่พึงกระทำ แต่ชาวบ้านจะสามารถดูแลและหวงแหนป่าไม้ด้วยจิตสำนึก เพื่อรักษาปัจจัยแห่งชีวิตของตนเอง ทรงมีพระราชดำรัสว่า ควรจะมีป่าไม้หมู่บ้านเสียที ป่าจะได้กลับมา หมายถึงชาวบ้านลุกขึ้นดูแลและฟื้นฟูทรัพยากรได้ด้วยตนเอง

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย 4 ธันวาคม 2534 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

14. หลักใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

พระองค์ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติ และต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรมได้ พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติหรือแม้กระทั่ง การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่

ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พืชนอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

15. หลักประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริ ในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง ระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครก็บอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจจะรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้ ๆ อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรมนั้นมิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ นิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น
ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 20 ธันวาคม 2514

16. หลักการพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินี้เบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ และขั้นตอนต่อไปคือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวางเส้นทางชีวิตของตนเองให้เรียบง่าย ธรรมดา และเดินสายกลางด้วยปัญญาพร้อมคุณธรรมในจิตใจ เพื่อนำชีวิตไปสู่ความสมดุลของทรัพยากร ให้มีความมั่นคง และเกิดความยั่งยืน ในที่สุดเปรียบเสมือนเป็นการวางรากฐานของอาคารให้แข็งแรง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุน ประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพา ตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นต่อไป...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 19 กรกฎาคม 2517

17. หลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ การปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อนให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงเครื่องมือ เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน

พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

18. หลักแก้ปัญหาที่จุดเล็ก คิด Macro เริ่ม Micro

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมีมองข้าม

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก เป็น อย่างนั้นต้องแก้ไข การปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรู้ทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่เรอบอก บ้านนี้มันบุตรนั้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม...เอาตกลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำ ต้องค่อย ๆ ทำ จะไป ระเบิดหมดไม่ได้...” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

19. หลักไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย

การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะของการพัฒนาที่ อนุโลม และรอมชอมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย เพราะสภาพปัญหาไม่เหมือนกัน หากใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบครบถ้วนจะพบวิธีการพัฒนาใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาของประชาชน

ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นสิ่งที่ง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งที่ยาก ให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนา

ประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

20. หลักการมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ “ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน โดยยึดหลักประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมและประเทศชาติ

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...สำคัญที่สุด จะต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นแม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดเพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดแท้จริง คือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

พระบรมราโชวาท เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน
วันที่ 1 เมษายน 2536

21. หลักพออยู่พอกิน

ในการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” เป็นหลักพื้นฐานจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป การดำเนินชีวิตให้พออยู่พอกินนั้น ต้องมีทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ต้องอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ หากขาดแคลนจะทำให้ไม่เพียงพอ อดอยาก ไม่มั่นคงในชีวิต จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกวันแต่ทรัพยากรลดลงทุกที ภาวะขาดแคลนย่อมเกิดขึ้น ทรงแก้ปัญหาทุกด้านเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงฟื้นฟูและรักษาความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติที่เสียไป เพื่อสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น เพราะเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่ พอมี พอกิน และขอให้ทุกคน มีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่ พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...ที่สุดก็คือประโยชน์ร่วมกัน คือ ความพอมีพอกิน พออยู่ ปลอดภัยของประเทศชาติ”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2517

22. หลักบริการรวมที่จุดเดียว

การบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...กรม กองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประองคองกัน ประสานกันตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีความถือเอาเป็นศูนย์ของตัวเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคมทั้งในด้านงาน การส่งเสริมการศึกษามายู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่ร่วมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือประชาชน จะได้รับประโยชน์และเส้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...”

พระราชดำรัส วันที่ 11 กันยายน 2526

23. หลักράเรีง คึกคัก ครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

การทำงานให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพต้องอาศัยจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้มีความสุข ไม่เครียด ทรงมีพระราชดำรัสว่า ทำงานต้องสนุกกับงานมิฉะนั้นเราจะเบื่อและหยุดทำงานในระยะต่อมา ดังนั้นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คือ ำเรีง รื่นเรีง คึกคัก ครึกครื้น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562: 18)

24. หลักชัยชนะของการพัฒนา

การแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การต่อสู้กับความยากจน ปัญหาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เสมือนการเข้าสู่สนามรบที่ไม่ใช้อาวุธในการแก้ปัญหา หากใช้ความรู้คู่คุณธรรม คือ ปัญญาในการพัฒนาเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ คือ การได้รับชัยชนะโดยการพัฒนา

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “... ประโยชน์อันพึงประสงค์ของการพัฒนานั้น ก็คือ ความผาสุกสงบ ความเจริญมั่นคงของประเทศชาติและประชาชน. แต่การที่จะพัฒนาให้บรรลุผลเป็นประโยชน์ดังกล่าวได้ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้อยู่ดีกินดีเป็นเบื้องต้น ก่อน เพราะฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนนั้น คือ รากฐานอย่างสำคัญของความสงบและความ

เจริญมั่นคง ถ้าประชาชนทุกคนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว ความสงบ และความเจริญ ย่อมจะเป็นผล ก่อเกิดต่อตามมาอย่างแน่นอน จึงอาจพูดได้ว่า การพัฒนา ก็คือการทำสงครามกับความยากจน เพื่อ ความอยู่ดีกินดีของประชาชนโดยตรง. เมื่อใดก็ตาม ที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีและประเทศชาติมี ความสงบ มีความเจริญ เมื่อนั้นการพัฒนาจึงจะถือได้ว่าประสบความสำเร็จ เป็นชัยชนะของการ พัฒนาอย่างแท้จริง...”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ วันที่ 26 กรกฎาคม 2539

กล่าวโดยสรุปจะพบว่าหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เปรียบเสมือน เข็มทิศ เป็นเครื่องชี้นำทางให้ราษฎรใน การดำเนินชีวิตและแนวทางการปฏิบัติในหน้าที่การงาน โดยการจำแนกเป็น 3 แนวทางหลัก ดังนี้

- 1) หลักธรรม (ด้านจิตใจ) โดยการนำหลักการทรงงานมาเป็นฐานคิดในการปฏิบัติในวิถี ชีวิตประจำวันและการทำงาน ดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ชอบธรรม
 - 2) หลักคิด การปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบท หรือแนวทางการพัฒนาตาม “ภูมิสังคม” ของตนเอง
 - 3) หลักปฏิบัติ การนำหลักการทรงงานที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติจน เป็นวิถีชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน
- (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562)

หลักเศรษฐกิจพอเพียง

มูลนิธิชัยพัฒนา (2553) ได้สรุปความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน ภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ ต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกใน

คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

อภิชัย พันธเสน (2542: 10) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่เน้น “การพึ่งตนเอง” เป็นเรื่องของเศรษฐกิจชุมชน โดยเป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่ในประเทศไม่ได้อยู่แบบ “ปัจเจกชน” ซึ่งอยู่แบบ “ชุมชน” สามารถพึ่งตนเองได้ อันเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทยมาเป็นเวลานาน เป็นรากฐานของสังคมประเทศชาติ สอดคล้องกับ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2563)) เพราะในอดีตนั้น สังคมไทยชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจาก วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการ พัฒนาคุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

เงื่อนไข การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้ง ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต กล่าวคือ

1. ความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. คุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (คณะทำงานพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน กปร., 2552)

คณะทำงานพัฒนาและส่งเสริมองค์ความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน กปร, (2552: 27) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละมิติ คือ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้ความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความ พอมี พอกิน พอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดีสร้างสรรค์ให้ตนเอง และชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดีจึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ ของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ใจความตอนหนึ่งว่า

“...เทคโนโลยีนั้น โดยหลักการ คือ การทำสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจมาใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น เทคโนโลยีที่ดีสมบูรณ์แบบจึงควรสร้างสิ่งที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และมีความสูญเสียเปล่าหรือความเสียหายเกิดขึ้นน้อยที่สุด...”

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันที่ 18 ตุลาคม 2522

วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2546: 21-22) เทคโนโลยี ใน “แบบจำลองทางเศรษฐกิจ” ตามแนวพระราชดำริรวมไปถึงแนวทางในการจัดการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ อาจกล่าวได้ว่าพระราชดำรินี้เกี่ยวกับ “สหกรณ์” ตามพระราชประสงค์นั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชนบทอันเป็นรากฐานของเศรษฐกิจไทย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ร่วมกลุ่มเป็นหมู่คณะ ร่วมแรงร่วมใจกันประกอบการเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมฐานะสมาชิก

เน้นความสามัคคี หลีกเลียงอบายมุข และสวดคล้องโครงสร้างพื้นฐานของประเทศที่ควรจะเป็น คือ ความสุขสมบูรณ์ควรแก้อดภาพ และความสงบสุขของสังคม

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ การมุ่งลดรายจ่ายเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้ และสามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2546: 67) พบว่า ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ยุทธศาสตร์การดำเนินเศรษฐกิจ ตั้งแต่ระดับจุลภาคและระดับมหภาคที่ เน้นการประมาณตน ไม่ทะยานอยากเกินความพอดี ตั้งอยู่บนพื้นฐาน “ความพอเพียง” ซึ่งหมายถึง ความพอมี พอกิน ที่เกิดจากการพึ่งตนเอง อภิชัย พันธเสน (2542: 9) ในการติดตามกระแสพระราช ดำรัสมาโดยตลอด พบว่าเป็นที่ชัดเจนว่าพระองค์ทรงไม่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2539 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจ ของประเทศขยายตัวในอัตราที่สูง พระองค์ทรงเห็นถึง “ความโลภ” และมีการเบียดเบียนให้ผู้อื่น ได้รับความเดือดร้อนเป็นภัยที่มาจากจิตใจของคน โดยสาเหตุหลักประเทศไทยพยายามจะเป็น TRADE ECONOMY ทั้งหมด พระองค์จึงทรงเห็นว่าควรมีการเพิ่มส่วนที่พระองค์ทรงเรียกว่าเป็น SELF SUFFICIENT ECONOMY เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ โดยเน้น ความพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากและต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่นและควรมีเหตุผล

อภิชัย พันธเสน (2560ก: 54) การทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง คือ การทำจากเล็กไป ใหญ่ที่เกิดจากการเปลี่ยนวิธีคิดจากจิตลักษณะ Mindset ภายในของแต่ละบุคคล ส่วนหนึ่งได้จาก วัฒนธรรมที่มีรากจากพุทธธรรม ที่เกิดจาก “ปัญญา” ที่กำกับด้วย “สติ” นำไปสู่ชีวิตที่มีคุณธรรมใน ความพอเพียง จนเกิดเป็นภูมิคุ้มกัน สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้เป็น อย่างดี และได้กล่าวว่า หลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สติ ปัญญาและคุณธรรม จิต ลักษณะของความพอเพียง สติปัญญา คือ รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ความมีคุณธรรม คือ ความ ซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ก็จะเข้าถึงสภาวะของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน แล้วที่สำคัญที่สุด คือ การลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, ม.ป.ป.: 17) พบว่าแนวทางการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง คือ “การ ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิต มุมมองเกี่ยวกับโลกเปลี่ยนหรือเมื่อปรากฏการณ์เปลี่ยน จาก วิฤตการณ์ของสังคมที่ขาดภูมิคุ้มกัน และมีทิศทางการพัฒนาในการพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีกระทั่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับโจน จันได (2564: 5) ได้ให้ทรงเห็นว่า ขณะนี้วิกฤตที่น่ากลัวกว่าโควิด-19 คือ “วิกฤตทางความคิด” ที่ว่าไม่มีเงิน ก็ไม่มีทางรอดจากวิกฤตนี้ ดังนั้น ต้องลงมาสัมผัสกับชีวิตที่พอเพียงตามศาสตร์ของพระราชแล้วจะพบว่า ทางรอดที่สำคัญ คือ ทำการศึกษาให้เชี่ยวชาญและสื่อสารและแบ่งปันไปยังผู้อื่น คือ ทางรอดของสังคมไทย

หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

สมณะโพธิรักษ์ (2556: 11-13) ได้กล่าวว่า พุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งปัญญาและเหตุผล ที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่จะฝึกฝนตนเองให้มีปัญญาสูงสุด คือ การพึ่งตนเอง ตามหลักที่ พระพุทธศาสนาที่ว่า อัตตาหิ อัตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน คือ ความพอเพียงที่จะพึ่งตนเองได้ และรู้จักพอกับสิ่งที่ตนมี ยินดีกับสิ่งที่ตนเป็น รู้จักดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสาย กลางคำสอนของพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง (มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2551: 6-21)

สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550: 30) ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความรู้ ความจริง ไม่มี ข้อบังคับให้ศรัทธาสามารถพิสูจน์ได้ด้วยตัวเอง ไม่เคยเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อศาสนาใด ๆ เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ.

1. หลักพุทธศาสนาในระบบการดำเนินชีวิตที่ดี

พุทธธรรมแสดงหลักการว่า บุคคลที่ดำเนินชีวิตได้ถูกต้องย่อมมีชีวิตที่ดีงามและส่งผลให้เกิด ความสุขที่แท้จริงอันหมายถึง การมีความสุขที่เกื้อกูลต่อความสุขของผู้อื่นด้วย ต้องมีการฝึกฝนพัฒนา ตน ได้แก่ กระบวนการที่เรียกว่าการศึกษา หรือ “สิกขา” คือ หัวใจของพุทธศาสนา ในการดำเนิน ชีวิตที่ “พอดี” นำไปสู่การบรรลุจุดหมายแห่งการเป็นอยู่อย่างผาสุก คือ “มัชฌิมาปฏิปทา” ทางอัน ประเสริฐในการพัฒนาตนในการดำเนินชีวิตที่ดีงามปราศจากโทษภัย

1.1 จุดเริ่มต้นของการศึกษา คือ การพัฒนาตน โดยมีการ “พัฒนาปัญญาเป็นแกนกลาง” การศึกษา กระบวนการศึกษาภายในตน

“สัมมาทิฐิ” เสมือนเข็มทิศนำทาง ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด ทศนคติ ค่านิยม การ คิด การพูด การกระทำที่ถูกต้องดีงามกับเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์ แก่ปัญหาได้ ต้นทางของปัญญาและความดีงามทั้งปวง

“มิจฉาทิฐิ” แนวความคิดที่ผิด ความรู้ ความเข้าใจผิด เห็นผิด มีค่านิยม ทศนคติ แนวความคิดที่ผิด การคิด การพูด การกระทำ การแสดงออกและการปฏิบัติต่าง ๆ ไม่รับผิดชอบใน การกระทำของตน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้แต่จะสะสมปัญหาให้เพิ่มมากขึ้น

สัมมาทิฐิ และมิจฉาทิฐิ ล้วนมีสภาพแวดล้อมและอิทธิพลภายนอกเป็นแรงผลักดัน

ปัจจัยเกิดสัมมาทิฐิ คือ ปัจจัยพื้นฐานของการศึกษา ประกอบด้วย 2 ประการ

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปรโตโฆสะ คือ การตั้งใจรับฟังผู้อื่นให้มาก โดยเฉพาะการสดับรับฟังจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร เช่น ครู อาจารย์ ผู้มีสัมมาทิฐิในการสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ที่ดั่งามให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถนำไปสู่ปัจจัยที่ 2 จัดเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก เรียกว่า “ปัจจัยทางสังคม”

บุคคลที่มีเป็นคนดี คนสงบ คนที่พร้อมด้วยคุณธรรมเป็นสัมมาทิฐิ ประพฤติธรรมเป็นปกติ ทำหน้าที่เป็นปรโตโฆสะที่ดี เรียกว่า สัตบุรุษ สามารถทำให้เกิด “ศรัทธา” แก่ผู้เรียนหรือการรับการฝึกสอนอบรม คือ “วิธีการแห่งศรัทธา”

2. ปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือ การทำใจในใจอย่างแยบคาย พิจารณาลงไปถึงที่เกิด ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย การคิดถูกวิธี คิดมีระบบ คิดมีเหตุผล คิดเป็น ไปในทางกุศล เป็นองค์ธรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการศึกษา หรือในการพัฒนาตน คือ “วิธีการแห่งปัญญา”

ศรัทธาที่ถูกต้องเป็นอาหารหล่อเลี้ยงโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยส่งเสริมศรัทธา เมื่อใช้โยนิโสมนสิการนั้นบ่อย ๆ ทำให้งอกงามยิ่งขึ้นรู้ว่าคำสอนถูกต้องดั่งาม ยิ่งมั่นใจและศรัทธามากขึ้นจนนำไปสู่บุคคลนั้นรู้แจ้งและหลุดพ้นจากความไม่รู้ (อวิชชา) นี่คือความหมาย คำว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนและการมีตนเป็นที่พึ่ง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2546: 35)

1.2 กระบวนการศึกษา พุทธศาสนาได้วางหลัก “สิกขา” สำคัญในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์ “ไตรสิกขา” (สิกขา 3)

พระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งการศึกษาทั้งสิ้น “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการศึกษาอย่างบูรณาการเป็นองค์รวม และมีดุลยภาพ หลักสิกขานี้ ครอบคลุมข้อปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา โดย สิกขา เป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติฝึกอบรม กาย วาจา ใจ และปัญญา ด้วยการปฏิบัติ 3 ประการ

1. อธิศีลสิกขา (ศีล) คือ การศึกษาหรือข้อปฏิบัติสำหรับอบรม “ความประพฤติ” อย่างสูง กาย วาจา ความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การไม่เบียดเบียนเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องฝึก ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ เป็นการสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

2. อธิจิตสิกขา (สมาธิ) คือ การศึกษาหรือข้อปฏิบัติสำหรับอบรม “พัฒนาจิต” ก่อให้เกิดคุณภาพจิตดี สมรรถภาพจิตดี และสุขภาพจิตดี ดังนี้

- คุณภาพจิตดี หมายถึง จิตใจมีคุณธรรม เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญู ความเมตตา

- สมรรถภาพจิตดี หมายถึง จิตที่มีความเข้มแข็ง สมาธิ จิตตั้งมั่นระลึกเท่าทัน วิริยะ ความเพียร พระพุทธเจ้าตรัสว่า หลักสำคัญเมื่อจิตถึงสมาธิ จิตควรแก่การทำงาน เป็นบาทฐานของปัญญาต่อไป

- สุขภาพจิตดี มีปิติ ปราโมทย์ เบิกบาน แจ่มใส พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานของการพัฒนาปัญญา

3. อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) คือ การศึกษาหรือข้อปฏิบัติสำหรับอบรมปัญญา เพื่อความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ความจริงตามความเป็นจริง การไตร่ตรองหาเหตุผล จิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำของกิเลส รู้เท่าทันโลก สามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546: 11)

สมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “ปฏิบัติ “ศีล” ให้มีผลมีอานิสงส์จน “พ้นสัลลพตปรามาส” นั่นคือการเจริญของ “อริศีล” กระทั่ง “จิต” เจริญพัฒนาขึ้นสู่ “สัมมาสมาธิ” เป็นการเจริญของ “อริจิต” และพร้อมกันนั้นก็ “ญาณหรือปัญญา” รู้แจ้งเห็นจริง รู้จัก “ตัวตนของกิเลส” แล้วทำให้กิเลส ลดละ จางคลาย ตามกฎเกณฑ์ที่ พระพุทธเจ้า ทรงกำหนด (วิราคะเป็นต้น วิมุตติเป็นสำคัญ) อย่างชัดเจน จึงเรียกว่า “พ้นวิจิกิจฉาสังโยชน์” เพราะมี “ญาณ หรือปัญญา “อธิปัญญา” รู้แจ้งเห็นจริง ในความเป็นจริง อันได้แก่ “การเกิดจริง เป็นอาริยะจริงของตน” เข้าถึง “พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์” เพราะเห็นจริงในความมีจริง เป็นจริงที่ตนเองเป็นเอง สัมผัสเอง มิใช่เพียง “รู้นิ่ง” เฉย ๆ

โดยหลักการศึกษา 3 ประการนี้มีหลักปฏิบัติ ดังนี้

อารยมรรคมงคล 8 คือ ทางสู่ความเป็นกลางอันประเสริฐ ข้อปฏิบัติสู่ความเป็นอาริยะ หรือวิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ประกอบด้วย 8 ประการ

1. สัมมาทิฐิ ความคิด ความเห็น ความเข้าใจ ทฤษฎีที่สอดคล้องกับความเป็นจริง
2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริที่ถูกต้องในการออกจากกาม ในการไม่พยายาบท ในการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เช่น คิดในทางเสียสละ ช่วยเหลือ เกื้อกูล
3. สัมมาวาจา การพูดที่ถูกต้อง ประพฤติชอบทางวาจา คือ วชิสุจจริต 4 ได้แก่ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ
4. สัมมากัมมันตะ การกระทำที่ดีงาม สุจจริต ช่วยเหลือ เกื้อกูล ประพฤติชอบทางกาย คือ กายสุจจริต 3 ได้แก่ เจตนางดเว้นจากการฆ่า การลักขโมย การประพฤติดินกาม
5. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพสุจจริต การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ คือ ละการเลี้ยงชีพในทางผิดอันเป็นมิฉฉาอาชีวะ 5 ได้แก่ การค้าขายสาตรา การค้าขายสัตว์เป็น การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายของเมา การค้าขายยาพิษ

6. สัมมาวายามะ ความเพียรพยายามในทางที่เที่ยง คือ สัมปธาน 4 เพียรส่งเสริมพัฒนาไม่ให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด บังเกิดขึ้น ละอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว ให้หมดไป ทำให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้บังเกิดขึ้น เจริญกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้บริบูรณ์

7. สัมมาสติ การระลึกที่ถูกต้อง คือ สติปัฏฐาน 4 ย่อมพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม มีสติกำกับตัว ทนต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ

8. สัมมาสมาธิ การมีจิตตั้งมั่นที่ถูกต้อง คือ บรรลุฌาน 4 มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ พระไตรปิฎกเล่ม 19 “วิภังคสูตร” ข้อ 33 – 41

อำพล บุคตาสาร และคณะ (2563: 33) พบว่าท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แสดงทัศนะถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแนวสัมมาทิฐิ ดังนี้

1. เพื่อดับทุกข์ทั้งปวงให้หมดสิ้นทุกข์ หมายถึง ทุกข์ที่เกิดจากกิเลสอันเป็นเหตุให้เราสูญเสียสมรรถนะ ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์

2. เพื่อส่งเสริมศีลธรรมต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง สร้างเสริมความเที่ยงตรงเพื่อความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจ โดยชี้ให้เห็นว่าความสุข มิ่งมงคลประกอบ 2 ทาง คือ

- ความสุขทางกาย ยิ่งเสพมากยิ่งต้องการมาก สร้างความเบียดเบียนต่อตนเองและผู้อื่น
- ความสุขทางจิต ในการแสวงหาเท่าไร เพิ่มระดับความสงบสุขให้มากกว่านั้น

3. เพื่อก่อเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะ มนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา มิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และร่วมสร้างเสริมสันติสุขในชุมชน สังคมและโลก

โอวาทปาฏิโมกข์ 3 คือ ธรรมที่อาศัยให้พ้นจากความชั่ว

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง (สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง)
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม (กุสะลัสสุปะสัมปะทา)
3. การชำระจิตให้ผ่องแผ้ว (สะจิตตะปะริโยทะปะนัง)

ธรรมทั้ง 3 อย่างนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (เอตัง พุทธธานะ สาสะนัง)

พระไตรปิฎกเล่ม 10 “มหาปทานสูตร” ข้อ 54

วรรณะ 9 คือ การทำตัวเป็นคนน่ายกย่องสรรเสริญ 9 ประการ

1. เป็นคนเลี้ยงง่าย (สุภระ)
2. บำรุงง่าย (สุโปสะ)
3. มักน้อย ก่อจวน (อัปปิฉะ)
4. สันโดษ (สันตุฎฐิ)
5. ขัดเกลา (สัลলেখะ)

6. กำจัดกิเลส มีศีลเคร่ง (ฐิตะ)
7. มีอาการที่น่าเลื่อมใส (ปาสาทิกะ)
8. ไม่สะสม (อปจยะ)
9. บรรเทาความเพียร ยอดขยัน (วิริยารัมภะ)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 1 “ปฐมปาราชิกกัณฑ์” ข้อ 20

อิทธิบาท 4 คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จ 4 ประการ

1. ฉันทสมาธิ (จิตตั้งมั่นในความพอใจ)
2. วิริยสมาธิ (จิตตั้งมั่นในความเพียร)
3. จิตตสมาธิ (จิตตั้งมั่นในความมีใจโหมไปให้เต็ม)
4. วิมังสาสมาธิ (จิตตั้งมั่นในการพิจารณาทบทวน)

พระไตรปิฎกเล่ม 10 “ขนวสภสูตร” ข้อ 200

บุญกิริยาวัตถุ 10 คือ เรื่องของการทำบุญ (การชำระกิเลส) 10 วิธี

1. ทานมัย (ทำบุญด้วยการสละ)
2. สีลมัย (ทำบุญด้วยการรักษาศีล)
3. ภาวนามัย (ทำบุญด้วยการลดละกิเลสจนเกิดผลเจริญ)
4. อปจายนมัย (ทำบุญด้วยการอ่อนน้อม)
5. เวยยาวัจจมัย (ทำบุญด้วยการชวนชวนรับใช้)
6. ปัตติทานมัย (ทำบุญด้วยการแบ่งให้ผู้อื่นได้ลดละกิเลสด้วย)
7. ปัตตานุโมทนามัย (ทำบุญด้วยการยินดีในการลดละกิเลสของผู้อื่น)
8. ัมมัสสนมัย (ทำบุญด้วยการฟังธรรม)
9. ัมมเทสนามัย (ทำบุญด้วยการแสดงธรรม)
10. ทิฏฐุชุกัมม (ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้อง)

พระไตรปิฎกเล่ม 11 “สังคีตสูตร” ข้อ 228 และอรรถกถาแปลเล่ม 16 “สังคีตสูตร” หน้า

312 (พุทธลักษณะ ไทยทัตกุล, 2559: 17)

2. หลักพุทธศาสนาในการมีส่วนร่วมกันของชาวพุทธ

การมีส่วนร่วมกันของชาวพุทธนั้นมีหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการสร้างคน-สร้างสังคมที่ดีที่สุขสงบ จึงมีหลักธรรมหลายประการ ดังต่อไปนี้

หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ที่เป็นหลักธรรมที่พาเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อม กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการประชุมของพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาซึ่งพุทธศาสนิกชน หรือผู้บริหารบ้านเมืองสามารถนำไปปฏิบัติได้ การประชุมที่จะไม่สร้างความขัดแย้งหรือแตกแยกในหมู่คณะนำไปสู่การทำให้สังคมเข้มแข็ง โดยมีหลัก 7 ข้อ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2559: 290) ได้กล่าวว่า อีกนัยหนึ่งหมายถึง พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติไม่เพิกถอนสิ่งที่ทรงบัญญัติแล้ว
4. สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ (ผู้ใหญ่) เป็นรัตตัญญู (ผู้ชำนาญานาน) เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และเชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
5. ไม่ตกอยู่ในอำนาจตัณหา อันจะก่อเกิดภพใหม่
6. ยินดีในเสนาสนะป่า (คือที่อยู่อันสงัดจากกิเลส)
7. ตั้งสติไว้ว่า ทำฉันทนอ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มา ขอจงมาเถิดและผู้ที่มาแล้ว ขอจงอยู่เป็นสุข (ธรรมพุทธสุตติก, 2558: 138)

พระไตรปิฎกเล่ม 10 “มหาปริณิพพานสูตร” ข้อ 71 (ธรรมพุทธสุตติก, 2558: 132)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2559: 290) ได้ให้ความหมายของ อปริหานิยธรรม 7 ประการ พระพุทเจ้าทรงตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม (republic) เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะไม่สามารถชนะด้วยการรบได้ นอกจากจะทำให้เกิดการแตกความสามัคคี

กระบวนการที่ลดการทำงานที่เป็นขั้นตอนและงานด้านเอกสารลง มุ่งเน้นเรื่องการสื่อสารกันในทีมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อร่วมกันพัฒนา ทดสอบ และเก็บผลลัพธ์ต่าง ๆ เพื่อกลับไปแก้ไขปรับปรุง ทำให้สามารถกระตุ้นให้ทีมทำงานอย่างสร้างสรรค์นวัตกรรม พัฒนาและตอบโจทย์มากขึ้น โดยไม่มีสูตรสำเร็จหากเกิดจากสื่อสารร่วมกันในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างวัฒนธรรมองค์การในการเคารพความหลากหลายทางความคิดที่แตกต่างกัน คุณค่า แรงบันดาลใจในการร่วมมือแก้ไขปัญหา ด้วยความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมเปิดใจนำเสนอแนวคิด การเรียนรู้สิ่งใหม่ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ในทุกบริบท แนวทางที่มีความยืดหยุ่นพร้อมปรับเปลี่ยนใน

กระบวนการปรับปรุงตนเองและทีมงานในการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

พุทธพจน์ 7 ซึ่งในพระไตรปิฎกได้อธิบายว่า พุทธพจน์ 7 ประการจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องประกอบไปด้วยหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานดังต่อไปนี้

พระไตรปิฎกเล่ม 22 “สาราณียสูตร” ข้อ 282-283

หลักสาราณียธรรม 6 คือ การมีส่วนร่วมในการเป็นพุทธบริษัทและในการจะทำกิจกรรมกิจการใดอันเป็นไปเพื่อการให้การเสียสละ ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี

1. เมตตากายกรรม (เมตตัง กายกัมมัง) ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ เคารพนับถือกัน

2. เมตตาวจีกรรม (เมตตัง วจีกัมมัง) ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ บอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำตักเตือนด้วยความเมตตา กล่าววาจาสุภาพ

3. เมตตามโนกรรม (เมตตัง มโนกัมมัง) ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ การตั้งใจตบารัณนาดี คิดทำแต่สิ่งที่มีประโยชน์แก่กัน

4. แบ่งปันลาภแก่กันเป็นสาธารณโภคิ (ลาภธัมมิกา) คือ ประกอบด้วยธรรมได้มาโดยธรรม แม้โดยที่สวดบิณฑบาต ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์สูงสุด

5. สิลบริบูรณ์เสมอกัน (สิลสามัญญตา) คือ เป็นผู้มิศีล ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตณหาทิลุไมยัตถิอ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

6. ความเห็นอย่างอาริยะเสมอกัน (ทิฏฐิสามัญญตา) มีทิฏฐิตั้งงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันนำไปสู่ความหลุดพ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559: 273)

- หลักการข้อ 1-3 องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเน้นให้ผู้ที่อยู่เป็นหมู่กลุ่ม หรือการทำงานร่วมกัน จะต้องมีความเมตตา” ทั้งทางกาย วาจา ใจต่อกัน

- หลักการข้อ 3-6 คือ เงื่อนไขหรือกฎ กติกาในการอยู่ร่วมกัน โดยกำหนดให้หมู่กลุ่ม มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กัน ข้อสำคัญ คือ ความคิดเห็นอย่างถูกต้องและเป็นในทาง “สามัคคี” ร่วมกัน

หลักพุทธพจน์ 7 ประการ คือ “ผล” จากการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม 6

1. ระลึกถึงกัน (สาราณียะ)
2. รักกัน (ปิยกรณะ)
3. เคารพกัน (ครุกรณะ)
4. เกื้อกูลช่วยเหลือกัน (สังคหะ)
5. ไม่วิวาทกัน (อวิวาทะ)
6. พร้อมเพรียงกัน (สามัคคิยะ)
7. เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (เอกิกภาพะ)

หลักสาราณียธรรม 6 คือ การมีส่วนร่วมในการเป็นพุทธบริษัทและในการจะทำกิจกรรมกิจการใดอันเป็นไปเพื่อการให้การเสียสละ ย่อมจะเกี่ยวข้องกับหลักสาราณียธรรมนี้

พระไตรปิฎกเล่ม 22 “สาราณียสูตร” ข้อ 282-283

หลักสัปปริสธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คือ คนดี ที่มีคุณสมบัติภาวะผู้นำที่มีสมบูรณ์และถือคุณธรรมเป็นสำคัญ หรือตามหลักสัปปริสธรรม 7 ที่มีความเห็นถูกต้อง

1. อัมมัญญูตา (knowing the cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุรู้จักกรรม
2. อัตถัญญูตา (knowing the consequence) ความเป็นผู้รู้จักผลในสารประโยชน์สู่การบรรลุจุดหมายที่ดีงาม
3. อัตตัญญูตา (knowing oneself) ความเป็นผู้รู้จักตนและเตือนตนอยู่เสมอ
4. มัตถัญญูตา (knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี
5. กาลัญญูตา (knowing how to choose and keep time) ความเป็นผู้รู้จักกาลอันเหมาะสม
6. ปริสัญญูตา (knowing the society) ความเป็นผู้รู้จักหมู่คน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ
7. ปุคคลปโรปรัญญูตา (knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล

พระไตรปิฎกเล่ม 23 “อัมมัญญสูตร” ข้อ 65

หลักพุทธธรรม ด้านสัปปริสธรรม 7 ประการ ธรรมที่ทำให้เป็น สัตบุรุษ หรือผู้นำมีคุณสมบัติของคนดีมีศีล เป็นผู้รู้จักประมาณในเหตุผล ตนเอง ผู้อื่น และผู้รู้จักกาลในการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรม หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธมาบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันก็ถือเป็นแนวทางใหม่สู่มิติของการ

บริหารงานที่ยั่งยืน มีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลทั้งสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล (มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2551: 35)

โดยเป็นหลักธรรมและปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ดีมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยในการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีความตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ความอดทน พากเพียร และใช้สติปัญญาเพื่อดำเนินชีวิต (อภิรักษ์ จันทะนี และชมพูนุช ช้างเจริญ, 2563: 241)

1. ความพอประมาณ

มัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ

อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักตน

2. ความมีเหตุผล

ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ

อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล

ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ชุมชน

บุคคลัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์

(Buddhist Economics)

อภิชัย พันธเสน (2564: 53) พุทธเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย 2 คำ คือ

คำว่า “พุทธ” ย่อมาจาก “พุทธธรรม” หมายถึง คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เนื่องด้วยกฎที่ว่าด้วยความเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน และความไม่คงที่ (อนิจจัง) เพื่อที่จะให้มนุษย์ได้เข้าใจและปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของทุกสรรพสิ่ง (ไตรลักษณ์) ที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้

“พุทธ” หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน อีกนัยหนึ่ง คือ เป็นผู้รู้-เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต “ด้วยตนเอง” โดยมีเครื่องมือสำคัญ คือ “ปัญญา” ในการเข้าถึงสัจธรรม

คำว่า “เศรษฐศาสตร์” หมายถึง สารวิชาว่าด้วยพฤติกรรมมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่ใช้เพื่อการบริโภค โดยพิจารณาตั้งแต่การบริโภค การผลิต การกระจายผลผลิต ภายใต้อรรถประโยชน์และเวลาที่จำกัด โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพในการผลิตหากขาดประสิทธิภาพในการบริโภค

พุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง วิชาเศรษฐศาสตร์ที่ผู้ศึกษาด้วย “การปฏิบัติ” เกิดความรู้ – ความเข้าใจความจริงที่เกิดจาก “ประสบการณ์” ตามความเป็นจริงมิใช่เพียงตรรกะ เน้นเป้าหมายสำคัญของมนุษย์และสังคมที่สงบเย็น เจื่อนใจสำคัญ คือ ปัญญา ปัญญาจึงเป็นเครื่องมือ นำพาให้มนุษย์หลุดพ้นทุกข์ในที่สุด พุทธเศรษฐศาสตร์จึงเป็นวิธีการทำให้มนุษย์มีความสุขบนทรัพยากรที่มีจำกัด โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ปฏิบัติจนเกิดการเปลี่ยนแปลง (transform) สำเร็จผลตามลำดับ (อภิชัย พันธเสน, 2564: 3-33)

เศรษฐศาสตร์ตะวันตก และ พุทธเศรษฐศาสตร์ มีความแตกต่างที่สำคัญของนิยามระหว่างเศรษฐศาสตร์ทั้ง 2 แบบ จึงทำให้เกิดความเข้าใจมนุษย์ในแง่มุมที่ต่างกัน ดังนี้

เศรษฐศาสตร์ ความสุข Happiness คือ ความพึงพอใจสูงสุด สุขุขนั้นอาจมาจากความทุกข์ก็ได้ ต้องอิงอามิส กามสุข (ความสุขจากการเสพ) มีรายได้เป็นเครื่องจำกัดความสามารถในการบริโภค โดย แนวคิดตะวันตก มีรากความคิดของศาสนาคริสต์ โดยมีฐานคิดว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีและสิทธิเสรีภาพเสมอกัน ทุกคนจึงมีการปกป้องสิทธิของตนเอง เน้น “อรรถประโยชน์” ประโยชน์สูงสุด หมายถึง กิเลส มนุษย์จึงวิ่งตามกิเลสไม่มีที่สิ้นสุด ไม่พบกับความสุขที่แท้จริง

พุทธธรรม ความสุข คือ การมีความสุขทุกขลดน้อยลงจนไม่เหลือความทุกข์นั้นเลย นิรามิสสุข (ความสุขไม่ต้องเสพ) ที่เกิดจากปัญญา จากการให้ ถ้าสูงขึ้นไปอีก คือ วิมุติสุข สุขจากการหลุดพ้น ไม่ยึดติด ไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยแนวคิดตะวันออก มีรากความคิดของพุทธศาสนา มีฐานคิดว่ามนุษย์ไม่เท่าเทียมกันและสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันเนื่องมาจาก “กฎแห่งกรรม” แต่ละคนทำกรรมมาแตกต่างกันทุกอย่างมี “เหตุ” และ “ปัจจัย” แตกต่างกันจึงเป็นเรื่องธรรมดาและความแตกต่างของสติปัญญา โดยผู้มีสติปัญญาสูงกว่าก็ควรจะมีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้ที่ยากกว่า

แนวคิดทุนทางสังคม

แนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมเป็นที่ยอมรับขององค์กรพัฒนาระหว่างประเทศต่าง ๆ อาทิ ธนาคารโลก (World Bank) องค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ซึ่งต่างก็ตระหนักในคุณค่าของทุนทางสังคมว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะ OECD นั้น พิจารณาว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดจากทุน 4 ประเภท คือ 1) ทุนทางกายภาพ 2) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ 3) ทุนมนุษย์ 4) ทุนทางสังคม

โดยนักคิด และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่าการที่สังคมไทยยังดำรงอยู่ได้ เนื่องจากมีทุนทางสังคมที่มีความเชื่อมโยงอยู่บนพื้นฐานเอกลักษณ์ความเป็นไทย อาทิ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ การมีระบบเครือญาติและชุมชนที่เข้มแข็งบนพื้นฐาน วัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น

ในสถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลก ความสัมพันธ์ต่าง ๆ มีความซับซ้อนหลากหลายมิติ โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวิทยาศาสตร์สู่ความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น ประเทศไทยต้องเผชิญและรับผลกระทบจากบริบทจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี การเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ จะส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม

สำหรับประเทศไทย ในระยะแรกๆ คำว่า “ทุนทางสังคม” ที่ปรากฏในช่วงแรกยังไม่มีความชัดเจนมากนัก มีการกล่าวถึงทุนทางสังคมในแง่มุมต่าง ๆ และได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์บางประการของประชาชนในชุมชนของสังคมไทยซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความหมายของคำว่า ทุนทางสังคม โดยในระยะแรกเริ่มจากท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญอย่างมากในเรื่อง ความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน โดยได้มีการอธิบายไว้ในกฎหมายปกครองเกี่ยวกับ “ระบบสหกรณ์” ที่จัดตั้งขึ้น โดยให้ความหมายว่า เป็นชุมชนขนาดย่อมที่มีรากฐานอยู่บนความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิกในชุมชนโดยไม่ต้องมีการปกครองกันมากที่เรียกว่า “สามัคคีธรรม”

อภิชัย พันธเสน (2546: 17-18) “ทุนทางสังคม” มีคุณสมบัติที่เรียกว่า “สินค้าสาธารณะ” ที่มีอยู่ในสังคมไทยและทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเห็นอกเห็นใจ ความมีน้ำใจ หากมีการบริหารจัดการที่ดี “ทุนทางสังคม” เป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมและการปกครองของประเทศมาตั้งแต่บรรพกาล คือ การมีส่วนร่วมของสังคมที่เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบบนฐานของความเอื้ออาทร ไว้นื้อเชื่อใจกัน

1. ความหมายของทุนทางสังคม

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา โดย จินดารัตน์ โพธิ์นอก (2552) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากร ความชำนาญและภูมิปัญญาของสังคมทั้งหมดในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตในสังคม โดยในทางสังคมศาสตร์ เช่น คน สถาบัน วัฒนธรรม องค์ความรู้ซึ่งเป็น

ทรัพย์สินที่สำคัญและสร้างคุณค่าให้เกิดแก่สังคมต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและเป็นบาทฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืนอันนำไปสู่ความผาสุกของคนในชาติ

ทุนทางสังคม เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) กระบวนการเกิดของทุนทางสังคมนั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิดและค่านิยมที่ตรงกัน ดังนั้นทุนทางสังคมในรูปเครือข่าย ส่งผลให้เพิ่มศักยภาพในการทำงานและช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกันหรือต่างตอบแทนทำให้องค์กรชุมชนแข็งแกร่งและมีพลังมากขึ้น สอดคล้องกับ อภิชัย พันธเสน (2546: 2) โดยนักรัฐศาสตร์ชื่อ Robert Putnam ได้นิยามว่า “ทุนทางสังคม” หมายถึง “ความไว้วางใจ (trust)” มีความเป็นนามธรรมสูงเป็น “สิ่งที่มองไม่เห็นแต่เป็นสิ่งที่มีความจริง” สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ในทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า (Transaction cost) เช่น การซื้อขายกับคนที่ไว้วางใจกัน ไม่ต้องทำสัญญา ลดต้นทุน เป็นทุนที่มีอยู่ในสังคม อภิชัย พันธเสน (2546: 14) โดยนักสังคมวิทยาชื่อ James Coleman มองว่า “ทุนทางสังคม” เป็นเรื่องนามธรรม มีคุณสมบัติที่นักสังคมวิทยา เรียกว่า “โครงสร้างทางสังคม” อย่างหนึ่ง โดยมี 3 ประการ

1. ทุนทางสังคม ออกมาในแบบความคาดหวังและภาระความผูกพันที่มีอยู่ในระบบความสัมพันธ์
2. ทุนทางสังคมทำหน้าที่ในการเป็นช่องทางของการไหลผ่านของข้อมูลข่าวสาร มีความสำคัญต่อการกระทำของปัจเจก และมีความสำคัญต่อการพัฒนาส่วนรวม
3. ทุนทางสังคมอาจปรากฏในรูปของกลไกหรือเครื่องมือที่จะทำให้การปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือมีกลไกสำหรับการให้คุณให้โทษอย่างได้ผล

อภิชัย พันธเสน (2546: 16-21) ทุนทางสังคม ไม่มีสถานะทางรูปธรรมแต่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ คุณค่า หรือจริยธรรมพื้นฐานที่มีอยู่ในสังคมต่าง ๆ สามารถที่ทำให้มนุษย์ดำรงตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความหมายหรือช่วยปลดปล่อยให้มนุษย์หลุดพ้นจากพันธนาการต่าง ๆ ที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์

แนวคิดทุนทางสังคม ได้ก้าวพ้นจากแนวคิดการพัฒนา (กระแสหลัก) การมองปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ในการพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา ทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาปัญหาที่สำคัญสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. ทุนทางสังคมโดยทั่วไปแล้วมีคุณสมบัติที่เรียกว่าเป็น “สินค้าสาธารณะ” หรือ public goods สมาชิกของสังคมทุกคนต่างก็มีส่วนใน การก่อเกิด การผลิตซ้ำ และการขยายตัวของทุนทางสังคม ทุนทางสังคมมีลักษณะที่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างเป็นทัศนะแบบที่เรียกว่า Structural determinism

ปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาของการพัฒนาในชุมชนชนบทเน้นความเข้มแข็งในส่วนของการมองทุนสังคมที่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้าง ที่ปรากฏมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมากมายแต่กลุ่มเหล่านี้ส่วนมากในระยะต่อมาอยู่ในสภาพไม่มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นการมองที่เน้นให้ความสำคัญปัจจัยเชิงโครงสร้าง พบว่าทุนหรือทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะมักประสบปัญหาในการการบำรุง ดูแล รักษา

2. การดำรงอยู่ของทุนสังคมเป็นเรื่องระดับท้องถิ่น locality ในแง่ของการพัฒนา (กระแสหลัก) พบว่ามุ่งลดขนาดขององค์กรภาครัฐและสนับสนุนให้เกิดองค์กรรูปแบบ “ประชาสังคม” (Civil Society) โดยการนำทุนสังคมมาใช้ในการพัฒนา ปัญหาที่ประสบ คือ การสร้าง การผลิตซ้ำ และการขยายตัวของทุนทางสังคม โดยบุคคลหรือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐ เช่น ราชการ นายทุน ผู้มีอิทธิพล ในการครอบครอง สะสม หรือเกิดความร่วมมือแต่ไม่ส่วนในการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ก่อเกิดความเลื่อมล้ำการกระจุกตัวของทรัพยากร นำไปสู่ “การผลิตซ้ำความยากจน”

3. ทักษะที่ทุนสังคมแบบพลวัต ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยกระทำการทางสังคม (Social Actions Unit)

- ระดับปัจเจก หากมองในผลกระทบในรูปของคุณภาพชีวิต ระดับจิตสำนึก การรับรู้ ในการแปลงทรัพยากรใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต

- ระดับการกระทำร่วม ทุนทางสังคมปรากฏในรูปของความเข้มแข็งขององค์กร ชุมชน

- วิธีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการก่อเกิด การสร้าง การผลิตซ้ำ และการขยายตัวของทุนทางสังคม ที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ที่สนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของทุนทางสังคม ที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและด้านนโยบายการพัฒนา

“ทุนทางสังคม” นับเป็นชุดของความสัมพันธ์ (set of relationships) ระหว่างคน เป็นความสัมพันธ์ที่มีผลมาจากความตั้งใจ บนพื้นฐานของความหวังในสิ่งที่ต้องใช้ร่วมกัน (common) เป็นชุดของการมีค่านิยมร่วมกัน (set of shared values) และการมีสำนึกของความไว้วางใจ (sense of trust) ระหว่างกัน เป็นโครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นกับปัจจุบันกับบุคคลในองค์กร และเป็นวิธีการ (Mean) ในการจัดการชุมชน มิใช่เรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหากแต่เป็นคุณค่าเดิมที่สังคมไทยมีอยู่ สังคมไทยมีคุณค่าที่เป็นทุนทางสังคมของตนเองมานาน เช่น ระบบคุณค่า อุดมการณ์ ความเชื่อ ที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติ หรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อันมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างสรรค์ และสั่งสมมาเพื่อการดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน วิถีชีวิต ซึ่งเป็นความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง (Living Knowledge) เป็นองค์ความรู้ที่กลั่นกรองจากประสบการณ์ที่ละเอียดลึกซึ้งและแนบแน่นกับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก มีความเชื่อว่า ทุนทางสังคมก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ เพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

ปัจจุบันปรากฏการณ์ของความขัดแย้งกัน ค่านิยม และการขาดซึ่งความไว้วางใจระหว่างกันของผู้คนในสังคม ทำให้ผู้คนในสังคมมีความรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้น เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าความไร้เสถียรภาพของทุนสังคมที่ขาดพลังในการแก้ปัญหาทั้งต่อตนเองและสังคมที่ตนอยู่

2. ขอบเขตหรือองค์ประกอบของทุนทางสังคม

ไมตรี อินทรีย์ (2560: 20) ขอบเขตหรือองค์ประกอบของ“ทุนทางสังคม” ประกอบด้วย 3 ประการ

1. ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ ทักษะ สติปัญญา คุณธรรม ความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ทศนคติที่ดีในการทำกิจกรรม การงาน ได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม และได้ใช้ศักยภาพและคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน ปัจจัยสำคัญ คือ การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ อภิชีย์ พันธเสน และคณะ (2546: 135) ในการสร้างเสริมสมรรถนะและศักยภาพในการยกระดับคุณภาพชีวิต สุขภาพ อนามัย การศึกษาและทักษะความสามารถ ในการสร้างสรรค์ การผลิต ทุนมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทุนทางสังคม

2. ทุนที่เป็นสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ

3. ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นต้น มิติทางวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ชุมชนพยายามจะรื้อฟื้นขึ้นมา เพราะมีนัยสำคัญทางสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการปลูกจิตสำนึกหรือรักษาสำนึกของชุมชน/เครือข่ายของชุมชนที่ต้องสัมพันธ์กันในการดำรงชีวิตและมักเกี่ยวข้องกับฐานทรัพยากรที่ชุมชนต้องอิงอาศัย ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ ลำคลอง ป่าต้นน้ำ ทะเล โดยเราจะเห็นมิติของความสัมพันธ์ ตรงนี้ผ่านงานบุญ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เตือนให้รู้ว่า ชีวิตเรามี อยู่มาได้ก็เพราะสำนึกในคุณค่าเหล่านี้ของทรัพยากร และร่วมกันรักษา อีกทั้งยังมีความหมายในแง่การยืนยันในคุณค่าหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมบางอย่าง เช่น กฎเกณฑ์ข้อห้าม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2557 อ้างใน ไมตรี อินทรีย์, 2560: 22) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ผ่านสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม โดยผ่านองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. **ทุนมนุษย์** คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อก่อประโยชน์ ต่อส่วนรวม ชุมชน สังคม บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร มีน้ำใจ จิตอาสา ได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ความรู้สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม และได้ใช้ศักยภาพ และคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำประโยชน์ต่อชุมชน ถือเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทุนทางสังคม สอดคล้องกับ อลงกรณ์ คูตระกูล (2553: 36) การทำความเข้าใจ “คุณค่า” ของทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ สร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน

2. **ทุนสถาบัน** คือ การรวมตัวของกลุ่มองค์กรที่มีศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีจิตสำนึก ร่วมกันเป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน พลังทางจริยธรรมซึ่งมีรากฐานสำคัญจาก “ศาสนาพุทธ” จะเป็นพลังที่สำคัญของสังคมที่จะผลักดันสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ตามครรลองที่ถูกต้อง ดีงาม ในแง่หนึ่งเป็นที่ชัดเจนว่า ถ้าเรามองว่าศาสนาเป็นทุนสังคมจะนำพามนุษย์ไปสู่ความเติบโต ความรุ่งเรืองไพศาล จึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจาก แนวคิดการพัฒนากระแสหลัก ที่เน้นเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวโดยสิ้นเชิง ความสำคัญของแนวคิดทางศาสนาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการนิยาม “การพัฒนา” ขึ้นมาใหม่

3. **ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม** คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย รวมทั้งระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคีเป็นหมู่เหล่ามีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เป็นสิ่งที่คุมให้คนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรมเป็นตัวช่วย สนับสนุนการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

4. **ทุนทรัพยากรธรรมชาติ** ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ พืชพรรณ สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ แร่ธาตุและผลผลิตของธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า เขา เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชนได้ใช้ประโยชน์และมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงให้คนในชุมชนมีการประสานเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน นำมาซึ่งสัมพันธภาพที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม

3. กระบวนการทุนทางสังคม

ไมตรี อินทรีย์ (2560: 20) ได้กล่าวว่า กระบวนการทุนทางสังคม มี 2 องค์ประกอบ คือ มีส่วนที่เป็นกระบวนการและปัจจัยแวดล้อม ดังนี้

1) กระบวนการทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่เป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าวจะมีทั้งส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต สารหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าว

ได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจาก “ค่านิยม” ที่มีการเอื้ออาทรต่อเกื้อกูลกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน เคารพกัน และมีความสามัคคี เป็นต้น

ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ ชุมชนที่มีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทรและมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิ ทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปของกองทุนชุมชน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (มีป่าไม้ที่เป็นป่าของชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็น ภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นของชุมชนหรือเป็นของ “สาธารณะ” ที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและนำมาใช้ประโยชน์ได้

2) ปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ

- ด้านรูปธรรม หมายถึง ทุน เครื่องมือ บุคลากรหรือนักวิชาการที่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก

- ด้านนามธรรม หมายถึง ความช่วยเหลือทางข้อมูลข่าวสาร ความรู้ อันเกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง สิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อระบบคิดและวิถีปฏิบัติของชุมชน

กล่าวโดยสรุป พบว่าทุนทางสังคมจะมีลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ในหลายมิติ ถึงความไว้วางใจกัน สำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของและมีค่านิยมร่วมกันที่เกิดจากการประสานความร่วมมือจากโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากพื้นฐานของความไว้วางใจกัน ความเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกัน เป็นเสมือน “สมบัติสาธารณะ” ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น นับเป็นต้นทุนที่สำคัญในการพึ่งตนเอง อีกนัยหนึ่งทุนทางสังคมเป็นปัจจัยเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างทุนปัญญาหรือองค์ความรู้ในด้านวัตถุหรือด้านนามธรรม ทุนทางสังคม คือ ภูมิปัญญาและคุณค่าดั้งเดิมของสังคมไทย เช่น การรักษาพยาบาล ความรู้ทางด้านเกษตร ความผูกพันภายในชุมชน นับเป็นมรดกที่สืบทอดของสังคมไทย

แนวคิดนวัตกรรมทางสังคม

1. ความหมายของนวัตกรรมทางสังคม

นวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) หมายถึง กิจกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือบริการรูปแบบที่มีความแตกต่างจากเดิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม การเผยแพร่ผ่าน “องค์กรเพื่อสังคม” ในการพัฒนาชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม อันเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำตั้งแต่ระดับจุลภาคถึงระดับมหภาค ดังนั้น “นวัตกรรมทางสังคม”

ในระดับสากลนับเป็นกลยุทธ์ใหม่ที่ได้รับการตอบรับจากทั่วโลกในการแก้ปัญหา ผ่านเครื่องมือ กระบวนการต่าง ๆ และตอบโจทย์ความต้องการทางสังคม เป็นระบบเปิด เพื่อให้เกิดความคิด สร้างสรรค์การมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ในการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ชุมชน สังคมและ สิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคในสังคม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช), 2564)

เอชไอ มานชีนี (2561: 39) ได้นิยามคำว่า “นวัตกรรมสังคม” หมายถึง แนวความคิดใหม่ ที่ตอบสนองเป้าหมายทางสังคม การประสานความสัมพันธ์ในการร่วมมือกันทางสังคมรูปแบบใหม่ที่เป็น ปัจจัยทรงพลังที่มีศักยภาพในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงระบบ แนวทางหรือวิธีแก้ปัญหาที่ยากจะ เหยี่ยวยา ที่ไม่อาจพบในรูปแบบเศรษฐกิจ โครงสร้าง นโยบายที่สั่งการรวมศูนย์อำนาจ จากบนลงล่าง กรอบเดิม ๆ โดยการนำเสนอวิธีการที่แตกต่างออกไป บทบาทที่ผู้ผลิตและผู้รับบริการในการมีส่วนร่วม อย่างมีพลังและใช้เครือข่ายให้ผลลัพธ์ในเชิงระบบ มีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดหลักประโยชน์สูงสุด สุดเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการประสานความร่วมมือในการแก้วิกฤตแนวคิดกระแสหลัก ในการทำงาน เชิงรุกและสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

พยัต วุฒิรงค์ (2563: 9) นวัตกรรม หมายถึง เป็นความใหม่และความแตกต่างในด้าน แนวคิด วิธีการ กระบวนการ แนวทางการปฏิบัติ แบบแผนพฤติกรรม หรือสิ่งใหม่ที่แตกต่างจากสิ่ง เดิม อีกนัยหนึ่ง หมายถึง การปรับปรุงสิ่งเก่า และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของหน่วยงานหรือ องค์กรนั้น นวัตกรรมมิใช่ล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไปแต่เป็นการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิม

วิจารณ์ พานิช พบว่า “...การให้นิยามได้ทั้งในแนวกว้าง ให้เป็น complex system เพื่อให้เห็น ความเชื่อมโยงและซับซ้อน ทำให้เกิดพลัง และ นิยามเพื่อ focus action ในช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือ โครงการย่อยโครงการใดโครงการหนึ่ง ในนิยามแบบแรกมองว่านวัตกรรมสังคม คือ วิธีการใหม่ วิธีคิด ใหม่ paradigm ใหม่ โอกาสใหม่ ซึ่งอาจเกิดแบบก้าวกระโดดในทันทีหรือค่อย ๆ สะสมจนถึงระดับหนึ่ง แล้วเกิดการก้าวกระโดด นวัตกรรมต้องเป็นระบบที่เปิดรับฟังความคิดจากข้างนอก รับการตรวจสอบ...” โดยมีความสอดคล้องกับ สีสวรรณ์ บัวสาย (อ้างใน ชื่นฤทัย กาญจนะ และวาสนา อัมเมม, 2545: 6-10) “...นวัตกรรมสังคม เป็นกระบวนการที่สร้างให้เกิดขบวนการเรียนรู้ให้โอกาสการเรียนรู้ (Learning opportunity) ที่สะท้อนให้เห็น สภาพความเป็นจริง เกิดจิตสำนึกต่อสาธารณะ...”

ในอดีตการแก้ไขและเข้าถึงปัญหาทางสังคมเป็นหน้าที่ของภาครัฐ ที่มีนโยบายและแผนการ พัฒนานั้นทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ผนวกกับรัฐเป็นองค์กรขนาดใหญ่จึงปรากฏการขาดสภาพคล่อง ความล่าช้าในแนวทางการแก้ปัญหาและการความเข้าใจที่ไม่ตรงจุดและเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหา สังคมที่เรื้อรัง ปัจจุบันในหลายภาคส่วนของสังคมเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาสังคม เกิด องค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่มีบทบาททางสังคม เช่น องค์กรการกุศล มูลนิธิ ที่ไม่แสวงหากำไร หรือสหกรณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระของรัฐและสามารถเข้าถึงปัญหาสังคมได้ดีกว่าแต่ขาดความยั่งยืน

ปัจจัยสำคัญ พบว่ากิจการดังกล่าวต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุน หรือรายได้จากการบริจาค การขาดสภาพคล่องของทุนส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานกิจกรรม

นวัตกรรมทางสังคมจึงมีความเกี่ยวเนื่องกับ “ชีวิตที่ดีขึ้น” นวัตกรรมสังคมเป็นกระบวนการ “เปลี่ยนแปลงทางสังคม อีกนัยหนึ่งหมายถึง สังคมที่ดำรงด้วยวิถีใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการ และแก้ปัญหาในสังคมได้ดีกว่าวิธีการเดิม ๆ ปัจจัยที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของผู้คนในการสร้าง การเปลี่ยนแปลงที่มีพื้นฐานของการไหลเวียนของข้อมูลและความคิด พื้นที่เปิดสำหรับความร่วมมือในการแบ่งปันข้อมูล หรือแนวคิดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเกิด “นวัตกรรมทางสังคม” นวัตกรรมจะเป็นของสังคมได้อย่างแท้จริงต่อเมื่อความสมดุลของผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน โดยมูลค่าที่ได้รับจากนวัตกรรมทางสังคม คือ “คุณค่า” มิใช่ผลของ “กำไร”

2. คุณลักษณะสำคัญของนวัตกรรมสังคม

องค์การ The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe TEPSIE (2014) ได้กำหนดคุณลักษณะสำคัญของนวัตกรรมสังคม ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม
2. เป็นขบวนการที่ผ่านการปฏิบัติทางสังคม และสามารถนำไปปฏิบัติได้
3. เกิดจากการระดมผู้ที่ได้รับประโยชน์ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการดูแลตนเอง
4. การปฏิรูปความสัมพันธ์ทางสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเสมอภาค

3. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมอย่างเป็นระบบ

การแบ่งระยะของนวัตกรรมทางสังคมนั้นมีหลากหลายรูปแบบ แต่ที่เป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับมากที่สุดคือ การหลักการของมูลนิธิ Young Foundation ในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีทั้งหมด 6 ระยะ

ระยะที่ 1 การเกิดแรงบันดาลใจและแรงขับเคลื่อนจากภายใน (Prompts, inspirations and diagnoses) ในกระบวนการนี้จะเน้นการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้งจากมุมมองที่หลากหลายในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม

ระยะที่ 2 การระดมความคิดเห็น (Proposals and ideas) ในกระบวนการนี้เป็นขั้นตอนของการวางแผนระดมความคิดใหม่ ๆ นอกกรอบ ในการแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนานวัตกรรม

ระยะที่ 3 การสร้างต้นแบบและทดลองใช้ (Prototyping and pilots) ในกระบวนการนี้เป็นการสร้างต้นแบบที่เกิดจากระยะที่ 2 นำไปทดลองและทดสอบแนวความคิดใหม่ ๆ

ระยะที่ 4 การทำให้ยั่งยืน (Sustaining) เมื่อนวัตกรรมทางสังคมได้นำไปปรับประยุกต์และนำมาปฏิบัติจนเห็นผลเชิงประจักษ์ตอบโจทย์ทางสังคม การทำให้ยั่งยืน ปัจจัยสำคัญ คือ ทุน หรืองบประมาณในการสนับสนุนเพื่อให้สามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่องสร้างความยั่งยืนได้

ระยะที่ 5 การขยายผล (Scaling and diffusion) การสร้างการเติบโตและการขยายผลนวัตกรรม ซึ่งอาจจะเป็นการขยายความสำเร็จจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชน เพื่อให้เกิดการแพร่หลาย

ระยะที่ 6 นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Systemic Change) เมื่อนวัตกรรมเพื่อสังคมที่สร้างขึ้นมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายประการ เช่น การเคลื่อนไหวทางสังคม โมเดลทางธุรกิจ กฎหรือข้อบังคับ อาจจะเป็นในระดับ ชุมชน จังหวัด ประเทศ หรือในระบบดิจิทัล โดยนวัตกรรมทางสังคมเป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนรูปแบบใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงความคิด หรือกระบวนการทัศนคติของผู้คนในสังคม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช), 2564)

ความเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรมสังคมและภาคที่สาม

อภิชัย พันธเสน (2565: 111-115) พบว่าบทบาทที่เป็นศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเป้าหมายในระดับท้องถิ่นที่เป็นรากฐานของคนเล็กคนน้อยจำนวนมากซึ่งเป็นตัวแทนของ “ประชาสังคม” สอดคล้องกับ Juknevičius and Savická (อ้างใน อภิชัย พันธเสน, 2565: 113) พบว่านวัตกรรมองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร จะมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ขาดแคลนอย่างชาญฉลาดกว่าแสวงหาทรัพยากรใหม่และจะเพิ่มคุณภาพของการบริการ กฎสำคัญในการสร้างประสิทธิผล คือ การเพิ่มคุณภาพชีวิตและสุขภาพของการทำการเมือง โดยการสนองความจำเป็นทางสังคมและเป็นแนวคิดที่ผ่านการพิสูจน์แล้วและการที่บทบาทขององค์กรภาคที่สามนั้นได้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมในสังคม ที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบและมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมากในการขับเคลื่อนที่ภาครัฐและเอกชนไม่สามารถทำได้ โดยเป็นการซ้อนทับอยู่กับประชาสังคม “ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” ระหว่างกลุ่มปัจเจกบุคคลและสังคมที่กว้างมากขึ้น เป็นการริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการกระจายตัวของอำนาจ เป็นทุนทางสังคมในสัดส่วนที่สูงอันเป็นผลจากการร่วมมือของพลเมือง

แนวคิดระบบทุนนิยม

เมื่อย้อนกลับมาทบทวนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ความเชื่อมโยงวิกฤตในมิติต่าง ๆ ก่อเกิดภาพลวงตาของกระบวนการพัฒนากระแสหลัก “ทุนนิยม” กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ครอบเหนี่ยววัฒนธรรมโลก จุดเน้นกรอบแนวคิด “เศรษฐศาสตร์แบบตะวันตก” กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ “เศรษฐศาสตร์แห่งยุคอุตสาหกรรม” ที่วางอยู่บนพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความชำนาญพิเศษในเชิงวิชาการ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นความเจริญในยุคอุตสาหกรรม การแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การครอบครองแหล่งที่มาของวัตถุดิบ คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนองต่อระบบอุตสาหกรรมในการผลิตจำนวนมาก (mass production) Karl Polanyi ได้กล่าวว่า นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักดังกล่าวต่างเชื่อว่า “ระบบตลาด” คือ พลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ได้พอกพูนความมั่งคั่งและอำนาจต่อผู้เข้าถึงทุน การครอบครอง กักตุน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ผลประโยชน์ของส่วนรวมนั้นได้ก่อวิกฤตการณ์ในทุกมิติ ขยายอาณาจักรไร้พรมแดนด้วยสื่อเทคโนโลยี “โลกาภิวัตน์” ได้หล่อหลอมวัฒนธรรม ค่านิยมในการแสวงหาให้ได้มาซึ่ง “วัตถุ ข้าวของ เงินทอง” ก่อให้เกิดวัฒนธรรม “บริโภคนิยม” ความหรรษา ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย นำมาถึงภาวะที่ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับความจำเป็นของชีวิต (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2549: 47)

ท่ามกลางกระแสสังคมที่มนุษย์ลดทอนทุกอย่างให้เหลือมิติทางโลกหรือวัตถุ การต่อสู้ระหว่างแนวคิดและวิถีชีวิตที่มีรากฐานคุณค่าของชุมชน โดยส่วนใหญ่การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพเป็นได้เพียงแรงงานรับจ้างในระบบสายพานการผลิต ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีต่ำและการงานที่ไม่สร้างคุณค่า ความพึงพอใจ ทักษะ ภูมิปัญญาในการสร้างศักยภาพในพึ่งตนเองทุกมิติ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2563: 236) พบว่า “การพัฒนาเชิงเดียว” การเดินกระแสการพัฒนาแบบเดียวกันทั้งโลก เมื่อเกิดวิกฤตการณ์จะส่งผลให้ทุกคนจะได้รับผลกระทบในวิกฤตการณ์เดียวกัน การรวมศูนย์กลางอำนาจในการครอบครอง ควบคุมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถพัฒนาและพึ่งตนเองได้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2563: 134-135) ความเสื่อมของระบบเศรษฐกิจไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ค้นพบว่าในอดีตเศรษฐกิจหมู่บ้านในไทยเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ ผลิตเพื่อกินเองใช้เอง พึ่งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และผลิตซ้ำได้ด้วยตนเอง พึ่งตนเองได้ ผู้คนมีจิตสำนึกชุมชนและความผูกพันภายในสูงเป็นระบบเครือญาติ และมองว่าสถาบัน คือ หมู่บ้าน ที่ทำกิจกรรมร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อระบบทุนนิยมตะวันตกร่วมมือกับรัฐเข้ามาบังคับบริดส่วนเกินนอกกลไกเศรษฐกิจของหมู่บ้าน เรียกดอกเบี้ยและชุดรีดค่าเช่าโดยไม่ได้เข้ามาพัฒนาใช้ระบบศักดินา ชาวบ้านมองไม่เห็นประโยชน์จากการเข้ามารวมกันต่อต้านไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงสู่ไปตามยถากรรมกับระบบ

ใหญ่ สามารถค้าขายได้เกิดจากมีฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ชัดเจนของความล้ำหลังของเทคโนโลยีที่ระบบสนับสนุน ปัจจุบันเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ผลเสียที่สืบเนื่องจากระบบ สภาพวิกฤตการณ์จากการพัฒนากระแสหลักปรากฏภาพชัดเจนขึ้นแล้วว่า การเบียดเบียน ทำลายและขาดความตระหนักและให้ความสำคัญต่อปัจจัยหลักในการดำรงชีวิตที่จำเป็น มุ่งแสวงหากอบโกยทรัพยากรที่มากเกินไปทำให้เกิดสภาพสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติขาดความอุดมสมบูรณ์ สังคมไทยขาดภูมิคุ้มกันจึงไร้เสถียรภาพ ประชาชนตกทุกข์ได้ยาก และเกิดระบบทุนนิยมกาฝากแบบนี้ในประเทศต่าง ๆ

องค์ทะไลลามะ (2565: 125-126) กล่าวว่าโดยประวัติศาสตร์แห่งศตวรรษที่ 20 แนวคิด “การอยู่รอดของผู้ที่แข็งแกร่งที่สุด (survival of the fittest)” ของนักคิดชาวตะวันตก “ดาร์วิน” คือพื้นฐานของสิ่งมีชีวิตในการดำรงอยู่ การแข่งขัน การคัดสรรตามธรรมชาติ กอบกอบให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะสนองเพื่อผลประโยชน์ตนเอง ในการเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลของความโลภของมนุษย์หรือความเป็นปัจเจกละเหินเรื่องศีลธรรม ความเมตตา เกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ปัจจุบันอำนาจวิทยาศาสตร์ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญยิ่งในการชี้นำสังคม สิริลักษณ์ ยัมประสาทพร (2548: 40) วิทยาศาสตร์อ้างว่า “ความจริง” ของตนเป็นสากล ใช้ได้ในทุกบริบทสังคมและวัฒนธรรมทำให้วิทยาศาสตร์ก้าวขึ้นมามีอิทธิพลต่อทัศนคติ สร้างมายาเกี่ยวกับชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์เหนือทัศนคติอื่น ๆ ในการแสวงหาความรู้และความจริงของสังคม คตินิยมในเรื่องความเห็นแก่ตัว การเบียดเบียนกัน ได้สร้างอำนาจและแสนยานุภาพเป็นแบบแผนบรรทัดฐานของสังคมโลก ฉากทัศน์เบื้องหลังภายใต้กับดักของคำว่า “การพัฒนา” สอดคล้องกับ สมคิด แก้วทิพย์ (สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2566) กล่าวว่า “การรับรู้ของผู้คน” ในสังคมกระแสหลัก ฐานคิดของผู้คนเป็น “ฐานคิดของการสะสม” เพราะความกลัว กังวล ต่างก็ดิ้นรนที่จะแสวงหาความมั่นคงต่อชีวิตตนเองและครอบครัว รวมทั้งกระแสของปัจจัยแวดล้อม บริบท ระบบสังคมโดยภาพรวม คือ การแข่งขันและการสะสม

สุเมธ ตันติเวชกุล (2564) ได้กล่าวว่าที่ผ่านมาประเทศไทยอย่างก้าวเข้าสู่การพัฒนาโดยที่ไม่ได้คำนึงฐานรากของประเทศ ซึ่งมีฐานในภาคเกษตรแต่กลับมุ่งสู่การเป็น “ประเทศอุตสาหกรรม” ที่มีความต้องการปัจจัยสำคัญ 4 ประการ

1. เงินทุน เมื่อประเทศไทยไม่พร้อมรองรับต้องไปกู้เงินตราจากต่างประเทศ
2. เทคโนโลยี การนำเข้าระบบเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากต่างประเทศ (Transfer of Technology)
3. บุคลากร ขาดผู้เชี่ยวชาญ โดยส่วนใหญ่คนไทยเป็นเพียงแรงงานรับจ้าง
4. การบริหาร ผู้บริหารเป็นชาวต่างชาติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยตั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพาทั้งสิ้น เมื่อมีการโยกย้ายฐานการลงทุนออกไปเศรษฐกิจก็พังครืนในที่สุด ไทยจึงตกอยู่ภายใต้คำว่า “ทันสมัย

แต่ไม่พัฒนา” สอดคล้องกับ ไสว บุญมา (2549: 135-136) พบว่าสภาพเช่นนี้ โดยเฉพาะแรงงานไทยปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการพัฒนาประเทศจึงเป็นเพียงการทำงานระดับ “ขั้นน็อค” รายได้ต่ำอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตกอยู่ในวังวนความยากจน หนี้สินล้นพ้นตัว

สอดคล้องกับ วันทนา ศิวะ (2551: 115) ความสัมพันธ์ของเราต่อทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นตัวกำหนดอนาคตของเราต่อโลกใบนี้ ว่าเป็นยุคแห่งโรคภัย ความรุนแรงและการทำลายเพื่อหวังผลกำไร หรือจะเป็นยุคใหม่แห่งสันติภาพความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดีต่อทุกชีวิต ผลจากการกระทำของมนุษย์ คือ ภาพปรากฏการณ์ในการเกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่ถาโถมทวีความรุนแรงและ รวดเร็วขึ้นด้วยความไม่รู้ถึง “ความจริงของชีวิต” แม้ในระบบสุขภาพ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562: 100) พบว่าการแพทย์กระแสหลักมีกระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน ในการวิเคราะห์วินิจฉัยโรคเพียงทางด้านกายภาพ ไม่เข้าใจหรือไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการทัศน์ของชาวตะวันออกในการมองถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งอย่างเชื่อมโยงกันแบบองค์รวม ทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ อภิชาติ พันธเสน (2539: 3-4) สาเหตุของปัญหาสาธารณสุขในชนบทนั้นมาจากการพัฒนาโดยการเน้นการรักษาพยาบาลตามแบบตะวันตก นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2460 มีพระราชบัญญัติควบคุมใบประกอบโรคศิลป์ ไม่รับรองการแพทย์แผนดั้งเดิมของไทย ที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ภายในสังคมไทยสามารถผลิตได้ และรับรอง “ระบบแพทย์ตะวันตก” โดยส่วนใหญ่เน้นเวชศาสตร์ในการรักษาแทนการป้องกัน ในการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมิใช่ต้นเหตุ มีต้นทุนการผลิตที่สูงและนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้รัฐไม่สามารถให้บริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับ ฌานิตย์ นาขยัน (2562: 50) พบว่าระบบการแพทย์พื้นบ้าน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บเป็นเรื่องที่ไม่ได้เป็นสิ่งที่แปลกแยกหรือไกลตัว อีกทั้งองค์ความรู้ภูมิปัญญาควรเป็นของชุมชนและบุคคลที่ใกล้ชิดในการให้ความหมายต่อการเจ็บป่วย มิได้ถูกควบคุมผูกขาดหรือครอบงำโดยแพทย์เพียงฝ่ายเดียว

ประเวศ วะสี (2556: 4) ได้เสนอแนวคิดว่าการแสวงหาทางออกที่สำคัญ คือ การสร้างระบบสุขภาพจากฐานราก คือ “ระบบสุขภาพชุมชน” และหันกลับมาพึ่งตนเองด้วยภูมิปัญญาของชุมชน อันเป็นทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้ว ประเวศ วะสี (2556: 4) ได้กล่าวว่า “...ระบบสุขภาพกว้างใหญ่กว่าระบบการแพทย์และสาธารณสุขมาก เพราะคำว่าสุขภาพหรือสุขภาวะทั้งกาย จิต สังคม และปัญญา ล้วนถูกบูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และ สังคมทั้งสิ้น...” การทำให้ “ระบบสุขภาพชุมชนมีความแข็งแรง” คือการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง” เปรียบการสร้างฐานรากให้กับประเทศในการสร้างสมดุล เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนอย่างเป็นระบบ

แนวคิดระบบบุญนิยม

ศูนย์ข้อมูลองค์กรบุญนิยม (2546) พุทธศาสนิกชนกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกตนเองว่า “ชาวอโศก” ผู้ปฏิบัติธรรมโดยการน้อมนำแนวคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี “พ่อครูสมณะโพธิรักษ์” เป็นผู้นำจิตวิญญาณ ผู้ปฏิบัติธรรมประกอบด้วย สมณะ สิกขมาตุและฆราวาส ที่มีศรัทธาในพ่อครูสมณะโพธิรักษ์และมีอุดมการณ์ร่วมกัน พัฒนาค้นเป็นผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละฐานะ โดยถือศีล 5 และ ศีล 8 เป็นหลักในการดำเนินชีวิตรักษาศรัทธาวินัยอย่างเคร่งครัด ผูกตนเจริญในกุศลและเกิดมโนสำนึกในการทำงานศาสนาร่วมกันในทุกกลุ่มเล็ก ๆ ก่อร่างสร้างเครือข่ายชุมชนชาวอโศก “พุทธบริษัท 4” ที่มีอยู่ใน “วัฒนธรรมแบบพุทธ” รับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่มีอบายมุข เสียดสละ ลดความเห็นแก่ตัว มีศาสนาพุทธเป็นแก่นหลักในการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักอารยธรรมองค์ 8 เป็นพลปัจจัยสร้างความสมดุลให้กับมนุษย์และสังคม ที่เกิดจากพลังของชาวชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว วัตถุ เทคโนโลยี ละเลยสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม วิถีชีวิต จิตใจของผู้คน สุรเชียร จักรธรานนท์ (2550: 41) พบว่าชาวอโศกเป็นสามัญชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ทำทลายทุนมายา เริ่มต้นการสร้างโลกใหม่ โดยยึดถือกระบวนทัศน์ที่ทวนกระแสทุนนิยมมายา โลกาภิวัตน์ที่มุ่งกลืนกินและครอบงำ ร่วมสร้างชุมชนในแนวทางดั้งเดิมในสมัยพุทธกาล มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และพึ่งตนเองในทุกด้าน ไม่ตกเป็นทาสยุคใหม่

ในปี พ.ศ. 2530 พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ (สมณะโพธิรักษ์, 2556: 306-307) ได้บัญญัติคำว่า “บุญนิยม” ทวนกระแสระบบทุนนิยม คำว่า “บุญ” รากศัพท์ภาษาบาลีคำว่า “บุญ, ปุญญะ” แปลว่า ชำระ หรือเครื่องชำระ โดยนิยามความหมาย “บุญนิยม” หมายถึง นิยมการชำระความเลวร้าย ความเห็นแก่ตัว ความโลภ โกรธ หลง ความยึดถือเสพติดเก่า ๆ ที่มีอยู่เป็นพื้นฐานของ “จิตวิญญาณ” ออกไปให้หมด ยิ่งมกน้อยเท่าไร ยิ่งเป็น “กำไร” พึ่งตนเองได้และช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อสร้างสรรคอะไรได้ ก็รู้จักทาน รู้จักบริจาค รู้จักเสียสละ รู้จักให้ รู้จักเกื้อกูล รู้จักเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน สอดคล้องกับ สมบัติจันทรวงศ์ (2531: 19) พบว่าลักษณะที่เด่นชัด ชาวอโศกมีแนวคิดและการปฏิบัติธรรม ที่ “แยก” ออกจากสถาบันสงฆ์กระแสหลักเป็นหมู่กลุ่มที่จำนวนบุคลากรน้อยแต่มีความสามารถในการบริหารองค์กรสูงเป็นต้นแบบที่ได้รับการยอมรับในความถูกต้องและเคร่งครัดเป็นไปตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในหมู่นักบวชเท่านั้น แม้แต่ฆราวาสก็เช่นกัน ในฐานะเป็นทางออกหนึ่งสำหรับสังคมยุคปัจจุบันในการให้ความสำคัญกับความจริงในสังคมไทย โดยเฉพาะ วัฒนธรรมทางจิตใจของชาวไทยที่ผูกพันกับพุทธศาสนา ไม่ปล่อยเป็นไปตามวัตถุนิยมแบบตะวันตก

ชาวอโศกต้องการอนุรักษ์ คุณค่า และเห็นว่าศาสนาและสังคมเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกกันโดยเด็ดขาดในการฟื้นฟูศาสนา สังคม วัฒนธรรม โดยผ่านการปฏิรูปบุคลากรทางศาสนา การก่อเกิดนักบวชแบบชาวอโศก ฆราวาสขึ้นมาเป็นแบบอย่างในวงกว้าง สอดคล้องกับ ภัทรพร สิริกาญจน (2544: 31) พบว่านักบวชชาวอโศกมีลักษณะเป็นผู้ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดในพระธรรมวินัยและนักพัฒนาสังคม ไม่ปลื้มตัวสู่ความวิเวกแต่เป็นผู้พาทำกิจกรรมในชุมชนเป็นกิจวัตร ในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเรื่องพลังงาน ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมในระดับชุมชน สังคม ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว นักบวชและฆราวาสชาวอโศกทำงานศาสนาและเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง บทบาทและผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมจึงสร้างความเจริญก้าวหน้าและขยายตัวอย่างรวดเร็วจนถึงปัจจุบัน ด้วยวิธีการกิน อยู่ หลับนอน ที่เรียบง่าย มักน้อยสันโดษด้วยวัตรปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างหยิ่งความศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริงให้เกิดในจิตวิญญาณของญาติโยม ต่างน้อมนำธรรมไปประพฤติ ปฏิบัติตาม จนเกิดรู้คุณค่าของสิ่งจะตามลำดับ

“บุญ” คือ “การให้” โดยไม่เอาอะไรแลกเปลี่ยน

“บุญนิยม” ถือว่า “ขาดทุน คือ กำไร” เน้นการเป็นผู้ให้ ไม่แสวงหาผลตอบแทนและกำไร

วิถีของการจัดการภายในชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ค่านิยม ว่า “...คนที่มีคุณค่าประโยชน์ คือผู้ที่มีความดี ซื่อสัตย์ เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ถึงจะเป็นคนรู้คุณค่าของ “บุญ” ที่แท้จริง ก่อให้เป็นระบบระเบียบวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของหมู่กลุ่ม นโยบายการทำงานเป็น “งานบุญ” ทุกวินาทีเป็นวินาทีแห่งการชำระล้างความเห็นแก่ตัว สู่กระบวนการรับรู้ร่วมกันที่ก่อตัวเป็นแบบแผนปฏิบัติร่วมกันที่จะเป็น “ทางออก” ให้มนุษย์ชาติรอดไปด้วยกัน “ความสันติ อหิงสา สามัคคี” คือ การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นที่สอดคล้องกับเป็นความจริงของทุกชีวิต คือ ความพอเพียง ความอยู่เย็น เป็นสุข

สมณะโพธิรักษ์ (2556: 13) สมณะโพธิรักษ์มุ่งเป้าเข้าหาแก่นธรรม การประกอบ “กรรมดี” การก่อใด ๆ ไม่มีค่าเท่ากับ “การสร้างคนดี สร้างหมู่กลุ่มของคนดีมีคุณธรรม” สู้สังคมที่มี “น้ำใจ” เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เสียสละ และแบ่งปันเป็นแก่นหลักและเป็นทางรอดของผู้คน รับใช้สังคมมากกว่า 50 ปี โดยไม่รับงบประมาณจากภาครัฐ องค์กร หน่วยงาน ใด ๆ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนหรือผู้ที่ศรัทธาในการแสวงหาทางออกร่วมกันจากระบบ “ทุนนิยม” ที่ครอบงำผู้คนสู่ความเสื่อมต่ำ ปลุกสร้าง “คุณค่าความเจริญทางจิตวิญญาณ” ให้ผู้คน “ตื่นรู้” จากโทษภัยของระบบการพัฒนากระแสหลัก ลัทธิวัตถุนิยม-บริโภคนิยม ให้ผู้คนสะสม แข่งขัน แสวงหาเพียงวัตถุ เงินทอง เทคโนโลยี จะดลบันดาลสุข สร้าง “ค่านิยม” ให้ผู้คนสะสม แข่งขัน แสวงหา เพื่อให้ได้มา กอบกอบสภาพสังคม “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” เกิดความเลื่อมล้ำทุกมิติจากการบริหารและพัฒนากระแสหลักดังกล่าว ก่อวิกฤตการณ์ที่ทวีความรุนแรงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม

ชาวชุมชนมีความตระหนักรู้เท่าทันโทษภัย จากความโลภที่ไม่สิ้นสุดที่ดูดซับทรัพยากรอันเป็น “สาธารณสมบัติ” ของส่วนรวม “หลง” สร้างผลประโยชน์ส่วนตนสู่ความมั่งคั่ง ร่ำรวยบนความทุกข์ยากของเพื่อนร่วมโลก พ่อครูสมณะโพธิรักษ์เปิดประตูสู่ “อิสรภาพในจิตวิญญาณ” ดวงตาแห่งธรรม ความเป็นไทไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ ทาสวัตถุที่สมดูลทั้งด้านกายและจิตใจ พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม คือ ความอบอุ่น เกษมใส ใจเกื้อกูล เพิ่มพูนการเสียสละที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกใบเดียวกัน (พริตจ๊อฟ คาปร้า, 2556: 477) สาเหตุแห่งทางตัน คือ “ภาพลวงตา” สร้างความเป็นตัวตนของปัจเจกที่หลงเชื่อว่าเป็นความจริง สาเหตุของปัญหา ที่ต่างแสวงหาความมั่นคงทางวัตถุ หากต้องตระหนักถึงแนวคิดเชิงระบบปรับ-เปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่เน้นเพียงวัตถุ สู่ “การปฏิสัมพันธ์” ที่ชักนำให้มนุษย์ปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งเราล้วนต่างเชื่อมโยงเป็นข่ายใยของระบบนิเวศอันเป็นพื้นฐานทางจิตวิญญาณ ที่จะไม่รู้สึกแปลกแยกและลดทอนคุณค่าของตนเอง

ชาวชุมชนและผู้ที่ศรัทธาแนวทางนี้ได้เข้ามาศึกษา พิสูจน์ ทดลอง วิจัยโดยการเอาตัวมาลงในพื้นที่ในการปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญาอย่าถูกตรงตั้งมั่นจนเข้าถึงสภาวะที่รู้แจ้งประโยชน์และคุณค่าของการปฏิบัติธรรมอย่าง “สัมมาทิฐิ” ปรับประยุกต์ใช้ในวิถีความเป็นจริงของชีวิต ล้วนตระหนักและรู้คุณค่าและสาระประโยชน์จากการชำระกิเลส ลดความต้องการที่ไร้แก่นสารที่ก่อทุกข์ โทษภัย จากความโลภ โกรธ หลง และพากเพียรปฏิบัติในการ ลด ละ เลิก ค่านิยมที่เห็นผิดเป็นชอบ (มิจฉาทิฐิ) มุ่งสร้างความเจริญด้วยศักยภาพ สมรรถนะ พึ่งตนเองทุกมิติ การฝึกฝน อบรม ขัดเกลา บ่มเพาะตนเองด้วยสมณะโพธิรักษ์พาทำแปรเปลี่ยน “จิตวิญญาณที่เห็นแก่ตัว” สู่ “จิตสาธารณะ” ต่อพองชน พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญในเบื้องต้นผู้ที่ปฏิบัติตามนั้นต้องมีความยินดีพอใจ (ฉันทะ) จึงจะเกิด อานิสงค์เป็นผลบุญ” สูงสุด และการปฏิบัติมรรค 8 ได้อย่างสัมมาทิฐิ จะส่งผลให้ลด ละ เลิก ความโลภ โกรธ หลง ได้ตามลำดับ สภาวะจิตใจจะเกิดความเมตตา กรุณา เสียสละ และแบ่งปัน มีความยินดีที่จะรับใช้ผู้อื่น ภัทรพร สิริกาญจน (2544: 41) กล่าวว่าชาวโศกทุกคนทำงานโดยไม่ได้รับเงินตอบแทน ชาวโศกยกเว้นนักบวช บริหารการเงินกันเอง ผู้นำเป็นเพียงที่ปรึกษา รายได้เกิดจากกิจกรรมของมูลนิธิและจากการบริจาคที่ต่างจากการชุมชนชาวพุทธทั่วไป ไม่มีการทอดกฐิน ไม่มีกล่องรับบริจาค ไม่เรียกรับเงินหรือแม้แต่ในรูปแบบแฝงทุกวาระ และไม่รับบริจาคจากบุคคลภายนอกที่ผู้ไม่รู้เป้าหมาย ผู้มีสิทธิ์บริจาคหรือทำบุญต้องรู้ถึงเป้าหมายของกิจกรรม สારัดละ และต้องคบหาหมู่กลุ่มอย่างน้อย 7 ครั้ง อ่านสื่อบุคคลของชาวโศกมากกว่า 7 เล่ม

กระบวนการขับเคลื่อนแนวทางการปฏิบัติแบบชาวบุญนิยมจะเห็นได้ว่าวิถีหมู่กลุ่มโศกและแพทย์วิถีธรรมมีแนวคิดและวิถีชีวิตที่สอดคล้องกัน ภายใต้การส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตด้วยแนวคิดที่ได้ผ่านการพิสูจน์ ทดสอบ สังคม สังคมพุทธบริษัท 4 ในด้านรูปธรรมรับใช้สังคมกว่า 50 ปี และ 25 ปีตามลำดับด้วยหลักพุทธศาสตร์และพระราชปณิธานของเศรษฐกิจพอเพียง ในการขยายเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศร่วมสร้างอุดมการณ์ “ศาสนา คือ พลังรวมของสังคม”

กระบวนการต่อสู้แบบอารยะขัดขืน หลักการสำคัญ คือ “สันติ อหิงสา” แบบอย่างของผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ พลังความเชื่อมั่นในการแสวงหาความจริง อำนาจบารมีจากความกล้าหาญในการทำสิ่งที่ตนเชื่อ และความเข้มแข็งที่เกิดจากการเสียสละเพื่อผู้อื่น ทักษะนี้สะท้อนความเป็นผู้มีเมตตาธรรม ภาวะผู้นำที่ยึดมั่นในค่านิยมสำคัญ คือ “การทำงานรับใช้ผู้อื่น” ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ พากเพียร กตัญญู “ปฏิบัติบูชา” ต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยการน้อมนำหลักธรรม คน คือ ฐานการพัฒนา ในการยกระดับคุณภาพของชีวิต ตัวชี้วัด คือ ความเจริญทางจิตวิญญาณ ความพอเพียง ความผาสุก สมดุล แนวทางการต่อสู้ในด้านคุณค่าระหว่าง “แนวคิดและการดำรงชีวิต” ที่มีรากฐานคุณค่าของ “ชุมชน”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธนกิจ โคกทอง และคณะ (2560) ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม กับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ปัจจัยหลักที่ทำให้องค์กรเข้มแข็งจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของสมาชิก และการปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี กระบวนทัศน์จากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้เป็นหลักการดำเนินงาน ในการกล่าวถึงของ โรเบิร์ต แพทナム อ้างใน ธนกิจ โคกทอง และคณะ (2560) ทูทางสังคม คือ รูปแบบของการจัดองค์การที่ประกอบไปด้วยความเชื่อใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และเครือข่าย (Network) ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพให้กับสังคมในการอาศัยความร่วมมือระหว่างสมาชิกทั้งหมด เพิ่มโอกาสในการบรรลุเป้าหมายระดับในองค์กรรวมของสังคม และมีทูทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนความสัมพันธ์ดังกล่าว

สุพรรณิ ไชยอำพร (2560) ทำการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคมกับการเสริมสร้างทุนมนุษย์ในเขตเมืองชายแดน กรณีศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยกับกัมพูชา พบว่าตัวแบบการนำทูทางสังคมมาใช้เสริมสร้างทุนมนุษย์ของไทย เน้นใช้การขัดเกลาทางสังคม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอด/ศึกษา การฝึกปฏิบัติ และการต่อยอดผ่านสถาบันหลัก คือ ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและรัฐ การหันหน้าร่วมมือในการส่งเสริมทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพครอบคลุมใน 3 มิติ คือ 1) ความรู้ 2) ทักษะ 3) จิตใจ หรือจิตคุณธรรม ครอบคลุมสภาวะการเป็นมนุษย์ในฐานะสมาชิกของสังคมและสอดคล้องกับบริบทสังคม วัฒนธรรมของคนในอาเซียนมากกว่ามุมมองตะวันตก ที่เน้นความรู้และทักษะ อันมีความเสี่ยงต่อการแข่งขัน การเอาวัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนด้อยกว่าในการใช้ทูทางสังคมเป็นทางออกที่น่าสนใจยิ่งของประเทศไทย

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2533: 52) ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. คำนิยามของนวัตกรรม ประกอบด้วยมิติทางด้าน 1.ความใหม่ (Newness) 2.ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) 3.การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) พบว่านวัตกรรม ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันในขณะเดียวกันผู้ประกอบการก็เป็นกลไกสำคัญในการสร้างนวัตกรรม 1) การผลักดันด้วยเทคโนโลยี (Technology) 2) คำนิยามถึงความต้องการของผู้บริโภค เป็นหลักสู่การพัฒนาวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค Drucker (1993 อ้างใน สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2533: 52) ได้ให้ความหมาย นวัตกรรม เป็นเครื่องมือที่สำคัญของผู้ประกอบการในการสร้างศักยภาพการแข่งขันในเชิงธุรกิจ และความมั่งคั่ง โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือจากการสร้างใหม่ รวมทั้งเป็นการพัฒนาขึ้นจากความรู้ใหม่

พยัต วุฒิรงค์ (2563: 9) การจัดการนวัตกรรม : ทรัพยากร องค์การแห่งการเรียนรู้ และ นวัตกรรม พบว่านวัตกรรมเป็นแนวความคิด วิธีการ การกระทำหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่นำมาทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคม หรือนำมาเพื่อปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพดีกว่าเดิมอาจจะเคยใช้ในสังคมอื่นได้ผลดีมาแล้วก็ตาม แต่ถ้านำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีกแห่งหนึ่งก็จัดว่าเป็น นวัตกรรม สอดคล้องกับ (Barnett, 1993 อ้างใน พยัต วุฒิรงค์, 2563: 9) นวัตกรรมเป็น แนวความคิดต่าง ๆ แบบแผนพฤติกรรม หรือสิ่งของใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิม หรือ ครอบคลุมกว้างขวางทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรมรวมทั้งที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม ความประพฤติ ตามระบบสังคม ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์วิทยาการใหม่ ๆ และด้านที่ไม่เป็น วัตถุ ได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความนึกคิด ความศรัทธา เป็นเรื่องราวใหม่ที่เกิดขึ้นจาก ความคิดภายในจิตใจของบุคคล

อลงกรณ์ คูตระกูล (2553: 3-4) ทำการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมสังคม กรณีศึกษาโครงการของ ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ พบว่าภาครัฐให้ความสนใจศึกษา และสนับสนุน ส่วนใหญ่เป็นนวัตกรรมเชิง เทคโนโลยี ซึ่งการมุ่งเน้นเพียงด้านเดียวเช่นนั้น ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา ทำให้ในสังคม มีพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาด้านสังคม

ทวิภัทร บุญทริกสวัสดิ์ (2561: 2) ได้ทำการศึกษาเรื่อง นวัตกรรมสังคม : ลักษณะ กระบวนการและรูปแบบในด้านต่าง ๆ พบว่าหัวใจสำคัญนวัตกรรมสังคมอยู่ที่ “ปฏิสัมพันธ์” (Interaction) เช่น ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ องค์การกับองค์การ หรือกระทั่งการผสมผสานกันของ ความคิดในรูปแบบที่มีความแตกต่างกัน ที่ทำให้เกิดแบบแผนเชิงการกระทำ (Habits) นั่นก็คือมีความ ต่อเนื่องของปฏิสัมพันธ์ลักษณะเดิมแต่ก็มีศักยภาพบางอย่างที่จะก่อให้เกิดการแปลงรูป (Transformation) ขึ้นมาได้ ซึ่งจะเป็นการแปลงสภาพแบบค่อยเป็นค่อยไปหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่าง

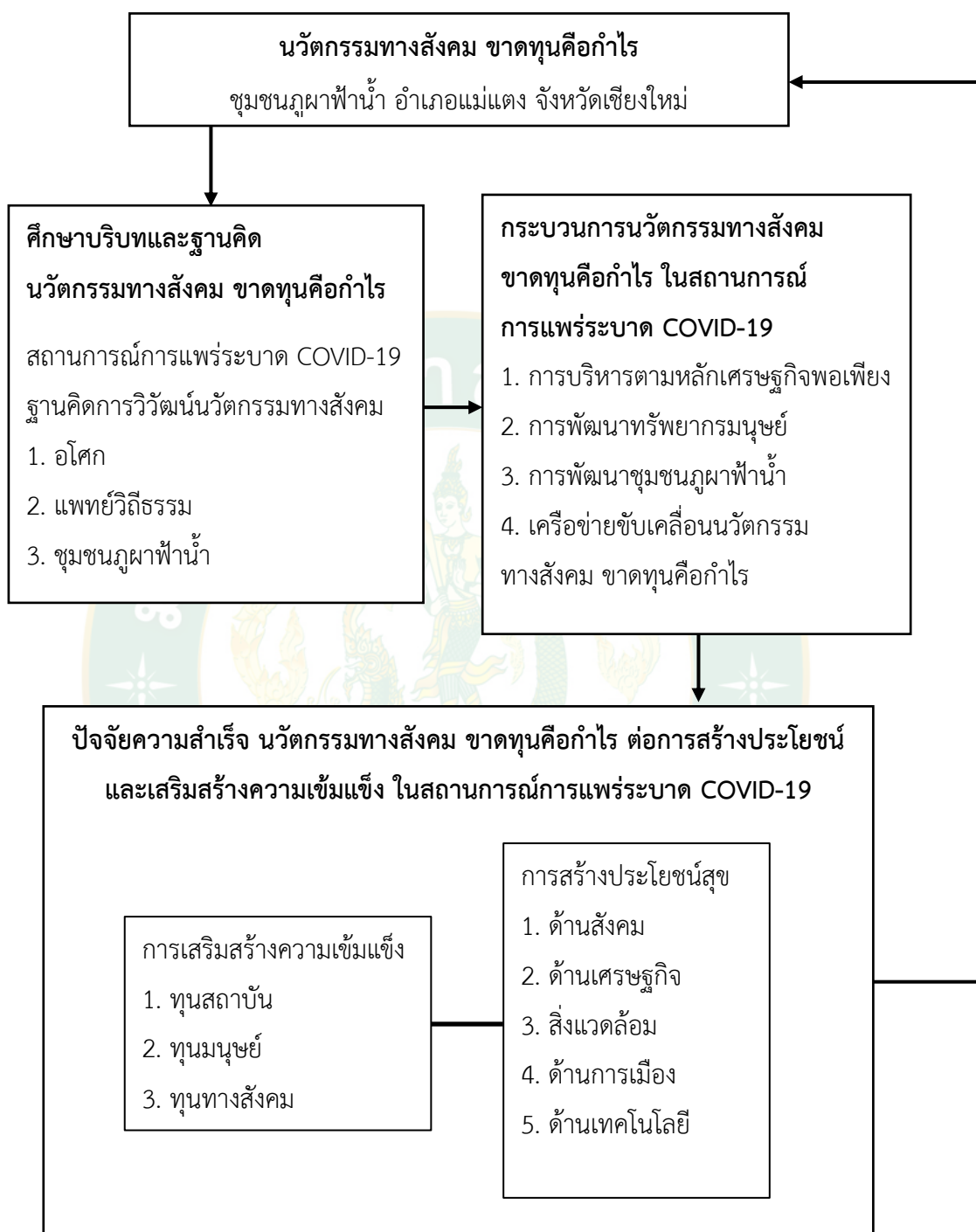
รวดเร็วก็ได้ โดยลักษณะของกระบวนการนี้เป็นการตอบสนองอย่างเป็นไปเอง (Spontaneous) โดยรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ที่มีการแปลงรูปนี้เป็นเรื่องยากที่จะคาดการณ์ล่วงหน้าได้

ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร (2563: 2563) ทำการวิจัย เรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่านวัตกรรมทางสังคม คือ รูปแบบการพัฒนาหรือการปฏิรูปทั้งองค์การและปัจเจกทางสังคม นำไปสู่การสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตในสังคมต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คุณสมบัติที่สำคัญในการเป็นนวัตกรรมการสังคม คือ มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม และความเหมือนประเด็นเดียวกัน คือ เป็นองค์การและปัจเจกที่ไม่คำนึงถึงผลกำไรที่ได้รับ อีกทั้งพฤติกรรมการทำงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมเป็นที่ตั้ง

ชานนท์ โกมลมาลย์ (2561: 23) หัวใจความสำเร็จของนวัตกรรมทางสังคม คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นสำคัญ ผู้มีบทบาทในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงผลกำไร มูลนิธิต่าง ๆ ของประชาชน การตระหนักรู้ทางการเมืองและการร่วมมือร่วมใจของอาสาสมัคร เพื่อสร้างเครือข่ายของการแก้ปัญหาาร่วมกัน

กฤตเมธ บุญนุ่น (2560: 257) ได้ศึกษาเรื่องนวัตกรรมทางสังคม: ความรู้สู่สังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการสร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมนั้น แนวทางในการนำไปใช้ต้องอยู่ภายใต้กิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร และต้องเกิดจากความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมรวมทั้งเกิดจากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลกระทบในเชิงบวกในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมอยู่ จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลบวกผนวกกับความสมดุลของสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมจึงได้ชื่อว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาบริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ อะไร ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเรียนรู้ ร่วมกัน และการขับเคลื่อนเครือข่าย ในการออกแบบการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) การศึกษาจากสภาพที่เป็นอยู่ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และตรวจสอบยืนยันข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เน้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive reasoning) ควบคู่ไปกับการสังเกตเพื่อให้เห็น ภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อมาวิเคราะห์หาสาเหตุและผลที่ได้รับ โดยกำหนด รายละเอียดดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไรต่อการ สร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักวิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการเก็บข้อมูลวิจัยเรื่อง ปัจจัย ความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

1. สมณะ จำนวน 2 รูป
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน

3. ตัวแทนเครือข่าย จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1) ภาคกลาง 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) ภาคเหนือ 4) ภาคใต้ และ 5) ต่างประเทศ

4. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 40 คน

โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อคัดเลือกเฉพาะผู้ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ปรับปรุงด้านความถูกต้อง (validity) และความน่าเชื่อถือ (credibility) นักวิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ศึกษาบริบทชุมชนภูผาฟ้าและฐานคิดที่ นวัตกรรมสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดเป้าหมายไว้ดังนี้

1. สมณะ จำนวน 2 รูป โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบเจาะลึกสัมภาษณ์กว้าง ๆ บริบทชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชุมชนภูผาฟ้า

2. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสืบค้นเอกสาร หนังสือ เหตุปัจจัย ฐานคิดในการก่อเกิด และเป้าหมายของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า ในการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomena) และความรู้ในตัวคน (Tacit Knowledge)

3. ตัวแทนเครือข่าย ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่างประเทศ จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยกำหนดประเด็นสำคัญในการสร้างกลุ่ม การสร้างเครือข่าย (Networking) และการมีส่วนร่วม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ศึกษากระบวนการนวัตกรรมสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบเจาะลึกสัมภาษณ์กว้าง ๆ ต่อกระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในการการบริหารจัดการ วิธีการกระบวนการกลุ่ม เครือข่ายและการมีส่วนร่วม ต่อชาวชุมชนภายในและบุคคลภายนอก

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 40 คน โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ในการเข้าร่วมประชุมทางออนไลน์ การเตรียมแผนงานกิจกรรมเพื่อสังคมที่เข้ามาในแต่ละวัน โดยการสังเกตปรากฏการณ์ (Phenomena)

3. ตัวแทนเครือข่าย ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่างประเทศ จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โครงสร้างข้อคำถามและการกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า ลักษณะการสนทนากลุ่มบุคคล (Focus group) แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ศึกษาปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

1. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน เพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ในการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomena) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ไร้โครงสร้าง (Unstructured Interview) สังเกตควบคู่การซักถามเจาะลึกในการเก็บข้อมูล

2. ตัวแทนเครือข่าย ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่างประเทศ จำนวน 10 คน คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) รายบุคคลแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ในการเข้าร่วมประชุมอภิปรายธรรม การสรุปงาน สรุปใจทางออนไลน์ รวบรวมเก็บข้อมูลเอกสารของชุมชนจากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากภายนอกชุมชน ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางออนไลน์ ในการสังเกตปรากฏการณ์ (Phenomena) เปรียบเทียบ วิเคราะห์ข้อมูล และจัดประเภทหมวดหมู่ของข้อมูลที่เหมาะสม

เครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเลือกการวิจัยแบบสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ในรวบรวมข้อมูลกับการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการไปพร้อมกันในระหว่างที่จัดเก็บข้อมูล อยู่ เริ่มต้นโดยใช้วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot study) ลงพื้นที่วิจัยเพื่อศึกษาปรากฏการณ์จริงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ซึ่งจะให้ข้อมูลในการวิจัย ค้นหากลุ่มเฉพาะ สังเกตควบคุมการชักถามเจาะลึกในการเก็บข้อมูล ตรวจสอบ เปรียบเทียบ เพื่อคัดเฉพาะที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา ปรับปรุงด้านความถูกต้อง (validity) และความน่าเชื่อถือ (credibility) จึงยอมรับเป็นทฤษฎีได้ จากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมมาใหม่ Charmaz (2008 อ้างใน ชาย โพธิ์สิตา, 2562: 148) ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อศึกษาบริบทชุมชนภูผาฟ้า และสืบค้นฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดรูปแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. สมณะ ผู้นำชุมชน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมชุมชน มาวิเคราะห์หาสาเหตุและผล (Case and Effect Analysis) ทำความเข้าใจและตีความให้ความหมายกับปรากฏการณ์ (Phenomena) กับสภาพแวดล้อมของสังคม บริบทชุมชน วิถีชีวิต และความรู้ในตัวคน (Tacit Knowledge) สำหรับการสืบค้นฐานคิดการก่อเกิด เป้าหมาย และการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder)
2. ชาวชุมชนภูผาฟ้า การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการลงพื้นที่เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ การดำเนินกิจกรรมการงาน
3. การรวบรวมข้อมูลทั้ง ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) การศึกษาจากหนังสือพระไตรปิฎก หนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ เอกสาร วารสาร หลักฐานอื่น ๆ และสื่อสิ่งพิมพ์ในระบบออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อศึกษากระบวนการ นวัตกรรมสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1. ผู้นำชุมชน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 กระบวนการ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร มีหลักคิด หลักปฏิบัติ ในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม

2. ตัวแทนเครือข่าย ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนเครือข่าย (Network) ชาวชุมชน องค์กร และบุคคลภายนอก และผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ นำมาสร้างชุดคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group)

3. ชาวชุมชน เครือข่าย ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้บุคคลที่คาดว่าจะได้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางร่วม เพื่อตรวจสอบยืนยันหลักคิด หลักปฏิบัติ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ

4. ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการลงพื้นที่เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ โดยการสังเกตการณ์ในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน การลงกิจกรรมฐานงาน การอบรมภายในและการอบรมทางออนไลน์กับบุคคลภายนอก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1. สมณะ ผู้นำ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไร้โครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ในการศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomena) สังเกตควบคู่การซักถามเจาะลึกในการเก็บข้อมูล

2. ชาวชุมชน และเครือข่าย ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ในการเข้าร่วมประชุมอภิปรายธรรม การสรุปงาน สรุปใจรวบรวบเก็บข้อมูลเอกสารของชุมชนจากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากภายนอกชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ที่ 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดการเก็บรวบรวมดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หนังสือ พระไตรปิฎก หนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ เอกสาร วารสาร หลักฐานอื่น ๆ และสื่อสิ่งพิมพ์ในระบบออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) การศึกษาโดยการดำเนินการภาคสนามเพื่อให้เข้าถึงบริบทของพื้นที่และเก็บข้อมูลต่าง ๆ โดยวิธีการ ดังนี้

2.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant Observation) โดยการบันทึกการสนทนา ปฏิบัติการของผู้ตอบ วิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูล

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ (Phenomena) บริบทชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน และความรู้ในตัวคน (Tacit Knowledge) ฐานคิดการก่อเกิด กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคม และการขับเคลื่อนเครือข่าย โดยการบันทึกการสนทนา ปฏิบัติการของผู้ตอบ วิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูล

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มบุคคล เครือข่ายผู้ที่คาดว่าจะให้ข้อมูลในประเด็นเฉพาะเจาะจงได้เป็นอย่างดี จัดกลุ่มจากคุณลักษณะ กิจกรรม ความเหมาะสม เพื่อตรวจสอบหลักคิด หลักปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ในการมีส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม โดยการบันทึกการสนทนา ปฏิบัติการของผู้ตอบ วิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนภูผาพ้าน้ำ ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกัน อ่านแล้วทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากวิธีการต่าง ๆ โดยการสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎีเป็นการสร้างข้อสรุปเชิงวิชาการตลอดกระบวนการวิจัย เป็นการพัฒนา โดยการสร้างแนวคิด มโนทัศน์ และประเด็นการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ทำการเปรียบเทียบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่มนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่จำแนก ในการเข้าถึง ความหมาย ความคิด และนัยยะที่สำคัญ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบและทฤษฎีจากข้อมูลในปรากฏการณ์หรือแบบแผนความสัมพันธ์ และความเที่ยงตรงของข้อมูลใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เข้ามาช่วยในการกรองข้อมูลให้ได้ข้อค้นพบความจริงที่สุด (ชาย โพธิ์สิตา, 2562: 143-145)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ขอนำเสนอรายงานผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทชุมชนและฐานคิด นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 บริบทและฐานคิดที่นวัตกรรมการทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า

1. บริบทพื้นที่ชุมชนภูผาฟ้า

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนภูผาฟ้า ตั้งอยู่ที่ทำการเลขที่ 31/18 หมู่ 5 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของชุมชนภูผาฟ้า
ค่าพิกัด X ละติจูด 19.203727, Y ลองจิจูด 98.645630

1.2 อาณาเขตติดต่อ

ชุมชนภูผาฟ้าตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ห่างจากตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 80 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยมีห้วยทุ่งจ้อย เป็นแนวเขต
- ทิศใต้ ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- ทิศตะวันออก ติดกับห้วยแม่เลา
- ทิศตะวันตก ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยส่วนใหญ่เป็นเทือกเขากว้าง เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1095 แม่มาลัย-ปาย หลักกิโลเมตรที่ 40 เป็นเส้นทางที่คดเคี้ยวพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะเม มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระหว่าง 800-900 เมตร ลักษณะป่าเป็นป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขาที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของลำห้วยสายใหญ่หลายสาย ลักษณะภูมิประเทศของเขตใน ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋, 2563)

1.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากสภาพพื้นที่มีความลาดชันสูง ยากต่อการจัดการในพื้นที่ทำการเกษตรจะเกิดการชะล้างพังทลายสูญเสียหน้าดินอย่างรุนแรง และบางพื้นที่อาจพบชั้นหินพื้นหรือเศษหินกระจัดกระจายอยู่บริเวณหน้าดิน ดินมีสีน้ำตาลปนแดง พบว่ามีอินทรีย์วัตถุต่ำ และชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จัดเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม ระดับชุมชน (กรมทรัพยากรธรณี, 2556) (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 สภาพพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม ระดับชุมชน

แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรของชุมชนภูผาฟ้าน้ำมาจากแหล่งน้ำซับ ที่มาจากต้นน้ำของกลุ่มน้ำแม่แตง ประกอบด้วยแม่น้ำ 2 สาย ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ คือ น้ำแม่เลา และทางทิศตะวันตก คือ ลำน้ำแม่ลาก มีต้นน้ำอยู่บริเวณขุนแม่ยะครอบคลุมเขตพื้นที่ 2 จังหวัด ในตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพื้นที่ ทั้งหมดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แม่เลา-แม่สะเมเป็นน้ำซับไหลผ่านลำห้วยแม่ยะตลอดปี โดยระบบประปาภูเขาในการใช้อุปโภคบริโภคภายในชุมชน ส่วนพื้นที่

การเกษตรใช้ลำห้วยแม่ยะที่ไหลผ่านชุมชนตลอดเส้นทางขนานยาวไปกับพื้นที่ชุมชนภูผาฟ้าน้ำจากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตก

1.5 ลักษณะภูมิอากาศ

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ มีสภาพอากาศเกือบเย็นตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส แบ่งเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ กลางวันอุณหภูมิเฉลี่ย 15-20

องศาเซลเซียสและกลางคืนอุณหภูมิเฉลี่ย 3-10 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – พฤษภาคม กลางวันอุณหภูมิเฉลี่ย 30 องศาเซลเซียสและกลางคืนอุณหภูมิเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม กลางวันอุณหภูมิเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียสและกลางคืนอุณหภูมิเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส (องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋, 2563)

1.6 ด้านประชากร

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ เป็นจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมร่วมบำเพ็ญกิจกรรมทั้งในชุมชนและรอบนอกชุมชน ผ่านช่องทางระบบ Online และการลงพื้นที่ปฏิบัติการ Onsite จากเครือข่ายศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สอนป่านาบุญ 1-9 และชุมชนชาวโอศอกที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีอุดมการณ์แบบ “บุญนิยม” ร่วมกันจำนวนประมาณ 80 คนและเครือข่ายทั่วประเทศและต่างประเทศปฏิบัติการร่วมกัน

2. ฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร มีการวิวัฒน์ 3 ระยะที่สำคัญ (ตารางที่ 1) ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิวัฒน์ฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร

วิวัฒน์	ผู้นำ	สมาชิก
1. พ.ศ.2514 - พ.ศ.2565 โอศอก	สมณะโพธิรักษ์	ชาวโอศอก
2. พ.ศ.2535 - พ.ศ.2565 แพทย์วิถีธรรม	ใจเพชร กล้าจน	จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม
3. พ.ศ.2563 - พ.ศ.2565 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ	ใจเพชร กล้าจน	จิตอาสาแพทย์วิถีธรรม
ในสถานการณ์การแพร่ระบาด		

วิวัฒนาการที่ 1 พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2566 โอศก

สมณะโพธิรักษ์ ผู้นำจิตวิญญานชาวโอศก เกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ที่จังหวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อ มงคล รักพงษ์ ท่านเกิดในครอบครัวของคนชนชั้นกลาง มารดาเป็นคนขยันและค้าขายเก่ง เป็น “แบบอย่าง” ให้ท่านมีความขยัน หมั่นเพียร อดทน ผนวกความคิดสร้างสรรค์ ไม่เกียจงาน ตั้งแต่การค้าขาย ช่วยเหลือมารดา จนถึงเป็นกรรมกรรับจ้างแบกของ มารดาเสียชีวิต ทำให้ฐานะการเงินทรุดลงและได้รับความช่วยเหลือจากคุณลุง เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมปลายในกรุงเทพฯ เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเพาะช่างได้เปลี่ยนชื่อเป็น รัก รักพงษ์ และรับภาระเลี้ยงน้อง ๆ 6 คน ส่งเสียตนเองและน้อง ๆ เรียนตามความต้องการของน้อง ๆ แต่ละคน ด้วยความเป็นผู้มีความสามารถในด้านศิลปะการประพันธ์ โดยในช่วงเวลาดังกล่าว รัก รักพงษ์ มีความใฝ่ฝัน ทะเยอทะยาน เทียมหน้าเทียมตาผู้อื่นจึงมุ่งแสวงหาเงินทองในการสร้างฐานะและชื่อเสียงให้ตนเองตาม “ค่านิยม” ที่สังคมให้คุณค่าและยกย่องผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ในขณะที่มีชื่อเสียงโด่งดังในวงการบันเทิง ท่านได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ “การสะกดจิตเพื่อระลึกชาติ” จึงศึกษา ปฏิบัติโดยไม่เคยรับค่าจ้างเป็นระยะเวลาร่วม 8 ปี กลับพบว่า การศึกษาจิตทางวิทยาศาสตร์เป็นการไปศึกษาเรียนรู้ “จิต” อย่างหนึ่ง และการศึกษาจิตทางไสยศาสตร์หรือแม้กระทั่งนักการศาสนา ที่โน้มเอียง “พุทธ” มาทำพิธีกรรมในการสะกดจิต-เข้าทรง-สมาธิ การปลุกเสก อธิษฐาน หิน ดิน ทราย ปูน โลหะ ร่ายมนต์ เสกคาถา ปัจจัยนำมาซึ่ง ลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข ไม่ใช่วิถีทางพ้นทุกข์ เป็น “มิจฉาทิฎฐิ” คือ ความหลงผิด ต่อมาท่านมีโอกาสดำเนินชีวิตพุทธธรรม โดยการศึกษาและลงมือปฏิบัติ ค้นพบว่า “พุทธศาสนาสอนให้ทำจิตที่เปื้อนให้เปื้อนน้อยลง” ธรรมะของพระพุทธองค์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนทัศนคติและวิถีชีวิต เครื่องครัดในการปฏิบัติธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข ลดมื้ออาหาร ลดการแต่งตัว อยู่ระยะหนึ่งจึงยื่นใบลาออกจากงานประจำที่บริษัทไทยโทรทัศน์

ปี พ.ศ. 2513 เข้ารับการอุปสมบทที่วัดโอศการาม ในวันที่ 7 พฤศจิกายน เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาฝ่ายธรรมยุต ได้รับฉายาว่า “พระโพธิรักษ์โชโต” สมณะโพธิรักษ์มีศีลและทิฎฐิแตกต่างจากพุทธกระแสหลัก โดยมีพระภิกษุสงฆ์ ขรवासทั้งอุบาสก และอุบาสิกา เข้าร่วมศึกษาจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาภายในวัด สมณะโพธิรักษ์เห็นถึงข้อขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นจึงขอลาแยกตัวสร้างสำนักสงฆ์ธรรมสถานแดนโอศก จังหวัดนครปฐม โดยการบวชครอบโดย พระครูสถิต วุฒิกุล

วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2516 เป็น “จุดกำเนิดของชาวโอศก” การสร้างชุมชนใหม่ตามแนวทางดั้งเดิมในสมัยพุทธกาลที่มีระบบเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเองในทุกด้าน ที่มีจุดเริ่มต้นจากสามัญชนกลุ่มเล็ก ๆ ผู้นำจิตวิญญาน คือ สมณะโพธิรักษ์ และชาวโอศกที่ประกอบด้วย สมณะ (นักบวชชาย) สิกขมาตุ (นักบวชหญิง) และมีระบบกลั่นกรองคนเข้าชุมชน ตามมาตรฐานของศีลในแต่ละคน ขรवास (ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 เป็นไปตามลำดับ (สุรเกียรติ์ จักรธรานนท์, 2550: 40), (จึงเขียน ฝ่าซื่อ, 2545: 16) และต่อมาได้ตั้ง “สันติโอศก” ขึ้นที่กรุงเทพมหานคร โดยคณะสงฆ์สันติโอศกถือ

วัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดโดยถือศีล 43 ข้อ และพระธรรมวินัย 227 ข้อ นับเป็นจุดแข็งที่ทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใส ศรัทธา ต่อวิถีทางที่เข้มงวดของชาวโอศกอย่างรวดเร็ว ด้วยวัตรปฏิบัติของคณะสงฆ์สันตโตศก ที่แตกต่างจากวัตรปฏิบัติของหมู่สงฆ์กระแสหลักจนเกิดข้อวิพากษ์ถูกเปรียบเทียบในคณะญาติโยมหรือผู้ที่พบเห็นและติดตามและเป็นที่มาของความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

1. การประกาศแยกตัว “นानาสังวาส”

เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2518 สมณะโพธิรักษ์เป็นตัวแทนของคณะสงฆ์ชาวโอศกจำนวน 21 รูป ประกาศการตัดสินใจแยกตัวจากการปกครองของสงฆ์ ไม่ขึ้นต่อมหาเถรสมาคมทำการปกครองตนเองโดยกฎพระธรรมวินัย ท่ามกลางการประชุมสงฆ์ 180 รูป ที่วัดหนองกระทุ่ม

เงื่อนไขสำคัญ คือ ความขัดแย้งที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ปัญญาต่างกัน ย่อมก่อให้เกิด ความเห็น ความเข้าใจที่แตกต่างกันแต่ไม่แตกแยก ไม่รวมทำสังฆกรรม การประนีประนอมกันด้วย “หลักนानาสังวาส” เป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นวิธีการที่ให้สิทธิและอิสระของความเป็นมนุษย์ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 กรณีข้อขัดแย้งเหตุการณ์ “นานาสังวาส”

เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ “นานาสังวาส”	
กรรม	ด้านการประพฤติ พิธีกรรม กิจกรรมแตกต่างกัน
อุเทศ	คำสอนหรือคำอธิบาย หัวข้อธรรมเดียวกันอธิบายความหมายต่างกัน
ศีลไม่เสมอสมานกัน	มีศีลข้อเดียวกัน แต่อธิบายความหมายต่างกัน

ที่มา: สมณะโพธิรักษ์ (2556: 29-30)

สงฆ์สันตโตศกที่ถือศีลอย่างเคร่งครัด ศีล 43 ข้อ มีจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลเป็นข้อสมทานในการปฏิบัติ นอกเหนือจากวินัยสงฆ์ 227 ข้อ งดเว้นการมีเงินหรือการรับเงิน งดอาหารมังสสัตว์วันละ 1 มื้อ งดเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด ปฏิเสธพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ เช่น ไม่ทำนํ้ามนต์ รตนํ้ามนต์ ไม่ทำพระเครื่องบูชาสร้างความรำรวยแบบพุทธพาณิชย์ ทำให้พุทธศาสนิกชนงมงายไม่เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย ผนวกกับฝ่ายปกครองของสงฆ์กระแสหลัก มีข้อจำกัดในสิทธิเสรีภาพ เช่น มิให้เผยแพร่ธรรมได้สะดวก แม้มีผู้เลื่อมใสศรัทธาจะขอเข้าบวชในคณะสงฆ์ชาวโอศกก็ได้รับการกีดกันหรือการไม่ให้เข้าศึกษาและสอบนักธรรมตรี-โท-เอก จึงทำให้เกิดการแยกออกมาเป็น “นานาสังวาส”

โดยเป็นที่รับรู้กันทั้ง 3 ฝ่ายระหว่าง กรมศาสนา เถรสมาคม และพระภิกษุสามเณรในสำนักสันตติโศก โดยมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร ตามบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 หนังสือจากกรมศาสนา ที่ ศธ.0407/8537 (สมณะโพธิรักษ์, 2551ก: 23) พระภิกษุสามเณรในสำนักสันตติโศก “มิได้ขึ้นกับอยู่ในปกครองของคณะสงฆ์ไทย” และไม่ได้อยู่ในความอุปการะของทางราชการ

2. “บุญนิยม” กระบวนทัศน์ทวนกระแสการพัฒนาระบบทุนนิยม

พ.ศ. 2530 สมณะโพธิรักษ์ ได้ริเริ่มบัญญัติคำว่า “บุญนิยม” กระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่ทวนกระแสระบบทุนนิยม คำว่า “บุญ” ภาษาบาลีว่า “บุญญ” แปลว่า การชำระกิเลส ซึ่งมีนัยยะของคำว่า “บุญ” ที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ที่เข้าใจ โดยบุญที่สูงที่สุด คือ การชำระกิเลสในใจจนสิ้นเกลี้ยง สมณะโพธิรักษ์พบเห็นสภาพปัญหาของระบบ “ทุนนิยม” ที่ครอบงำสังคม หลอหล่อมวิธีคิด วิธีชีวิต ค่านิยม วิถีทางด้านวัฒนธรรม สังคม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม “คน” เป็นเพียงปัจจัยในการผลิตในระบบอุตสาหกรรม ตั้งแต่ระดับปัจเจก ชุมชน สังคม

“บุญนิยม” เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นไปตามคำสอนของพุทธศาสนา ที่เกิดจากการตีความและปฏิบัติตามแนวทางอโศก เน้นการเป็นผู้ให้ “ขาดทุน” มากกว่าการแสวงหาผล “กำไร” ซึ่งเกิดจากความศรัทธาเชื่อถืออย่างสมัครใจ โดยการปฏิบัติธรรมตามหลัก “มรรคมีองค์ 8” เป็นเครือข่ายองค์กรที่ได้รับการยอมรับในด้านบุคคลสามารถลด ละ ความโลภ โกรธ หลงและทำประโยชน์เพื่อสังคมไปพร้อมกัน

3. กรณีสันตติโศก

พ.ศ.2532 เหตุการณ์ “กรณีสันตติโศก” เกิดปฏิกิริยาที่กระแสวิกฤตให้ความสนใจ คณะสงฆ์กลุ่มเล็ก ๆ ไปร่วมงานวิสาขบูชาในระดับโลก ณ พุทธมณฑลสถาน ถูกกระทำการต่อต้านไม่ให้เข้าร่วมงานเทศกาลและระดมส่งกว่า 5,000 รูปคว่ำบาตร โดยสันตติโศกประกาศ “นานาสังวาส” ไปตั้งแต่ พ.ศ. 2518 หรือเมื่อ 13 ปีที่ผ่านมา โดยเป็นที่รับรู้และเป็นข้อบังคับจากลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏเป็นเอกสารจากกรมศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม “...โดยสาเหตุหลัก คือ การต่อสู้กับศาสนจักรกับการเมืองจับมือกัน ที่พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ “กอบกู้พุทธศาสนา” และ “สร้างคนดีเข้าไปเปลี่ยนแปลงทางการเมือง” โดยในขณะนั้น พลตรี จำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ก่อตั้งพรรคพลังธรรม ญาติธรรมสำคัญผู้หนึ่งที่เคารพสมณะโพธิรักษ์และปฏิบัติตามแนวทางอโศกมาโดยตลอดได้รับความนิยมนอย่างสูง ทำให้ผู้ที่ครองอำนาจทางการเมืองไม่อาจนิ่งเฉยได้...” (สมณะแสนดิน ภูมิพุทธโธ, 2560)

มหาเถรสมาคมออกคำสั่งขับไล่ออก “บัพพาชนิยกรรณ” ให้สมณะโพธิรักษ์ สละสมณเพศ สมณะโพธิรักษ์ไม่ปลงวาจาสิก ทางทางฟ้องศาลโทษฐานขัดคำสั่ง สมณะโพธิรักษ์แพคดีความตามมาตรา 27 เพราะไม่สึกตามคำสั่งเถรสมาคม ศาลสั่งรอลงอาญา 2 ปีพร้อมคุมประพฤติ สมณะโพธิรักษ์และหมู่สงฆ์ชาวอโศกต้องเปลี่ยนรูปแบบให้ต่างจากพระเถรสมาคม ใช้คำนำหน้าว่า “สมณะ”

สำหรับนักบวชชาย และ “สิกขมาตุ” สำหรับนักบวชหญิง และเปลี่ยนชุดจีวรเป็นสีกรัก ทำบัตรประชาชนในฐานะนายบุคคลทั่วไป เป็นต้น การต่อสู้อย่างสันติ อหิงสา นับแต่ปี พ.ศ.2532 - พ.ศ. 2541 รวมระยะเวลา 8 ปี

พ.ศ. 2532 - พ.ศ. 2561 ชุมชนภูผาฟ้า

พ.ศ. 2532 สมณะโพธิรักษ์ ได้รับมอบพื้นที่จากญาติธรรมผู้มีจิตศรัทธาคนในท้องถิ่น พบว่า กระแสการไล่ล่าสัตว์ป่า การบุกรุกพื้นที่และการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็น กระแสทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงได้มอบที่ดินพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ ณ บ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ แต่พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ด้วยความศรัทธาในวัตรปฏิบัติของผู้นำและ หมู่กลุ่มชาวโศก พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้รับไว้เป็นพื้นที่ส่วนกลางของกลุ่มญาติธรรมชาวโศก และ ตั้งชื่อสถานที่ว่า “ภูผาฟ้า” กิจกรรมการทำกิจกรรมธรรมชาติไร้สารพิษ โดยในยุคแรกมีคุณภูฟ้า (ยุธนา คงสุข) และกลุ่มญาติธรรมชาวโศก เป็นผู้มาร่วมกันทำอยู่ทำกิน จากนั้นก็มีญาติธรรมมา สมทบเพิ่มขึ้นไปเป็นลำดับ จนถึงปี พ.ศ. 2561 มีพื้นที่รวมประมาณ 200 ไร่

พ.ศ. 2536 กรมป่าไม้เรียกพื้นที่ป่าบ้านแม่เลาว่า เขตห้ามล่าสัตว์ จากนั้นเปลี่ยนเป็นเขตป่า สงวนแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีการเปลี่ยนชื่อหลายครั้งโดยกรมป่าไม้เข้ามาดูแลป่า อนุรักษ์ โดยที่ดินเป็น แบบสค.1

พ.ศ. 2538-2541 สมณะโพธิรักษ์ จัดตั้งระบบการศึกษาที่ฝึกฝนนวกะ หมายถึง สมณะที่บวช ยังไม่ถึง 5 พรรษา ใช้เป็นแนวทางในการฝึกฝนตนก่อนเผยแผ่ธรรม อัตตानัง ทมยันตี ปณิติตา “บัณฑิตย่อมฝึกตน” (คู่มือ นวกะ, ม.ป.ป.) (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 สถานที่ฝึกฝนนวกะ

พ.ศ. 2541 ชาวชุมชนภูผาฟ้ามีการเชื่อมร้อยศึกษาวิถีชาติพันธุ์ชาวปกากะญอ ชุมชน บ้านหัวเลาด้วยการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนของ ชาวบ้านนำพืชผักป่าไร้สารพิษมาแลกกับของ กินของใช้ที่จำเป็น ราคาถูก

การเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง

ชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง “พุทธสถานราชธานีอโศก”

พ.ศ. 2541 ในปีเดียวกัน พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้ย้ายศูนย์กลางมาที่ “พุทธสถานราชธานีอโศก” (ปัจจุบัน) การได้รับมอบพื้นที่จากญาติธรรมผู้มีจิตศรัทธา โดยสมณะโพธิรักษ์ได้วางนโยบายให้ฆราวาสเป็นผู้บริหารต่างจากพุทธสถานอื่น สมณะเป็นที่ปรึกษา เน้นฐานงานกสิกรรมธรรมชาติ มีแนวปฏิบัติ คือ ชื้อสตัย ขยัน สามัคคี มีวินัย

โครงการฝึกอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ชุมชนกัฏฐชาติ” ทางรอดใหม่ ในยุคกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF)

พ.ศ. 2543-2545 ในยุคที่ประเทศต้องรับมือกับผลกระทบทางสังคมจากวิกฤต “ต้มยำกุ้ง” กรมแรงงาน โครงการ “กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม” (Social Investment Fund-SIF) มีมาตรการช่วยเหลือผู้ว่างงานและผู้ถูกเลิกจ้างร่วมมือกับชุมชนอโศกดำเนิน “โครงการชุมชนกัฏฐชาติ” จำนวน 72 รุ่น จัดอบรมปีละ 24 รุ่น เดือนละ 2 รุ่น วงเงินงบประมาณ 16,663,943 บาท

“หลักสูตรสังฆธรรมชีวิต”

พ.ศ. 2544-2547 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) สถาบันเพื่อการพัฒนาการเกษตรและชนบท จำเนียร สารนาถ (สจส.) ร่วมมือกับชาวอโศกเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (ครท.) โครงการ “พัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตเกษตรกร” ให้เรียนรู้และตระหนักถึง “ความพอเพียง” การพึ่งตน พึ่งพากันเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่เข้าโครงการพักชำระหนี้ ลดภาระหนี้ กลุ่มเกษตรกรที่ขอเข้าร่วมการอบรมประมาณ 480,000 คน จำนวนผู้เข้าอบรมปีละไม่น้อยกว่า 30 รุ่น รุ่นละประมาณ 100 คน วงเงินงบประมาณ 300 ล้านบาท โดยร้อยละ 60 ใช้แนวทางอโศก จุดมุ่งหมาย ธรรมะเป็นแก่นหลัก ภายใต้ “ระบบบุญนิยม” สร้าง “ผู้นำ” วัฒนธรรมใหม่

“พลังผู้นำ ประชาเป็นสุข”

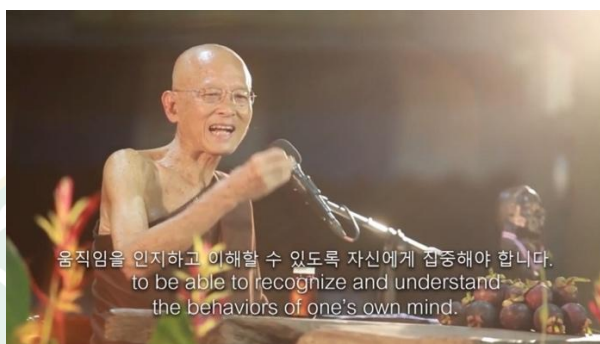
พ.ศ. 2546-2550 สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมมือกับชาวอโศกผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 5,300 คน และยังเกิดโครงการอบรมโดยเน้นกลุ่มเกษตรกรและผู้นำชุมชนเป็นหลักอีกหลายโครงการโดยส่วนใหญ่เป็นหนี้ครัวเรือน

พ.ศ. 2563 รางวัลแมนแฮ (Manhae Grand Prize) สาขาสันติภาพ ประเทศเกาหลีใต้ (ภาพที่ 5)

12 สิงหาคม พ.ศ. 2563 สมณะโพธิรักษ์ ได้รับรางวัล แมนแฮ (Manhae Grand Prize) สาขาสันติภาพ ประจำปี ค.ศ.2020 จากประเทศเกาหลีใต้ การเริ่มต้นสังคมชาวอโศกสู่สากลในการ

เผยแพร่ “ธรรมะแบบโลกุตระ” แก่นของความเป็นอโศกแม้จะน้อยจะเป็นโมเดลที่สามารถปลูกความรัก ความเมตตา และบ่มเพาะสันติภาพที่ยั่งยืนของมวลมนุษยชาติ

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “...สันติภาพ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดโดยตัวมันเอง สันติภาพเกิดกับพฤติกรรมสังคม กับจิตวิญญาณสังคม ถ้าคนในสังคมใดในหมู่ใดสามารถเข้าใจกันและกัน แล้วก็รู้ว่าเราจะอยู่กันอย่างไรรึจะสงบอบอุ่น อยู่ด้วยความรัก อยู่ด้วยความเกื้อกูลช่วยเหลือเสียสละกัน สันติภาพ จะเกิดขึ้นตรงนั้น...” (ข่าวเด่นชาวอโศก, 2564)

ภาพที่ 5 สมณะโพธิรักษ์รับรางวัลแมนเฮ (Manhae Grand Prize) ประเทศเกาหลี

ที่มา: ข่าวเด่นชาวอโศก (2564)

โดยนักเขียนชาวเกาหลีได้เคยมาศึกษาวิถีชีวิตชาวอโศกและนำไปเขียนจนเป็นที่สนใจจากชาวเกาหลีอย่างมากจนเป็นที่มาของรางวัลแมนเฮ ได้กล่าวว่า “...เนื่องด้วยสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้ปีนี้ผมไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมชุมชนชาวอโศกได้เหมือนทุกปี ทุกครั้งที่ผมนึกถึง ผมรู้สึกโชคดีและมีความสุข เป็นชุมชนที่เป็นแบบอย่างการพึ่งตนเอง การใช้ชีวิตแบบพอเพียง...”

วิวัฒนาการ พ.ศ. 2537 - พ.ศ. 2563 แพทย์วิถีธรรม

ใจเพชร กล้าจน ผู้นำจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หมอเขียว” เกิดเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2515 อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร เดิมชื่อ สำเร็จ มีทรัพย์ ได้สืบสานและต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการรักษาโรคจาก นายเลียง มีทรัพย์ ผู้เป็นบิดา ประกอบอาชีพครูและหมอสมุนไพร มีอุปนิสัยเป็นคนขยันมีน้ำใจ ผดุงความยุติธรรมจึงเป็นที่เคารพและนับถือจากชาวบ้าน อีกทั้งใฝ่ศึกษาการดูแลสุขภาพพึ่งตนด้วยสมุนไพรจากหมอพื้นบ้านและการดูแลสุขภาพแผนปัจจุบันจากทหารเสนารักษ์ในการช่วยเหลือผู้อื่น ที่บ้านจึงเปรียบเสมือนคลินิกของชาวดอนตาลพบว่าในเหตุการณ์สำคัญ ๆ การรักษาผู้ป่วยอาการปางตาย บางคนถูกงูกัดซึ่งโรงพยาบาลในขณะนั้นไม่สามารถรักษาได้ นายเลียงสามารถรักษาวีชีวิตคนอื่นให้หายได้ด้วยสมุนไพร มารดาหมอเขียว นางศรี มีทรัพย์ เป็นเกษตรกร แม่ครั้งมีอุปนิสัยเป็นคนขยัน มีน้ำใจ อดทน เสียสละ ชีวิตในวัยเด็ก เกิด

เหตุการณ์คนลาวกว่า 100 ชีวิตเดินทางอพยพหนีภัยขออาศัย กว่า 3 ปีที่พ่อและแม่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูล ได้ซึมซับความมีคุณธรรม เสียสละและการแบ่งปันจึงนับว่าเป็น “ต้นแบบ” ในการหล่อหลอมอุดมการณ์และจิตวิญญาณสำหรับการทำงานอุทิศตนในการช่วยเหลือและแบ่งปันเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

พ.ศ. 2535-2537 ชีวิตในวัยทำงานขณะที่รับราชการอยู่ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพ สาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุขที่โรงพยาบาลห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ได้รับรางวัลข้าราชการดีเด่น ตั้งแต่ปีแรกของการทำงาน มีประสบการณ์ในการการดูแลสุขภาพทุกรูปแบบตั้งแต่สถานีนอนามัย โรงพยาบาลอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ และโรงพยาบาลประจำจังหวัด 1) ด้านส่งเสริมสุขภาพ 2) ป้องกันโรค 3)ฟื้นฟูสุขภาพ 4) รักษาโรค โดยส่วนใหญ่หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้บุกเบิกโครงการนวัตกรรมในการแก้ปัญหาและช่วยเหลือประชาชน บางครั้งมีงบประมาณจำกัดหรือไม่มีงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยให้พึ่งตนเองได้

“ทางตัน” ของระบบสุขภาพกระแสหลัก”

อาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน พบว่าประเทศไทยประสบกับสภาวะปัญหาสุขภาพ 3 ประการหลัก ดังนี้ 1) ปริมาณผู้ป่วย ชนิดและความรุนแรงของความเจ็บป่วยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น 2) ค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาความเจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้น 3) ประชาชนมีศักยภาพในการดูแลแก้ไขปัญหาสุขภาพด้วยตนเองน้อยลง การทำงานในช่วง 3 ปีแรก หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน แม้ได้ทุ่มเทเพื่อดูแลแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชาชนอย่างสุดความสามารถ กลับพบ “ระบบสุขภาพแผนปัจจุบัน” มีประสิทธิภาพในการบรรเทาเพียงร้อยละ 30 ในด้านฉุกเฉิน ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง NCDs เบาหวาน ความดัน ไขมัน มะเร็ง โดยการรักษาจะมีโรคแทรกซ้อนเพิ่มขึ้น และส่วนใหญ่บุคลากรทางการแพทย์ก็ป่วย คนไข้ล้นโรงพยาบาล หมอเขียว ใจเพชร กล้าจนเริ่มประจักษ์ชัดว่าแพทย์แผนปัจจุบันไม่ใช่ “คำตอบ” ทั้งหมดของการแก้ปัญหา จึงเกิดความความเครียดจากความปรารถนาคิดช่วยเหลือผู้อื่น แม้การทำงานจะได้ชื่อเสียง รางวัล เกียรติยศ กลับไม่พบความสุข เพราะมีแต่การแก่งแย่งตำแหน่ง ลาภ ยศ สรรเสริญ จึงแสวงหาทางออกจากทุกข์

“ทางออก” ในการแก้ปัญหาระบบสุขภาพกระแสหลัก “การแพทย์วิถีธรรม”

พ.ศ. 2539 เมื่อครั้งได้พบสมณะโพธิรักษ์ ณ บวรราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี และหมู่กลุ่มชาวอโศกประมาณกว่า 2,000 คนที่มาร่วมงานประเพณี ทุกคนปฏิบัติธรรมด้วยการถือศีลรับประทานอาหารมังสวิรัต ไม่มีอบายมุข ทำกิจกรรมไร้สารพิษเศรษฐกิจพอเพียง สอนวิชาพึ่งตนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย หมอเขียวเกิดความรู้สึกประทับใจ หลังจากที่ได้ฟังธรรมที่พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ถ่ายทอดบรรยายธรรมในการเข้าถึงความจริงจากการปฏิบัติด้วยภาษาที่เข้าใจได้ เกิดจุดเปลี่ยนในชีวิต เปิดใจเรียนรู้และศึกษาพระไตรปิฎก ทำให้ค้นพบ “คำตอบ” ว่า “...สิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ครบบริบูรณ์แล้วในการแก้ปัญหาทุกปัญหาของชีวิต รวมทั้งปัญหาสุขภาพ และยังสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...”

พ.ศ. 2538-2547 หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ อันเกิดจากความตั้งใจมานะไม่ย่อท้อหรือหยุดนิ่งต่อปัญหาการดูแลสุขภาพอย่างสุดความสามารถในการศึกษาและลงมือปฏิบัติ วิธีการรักษาสุขภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศในระบบและนอกระบบ รวมระยะเวลากว่า 10 ปี การค้นพบ “หลักการแพทย์วิถีธรรม” แนวทางการรักษาสุขภาพปรับสมดุลทางกายและจิตใจ โดยการนำจุดดีของวิทยาศาสตร์การดูแลสุขภาพ 4 แผน ได้แก่ แผนปัจจุบัน แผนไทย แผนทางเลือกจากจีน ได้หวัน มาเลเซีย และแผนพื้นบ้าน รวมกับหลัก 8 อ. เพื่อสุขภาพที่ดีของสถาบันบุญนิยมของการแพทย์ทุกแผนมาผสมผสานบูรณาการด้วย พุทธะ ธรรมมะ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม จุดเด่นวิธีการนี้สามารถบูรณาการร่วมกับการดูแลสุขภาพทุกแผนใน “การลดปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุ” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเป็นที่ยอมรับในสังคมกว้าง

พ.ศ. 2543 ได้รับรางวัลข้าราชการสาธารณสุขดีเด่นของ จ. มุกดาหาร

พ.ศ. 2545 ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นที่ 3 ตริตาภรณ์ในรัชกาลที่ 9

พ.ศ. 2550 เปิดศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สวนป่านาบุญ 1 อ.ดอนตาล จ.มุกดาหารบ้านเกิด หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน บูรณาการองค์ความรู้ หลักการแพทย์ทางเลือก หลักการแพทย์วิถีธรรม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยหลักคิดว่า “หมอที่ดีที่สุดในโลก คือ ตัวเราเอง” เปิดบริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย “ศูนย์บาทรักษาทุกโรค” ด้วยแนวคิดว่าเป็นการทำ “อุระบุญ” มิใช่ “อุระกิจ” ขณะนั้นแต่ละเดือนมีการจัดค่ายอบรมเชิงปฏิบัติการระยะเวลารวม 5 วัน 4 คืน มีการจัดค่ายสุขภาพฯ ตลอดทั้งปีด้วยหลักการว่า “ลดโรค ลดยา ลดค่าใช้จ่าย ลดทุกข์”

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน พบว่าสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อทุกชีวิต การเรียนรู้เพื่อสร้างสุขภาพที่ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและผาสุก หมอเขียว ได้กล่าวว่า “ถ้าสุขภาพพึ่งตนเองเกิดไม่ได้ หมอและคนไข้จะพากันป่วยตาย” สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ดี จะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการรักษา แต่เป็นวิธีเดียวที่เราจะเอาชนะโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างยั่งยืน ในการสร้างความเข้าใจ เข้าถึงประโยชน์ของการเรียนรู้และฝึกฝนกระทำอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเป็นปกติของวิถีชีวิต นั่นคือ “ความสำเร็จของการดูแลสุขภาพอย่างแท้จริง”

ดังนั้นหลักการ “แพทย์วิถีธรรม” ได้ขยายเผยแพร่องค์ความรู้ “การดูแลสุขภาพพึ่งตนเอง” โดยไม่มีค่าใช้จ่ายกระจายไปสู่บุคคล กลุ่มคนหรือหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ ผ่านศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเชื่อมโยงประสานเครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมในประเทศและต่างประเทศ หน่วยงานและองค์กรภาครัฐ ในการสร้างสุขภาพะในการพัฒนางาน สาธารณสุขชุมชน รากฐานของสังคมสู่มวลมนุษยชาติ

พ.ศ. 2553

ได้รับรางวัลต้นแบบคนดีแทนคุณแผ่นดิน เครือข่ายเดอะเนชั่น

ได้รับรางวัลคนค้นคนอวอร์ด ครั้งที่ 2 สาขาคนต้นเรื่องแห่งปี

พ.ศ. 2554

ได้รับรางวัลชนะเลิศ ผลงานวิชาการ Routine to Research ประเภทโปสเตอร์ เรื่อง “ผ่าทางตันปัญหาสุขภาพด้วยการแพทย์วิถีธรรม ของหน่วยแพทย์วิถีธรรม โรงพยาบาลอำนาจเจริญ “สำนักป้องกันควบคุมโรคที่ 5,6,7

ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ในผลงานวิชาการงานเวชปฏิบัติครอบครัวและ ชุมชนเรื่อง “นวัตกรรมผ่าทางตันปัญหาสุขภาพโรงพยาบาลอำนาจเจริญ” สำนักงานบริการสาธารณสุขและสมาคมเวชกรรมสังคมแห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2555

ได้รับโล่ชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นวัฒนธรรมสัมพันธ์ ครั้งที่ 5 เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ได้มีมติอนุมัติหลักสูตร “การแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมการพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ได้รับเกียรติบัตร “ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อการพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” สำนักการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2555 หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้จดทะเบียนจัดตั้ง “มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย” ศูนย์ดูแลสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ใจเพชรกล้าจน ประธานมูลนิธิ ฯ มีคณะกรรมการและเครือข่ายแพทย์วิถีธรรมในการบูรณาการองค์ความรู้แพทย์ทางเลือก “วิถีธรรม” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พ.ศ. 2556 ได้รับเชิญเป็นองค์ปาฐก แสดงปาฐกถาในงานประชุมสัณนาชาติ มูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. 2558 ได้รับประกาศเกียรติคุณ “ครูดีไม่มีอบายมุข” ด้านพุทธสาธารณสุข สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

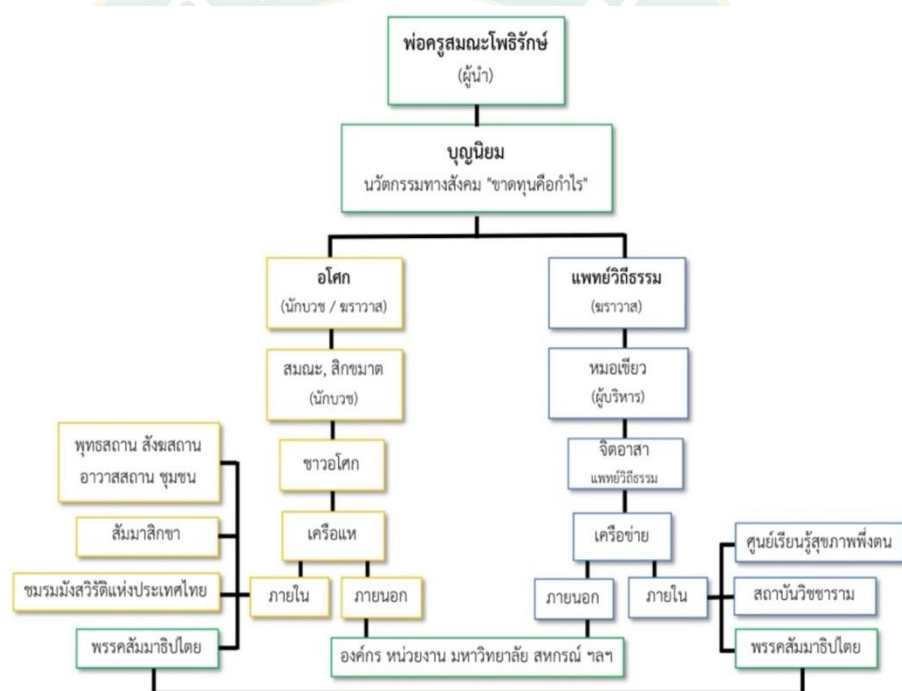
ได้รับรางวัลเกียรติคุณสัมพันธ์ “สังข์เงิน” ผู้ประสบความสำเร็จด้านการ ประชาสัมพันธ์ ประเภทบุคคล สมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

พ.ศ. 2558 จิตอาสาแพทย์วิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ ปรัชญาคุณูปกัณฑ์จิตอาสาพุทธศาสตร์
การพัฒนาภูมิภาค (สาธารณสุขชุมชน) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

การหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว (ภาพที่ 6) ดังนี้

พ.ศ. 2561 สมณะโพธิรักษ์ ได้ประกาศส่งมอบชุมชนภูผาฟ้าให้ “มูลนิธิแพทย์วิถีธรรม”
หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน และเครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม ในการสืบสานพุทธศาสนาตามรอย
บาทพระศาสดาด้วย ศิล สมาธิ ปัญญา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พ.ศ. 2562 การจัดกิจกรรมค่ายพระไตรปิฎก ตามรอยบาทพระศาสดา ค่ายสุขภาพพึ่งตน
ตามหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ ชีวิตผาสุก ค่าย
พลังงานพึ่งตน โดยจัดการอบรมให้กับหน่วยงานและประชาชนที่สนใจ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ

ภาพที่ 6 การหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว

วิวัฒนาการที่ 3 พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2566 ชุมชนภูผาฟ้าในสถานการณ์การแพร่ระบาด
COVID-19

ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2563 ด้วยมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 ด้วย
มาตรการเชิงรุก พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ มีนโยบายปิด บ้านราชธานีอโศก ด้วยมาตรการคุมเข้ม “คนใน
ห้ามออก คนนอกห้ามเข้า” ด้วยความไม่ประมาท สืบเนื่องจากการใช้ชีวิต หรือกิจกรรมร่วมกันหมด

ทุกอย่างเสมือนเป็นบ้านหลังใหญ่ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมกันของชาวชุมชนและเครือข่ายในการรักษามาตรการทั่วประเทศ สมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “...เป็นการพิสูจน์การทำอะไรทุกอย่าง เราจะอยู่ได้หรือไม่ เราช่วยตัวเราเท่ากับเราช่วยสังคมส่วนรวมด้วย...” โดยการ ปิดกิจกรรมที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับภายนอกทุกกิจกรรม และที่สำคัญการใช้การสื่อสารพูดคุยเปิดใจกันอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ทุกคนภายในชุมชนชาวโศกและเครือข่ายทั่วประเทศพร้อมเพรียงตอบรับนโยบายจากส่วนกลางโดยการนำของ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ อย่างเป็นเอกภาพและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ปิดราชอาณาจักรโศก “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า”

ที่มา: สื่อบุณยนิมิตทีวี (2563)

โดยจะพบว่าเสียงสะท้อนจากชาวโศก จากมาตรการ “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า” (ภาพที่ 9) พบว่าเสียงสะท้อนจากชาวโศก (ไทยพีบีเอส, 2563) ดังนี้

“...เราก็ประชุมกัน เพิ่มมาตรการคุมเข้ม การที่คนจะเข้าจะออกต้องแจ้ง ต้องขออนุญาต ชี้แจงไปไหนมาบ้างมีความเสี่ยงแค่ไหน เราจะให้กักตัว ดูแลกัน ส่งอาหารกัน เพิ่มมาตรการและเคร่งครัดมากขึ้น ทุกคนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี.. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเราปลอดภัย เพราะความร่วมมือของชาวชุมชนทุกคน ในการรักษามาตรการต่าง ๆ การสวมแมส การล้างมือเราฝึกสั่งเหล่านี้นั้นเป็นนิสัย ประเด็นสำคัญ คือ เราถือศีล 5 ละอบายมุข ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ก็เป็นส่วนที่ช่วยได้มาก ดังนั้นปิดหมู่บ้านเราแทบจะไม่เดือดร้อน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 24 ธันวาคม 2563)

“...เรามีพื้นฐาน คือ ถือศีล 5 ละอบายมุข ที่เราปลอดภัย คือ พวกเราทานมังสวิรัตินิทานเนื้อสัตว์ ผักปลูกกินเอง ปุ๋ยก็ทำเองใช้เองเป็นปุ๋ยอินทรีย์ เราปลูกผักตามฤดูกาล กินสิ่งที่เราปลูก ปลูก

สิ่งที่เรากิน ในการบริหาร เราเป็นชุมชนใหญ่เราเป็นครอบครัวใหญ่ ในการบริหารทางด้านกิจกรรมเราก็จะประชุมกัน บริหารให้เพียงพอและมีเหลือก็แจกจ่ายพี่น้องเรา...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, 24 ธันวาคม 2563)

ดังนั้นในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาพาน้ำต้อนรับนโยบายภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุข และมาตรการจากส่วนกลาง โดยภายในชุมชนและเครือข่ายทุกศูนย์ ตามนโยบาย “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า” (lock down) งดการจัดกิจกรรมค้ายอบรมสุขภาพพึ่งตน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงกิจกรรมอบรมทุกประเภท กิจกรรมร้านค้าภายในศูนย์ที่มีการปฏิสัมพันธ์หรือการรวมตัวกัน นโยบายองค์กรแพทย์วิถีธรรมให้ความร่วมมือกับภาครัฐและสังคม “ร่วมด้วยช่วยกัน อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เพื่อมวลมนุษยชาติ” (ภาพที่ 8) โดยชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้พี่น้องจิตอาสาและประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่ควรเดินทางไปในจุดเสี่ยงหรือที่แออัด จิตอาสาทางบ้านที่อยู่ใกล้เครือข่ายใด ให้เข้าพัฒนาเครือข่ายที่ใกล้และประชาชนทั่วประเทศ ติดตามรับข้อมูลข่าวสาร องค์กรความรู้ ได้ที่ช่องทางรายการสื่อออนไลน์ งดกิจกรรมการอบรมค่ายพระไตรปิฎก ค่ายสุขภาพพึ่งตน หรือค่ายกิจกรรมไร่สารพิษ (on site) เลื่อนอย่างไม่มีกำหนด ยกเว้นในกรณีหน่วยงานสาธารณสุขประสานความร่วมมือในการอบรมผู้ป่วยเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณสุข

ภาพที่ 8 นโยบายแพทย์วิถีธรรมในสถานการณ์ COVID-19

ที่มา: โจเพชร กล้าจน (2563: 3)

จากการสัมภาษณ์ หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...อาจารย์เห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ตามความต้องการที่มากขึ้น จากการใช้ทรัพยากรจำนวนมากและมีแต่จะหมดไป ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ฤดูกาลที่แปรปรวนมากขึ้นจากความต้องการที่เพิ่มขึ้น ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 เศรษฐกิจเสียหายหมดแล้วทั่วโลก ปัญหาต่าง ๆ มากขึ้นตามความต้องการที่มากเกินไป ความหลงทางจากการบริโภค การลงทุนเกินตัว รายได้ลดลง ชีวิตขาดความมั่นคง ไม่ผลิตของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ พึ่งตนเองไม่ได้แถมชีวิตไว้กับ “ค่าของเงิน” อีกทั้งแรงกดดันทางสังคมจาก “ค่านิยม” “วัตถุนิยม” กับความต้องการที่มากเกินไปจนจำเป็นของชีวิต ส่งผลให้เกิดความผลาญทรัพยากรธรรมชาติ สังคม เศรษฐกิจอย่างมหาศาล ความเจ็บป่วยกระหน่ำเข้าไปอีก เงินทองที่จะมาใช้แค่รักษาความเจ็บป่วยอย่างเดียวก็หมดแล้วจะไปหาเงินมาจากไหนให้มากพอ ก่อเป็นภาระต่อภาครัฐ ที่ต้องอัดฉีดงบประมาณเข้ามาช่วยเหลือทั้งทางสาธารณสุขและปัญหาของเศรษฐกิจที่ถดถอย

“...ระบบ “ทุนนิยม” แนวคิดว่าคุณต้องได้ต้องมีเงินเยอะ ๆ ถึงจะอยู่รอด คนยิ่งแสวงหาสะสม ยิ่งพัฒนาเศรษฐกิจประชาชนยังมีแต่ “หนี้” นี่ก็คือ “เศรษฐกิจที่สร้างความลำบากให้กับชีวิต” คนไปหลงว่า “เงินมีค่าที่สุด” เพราะฉะนั้น “ทุกคนมุ่งหาเงินอย่างเดียว” ไม่ต้องทำของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต” เพราะฉะนั้น ทำวันนี้ ตายวันนี้เลย “เงินกินไม่ได้”

ความล้มเหลวของการดำรงชีวิตของทุกระบบ คือ ความไม่มีศีล ไม่ประหยัดกิน ประหยัดใช้ ไม่ลด ละ เลิกสิ่งที่เป็นโทษเป็นภัย เบียดเบียนตนเอง สังคม และระบบนิเวศโดยรวม “ไม่รู้จักความพอเพียง” พึ่งตัวเองไม่ได้ ถึงที่สุดระบบนี้ทุกคนไป “ไม่รอด”

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 “การพึ่งตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” คือ คำตอบ...” การป้องกันและแก้ปัญหาที่สำคัญและมีประสิทธิภาพสูงสุด การพึ่งตนเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่สำคัญและจำเป็นมาก เพราะเป็นหนทางเดียวที่นำไปสู่ความผาสุกสูงสุด พระพุทธองค์ตรัสว่า “อิตตา หิ อิตตโน นาโถ” “ตนเป็นที่พึ่งของตน” การดำเนินชีวิตด้วยสิ่งที่ประหยัด เรียบง่าย รวมถึงการพึ่งตนในการผลิต ของกิน ของใช้ และบริการที่เป็นประโยชน์ ในทุกมิติทั้งด้านการดูแลสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมากในการใช้ “สติปัญญา”

ในการพิจารณาในสภาวะการณ์ความเดือดร้อนของผู้คนในสังคม ภาวะของระบบเศรษฐกิจที่ถดถอยโดยการใช้ทุนรอนให้น้อยที่สุด การกลับมาใช้เรียบง่ายเป็นหลัก ได้ทั้งความแข็งแรง ความอดทนและใจเย็นไปด้วย ในการที่เรากลับมาร่วมมือร่วมใจกัน ไม่ต้องใช้เงิน ประหยัดทรัพยากร ลดภาวะวิกฤตหรือมลพิษต่าง ๆ ให้ชีวิตดำรงอยู่ในฐานะของตนเองตามเหตุปัจจัยที่ตนเองมี ใช้น้อย แต่อยู่รอดปลอดภัย มีความพอเพียง ในระยะยาวจะคุ้มทุนและมั่นคง โดยไม่ต้องใช้ทุนตลอดเวลา

กำไรมากกว่าในระยะยาว ไม่มีหนี้และยังสามารถช่วยคนอื่นได้ด้วย ช่วยคนให้ลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตมาก เป็นการพัฒนาย่างยั่งยืนและมั่นคง...”

(ใจเพชร กล้าจน, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2564)

โดยจะพบว่ามีความสอดคล้องกับ สมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “...ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดจากคนขาดคุณธรรม ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มต้นที่ “คน” ในการหล่อหลอมคนให้มีคุณธรรม ความเสียสละ เมื่อมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจะส่งผลให้สังคมพัฒนาในทางเจริญ หาใช้สร้างอุตสาหกรรม เทคโนโลยี แล้วจะพาชาติเจริญไม่...”

ตอนที่ 2 กระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร เพื่อการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายพี่น้องชาวโศกและจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมในการน้อมนำหลักพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางชีวิตในการแสวงหา “ทางออก” ร่วมกัน จุดเน้น “สร้างพลังการเปลี่ยนแปลงสังคม” อย่างสร้างสรรค์ด้วยสันติวิธี ในการบูรณาการความสัมพันธ์แบบ “องค์รวม” (Holistic) ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ภายใต้ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้น้อมนำหลักพุทธะ ธรรมะ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการบุญนิยมเป็น “ต้นแบบ” ในการแสวงหาทางเลือกที่คนใหม่ที่มาจากปรัชญาตะวันออก รากฐานวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ดั้งเดิม ที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างสงบ สันติ อหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น สัตว์อื่นในการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวยั่วว่า ระหว่าง “คนทำกิน” กับ “คนทำเงิน” คิดว่า ชีวิตกับ เงิน อะไรจะสำคัญกว่ากัน ? สิ่งที่เป็นต่อชีวิตมันไม่ใช่ “เงิน” คือ ของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตแท้ที่จริง “เงินก็มาซื้ออันนี้ใช้ไหม ? แล้วทำไม ไม่ “ลงมือ” ทำเป็นหลักก็ “รอด” แล้ว “พึ่งตนและแบ่งปัน” ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันแต่ละคนอยู่ได้ เพราะการมีทุนรอนมาก ๆ ไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้นถ้าทำเพื่อคนส่วนใหญ่ นโยบายหลักของเครือข่ายแพทย์วิถีธรรม ด้วยลดการพึ่งพาสู่การพึ่งตนเอง คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน มุ่งเน้นให้จิตอาสาเรียนรู้ฝึกฝนการพึ่งตนและ

ช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยการทำบุญ ลด ละ สิ่งที่เป็นโทษ ความต้องการที่มากเกินไปจนเป็นเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการบำเพ็ญกุศลด้วยการให้ เสียสละและแบ่งปัน เป็นเหตุปัจจัยในการสร้างกิจกรรมการทำงานให้จิตอาสาแพทย์วิถีได้เรียนรู้ ฝึกฝน การใช้ชีวิตแบบคนพอเพียง มีสมรรถนะและขยันทำกิจกรรมการทำงานที่เป็นประโยชน์สูงสุดที่แท้จริงต่อตนเองและผู้อื่น

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...การแก้ปัญหาทุกอย่างในโลก คือ การแก้ “วิถีชีวิตที่สร้างปัญหา” และดำรงวิถีชีวิตที่ไม่ก่อปัญหา โดยการปรับ-เปลี่ยนพฤติกรรม “การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้ถูกต้อง” จากค่านิยมของสังคมกระแสหลัก “ลัทธิบริโภคนิยม” สู่พฤติกรรมการกิน การอยู่ การใช้ให้ถูกต้อง ช่วยให้ชีวิต “ลดต้นทุน” ให้มาก ชีวิตก็มีความสุขมากเท่านั้น...”

(ใจเพชร กล้าจน, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2564)

สมณะโพธิรักษ์ พบว่า “...เศรษฐกิจในระบบสังคมกระแสหลัก ความมั่งคั่งอยู่กับ GDP ไปนับเอาตัวเลขเงินทอง ไม่เห็นความสำคัญของ “จิตใจ” อันเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง ต้องแก้ที่สาเหตุของปัญหา “จิตวิญญาณ” ของความต้องการที่มากเกินไป ทำให้คนรู้จักเนื้อหาสาระแก่นสาร โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตด้วยปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้เป็นความสำคัญเป็นปัจจัยแห่งชีวิตถึงจะแก้ปัญหาเศรษฐกิจสำเร็จ (สื่อบุญนิยมทีวี รายการปรับทุกข์ ปลูกธรรม ครั้งที่ 16)

“...เราจะพาคนปลดแอก จาก “ระบบทุนนิยม” ที่ต้องใช้เงินเยอะ ๆ เพราะฉะนั้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของสังคม ไม่ใช่ให้คนหาเงินได้มาก ๆ หากต้อง “สร้างคนดีให้สังคม” สานพลังกัน อุทิศเวลา แรงงาน ทุนรอน ความรู้ ความสามารถทุกสาขาอาชีพให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ นี่คือ “ทางรอดของสังคม” สร้างศักยภาพให้คนและเพิ่มคนที่มีศักยภาพในการผลิตของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตให้มาก ๆ ให้คนพึ่งตนเองให้มากและมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน พบว่าพระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรและปราชญ์แห่งความดีงามที่แท้จริงล้วนเป็น “ต้นแบบความพอเพียง” ที่แท้จริง คือ ความเพียรกระทำในสิ่งที่ดีงาม มักน้อย สันโดษ โดยการถอดรหัสจากคำตรัสของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 ข้อ 281 “จัดตาริสสูตร” “...ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวธรรมของภิกษุ (ผู้ปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์) ซึ่งเป็นผู้สันโดษ (ยินดีในความมักน้อย) อยู่เสมอด้วยปัจจัย (สิ่งจำเป็นในการยังชีพ) ที่น้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษว่าเป็นองค์แห่งความเป็นสมณะ (ผู้สงบจากทุกข์) ความเจ็บป่วยเป็นความทุกข์ประการหนึ่ง คือ การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด สรุปแล้ว เราเป็นมนุษย์ที่ถ่วงไปอีกทางหนึ่ง เราก็เป็นมนุษย์ที่อยู่กับความจริงของชีวิต อาจารย์ว่ามันคงที่สุดตามแนวทางพระพุทธเจ้า “พาทำ” ออกบวชสละไม่เหลืออะไร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสมกับยุคขาดแคลนเงินทุน คือ ทางรอดที่เป็นประโยชน์สูงสุด...”

“...หัวใจสำคัญที่จะบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้ คือ “การพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่น” ดังคำตรัสของพระพุทธเจ้า “อตฺตํ อตฺตโนนาโถ” ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ทรงค้นพบว่าวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของชีวิต คือ การดำรงชีวิตโดยใช้ ปัจจัย 4 อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เป้าหมายไปสู่ด้วยสิ่งที่ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูง ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักของชีวิต สามารถทำได้ด้วยตนเอง...”

การพึ่งตนและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการดำรงชีวิตด้วยปัจจัย 4 อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยด้วยสิ่งที่ประหยัด เรียบง่าย ในสิ่งที่เป็ประโยชน์และไม่มีโทษเป็นหลักของชีวิต พึ่งคนอื่นหรือสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนเป็นรองเมื่อถึงคราวจำเป็น สิ่งใดเกินความสามารถก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

“...พวกเราปฏิบัติธรรม จะเป็นคนกินอยู่แบบง่าย ๆ เรากินพืชกินผักร่วมกัน นอนร่วมกัน ที่ส่วนกลาง ไม่ต้องมีห้องทับส่วนตัว ค่อย ๆ ลด ละ การติดยึด รู้สึกว่าชีวิตเรียบง่าย เบาสบายและมีเวลาไปทำงานให้ส่วนรวมได้มากขึ้น โดยส่วนตัวคิดว่า ประโยชน์สูง ประหยัดสุด...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, 20 พฤษภาคม 2564)

“...ใจเราพอ กายเราเอาวัตถุมหาพอใช้ พอกิน พอประมาณ พอเพียงไม่เอามากเกิน เอาแต่พอดี พอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ เสื้อผ้า 3 ชุด ที่นอนแค่นี้ก็อยู่ได้ แค่นี้ก็มีความสุขแล้ว...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, 20 พฤษภาคม 2564)

2. ระดับ Micro จุลภาค “ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ”

การพัฒนาคุณภาพชีวิต การดูแลสุขภาพพึ่งตน “หลักการแพทย์วิถีธรรม” ในการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อกำจัด COVID-19 ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. การป้องกันชั้นนอก ลือกดาวน สวมแมส เว้นระยะห่าง ล้างมือ
2. การป้องกันชั้นใน การใช้สารหรือพลังงานปรับสมดุลร้อนเย็นในการป้องกันแก้ไขหรือบรรเทาอาการ COVID-19 ปรับสมดุลร้อนเย็นและเพิ่มภูมิคุ้มกันต้านทาน โดยจะพบว่าสาเหตุหลักของความเจ็บป่วย ประกอบด้วย 4 ประการ (ตารางที่ 3) ดังนี้

ตารางที่ 3 สาเหตุหลักของความเจ็บป่วยตามหลักการแพทย์วิถีธรรม

การปรับสมดุล	สาเหตุ	วิธีการแก้ไข
ด้านรูปธรรม	1. ร้อน-เย็นไม่สมดุล	1. ทำความสมดุลร้อน-เย็น
ด้านนามธรรม	2. ทำบาป	2. ละบาป
	3. ไม่ทำกุศล	3. บำเพ็ญกุศล
	4. เพิ่มพูนความวิตกกังวล	4. เพิ่มพูนใจไร้กังวล

อาการของภาวะร้อนเย็นไม่สมดุลในภาวะติดเชื้อ COVID-19

อาการของภาวะร้อนเย็นไม่สมดุลในภาวะติดเชื้อ COVID-19 จะทำให้โครงสร้าง โครงรูปของเซลล์ผิดปกติ เสียหน้าที่ เกิดภาวะร้อนเย็นไม่สมดุล ในการปรับสมดุลได้ถูกต้องจะส่งผลให้โครงสร้าง โครงรูปของเซลล์ทำหน้าที่ได้ตามปกติ สร้างเม็ดเลือดขาวและสารอินเทอร์เฟอรอนมากำจัดเชื้อ COVID-19 ภายใต้การตรวจด้วยความรู้สึกสุขสบาย เบากาย มีกำลัง หรือไม่สบายแต่เบากาย มีกำลัง เมื่อเกิดอาการไม่สมดุล จะทำให้เกิดอาการไม่สบายและเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ในวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทางเลือกแบ่งอาการไม่สบายออกเป็นปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ภาวะไม่สมดุลแบบร้อนเกิน

สาเหตุส่วนใหญ่จากความเครียด การบริโภคสิ่งที่เป็นพิษ อาหารรสจัด เนื้อสัตว์ และการสัมผัสเครื่องยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและภาวะโลกร้อน เป็นต้น

- 1) เมื่อกระทบอากาศเย็น อาหาร สมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็นรู้สึกสบาย กระทบสิ่งที่มีฤทธิ์ร้อนรู้สึกไม่สบาย
- 2) ตามหลักวิทยาศาสตร์ จากโครงสร้างและหน้าที่ของร่างกายจะผลิตพลังงานมาต่อสู้กับเชื้อ COVID-19 จะเกิดกรดและความร้อนที่เป็นของเสียที่เป็นพิษต่อร่างกาย
- 3) แก้ไขด้วยการใช้สิ่งที่เป็นฤทธิ์เย็น ลดหรืองดสิ่งที่มีฤทธิ์ร้อน

2. ภาวะไม่สมดุลแบบเย็นเกิน

- 1) เมื่อกระทบอากาศ อาหาร สมุนไพรที่มีฤทธิ์ร้อนรู้สึกสบาย กระทบสิ่งที่มีฤทธิ์เย็นรู้สึกไม่สบาย
- 2) ตามหลักวิทยาศาสตร์ จากโครงสร้างและหน้าที่ของร่างกายที่ผลิตพลังงานขึ้นมาเกร็งตัว (รีเฟล็กซ์) บีบเอาพิษ COVID-19 พิษกรดและความร้อนออกต่อเนื่องเป็นเวลานานเลือดลมไหลเวียนไม่สะดวกและหมดพลังงานทำให้เกิดภาวะเย็นเกิน
- 3) แก้ไขด้วยการใช้สิ่งที่เป็นฤทธิ์ร้อน ลดหรืองดสิ่งที่มีฤทธิ์เย็น

3. ภาวะไม่สมดุลแบบร้อนเกิน เย็นเกิน เกิดขึ้นพร้อมกัน

- 1) เมื่อกระทบอากาศ อาหาร สมุนไพรที่มีฤทธิ์ร้อนและฤทธิ์เย็นผสมกันรู้สึกสบาย
- 2) ตามหลักวิทยาศาสตร์ จากโครงสร้างและหน้าที่ของร่างกายภาวะร้อนเกิน เกิดจากจุดที่ผลิตพลังงานขึ้นมาเกร็งตัว (รีเฟล็กซ์) ปีบเอาพิษ COVID-19 กรดและความร้อนออกภาวะเย็นเกิน เกิดจากจุดที่เลือดลมไหลเวียนไม่สะดวกและจุดที่หมดพลังงาน
- 3) แก้ไขด้วยการใช้สิ่งที่เป็นฤทธิ์เย็นและฤทธิ์เย็นผสมกัน

ตัวชี้วัดของการมีสุขภาพที่ดีตามหลักการแพทย์วิถีธรรม

การที่บุคคลจะมีสุขภาพที่ดีเกิดจากเหตุปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต วิธีการหรือสิ่งที่ใช้ในการรักษาสุขภาพที่แตกต่างกัน สิ่งที่ทำให้หายหรือบรรเทาทำให้มีโรคน้อย แข็งแรง อายุยืน คือ การเลือกใช้วิธีการที่รู้สึก เบาสบาย มีกำลัง เป็นอยู่ผาสุก มีปัจจัยหลัก 2 ประการ (ตารางที่ 4) ดังนี้

ตารางที่ 4 วิธีการปรับสมดุลทางกาย-การปรับสมดุลทางใจ

ปัจจัยหลัก	วิธีการหลัก - วิธีการเสริม
1. การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม)	การใช้สารหรือพลังงานที่เป็นรูปธรรมปรับสมดุลร้อน-เย็น วิธีการหลัก 1. การรับประทานสมุนไพรสมดุล 2. การสูดดมสมุนไพร อบอาบ เช็ดสมุนไพร หยอดหรือล้างจมูก 3. ออกกำลังกาย กดจุดลมปราณ ฝึกลมหายใจ 4. การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ “พืช จืด สบาย” วิธีการเสริม 1) กัวชาหรือชุดชาหรือชุดพิษชุดลม 2) การสวนล้างพิษออกจากลำไส้ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง (ดีที่ออกซ์) 3) การพอกทา หยอด ประคบ อบ อาบ เช็ด สูดดมด้วยสมุนไพร ตามภาวะร้อนเย็นของร่างกาย
2. การปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม)	วิธีการหลัก 5. การปฏิบัติอริยศีล การละบาป บำเพ็ญกุศลทำจิตใจให้ผ่องใส

1. การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม) (ตารางที่ 5) ดังนี้

1) การรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล (ภาพที่ 9-10)

ภาพที่ 9 ผัก-ผลไม้ ฤทธิ์ร้อน-ฤทธิ์เย็น

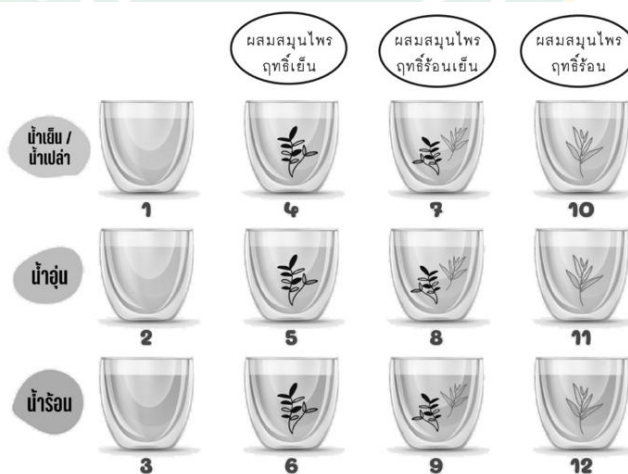
ภาพที่ 10 น้ำสมุนไพรปรับสมดุล

ตารางที่ 5 วิธีการรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล

กรณี	วิธีการ	ผล
1. ภาวะร้อนเกิน	ใช้สมุนไพรฤทธิ์เย็น เช่น ใบย่านาง 5-20 ใบ ใบเตย 1-3 ใบ หยวกกล้วย 1 คีบ ใบอ่อมแซบ (เบญจรงค์) 0.5 - 1 กำมือ ผักบุ้ง 0.5-1 กำมือ เสดดพังพอน 0.5-1 กำมือ เป็นต้น โดยจะใช้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันตามที่จะหาได้ ด้วยวิธี โขลกหรือขยี้หรือปั่น ผสมกับน้ำเปล่า 1-3 แก้ว กรองผ่านผ้าขาวบาง ดื่มครั้งละประมาณ 0.5-1 แก้ว วันละ 1-3 ครั้ง ก่อนอาหารเวลาท้องว่างหรือเมื่อมีอาการไม่สบาย	รู้สึกสบาย เบากาย มีกำลัง
2. ภาวะเย็นเกิน	ต้มน้ำสมุนไพรฤทธิ์เย็นจนลดปริมาณลงครึ่งหนึ่ง หรือ ผสมสมุนไพรฤทธิ์ร้อนในสัดส่วนที่มากกว่า	
3. ภาวะร้อนเกิน และเย็นเกิน เกิดขึ้นพร้อมกัน	กदनํ้าร้อนใส่สมุนไพรฤทธิ์เย็น หรือนํ้าไปต้มนให้เดือดก่อน หรือนํ้าสมุนไพรฤทธิ์ร้อนมาผสมในสัดส่วนที่มากกว่า	

ทฤษฎี น้ำ 12 แก้ว

หลักการเลือกใช้สมุนไพรด้วยทฤษฎี น้ำ 12 แก้ว มี 12 (ภาพที่ 11) ดังนี้

ภาพที่ 11 ทฤษฎี น้ำ 12 แก้ว

นำน้ำสมุนไพรในแต่ละแก้วมาต้ม ทา หรือดื่ม ภายใน 10-20 นาที ตรวจอาการว่า สัมผัสอะไรแล้วรู้สึกสบายหรือไม่สบาย เลือกใช้สมุนไพรที่ถูกต้องกับตนเองใช้ในปริมาณที่รู้สึกสบาย เบากาย มีกำลัง หยุดใช้หรือดื่มเมื่อรู้สึกว่าอาการเท่าเดิมหรือแย่ลง แสดงว่ามากเกินไป

2) การสูดดม อบอาบ เช็ด ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง (ภาพที่ 12)

เพื่อลดอาการไม่สบายเมื่อเกิดการมีไข้ ไอ คัดจมูก เลือกใช้เมื่อถูกกับวิธีการใดเมื่อทำแล้วมีความรู้สึกสบาย เบากาย มีกำลัง และหยุดการใช้เมื่อใช้แล้วมีอาการเท่าเดิมหรือไม่สบาย ไม่เบากาย ไม่มีกำลัง (ตารางที่ 6) ดังนี้.

ตารางที่ 6 การสูดดม อบอาบ เช็ด ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง

วิธีการ	วิธีใช้	ผล
การสูดดมสมุนไพร	1. นำน้ำมันเขียว 1-3 หยด หรือน้ำสมุนไพรสกัด 1-3 ช้อนแกง หรือเลือกน้ำสมุนไพรร้อนเย็นที่ถูกต้องผสมในน้ำอุ่น 2. สมุนไพรสดหรือแห้ง ประมาณ 1-3 กำมือ หรือน้ำมันเขียว 1-3 หยดหรือน้ำสมุนไพรสกัด 1-3 ช้อนแกง ต้มในน้ำเปล่าประมาณ 1-3 แก้ว รอเดือดประมาณ 3-5 นาที ใช้ผ้าคลุมศีรษะสูดดมเลือกน้ำสมุนไพรร้อนเย็นที่ถูกต้อง	เมื่อสูดดม อบ อาบ หรือสัมผัสแล้วรู้สึก
การอบหรือเช็ดตัว	สมุนไพรสดหรือแห้ง ประมาณ 1-3 กำมือ หรือน้ำมันเขียว 1-3 หยดหรือน้ำสมุนไพรสกัด 1-3 ช้อนแกง ต้มในน้ำเปล่าประมาณ 1-3 (ลิตร) ต้มโดยเลือกภาชนะ เป็นหม้อหุงข้าวไฟฟ้า กระทะไฟฟ้า หรือต้มโดยเชื้อเพลิงหรือความร้อนอื่นให้เดือด พักลงจากเตา วางใต้เก้าอี้ ใช้ผ้าห่มคลุมตัวศีรษะ หรือทำกระโจมแบบง่าย ๆ	สบาย เบากาย มีกำลัง
การอาบ	นำสมุนไพรที่เหลือจากการใช้อบ ผสมน้ำเปล่าให้อุ่นอาบเท่าที่สบาย	

ภาพที่ 12 การสูดดม อบ อาบ ด้วยสมุนไพร

ที่มา: สื่อแพทย์วิถีธรรม (2565)

3) การออกกำลังกาย กตจุตลมปราณ ผีกลมหายใจ

การออกกำลังกายให้พอเหมาะเน้นความแข็งแรงของกล้ามเนื้อปอด หัวใจ คือ การเคลื่อนไหวร่างกายเร็วในขณะที่รู้สึกกระฉับกระเฉงต่อเนื่องกัน เมื่อเริ่มรู้สึกทนได้ยากแล้วให้ผ่อนลง ทำควบคู่กับการกตจุตลมปราณ โดยทำเท่าที่รู้สึกสบาย เบากาย มีกำลัง (ภาพที่ 13-14) ดังนี้

ภาพที่ 13 การออกกำลังกาย ผีกลมหายใจ

ภาพที่ 14 การออกกำลังกาย กตจุตลมปราณ

4) การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ

การรับประทาน “พืช จืด สบาย” ต่อการดูแลสุขภาพในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ดังนี้

การรับประทาน “พืช” หมายถึง การไม่รับประทานเนื้อสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 14 ข้อที่ 135 “จุฬกัมมวิภังคสูตร” พระพุทธเจ้าตรัสว่า “...การเบียดเบียนทำให้มีโรคมามากายุสสัน...” และในทางวิทยาศาสตร์พบว่า “เนื้อสัตว์” มีกรดและความร้อน ทำให้โครงสร้างโครมรูปเสียหน้าที่ ลดภูมิต้านทาน ก่อโรค เน้นการกินพืช ผัก ธัญญาหาร

“จืด” หมายถึง การไม่รับประทานอาหารรสจัด เปรี้ยว หวาน มัน เค็มลดความจืดมา รับประทานจืด การปรุงอาหารด้วยเกลือเป็นหลัก

“สบาย” หมายถึง การรู้จักเลือกใช้พืชผักฤทธิ์ร้อน-ฤทธิ์เย็นปรับสมดุล มีอาการสบาย เบา ภาย มีกำลัง อิ่มนาน โดยการสังเกตตนเองหรือ การเป็นหมอดูแลตัวเอง เมื่อรับประทานแล้ว พืชผัก ธัญญาหารไปแล้วรู้สึกสบายให้เลือกใช้เป็นหลัก

วิธีการเสริมประสิทธิภาพในการปรับสมดุลร้อน-เย็นในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ประกอบด้วย 3 วิธีการ ดังนี้

1) กัวชาหรือชุดชาหรือชุดพืชชุดลม

ศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิมของชาวไทยภูเขา จีน พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย และประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยการระบายพลังงานที่เป็นพิษจากเลือดที่ถูกกระตุ้นให้เคลื่อนมาระบายที่ผิวหนัง สามารถบรรเทาอาการปวดหัว ตัวร้อน เป็นไข้ มีนชา เพิ่มประสิทธิภาพระบบภูมิคุ้มกันในร่างกาย สร้างความแข็งแรงให้เซลล์ เพิ่มออกซิเจนในเซลล์ของร่างกาย (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 การกัวซา

2) การสวณล้างพิษออกจากลำไส้ด้วยสมุนไพรที่ถูกกัน (ดีที่ออกซ์)

การปรับสมดุลด้วยการชำระล้างสิ่งสกปรกที่อุดตันและระบายสารและพลังงานที่เป็นพิษจำนวนมากออกจากร่างกายทางผิวหนังและลำไส้ใหญ่ ลำไส้ใหญ่เป็นช่องทางระบายพิษ หรือพลังงาน ความร้อนที่เป็นของเสียของทุกอวัยวะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของร่างกายในทุกวัน หากมีการสะสมมากเกินไปจะดูดซึมกลับไปแพร่กระจายทำลายอวัยวะภายในอย่างรวดเร็ว ทำให้ร่างกายเจ็บป่วย

การสวณล้างลำไส้ (ดีที่ออกซ์) สามารถขับและระบายพิษออกจากร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพจากพลังงานสมุนไพรที่ถูกกันจะเคลื่อนไปดับพิษ ปรับสมดุลทุกอวัยวะส่งผลให้ร่างกายแข็งแรงอย่างรวดเร็ว (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 การสวณล้างพิษออกจากลำไส้ (ดีที่ออกซ์)

3) การพอกทา หยอด ประคบ อบ อาบ เช็ด สูดดมด้วยสมุนไพรตามภาวะร้อนเย็นของร่างกาย การพอกทา หยอด ประคบด้วยกากสมุนไพร หรือใช้ผงถ่าน เพิ่มประสิทธิภาพในการถอนพิษด้วยการผสมดินสอพอง พอกค้ำไว้เท่าที่รู้สึกสบาย ปรับสมดุลโดยการเลือกสมุนไพรที่ถูกกับตนเองตามภาวะร่างกายและสภาพอากาศ (ภาพที่ 17)

ภาพที่ 17 การพอกทา หยอด ประคบ

2. ความปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม)

หลักการแพทย์วิถีธรรมพบว่า การปฏิบัติอริยสัจ (อริยสัจ 4) ที่ถูกต้อง จนเกิดภาวะใจไร้ทุกข์ มีจิตใจที่ตั้งงาม เป็นลำดับ จะทำให้สารเอ็นโดรฟินหลั่งออกมาจากต่อมพิทูอิทารี ส่งผลให้เซลล์ทั่วร่างกายมีโครงสร้าง โครงรูปปกติ แข็งแรงจะทำให้หายหรือทุเลาจากโรค มีโรคน้อย อายุยืน กิจกรรมใดที่ก่อให้เกิดความสุข เมื่อมีสารเอ็นโดรฟินหลั่งย่อมมีส่วนเสริมทำให้ร่างกายแข็งแรง ร่างการและจิตใจมีการประสานเชื่อมต่อกัน กล่าวคือ เมื่อไม่สบายกาย จิตใจก็จะเกิดความรู้สึกห่อเหี่ยว หรือถ้าไม่สบายใจ ร่างกายก็เกิดอาการเบื่ออาหาร นอนไม่หลับ เป็นต้น ดังนั้น การอยู่ในภาวะที่มีความสบายกาย สบายใจ สุขใจ ก็จะทำให้เกิดผลดีต่ออาการเจ็บป่วยทางกาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด (ตารางที่ 7) ดังนี้

ตารางที่ 7 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม

ปัจจัย	ประสิทธิภาพ
1. การเพิ่มศีล	จะทำให้ทุกวิธีการรักษามีประสิทธิภาพ “เพิ่มขึ้น”
2. การผิตศีล	จะทำให้ทุกวิธีการรักษามีประสิทธิภาพ “ลดลง”

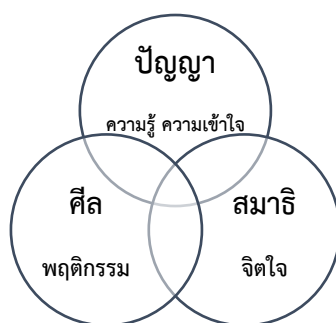
หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน พบว่า พลังในจิตวิญญาณเป็นพลังสร้างผล ไม่ว่าเรื่องสุขภาพ จิตใจ เหตุการณ์ดีหรือเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต ในการคิด พูด ทำ บันทึกเป็นวิบากดีร้าย ในมหาจักรวาลเป็นคลื่นแม่เหล็ก จิตวิญญาณก็เป็นคลื่นแม่เหล็ก คลื่นพลังความร้าย ดูดสภาพไม่ดี (วิบากร้าย) เข้ามาคลื่นความดี ดูดสภาพดี ๆ (วิบากดี) เข้ามา บันทึกเป็นวิบากดี-ร้ายในชีวิตของเรา

สาเหตุแห่งความทุกข์ใจ ทุกข์กาย เหตุการณ์ร้าย คือ ความอยาก (ตัณหา) ยิ่งอยากมาก ยิ่งทุกข์มาก การปฏิบัติเพื่อการละ หน่าย คลายจากความทุกข์ใจ ทุกข์กาย อันเกิดจากผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 นั้น หากอธิบายโดยหลักพุทธศาสตร์และหลักวิทยาศาสตร์มีความสอดคล้องกันว่าชีวิตจะเสียพลังไปสร้างทุกข์ใจ ชีวิตจะสั่งให้กล้ามเนื้อผลิตพลังงานที่มากเกินไปเกร็งตัวบีบและผลักดันเอาทุกข์ใจออก ร่างกายจะเกิดของเสียที่เป็นพิษทำให้เซลล์ผิดโครงสร้างโครงสร้าง ทำให้เซลล์เสื่อมและเสียหายที่ ภูมิคุ้มกันลด เป็นเหตุให้เกิดโรคได้ทุกโรค

กระบวนการไตรสิกขา

ไตรสิกขา กระบวนการศึกษาทั้ง 3 ประการจัดวางขึ้นโดยอาศัยหลักปฏิบัติ อริยมรรคองค์ 8 วิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ศีล (อธิศีลสิกขา) สมาธิ (อธิจิตสิกขา) ปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) ที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการและดุลยภาพทั้งร่างกายและจิตใจ (ภาพที่ 18)

การกำจัด “ความอยาก” ในแต่ละเรื่องทุกข์ใจ ภาวะเปลี่ยนความอยาก (ทุกข์) ให้เป็นนิโรธนิพพาน (สุข) คือ ความอยากที่ไม่ทุกข์ ผาสุกยั่งยืน มีความสอดคล้องกับ ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 ข้อที่ 11 “คาถาธรรมบท” พระพุทธเจ้าตรัสว่า “...ใจเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง ใจเป็นใหญ่ ใจประเสริฐสุด ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ...” ด้วยการปฏิบัติ “มรรคมีองค์ 8” คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (อริยสัจ 4) ใน การปรับสมดุลด้านจิตใจจะมีประสิทธิภาพมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ และมีผลต่อประสิทธิภาพในการปรับสมดุลด้านร่างกายเพิ่มมากขึ้น ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันรับมือต่อวิกฤตการณ์การแพร่ระบาด COVID-19

ภาพที่ 18 กระบวนการ “ไตรสิกขา”

หมอเขียว ใจเพชร กล่าวจน ได้กล่าวว่า “...อานิสงค์ของศีลยิ่งใหญ่ ในการค้นหาเหตุ และวิธีแก้ปัญา ด้วยการปฏิบัติศีล ทางกาย วาจา ละเอียดถึง “ใจ” จะเกิด “ปัญญา” ที่ถูกกำกับด้วย “สติ” จนเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ในทุกสถานการณ์...”

กระบวนการเรียนรู้

เทคนิค “ทำใจ” ให้หายโรคเร็ว คือ อย่างกลัวเป็น อย่างกลัวตาย อย่างกลัวโรค สูตรแก้โรค คือ ใจไร้ทุกข์ ใจดีงาม รู้เพียร รู้พัก สมดุลร้อน-เย็น หรือใช้สิ่งที่รู้สึกสบาย อย่างแรงผล อย่างกังวล สิ่งทีพระพุทธรเจ้าตรัสรู้ “พลังในใจ” ในจิตวิญญาณเป็น “ยารักษาโรคที่มีฤทธิ์เร็วและแรงที่สุดในโลก” ทั้งกำจัดโรคใจ โรคกาย เหตุการณ์ร้าย ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ตารางที่ 8)

วิธีการ

การตั้งศีล 5 ขึ้นไปจนถึงมหาศีลไปตามลำดับ การพิจารณาไตรลักษณ์ความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตนของสุขสมใจอยาก (สุขหลอก) การอ่านอารมณ์ความรู้สึก (เวทนา) ความอยากในแต่ละเรื่องเป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้งหมด ทำให้เกิดทุกข์กาย ทุกข์ใจ เหตุการณ์ร้าย ต่อตนเองและผู้อื่น

1. สำหรับ “เรื่องที่ไม่ดี” การกำจัดความอยากในสิ่งที่เป็นโทษในแต่ละเรื่องที่ละเรื่องทำตามลำดับ ตั้งแต่ สิ่งทีเลวร้ายมาก ไปสู่ สิ่งทีเลวร้ายน้อย ไปตามลำดับ ๆ เมื่อหมดอยากในสิ่งทีเป็นโทษภัย ตัดสิ่งทีเป็นโทษนั้นออกไป

2. สำหรับ “เรื่องที่ดี” ถ้าสิ่งดีนั้นไม่สามารถทำได้ในเวลานั้นให้ทำ ทำไม่ได้ก็ “วางใจ” ความอยากดีแบบเป็นทุกข์ที่ยึดมั่นถือมั่น ตั้งแต่ สิ่งทีดีน้อย ไปสู่ สิ่งทีดีมาก ส่วนดีทีสามารถทำได้ให้ “ทำ” แบบไม่ทุกข์ ไม่ยึดมั่นถือมั่นแบบ “พุทธะ” คือ ปรารถนาให้เกิดสิ่งดีนั้นต่อตนเองหรือผู้อื่นด้วยความไม่ทุกข์ใจด้วยการพิจารณาด้วยปัญญาใคร่ครวญทบทวน ตรวจสอบซ้ำ ๆ ทำให้มาก เพื่อความจางคลายในการติดยึดและการเข้าถึงสิ่งทีเป็นประโยชน์แท้ของชีวิต

ตารางที่ 8 กระบวนการเรียนรู้

การรับรู้ (ผัสสะ)		ความรู้สึก (เวทนา)	คิดแบบกิเลส (มิจฉา)	คิดแบบพุทธะ (สัมมา)
ตากระทบรูป	การเห็น	- สุข (ชอบ)	- สุข (ชอบ)	- ไม่สุข – ไม่ทุกข์
หูกระทบเสียง	การได้ยิน	- ทุกข์ (ชัง)	ทุกข์ (ชัง)	(อุเบกขา)
จมูกกระทบกลิ่น	การได้กลิ่น	- ไม่สุข-	- ขาดสติ	เป็นกลาง
ลิ้นกระทบรส	การรู้รส	ไม่ทุกข์	สนองความอยาก	- มีสติระลึกรู้ตัว
กาย สัมผัส	การรู้	(อุเบกขา)	(โลภ โกรธ หลง)	- เกิดกุศลกรรม
นอก สัมผัส	สัมผัส	เป็นกลาง	- อกุศลธรรม	- ใจไร้ทุกข์ ใจดีงาม
ใจ สัมผัสใน	การรู้ ทางใจ		- ทุกข์กาย ทุกข์ใจ เหตุการณ์ร้าย	
			สร้างปัญหา	แก้ปัญหา

1. การคิดแบบกิเลส (มิจฉา)

ทุกข์กาย ทุกข์ใจ เหตุการณ์ร้ายทั้งหมดทั้งมวล เกิดจาก “ความทุกข์ใจ” ความกลัว กังวล ระวัง หวั่นไหวเป็นปัจจัยก่อโรค เพราะ “สุขที่ได้สมใจอยาก หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน (2564, สัมภาษณ์) เมื่อได้ก็เป็นสุข (ความโลภ) เมื่อไม่ได้ก็เป็นทุกข์ (ความโกรธ) เป็นเหตุให้เกิดความเครียด กลัว กังวล ระวัง หวั่นไหว เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (ความหลง) โดยหลักพุทธศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ชีวิตจะสั่งกล้ำเนื้อผลิตพลังงานมากเกินไปกดขี่มาเกร็งตัวบีบและดันเอาทุกข์ใจและของเสียในร่างกายออกจากชีวิต ทำให้เซลล์ผิดโครงสร้างและโครงรูป ทำให้เซลล์เสื่อมเสียหายที่ ส่งผลให้ภูมิคุ้มกันทาลดลง เป็นเป็นปัจจัยก่อโรคได้ทุกโรค

2. การคิดแบบพุทธะ (สัมมา)

การประมาณในวิธีการบริโภคด้วย “ปัญญา” การเข้าใจความจริงตามความเป็นจริง อันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ถัดความเครียด ความทุกข์ในใจได้ ต้องดับความทุกข์ใจ ความกลัว กังวล หวั่นไหว ด้วยการพิจารณาอย่างเนื่อง ๆ และ “กล้า” เป็นโรคนั้น เพราะโรคไม่ได้ทำให้เราทุกข์ หากแต่ “ใจ” เราที่ทำให้เราทุกข์ กล้าที่จะเผชิญทุกอย่างด้วย “วิราคะ” คือ เลิกกลัว กังวล หวั่นไหว “สุขสมใจอยาก”

เปลี่ยน พลังกลัว เป็น พลังกล้า ความไม่กลัวโรค ทำให้โรคลดลง

เปลี่ยน พลังทุกซ์ เป็น พลังสุข สารเอ็นโดฟินหลังจากต่อมพิทูอิทารี ทำให้เซลล์แข็งแรง
 ดูดสารและพลังงานที่เป็นประโยชน์มาเลี้ยงร่างกาย เมื่อร่างกายแข็งแรง จะสลายพลังงานที่เป็นโทษ
 ออกไป

ต้นเหตุที่ทำให้เราทุกข์กาย ทุกข์ใจ คือ พฤติกรรมของเราเอง เพราะเราสร้างโรคเอง จะให้
 หมด คือ การไม่สร้างเพิ่มความทุกข์ใจ เกลียด กลัว ไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ทุกข์กาย เหตุการณ์ร้าย
 การพิจารณาถึงการบริโภค การดูแลสุขภาพ การผลิตสร้างที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ได้โดย
 การละบาบ บำเพ็ญกุศล ทำจิตใจให้ผ่องใส ไม่กลัว ไม่หวั่นไหว ภูมิต้านทานจะเพิ่มขึ้น มีผลทำให้
 ร่างกายแข็งแรงและหายโรคเร็ว

(ใจเพชร กล้าจน, บรรยายธรรม, 19 กุมภาพันธ์ 2563)

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน (2564, สัมภาษณ์) โดยการปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญาที่เป็นอริยะ
 คือ การตั้งศีลมาปฏิบัติ ด้วยอริยปัญญาอย่างตั้งมั่น การพิจารณาไตรลักษณ์ ความไม่เที่ยงของความ
 ยอยากได้ตั้งใจ สุขสมใจ และทุกข์เมื่อไม่ได้สมใจอยาก พระพุทธเจ้าตรัสใน “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร”
 พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักร และชี้ทางสายกลาง ด้วยสมาธิและปัญญา ในกระบวนการ
 เรียนรู้ปฏิบัติขัดเกลาดนเองในทุกข้อของมรรคมีองค์ 8 ในวิถีชีวิตของชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ได้แก่
 สัมมาทิฐิ (ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจที่ถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (การคิดที่ถูกต้อง) สัมมาวาจา
 (การพูดที่ถูกต้อง) สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (การประกอบกิจที่ถูกต้อง)
 สัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง) สัมมาสติ (ความมีสติระลึกรู้ตัวทั่วพร้อมที่ถูกต้อง) การปฏิบัติ
 มรรคทั้ง 7 องค์ สู่สัมมาสมาธิ อย่างถูกต้องถูกตรง

เป้าหมาย “เศรษฐกิจแห่งความพอเพียง” ของชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ขบวนการศาสนา
 เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อน วัตรปฏิบัติภายในชุมชนยึดถือร่วมกันคือ การปฏิบัติ “ศีล” เป็นหลัก
 ในการดำเนินชีวิต การที่คนในสังคมมีวิถีชีวิตแบบ “พอเพียง” มั่นคง โดยแนวทางการปฏิบัติใน
 วิถีชีวิตมีทิศทางเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น

ภาพที่ 19 ชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย จิตใจดีงาม จิตใจเป็นสุข

ผู้วิจัยพบว่าจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการดูแลสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หลักแพทย์วิถีธรรม การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม) การปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม) วิธีปฏิบัติในการถอนพิษปรับสมดุล บำบัด ส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยเทคนิค 9 ข้อ (ยา 9 เม็ด) 1) การรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล 2) กัวชาหรือการชูดพิษ ชูดลม 3) การสวนล้างลำไส้ (ดีท็อกซ์) 4) แช่มือ / แช่เท้าในน้ำสมุนไพรที่ถูกต้อง 5) พอก ทา หยอด ประคบ อบ อาบด้วยสมุนไพร 6) ออกกำลังกาย กดจุด ลมปราณ โยคะ กายบริหาร 7) รับประทานอาหารปรับสมดุล 8) ใช้ธรรมะ ละบาป บำเพ็ญกุศล ทำจิตใจให้ผ่องใส 9) รู้เพียร รู้พักให้พอดี

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...เป็นโรค 1) ภูมิแพ้อากาศ 2) ริดสีดวงทวาร 3) กรดไหลย้อน 4) ลมจุกคอ...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...เริ่มจากเมื่อตั้งศีล ยึดปฏิบัติ ลดการรับประทานอาหารเนื้อสัตว์ เราสำรวจอินทรีย์ คือ ระมัด ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรา ในการรู้ประมาณการบริโภค มาอ่านที่ความรู้สึกว่าเราเกิดอาการชอบ (อยากกิน) หรือ ชัง (ไม่อยากกิน) หรือเฉย ๆ กับการได้เห็นนั้น เช่น เมื่อรู้แล้วว่าเราอยากกิน ต้องมาพิจารณาถึงโทษว่ามีผลต่อร่างกายโดยเนื้อสัตว์จะมีฤทธิ์ร้อนและทำให้ร่างกายเป็นการเบียดเบียนชีวิตตนเอง สัตว์อื่น แม้เราจะไม่เป็นผู้ฆ่าเองแต่เมื่อเรากินก็ต้องมีคนฆ่ามาให้เราได้ซื้อกิน เป็นการเอาชีวิตสัตว์ที่ต้องตายมาเติมใส่ชีวิตของเราเองให้อยู่รอด ทุกชีวิตรักตัวกลัวตาย ไม่ได้กินเนื้อสัตว์ก็สามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ ด้วยการกินโปรตีนจากเห็ด ถั่วต่าง ๆ เป็น ปฏิบัติไปเรื่อย ๆ ก็จะเกิดจิตศรัทธา ละอายและกลัวต่อการทำผิดศีล ทำให้มีสติระลึกทั่ว คลายจากการกินเนื้อสัตว์...”

“...โรคโควิดสงครทวกรดไหลยอน ลมจุกคหอยแลว ส่วนโรคภูมิแพ้ยงเหลืออยูบ้างแต่สามารถดูแลตัวเองได้ จิตใจ สุขสงบ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, 7 กุมภาพันธ์ 2567)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...ป่วยเป็นมะเร็งรังไข่ระยะ 3 มะเร็งแตกรุกรามในช่องท้อง สภาพจิตใจในตอนนั้นรู้สึกแย่มาก เคว้งคว้าง รู้สึกว่าเราจะตายหมดหวังและก็ทุกข์มาก เพราะเป็นห่วงลูกที่ยังเรียนไม่จบ รักษาอยู่ 2 ช่วง ช่วงแรก มะเร็งแตกฉุฉนที่เชียงไฮ้ ผ่าตัดครั้งแรกหมดค่าใช้จ่าย 1,070,000 ช่วงที่ 2 ธิบผ่าภายใน 1 เดือนเพราะในช่องท้องยังมีก้อนมะเร็งที่รุกราม ก็เลยตัดสินใจกลับเมืองไทย หมดไปกว่า 200,000 บาท เราเห็นตัวอย่างเพื่อน ๆ แลวก็ พ่อเพื่อน ญาติเพื่อน ญาติเราที่เป็นแลวรักษาแผนปัจจุบัน สุดท้ายแลวก็ตาย เราเลยรู้สึกว่า การรักษาแผนปัจจุบันแคยี้ดเวลา แลวกระบวนการรักษาเนี้ย การให้เคมีบำบัด รู้สึกว่าทุกคนช่วงก่อนจะตายช่วงที่เขาทุกข์ทรมานที่สุดกับกระบวนการรักษาเราก็เลยจะหาทางเลือก น้องเขาก็ส่งคลิปมาให้ พอเราดูคลิป โอเค..ใช่เลย เราต้องการแนวแบบนี้แหละ “ก่อนตาย” คือ ไม่ได้คิดว่าจะรักษาให้หาย แคว้ว่าช่วงเวลาที่เราเหลือก่อนตาย เราไม่ต้องทุกข์ทรมานมาก ก่อนเราก็ก่าย “สัญญากับครอบครัว” ว่า ถ้าภายใน 3 เดือนไม่ดีขึ้น เราจะยอมกลับไปเริ่มต้นที่จะเขาระบบแผนปัจจุบัน เพราะว่าทางบ้านเขาเป็นห่วง...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...เข้าค่ายครั้งแรก “เบาเลย” พอฟังอาจารย์ สิ่งที่เราจับได้แลวเราเข้าใจลึกซึ้งที่เรา “วางใจ” ได้ คือ อาจารย์จะบอกว่า สมัยนั้นจะมีแคว้ว่า “อย่ากลัวโรค อย่ากลัวตาย อย่าเร่งผล อย่ากังวล” ฟังธรรมมะของอาจารย์ทั้งหมด ทำให้เรา “เชื่อซัดในกรรม” ใน “วิบาก” เพราะฉนั้น เราก็เข้าใจชีวิตคือ คนเราทุกคน “ตายเหมือนกัน” และทุกคน “มีวิบาก” ติดตัวมาเหมือนกัน “ความกังวล” ที่เป็นห่วงลูก มัน “เบาลง” วางได้ว่า “เรามีวิบากที่จะต้องเจ็บป่วย ลูกเขาก็มีวิบาก ถ้าเขาจะไม่มีเราดูแลเขาก็ต้องช่วยชีวิตเอง เขาต้องซดใช้วิบากเขาเอง ไม่มีใครช่วยเขาได้ พอ “เราซัดเจน” ตรงนี้ เราก็ไม่รู้สึก ทุกข์ แหละ ไม่ทุกข์ที่ต้องห่วงกังวล อาการดีขึ้น ๆ เป็นมาตามลำดับ ดีแบบเห็นได้ชัดจนมีผลแลบ “ยืนย่น” ค่ำมะเร็ง ลดลงเกินครึ่ง ตอนนั้นแค่เราเข้าค่าย 9 วันติดต่อเหมือนไล่ ๆ กัน 3 รอบ เข้าค่ายครั้งแรก “เบาเลย” พอฟังอาจารย์ สิ่งที่เราจับได้แลวเราเข้าใจลึกซึ้งที่เรา “วางใจ” ได้ ทำให้เรา “เชื่อซัดในกรรม” ใน “วิบาก”..”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6, 28 มกราคม 2564)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...เคยไปรักษาหลายที่ บางที่สิ้นเปลืองและเคร่งมากทั้งต้องกินอาหารเสริม กินยาจนอัม วิตามินกินเป็น 100 เม็ดต่อวัน ค่ำมะเร็งก็ยิ่งขึ้น...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...พอมาค่ายอาจารย์สอนธรรมะให้แก้ที่ต้นเหตุ คือ ใจ เลิกเบียดเบียนตนเอง จะรอดยั่งยืน ต้องมีความดี มีศีล ไม่เบียดเบียนคนอื่นและตนเอง สมดุลทั้งร่างกาย และจิตใจ ค่ำมะเร็งมาอยู่ที่ปกติ เลย ทำง่ายกว่ากันเยอะเลย เป็นแต่ก่อนถ้าเราไม่ได้เราจะทุกข์ ถ้าประสบความสำเร็จก็สุข แต่อยู่ที่นี่ ไม่ประสบความสำเร็จเราก็ไม่ทุกข์ สำเร็จก็ได้ไม่สำเร็จก็ได้ ทำได้ก็ดี ทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, 30 กันยายน 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...จะซักผ้าที่ต้องใช้น้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาซักผ้ามีตัวนี้ตัวนั้นทำให้ผ้านุ่ม เป็นทุก ๆ เรื่องในชีวิตของคน ชีวิตรุ่งเรืองมากเลยจะไปไหนที่นั้นจะต้องพกเตารีด บางคนต้องขนรองเท้าไม่รู้ก็คู่ต่อคู่

หลังเข้ารับการอบรม

“...เดี๋ยวนี้ไม่ต้องหิวผม รีดผ้าอะไร ใส่ผ้าถุงเดิน แต่ก่อนมันเงินนะใหม่ ๆ เงินมาก ใจที่มี สัมมาสมาธิ ใจที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ทุกอย่างที่คุณรู้สึกทุกข์ร้อน คือ กรงขังคุณทุกเรื่อง ตั้งแต่หัวจดเท้า แล้วคุณจะมีอิสรภาพได้อย่างไรคุณก็เป็นทาสอะไรทั้งมวลและในท้ายที่สุดก็ค่อย ๆ ปลด จิตมีอิสรภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, 11 มกราคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...ธรรมะซึ่งเมื่อก่อนนี้เราเรียนรู้ว่าต้องอย่างนั้นอย่างนี้...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...ธรรมะ คือ ธรรมชาติ ธรรมชาติที่ตัวเราเป็นของเราเลย เราอยู่กับความเป็นจริง ความสมจริง อยู่กับชีวิตจริงอยู่ตรงนี้ในจิตใจของเรา ไม่มีอะไรใหม่เลยแต่เรานึกไม่ถึงว่าตรงนี้เป็นใหม่ ตลอด เราสามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปได้ แล้วเราได้พยายามเรียนรู้ไปตลอดเวลา สภาวะธรรมที่ได้รับจากการที่เปลี่ยนจากคนอยู่ทางโลกกลับมาอยู่ทางธรรม...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 9, 12 สิงหาคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...แต่ก่อนชีวิตเราต้องมีเรื่องของเงินทองที่จะทำให้เรามีความสุข...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...การที่เราได้พบกับอาจารย์หมอเขียว เราได้พบกับสัตว์บุรุษ แล้วเราเข้าใจสัจธรรมของชีวิตว่าชีวิตจะไม่จำเป็นเรื่องของเงินทองที่จะทำให้เรามีความสุข แต่ “ความสุข” ที่มันเกิดขึ้นมาจากการที่เราได้เสียสละ และก็ได้แบ่งปัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, 29 ธันวาคม 2564)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...พอขายกิจการเสร็จมีเวลา ก็เที่ยวไปนั่นนี่ วัน ๆ ชีวิตไม่รู้จะเกิดมาทำไม?...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...พอได้เข้ามาค้าขายสุขภาพแล้วอาจารย์หมอเขียวให้ความรู้ ก็น อยู่ ฟัง รู้สึกประทับใจว่าไม่มีที่ไหนในเมืองไทยหรือในโลก ที่ “ให้” โดยไม่เอาอะไรเลย... เท่าที่เคยผ่านมาในชีวิตคิดว่าเป็น “องค์กรที่ดีที่สุด” หาไม่ได้อีกแล้วเหมือนกับเราต้องเข้ามาเป็นหนึ่งในฟันเฟืองในนี้ อย่างน้อยทดแทนบุญคุณและทำตามนโยบายอาจารย์ทำทีเดียวยังได้ทั้งหมดทั้ง ช่วยเหลือตนเองเพื่อช่วยคนอื่นได้ ประโยชน์ตน-ประโยชน์ท่าน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 11, 11 มกราคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...แต่ก่อนนี้เราเคยเข้าใจว่าการที่ได้มา คือ กำไร ในการที่จะไปหาด้วยความคิดว่าหาามาเพื่อไว้ เราก็จะเอามาเยอะเกินความจำเป็น หลาย ๆ อย่างซื้อมาแล้วก็ไม่ได้ใช้ เราไขว่คว้าเอาแต่วัตถุ เราเอาแต่ความเสื่อมความไม่เที่ยงความที่มันสุขแป๊บเดียว มันเป็นความหลงเราเลยมีแต่ทุกข์...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...พอเราเข้าใจธรรมะและได้เข้ามาร่วมกับหมู่กลุ่ม ด้วย “ความเข้าใจ” และมี “สัมมาทิฐิ” เราเห็นความทุกข์ความเดือดร้อนในการที่จะไปหา การที่เราเอามากักตุนไว้ที่เราทำให้คนอื่นขาดแคลน ด้วยความเห็นแก่ตัว ความกลัวของเรา จริง ๆ แล้วมันเป็นกิเลส เอ้อ..การลดกิเลสต่างหากแหละที่เอาออกไปให้มากที่สุด เอาไว้น้อยที่สุดเท่าที่ไม่ขาดแคลน ไม่เดือดร้อนตัวเอง แบ่งปันให้ผู้ที่ต้องการมากกว่าเรา การที่เรามาเสียสละกลับรู้สึกสบายใจ ได้ความเบาสบาย แต่ก่อนเราเอามากที่ต้องดูแล เราไม่เคยคิดตรงนั้นนะ วัฒนธรรมของเราที่เราอยู่ร่วมกัน เพราะ ความเจริญทางด้านจิตใจ จิตใจเราเจริญขึ้น พอเรารู้ว่าของแท้ต้องสละออกเอาให้น้อยที่สุด พอเราเอาออกเรารู้สึกไม่ต้องแบก และทุกคนเป็นคนดีคิดดีทำแต่ดี ชั่วไม่ทำแล้ว แม้เราจะไม่เอาก็ก็นำมาโดยธรรม หมายถึงว่าขาดทุนคือกำไร อันนี้คือสิ่งที่ได้เห็น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12, 29 ธันวาคม 2564)

หลังเข้ารับการอบรม

“...การที่เราได้เสียสละ ได้แบ่งปันเหมือนสูญหายเลยนะ แต่ปรากฏว่าเราแบ่งปันไปเยอะ ๆ เช่น เราให้ทุเรียนไป แทนที่เราจะได้กินทุเรียนอย่างอื่นมากขึ้นไปอีก “ยิ่งให้ไป ยิ่งได้มา” ทรัพย์สินสมบัติ เวลาที่เราเสียชีวิตไป ทั้งร่างเอาไปไม่ได้ แต่สิ่งที่เราเสียไป คือ กำไรของบุญ-กุศลที่เราฝากไว้ไปกับเราได้ทุกภพทุกชาตินี้ อาจารย์บอกว่า “การบริหารแบบคนจน” บุญ-กุศลมีส่วนที่ทำให้เราเจริญในชาตินี้ ในทางจิตวิญญาณของเราด้วย ได้ลดความต้องการ ได้ลดกิเลส วิถีชีวิตในปัจจุบันกลับดีขึ้น ในเรื่องของวัตถุ ความทุกข์ใจ โรคภัยไข้เจ็บลดลง นี่คือ สิ่งที่เราได้รับแต่เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13, 12 สิงหาคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...แต่ก่อนที่เราทำ คนคิดว่าเราบ้า เราโง่โง่ไหมคะ เพราะว่าเราแจกจริง ๆ ให้ไปจริง ๆ ใช้เวลานานเหมือนกันนะคะ เพราะในต่างประเทศ อย่างออสเตรเลีย ทุกคนจะมองว่า เวลาเป็นเงินเป็นทองหมดเลยทุกอย่าง...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...จากที่เราทำมา 4-5 ปี มีพี่น้องที่มาเอาผักบ้านเราไปตลอด พอมาที่ปี 2 เราได้เห็นว่่าเมื่อก่อนเราเป็นหลังเดียวที่ให้ ตอนนี้อย่างไม่ต้องปลูกแล้ว เข้าต้นมาพี่น้องเอาผัก มะเขือเทศ มะนาว 5-6 ลูก ใบตองอีกพื้หนึ่งวางไว้หน้าบ้าน เราทานคนเดียว มื้อเดียว ใช้ไม่หมดก็แบ่งปันต่อไปได้เลย จากสิ่งที่เราฝากเพียรตามอาจารย์สอนมานะว่าขาดทุนคือกำไรเป็นยังงี้แล้ว ให้แบบไม่มีข้อแม้จริง ๆ เป็นยังงี้ คือ สิ่งที่เป็นสัจธรรมจับต้องได้ สัมผัสได้ สิ่งที่เราทำมาเห็นผลจริง ๆ โดยที่เราไม่เคยคาดหวังอะไรเลย...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 14, 12 สิงหาคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

ในอดีตช่วงวัยรุ่น กินเหล้า ดูปูหรี่ เที่ยวทำทุกอย่างทั้ง ชายเหล้า ชายเปียร์ ตอนหลังเป็นความดันสูง ปิดร้านไปช่วยอยู่ดูแลญาติอาวุโสของเพื่อนได้รับเงินเดือน 15,000 บาท แกก็เล่นเทนนิส ขับรถได้สบาย ผมก็นั่งรถคู่กับแกไปทำงานอยู่แถว ๆ นั้นปีกว่า รู้สึกว่าวัน ๆ ไม่มีประโยชน์อะไร

หลังเข้ารับการอบรม

พามาเจอฮ่อมบุญอโศกเพื่อมารักษาสุขภาพเห็นเขาทำงานฟรี กินอาหารปรับสมดุล จิตใจกลับรู้สึกสบาย เห็นว่าทางนี้ดีกว่ามีประโยชน์กว่า ผมก็เลยมาเป็น “จิตอาสา” เราได้สะสมทำ “ความดี” เงิน คือ ของนอกกายป่วยไข้มากี่หมัด เอาจิตใจกำลังกายเรามากกว่า ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 15, 12 มิถุนายน 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...ป่วยมาตั้งแต่เด็ก เครียดและเกิดภาวะไม่สมดุล ความเครียดเกิดจากตัวเองปฏิบัติธรรมแบบยัดดี ไม่คิดจะเปลี่ยนตัวเอง เราอยากได้ดี “เป็นผู้จัดการชีวิตคนอื่น”

หลังเข้ารับการอบรม

“...การได้มาดูแลสุขภาพกาย ใจ ได้พัฒนาจิตวิญญาณ เราไม่มีสิทธิ์จะไปกำหนดชีวิตใคร แต่เรามีสิทธิ์ที่จะทำตัวเองให้ดีขึ้นหรือชั่วก็ได้ การที่เราทุกข์เพราะเรายึด ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พอมันเปลี่ยนไปจากที่เรายึด เราจะทุกข์ทันที อาจารย์ว่า “อย่าท้อเมื่อไรทุกข์เมื่อนั้น หมดยากเมื่อไรหมดทุกข์เท่านั้น” การได้มาเสียสละ ให้แบบไม่หวังผลตอบแทนที่ได้คืนมา คือ ความสุขใจ..”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 16, 15 มิถุนายน 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...เมื่อก่อนเราทำงานค้าขายเราก็จะมีความคิดที่จะเอาเงินเยอะ ๆ อะไรก็ได้ทำงานเยอะ ๆ แล้วก็สร้างบุญสร้างนี้ให้ไหมคะ ก็ทำไป 20-30 ปี มันก็สะสมความเครียด ทำให้เราป่วย ความดันสูง หมอบอกว่าต้องกินยาตลอดชีวิต...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...พอมานั่งคุยเจออาจารย์ปี 52 เราป่วยเราก็มานั่งปฏิบัติกับตัวเอง โรคลดลง ความทุกข์ลดลง ความอยากได้ที่เราเคยอยากได้เมื่อก่อนเราก็ชื่อ “เอา” แล้วก็เปลี่ยนมาเป็นชื่อ “เอ้าท์” (out) เราก็กินสละออกแบ่งปันผู้อื่น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 17, 12 สิงหาคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...เดิมตนเองเป็นภูมิแพ้ สะเก็ดเงินรักษาเป็น ๆ หาย ๆ มากกว่า 30 ปี หมอบอกต้องกินยาตลอดชีวิต ในแต่ละเดือนมีค่าใช้จ่ายมากกว่า 10,000 บาท กินแต่ยาเดิม ๆ บางครั้งปวดไปถึงกระดูก “หมดหนทาง” ลูกเปิดยูทูบ แพทย์ทางเลือก ถามแม่เอาไหม ก็ตอบลูกว่าเอาอะไรก็ทำไปเถอะ “เป็นไงเป็นกัน”

หลังเข้ารับการอบรม

“...เข้าค่ายได้วันที่ 2 เริ่มทานอาหารปรับสมดุลได้ “พีช จิต สบาย” และน้ำสมุนไพร วันที่ 4 เริ่มเบาสบายขึ้น อาจารย์หมอเขียวใช้ธรรมะรักษากาย-ใจ ใช้ “บททบทวนธรรม” ข้อที่ 27 เทคนิคทำให้หายโรคเร็ว คือ “อย่ากลัวเป็น อย่ากลัวตาย อย่ากลัวโรค อย่าเร่งผล อย่ากังวล” เพราะ โลก

โกรธ หลง ทำให้เข้าใจ “วิบากกรรม” ปฏิบัติตามตั้งแต่ปี 57 ปัจจุบัน โรคทุกโรคหาย ร่างกายแข็งแรง มีใจเบิกบาน พบว่า ไม่ทุกข์ก็สุขมากแล้ว...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18, 12 มิถุนายน 2565)

หลังเข้ารับการอบรม

ความลึกซึ้งของพระพุทธเจ้าเนี่ย ไม่ใช่จะมี action / reaction ตอนนี้อย่างมี effect หลาย effect มีทั้งให้ผลในชาตินี้ ผลในชาติหน้าและชาติอื่น ๆ สืบไป ผลจากการกระทำ ความสันตะเสนที่ ไม่ธรรมดา เกิดมาชาติไหนก็ได้รับการกระเือนอันนี้อย่างละเอียดอย่างละเอียดแล้วแต่กรรม กรรมที่หนักเบาแค่ไหน...

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19, 29 มิถุนายน 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...เดิมเราไม่ชอบไปวัด ไปพรมน้ำมนต์ พี่ไม่เชื่อเรื่องแบบนี้ไง บ้านพี่มีพื้นฐานเรื่องแบบนี้ดี เรารู้สึกว่าไม่ใช่ ไม่ได้บ่วงสรวง จูตฐูปจุตเทียนขอให้ลบนันดาล วัดอื่นเป็นอย่างนั้นไปสะเดาะเคราะห์ ใครจะสะเดาะให้เรา ไปรดน้ำมนต์ ไปแก้กรรม ไม่ใช่เกิดเพราะไปร้องขอลบนันดาล ไปพรมน้ำมนต์ แล้วจะดีขึ้น แก้กลับไม่เคยเชื่อเลยนะ...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...พอเรามาเจอ “อโศก” เป็นวิทยาศาสตร์ดี ทุกอย่างเป็นเหตุเป็นผล พ่อท่านสอน ทุกอย่างมาจาก “กรรม” เอ้อ..จริง มันมาจากกรรมของเรา ทำกรรมดีก็คือดี กรรมชั่วก็คือชั่ว ทุกอย่างมี เหตุปัจจัย รู้ลึกประทับใจทุกอย่างต้องเกิดจาก “สิ่งที่เราทำ” พิสูจน์ได้ และพ่อท่านอธิบายว่า “การ แก้ปัญหาเอากิเลสออกแบบพุทธ” “การสมณะในการนั่งหลับตา มันคือการเอาหินทับหญ้า” เรายังอยู่เรา ยิ่งเข้าใจชัดว่าใช่ ๆ จริง จึงสนใจและเริ่มต้นเรียนรู้ เข้ามาค่อย ๆ พัฒนา ๆ ไปเพราะว่า เราเห็นผลกับ ตัวเองว่าเราก็นิ่งมากขึ้น อะไรที่มากกระทบกับเราก็กว้างใจได้มากขึ้น เห็นอาการกิเลสตนเองจริง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 20, 15 มิถุนายน 2565)

“...ไม่อยากจะเวลาสูญเสียเปล่าประโยชน์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ เป็นลูกศิษย์ อาจารย์หมอเขียว ดีกว่าอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่จำเป็นต้องหาเงินเยอะ ๆ อีก เพราะว่าเรา “พอเพียง” เรียบ ง่าย...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 21, 25 กันยายน 2565)

“...ได้พิสูจน์สิ่งที่อาจารย์สอนว่า สมดุรร้อน-เย็น คุณลองทำดูให้มาพิสูจน์กันได้ ซึ่งตรงกับที่ พระพุทธเจ้าได้กล่าวได้ตรัสไว้ และพี่มีความศรัทธาในพุทธศาสนาและการที่เราได้เห็นตัวอย่างที่ดี อาจารย์เสียสละที่ไม่คิดจะเอาประโยชน์อะไรจากเราเลย และการถ่ายทอดพระไตรปิฎกที่ง่ายแก่ความ เข้าใจทำให้เราสามารถที่จะเดินตามได้อย่างถูกต้องถูกต้องตรงค่ะ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 22, 12 สิงหาคม 2565)

พี่กล่าวให้ “มูลนิธิแพทย์วิถีธรรม” เพราะพี่ศึกษาแล้วองค์กรนี้ “มีใจที่บริสุทธิ์จริง” เขาเป็น ผู้ให้ด้วย กล่าวที่จะให้เราอยู่ฟรี กินฟรี ใช้น้ำใช้ไฟฟรี พี่ก็มองไป “เรามาอยู่ฟรี กินฟรี ใช้น้ำใช้ไฟฟรี นะ” โดยเนเจอร์ของพี่ไม่ชอบของฟรี พี่เลยก็ต้องตอบแทนเพราะพี่คิดว่าการที่เราได้มาฟรี คือ เรา เป็นหนี้ พี่ต้องก่อนพี่จะให้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 23, 24 มกราคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...พอขายกิจการเสร็จมีเวลาก็เที่ยวไปนั่นนี่ วัน ๆ ชีวิตไม่รู้จะเกิดมาทำไม ?

หลังเข้ารับการอบรม

พอได้เข้ามาค่ายสุขภาพแล้วอาจารย์หมอเขียวให้ความรู้ กิน อยู่ ฟรี รู้สึกประทับใจว่าไม่มีที่ ไหนในเมืองไทยหรือในโลก ที่ “ให้” โดยไม่เอาอะไรเลย... เท่าที่เคยผ่านมาในชีวิตคิดว่าเป็น “องค์กร ที่ดีที่สุด” หาไม่ได้อีกแล้วเหมือนกับเราต้องเข้ามาเป็นหนึ่งในฟันเฟืองในนี้ อย่างน้อยทดแทนบุญคุณ และทำตามนโยบายอาจารย์ทำที่เดียวได้ทั้งหมดทั้ง ช่วยเหลือตนเองเพื่อช่วยคนอื่นได้ ประโยชน์ตน-ประโยชน์ท่าน

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 24, 18 สิงหาคม 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...แต่ก่อนไม่รู้จักกิเลส มีแต่คนสอนให้เราียดีดี คนดีต้องขยันหาเงินเก่ง แต่ไม่สอนคุณธรรม พี่เป็นคนยึดติดมากแต่ถ้าทำไม่ได้ก็ทุกข์ ถ้าประสบความสำเร็จก็สุข ...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...เกิดจากเราไม่ได้เจอคนที่มีความสุขจริง รู้จริง ทำจริง อาจารย์สอนให้เลิกเบียดเบียน ตนเอง แก่ที่ “ใจ” อยู่ที่นี่ไม่ประสบความสำเร็จก็ไม่ทุกข์ ทำได้ก็ดี ทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 25, 30 กันยายน 2564)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...ป่วยเป็นระยะ ๆ แบกภาระครอบครัว ทำงานแลกเงิน ยินดี ภูมิใจมีบ้าน มีกิจการ มีรายได้ คือ สุข เป้าหมาย คือ ถ้าไร ไม่มีเงินทำอะไรไม่ได้...”

หลังเข้ารับการอบรม

“...เสียสละ หุ่สุดตัว เพราะเห็นตัวอย่างในหลวง พ่อครู อาจารย์พาทำเป็นตัวอย่างทำให้ ง่ายในการบำเพ็ญตาม ไม่มีเงินอยู่รอดได้สามารถปลูกอยู่ปลูกกินได้ และ “สาธารณโภคี” หมู่กลุ่ม ช่วยเหลือกัน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 26, 2565)

ก่อนเข้ารับการอบรม

“...มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น พุทธนิทหายก็ขายได้ ชอบแต่งตัวสวย ใช้ของมีแบรนด์เนม ขายของขาดทุนไม่ได้ ขายทอง ถ้าหิบบทองผิด เครียด ปวดหัวต้องเอาคืนให้ได้ เป็นคนขยันทำมาหากิน ยิ่งได้กำไรยิ่งต่อยอดให้สูงยิ่งขึ้น ๆ สุข คือ การได้มีเงินเยอะ ๆ...”

หลังเข้ารับการอบรม

“... ขาดทุน คือ ถ้าไร ลดการแต่งตัว การใช้ของฟุ่มเฟือย แต่ก่อนไม่รู้จัก “กิเลส” ความอยาก ได้ อยากมี อยากเป็น อยากได้ดีจากคนอื่น ตอนนีลดตัวตนได้ อยู่บ้านมีแต่คนรับใช้ อยู่ที่นี่ เราเป็น ผู้รับใช้แต่มีความสุข...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 27, 12 มิถุนายน 2565)

จากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 22 คน พบว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม)
 - 1) ด้านร่างกาย แข็งแรงขึ้น 2) ลดโรค ลดยา ลดค่าใช้จ่าย ลดทุกข์ ได้จริง
 - 3) สามารถพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้
2. การปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม)
 - 1) เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย 2) ด้านจิตใจ ดิ่งามเป็นสุข เพิ่มขึ้น

สมณะโพธิรักษ์ (2556: 528) พบว่าเกิดมรรคผล คือ มี พุทธคุณในคนได้จริงเป็นจริง “พุทธะ” ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พระพุทธเจ้าตรัสว่า นิพพานัง ปรมัง สุขัง นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง สุขสงบแบบโลกุตระธรรม เห็นความเป็นทุกขโทษภัยของตัณหา (ความอยาก) ที่ทำให้เกิดทุกข์

กาย ทุกข์ใจ เหตุการณ์ร้าย ด้วยการใช้ธรรมะ มีอารยศิลป์ การละบาป บำเพ็ญกุศล สู้สภาพใจไร้ทุกข์ ใจดีงาม

3. การพัฒนาชุมชนภูผาฟ้า

วิกฤต คือ โอกาส” ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนภูผาฟ้าควบคู่ไปกับการสร้าง กระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 จากนโยบาย การปิดชุมชนภูผาฟ้า “Lock Down” คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า เป็นข้อตกลงร่วมกันชุมชน ภูผาพร้อมเพรียงกันให้ความร่วมมือในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนในการปรับตัวของ “วิถีคนเมือง” กับการอาศัย “ป่า” เป็นที่อยู่อาศัย ขบวนการทดสอบสมรรถนะและศักยภาพทำให้สมาชิกได้เกิดการ เรียนรู้ และเตรียมความพร้อมแม้ในยามวิกฤตการณ์หรือในสถานการณ์ใด ๆ การอยู่ในวิถีสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ภูมิปัญญา” ตาม “ภูมิสังคม” มีปัจจัยหลัก 7 ประการ ดังนี้

3.1 แบบแผนการอยู่ร่วมกัน

การปฏิบัติธรรมแนวทางอโศกของชุมชนภูผาฟ้า ไม่สนับสนุนการปลุกเดียวในการปฏิบัติ ธรรมเป็นการส่วนตัวแบบสงฆ์กระแสหลัก เน้นการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเป็น โอกาสในการขัดเกลาซึ่งกันและกันส่งเสริมในการพัฒนาทางธรรมและเป็นทั้งประโยชน์ตน-ประโยชน์ ท่านอื่นเป็นการส่งผลดีต่อภาพรวมของสังคมส่วนร่วม โดยมีวัฒนธรรมของการร่วมแรง ร่วมใจ ทำงานร่วมกัน กระบวนการให้เกิดความสามัคคี มีความเมตตา ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันและเป็น การพัฒนาทางธรรมที่เป็นทั้งประโยชน์ตน-ประโยชน์ต่อสังคมส่วนร่วม

1) การถือศีล 5 เป็นอย่างน้อย เว้นขาดจากอบายมุข 6 การเสพของมีนเมาให้โทษ การเที่ยวกลางคืน การดูมหรสพ การละเล่น การเล่นเกมพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร และการเกียจคร้านการทำงาน

- 2) ฟังตนและช่วยคนให้พ้นทุกข์
- 3) การทำงานเสียสละ ไม่รับผลตอบแทน
- 4) รับประทานอาหารมังสวิรัต
- 5) เคารพมติหมู่

พบว่าสมาชิกสามารถเลือกที่จะออกจากชุมชนได้อย่างอิสระไม่มีการปิดกั้นประการใด ด้วยวิธีการคัดสรรดังกล่าวนับเป็นการคัดสรรบุคคลโดยธรรมชาติขั้นแรก โดยผู้ที่เข้ามาจะอยู่ได้หรือไม่ได้ก็ โดยธรรมชาติของบุคคลนั้นเองในการตัดสินใจเข้ามาเป็นชาวชุมชนภูผาฟ้า

การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน

การปฏิบัติธรรมของชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ไม่สนับสนุนการปลีกเดี่ยวในการปฏิบัติธรรมเป็นการส่วนตัวแบบสงฆ์กระแสหลัก เน้นการปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เป็นโอกาสในการขัดเกลาซึ่งกันและกันส่งเสริมในการพัฒนาทางธรรมและเป็นทั้งประโยชน์ตน-ประโยชน์ท่านอันเป็นการส่งผลดีต่อภาพรวมของสังคมส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเป็นกลุ่ม “หมู่มิตรดี” ในการปฏิบัติธรรมแบบสืมาต่ออ่านอาการความรู้สึก เรียนรู้ที่จะจัดการกับความรู้สึกที่ชอบใจ ไม่ชอบใจ ดุจจิตใจในระหว่างทำงานไปด้วยเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกไปด้วย การทำงานจึงเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรม งาน คือ เครื่องมือในการอ่านกิเลสในใจตน (ภาพที่ 20-21)

“...การปฏิบัติธรรมของพวกเรา ชาวอโศก ไม่เป็นสายลับตาหรือว่านั่งสงบ การปฏิบัติธรรมของเราจะต้องรู้ตัวตนเราว่าต้องจับกิเลสของเรา ตอนนี้ “ใจ” เรามันเป็นยังไง เรามีกิเลส ความชอบ ความชิงอะไรอย่างไรมากับเหตุการณ์นั้น ๆ แล้วเรามาล้างที่ใจเราและเราทำความดี ความยินดีให้มีความสุขในทุกขณะจิตของเรา ทำแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์กับทุก ๆ ชีวิต ทุกชีวิตไม่ได้เดือดร้อนเพราะเราต้องใช้ปัญญาที่ถูกตรึงมี “สัมมาทิฐิ” เราจะจัดการกับกิเลสในใจเรา เวลาใครทำอะไรที่มันไม่ถูกใจเรา ไม่ได้ดังใจเรา เราจะล้างความชอบความชิงของเรา ทำความยินดีและก็เข้าใจเขา เข้าใจทุก ๆ คน เขาไม่ทำตามก็เรื่องของเขาแต่สิ่งที่เราทำ คือ เราก็ต้องให้อภัย เมตตาเป็นหลักกับทุก ๆ ชีวิต ทุกสรรพสัตว์ พอเราเมตตาเขาได้ เราจะวางตัวยึดมั่นถือมั่นของเราได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 28, 12 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 20 การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต (1)

ภาพที่ 21 การปฏิบัติธรรมในชีวิต (2)

วัฒนธรรมประจำปี

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ วัฒนธรรมประจำปี กิจกรรมประเพณีที่สำคัญใช้แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของอโศกซึ่งจัดร่วมกับชุมชนเครือข่ายทั่วประเทศเป็น “ยัญพิธีในการปฏิบัติธรรม” ในปีพ.ศ. 2565 ที่มีการผ่อนปรนจัดกิจกรรมต่อสังคมตามปกติเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมสังคม “ขาดทุน คือ กำไร” การให้ การเสียสละและแบ่งปัน” ในการประกอบกิจกรรมการงาน เพื่อให้สมาชิกชาวชุมชน เครือข่ายและผู้สนใจได้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่ม รวมพี่น้องเครือข่ายและญาติธรรมในการบำเพ็ญคุณ บำเพ็ญธรรม สืบสาน ส่งเสริม ต่อยอดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี โดยสรุปงานวัฒนธรรมประจำปี (ตารางที่ 9) ดังนี้

ตารางที่ 9 ปฏิทินวัฒนธรรมประจำปี

กิจกรรม	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
งานเพื่อฟ้าดิน	/											
งานโพชฌังคาริยสัง	/											
จายุ												
งานพุทธาภิเษก		/										
งานปลุกเสกพระ				/								
แท้งๆของพุทธ												
งานตลาดอริยะ				/								/
งานอโศกรำลึก						/						
งานจิตอาสาแพทย์						/						
วิถีธรรม***							/					
โรงบุญมังสวิรัต 13										/		
ตุลาคม												
งานมหาปวารณา											/	
โรงบุญมังสวิรัต 5												/
ธันวาคม												
งานค่ายสุขภาพ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
แพทย์วิถีธรรม***												

*** งานภายในจัดเฉพาะแพทย์วิถีธรรม

งานโพธิ์มังคาริยสังจาญ-บัณฑิตบุญนิยม งานที่เปิดกว้างให้ผู้ที่สนใจเข้าร่วมฝึกฝนตนเองในระดับศีล 5 ข้อ “**บัณฑิตาราม**” เป็นการศึกษาที่พัฒนา กาย วาจา และเน้นการพัฒนาจิตใจ จัดครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2555 สมณะโพธิ์รักษ์ ครบรอบอายุ 77 ปี 7 เดือน 7 วัน ล่าสุดครั้งที่ 2 ปี พ.ศ.2566 สมณะโพธิ์รักษ์ ครบรอบอายุ 88 ปี 8 เดือน 8 วัน

งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ เป็นกระบวนการอบรมระดับศีล 8 ฝึกบำเพ็ญธรรมสติปัญญา 4 ส้ารวม สังวรระวังทางกาย วจกรรม มโนกรรม จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2520 มีผู้เข้าอบรม 102 คน และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบัน มีผู้เข้าร่วมอบรมกว่า 2,000 คน ในช่วงวันมาฆบูชาของทุกปี

งานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ ท่ามกลางศาสนากระแสหลักเทวนิยม พุทธศาสนิกชนที่ต่างเข้าใจกันผิดว่าการทำบุญ คือ การให้ที่เจ้าการอ้อนวอนร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้ได้มาซึ่ง ลาภ ยศ สรรเสริญ การปลุกเสกพระแท้ ๆ หมายถึง เป็นกระบวนการงานอบรมระดับศีล 8 ฝึกบำเพ็ญธรรม การปลุกจิตสำนึกของผู้คนที่มาร่วมงาน การปลุกเสกคนให้เป็นพระแท้ ๆ จิตวิญญาณมุ่งเข้าใจถึงแก่นของหลักธรรม หมายถึงความเป็น “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” อย่างสัมมาทิฐิ ไม่ใช่การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง วัตถุข้าวของ ในรูปแบบพุทธพาณิชย์ แสวงหาลาภ ยศ สรรเสริญ ที่ส่งผลกระทบให้พุทธศาสนิกชนงมงายไม่เข้าใจสาระดีของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี

งานตลาดอริยะ กิจกรรมที่เริ่มก่อเกิดรูปเมื่อ พ.ศ. 2523 ในการจัดงานตลาดอริยะ เป็นแนวทางการจัดตลาดแบบทวนกระแสของสังคมทุนนิยม ด้วยสินค้าราคาต่ำกว่าทุน คำว่า “อริยะ” หมายถึง วัฒนธรรมของผู้ประเสริฐ เป็นการเจริญทางจิตวิญญาณที่ไม่ใช่วัตถุ จัดต่อเนื่องกว่า 40 ปี

งานอโศกรำลึก วันที่ 9 มิถุนายนของทุกปี เป็นวันที่มาร่วมกันสักการบูชา พระบรมสารีริกธาตุฯ ในวันนี้ นอกจากจะมีการฟังธรรมจากสมณะโพธิ์รักษ์ และสมณะรูปอื่น ๆ แล้ว และกิจกรรมการปฏิบัติร่วมทำฐานงาน ส่วนที่ขาดไม่ได้ คือ “โรงบุญมังสวิรัต”

งานจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม จัดเฉพาะภายในเครือข่ายแพทย์วิถีธรรม โดยเป็นวันครบรอบวันเกิดของอาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ผู้นำจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม (ภาพที่ 22)

ภาพที่ 22 งานจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม

ในวันที่ 11 มิถุนายน 2565 เป็นวันจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม กิจกรรมในการงานด้านต่าง ๆ การปฏิบัติศีล การรายงานผลของการปฏิบัติธรรม พูดคุยแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันเป็นการ “ปฏิบัติบูชา” ต่ออาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เป็นการสร้างเสริมสมรรถภาพในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นสืบไป

- การพึ่งธรรม ทบทุนธรรม การอบรมบรรยาย โดยผู้นำ หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน
- รายงานสภาวะธรรมในการลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นโทษเป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น และการเข้าถึงประโยชน์
- รายงานผลของการทำกรรมไร้อารมณ์ทั้งในชุมชนภูพานา อีกทั้งเครือข่ายสวนป่า นานุญทั้ง 9 และจิตอาสาที่ทำเองที่บ้าน
- ฐานงานบำเพ็ญคุณ บำเพ็ญธรรมร่วมกันในการลงมือปฏิบัติในพื้นที่ตามความจำเป็น และในวิถีชีวิต

งานมหาปวารณา หลังจากออกพรรษา เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิดหมู่กลุ่มชาวอโศก “มหาปวารณา” คือ พุทธประเพณีอย่างหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้พระสงฆ์กระทำการปวารณาตัวต่อกัน เป้าหมาย ของการประชุมมหาปวารณาเพื่อให้หมู่สมณะชาวอโศกมีโอกาสชี้ข้อบกพร่องซึ่งกัน และการตักเตือนในฐานะกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ บริบูรณ์ ในหมู่สมณะชาวอโศก นอกจากนี้ยังเป็นการทบทวนการทำงานในรอบปีที่ผ่านมา และพร้อมทั้งวางหลักเกณฑ์และเป้าหมายในปีต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริงของสังคมเป็น “กระบวนการกลุ่ม” เกิดความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมเชิด綱ล้อพระธรรมจักรให้เป็นที่พักพิงของพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง

โรงบุญมังสวิรัต 5 ธันวาคมหาราช ด้วยสำนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่หลวงของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงร่วมกันจัด โรงบุญมังสวิรัต ต่อเนื่องกันมาทุกปีและขยายวงกว้างไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่ว ทุกภาค (เป็นผล สืบเนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2542 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระชนมายุครบ 6 รอบ ชาวอโศกก็ได้ร่วมแรง ร่วมใจกัน จัดโรง บุญมังสวิรัต เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศล เป็นจำนวน 720 แห่ง ทั่วประเทศ) นอกจากจะจัดให้มีโรงบุญมังสวิรัต เนื่องในวโรกาส “5 ธันวาคมหาราช” แล้วในวันสำคัญอื่น ๆ ก็มีการจัดโรงบุญมังสวิรัต

กิจวัตรประจำวันของชุมชนภูผาฟ้า

ตารางที่ 10 กิจวัตรประจำวันของชุมชนภูผาฟ้า

กิจวัตรประจำวัน	
03.00 - 04.30	สวดมนต์ ทบทวนธรรม
04.30 - 04.40	ฝึกลมหายใจ บริหารปอด ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ
04.40 - 04.50	มาร์ชแพทย์วิถีธรรม บริหารหัวใจ กระตุ้นการไหลเวียนของเลือด
04.50 - 05.40	การออกกำลังกาย กัดจุดลมปราณ โยคะกายบริหารที่ถูกต้อง***
05.40 - 08.50	ฐานงาน
09.00 - 12.00	ธรรมะพาพ้นทุกข์ (บรรยายโดย อาจารย์หมอเขียว) พักรับประทานอาหารร่วมกัน
15.00 - 17.00	ฐานงาน
18.00 - 20.00	ธรรมะพาพ้นทุกข์ (บรรยายโดย อาจารย์หมอเขียว)
20.00 - 21.30	ประชุมอภิปรายธรรม

การสวดมนต์และทบทวนธรรม

การสวดมนต์ของชุมชนภูผาฟ้า เป็นบทสวดมนต์เพื่อระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า การสวดด้วยภาษาบาลีพร้อมการแปลบทสวดเป็นภาษาไทย

บททบทวนธรรม เป็นองค์ความรู้ที่ หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ใช้ในการสอนจิตอาสาเป็น หลักเขียนโดยการศึกษาจากคำตรัสของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกและได้เรียนรู้จากพ่อครู สมณะโพธิรักษ์และพากเพียรปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า เข้าถึงสภาวะธรรมถ่ายทอดออกมาและแปลเป็น ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ง่าย ได้ดี ได้เร็ว โดยมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับ

พระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญ จะพบว่าบททบทวนธรรมเป็นหนึ่งในวิธีการให้ผู้ศึกษาได้ทบทวนพิจารณา และแบ่งปันประสบการณ์จากการที่ได้รับกระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ (ภาพที่ 23)

ภาพที่ 23 ผู้นำพาสวดมนต์และทบทวนธรรม

ธรรมมะพาพ้นทุกข์

ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 มีการจัดค่ายสุขภาพวิถีธรรม กลีกรมไร้สารพิษ โดยพร้อมเพรียงกันในทุกพื้นที่ส่วนป่านาบุญ 1-9 โดยหมอเขียว ใจเพชร กล้าจน อบรมบรรยายในพื้นที่ชุมชนภูผาฟ้าเป็นหลัก ลดการเดินทางไปบรรยายในพื้นที่ต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์ โปรแกรมซูม โดยเนื้อหาหลัก คือ การพึ่งตนในแง่เชิงต่าง ๆ การบรรยายธรรม โดยมีพระไตรปิฎกเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ในส่วนข่าวสารประจำวัน นำเนื้อหาข้อมูลจากงานวิจัยข่าวสารจากสื่อในแง่เชิงต่าง ๆ ที่เป็นสาระประโยชน์ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผู้สนใจสามารถถามตอบเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (ภาพที่ 24)

ภาพที่ 24 ธรรมมะพาพ้นทุกข์

3.2 สวัสดิการชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ระบบสาธารณโภคี

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ (สมณะโพธิรักษ์, 2550: 118) ได้กล่าวว่า “...พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบว่า ตั้งแต่โลกอุบัติขึ้นมาทุกอย่างในมหาเอกภพเป็นของ “สาธารณะ” นับแต่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศจนวิวัฒนาการมาเป็น ชีวะ เซลล์ พืช จิตวิญญาณที่เป็นมนุษย์ขึ้นมาเป็นต้นทุนแห่ง “ความเป็นกลาง” ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกอย่างเป็น “สาธารณะ” มีอิสระเสรี ภราดรภาพในตัวเอง...”

สมณะโพธิรักษ์ (2566: 312) ได้กล่าวว่า “สาธารณโภคี” แปลว่า บริโภคอย่างเป็นสาธารณะ เป็นเศรษฐกิจชนิดใหม่ ความพอเพียง สร้างแล้วก็ให้ เสียสละ ลดละกิเลส คือ ทางรอดของมนุษยชาติที่นั่นพูดด้วย “ภาษาใจ” เศรษฐกิจโลกติดกับดักความโลภของตนเอง ก่อเกิดวิกฤตการณ์ทุกระดับ เพราะพูดด้วย “ภาษาเงิน” คนที่อยู่ในชุมชนแต่ละคนไม่สะสมเป็น “ของส่วนตัว” ช่วยกันทำช่วยกันสร้างกอบกอบทำให้ “กองบุญส่วนกลาง” ประกอบขึ้นมาอาชีวะ คือ “จิตอาสา” ไม่รับผลตอบแทน ส่วนกลางจึงมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนตัวแต่ละคนจึง “จนอย่างสุขสำราญ เบิกบานใจ” เพราะไม่ต้องแข่งขัน ต่างก็ทำแล้วนำมารวมกัน กิน ใช้ ร่วมกัน “ส่วนตัว” ไม่ต้องแบกภาระ สามารถใช้เวลา แรงงานไปดูแลรักษาสังคมส่วนรวม

“...การที่เรายึดธรรมะ ส่วนตัวเรากินน้อย ใช้น้อย เรามีแจกจ่ายแบ่งปันคนอื่น แบ่งปันในที่นี้ไม่ใช่แจกฟรีอย่างเดียว แต่เราขายเขาในราคาถูกเป็นสิ่งที่พ่อท่านสอนเราเป็นคนพอเพียง ยิ่งต้องขยัน “เอา” ไว้กับตัวน้อย ๆ จากประสบการณ์ทำให้เห็นว่าเวลาแรงงาน ทุนรอน เหลือเพื่อ เพราะเราไม่ต้องเอาสิ่งเหล่านั้นมา “ให้” ตัวเอง เราไม่ต้องผลิตเพื่อหารายได้ มันเลยเหลือเป็นสร้างสรรค์ออกไป เพราะเราไม่ต้องเอาเวลาไปแต่งตัว ดูหนัง ไปเที่ยว มันมีเวลาทำในสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นการให้ “ทุกอย่างไม่ได้เกิดลอย ๆ นะ มาจากรากฐานของธรรมะ”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 29 , 11 มกราคม 2565)

“...ขาดทุน คือ กำไร ตามที่ผมปฏิบัติจริง ๆ นะ การที่เราได้เสียสละ ได้แบ่งปันเหมือนสูญหายเลยนะ แต่ปรากฏว่าเราแบ่งปันไปเยอะ ๆ เช่น เราให้ทุเรียนไป แทนที่เราจะได้กินทุเรียนอย่างอื่นมากขึ้นไปอีก “ยิ่งให้ไป ยิ่งได้มา” ทรัพย์สมบัติเวลาที่เราเสียชีวิตไป ทั้งร่างเอาไปไม่ได้ แต่สิ่งที่เราเสียไป คือ กำไรของบุญ-กุศลที่เราฝากไว้ไปกับเราได้ทุกภพทุกชาตินี้ อาจารย์บอกว่า “การบริหารแบบคนจน” บุญ-กุศลมีส่วนที่ทำให้เราเจริญในชาตินี้ในทางจิตวิญญาณของเราด้วย ได้ลดความต้องการ ได้ลดกิเลส วิถีชีวิตในปัจจุบันกลับดีขึ้น ในเรื่องของวัตถุ ความทุกข์ใจ โรคภัยไข้เจ็บลดลง นี่คือ สิ่งที่เราได้รับแต่เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 30, 11 มกราคม 2565)

“...พวกเรามาปฏิบัติธรรม จะเป็นคนกินอยู่แบบง่าย ๆ เรากินพืชกินผัก นอนร่วมกันที่ส่วนกลาง ไม่ต้องมีห้องทับส่วนตัว ค่อย ๆ ลด ละ การติดยึด รู้สึกว่าชีวิตเรียบง่าย เบาสบายและมีเวลาไปทำงานให้ส่วนรวมได้มากขึ้น โดยส่วนตัวคิดว่าเป็น ประโยชน์สูง ประหยัดสุด...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 31, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2565)

“...ใจเราพอ กายเราเอาวัตถุมหาพอใช้ พอกิน พอประมาณ พอเพียงไม่เอามากเกินไป เอาแต่พอดี พอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ เสื้อผ้า 3 ชุด ที่นอนแค่นี้ก็อยู่ได้ แค่นี้ก็ผาสุก...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 32, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565)

“...เมื่อเราปฏิบัติศีลแล้วเห็นผล ปฏิบัติแล้วเกิดความเมตตา กรุณา เกิดความสงบเย็นในจิต วิญญาณ ความเห็นเรื่องนี้มันเข้าถึงสัจธรรม เกิดสภาพ “พุทธะ” คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน รู้แล้ว เข้าใจแล้ว “ธรรมะ” คือ ทรงไว้ด้วยความเมตตากรุณา ทำอะไรเมตตานำมาก่อน “สังฆะ” ศีลนำมาซึ่งทฤษฎี การเห็นเป็นสิ่งเดียวกัน ปฏิบัติเหมือนกันเมื่อมาอยู่ร่วมกันเกิดกอง “สาธารณโภคี” กองกลางพร้อม สะพัด ลากสักการะมาจากคนที่นับถือ ศรัทธา สละแบ่งปันมาให้แล้วเราก็สะพัดออกไปให้แกกันละกัน มาในหลายรูปแบบ กองเงิน กองวัตถุสิ่งของ หรืออาหารไร่สารพิษ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 33, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2565)

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน 2565 ได้กล่าวว่า พบว่า ระบบสาธารณโภคี ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำยินดี เต็มใจ เสียสละ ไม่สะสมส่วนตัว “ขาดทุนอย่างเต็มใจ” ส่วนกลาง “กำไรอย่างเต็มใจ” ดูแลช่วยเหลือภายในชุมชน เครือข่ายและสังคม เหตุปัจจัยที่ทำให้ชุมชนภูผาฟ้า มีความยินดี เต็มใจ ที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและศรัทธา ดังนี้

1. **“รู้กรรมดี กรรมชั่วอย่างแจ่มแจ้ง”** การดำเนินชีวิตด้วยพลังความศรัทธาด้วย “ปัญญา” จากการปฏิบัติจนเข้าใจผลกรรมอย่างแจ่มแจ้ง ขาดทุนของเราคือกำไรของเรา เป็นแนวทางที่เป็นบุญกุศลสูงสุดทั้งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. คณะบริหาร บริหารด้วยใจที่บริสุทธิ์ มีศีลที่บริสุทธิ์ไปตามลำดับ คนไว้ใจ จึงยินดีเสียสละ จึงมีผลทำให้สาธารณโภคี “งอกงาม” อุดมสมบูรณ์ เป็นประโยชน์ทั้งต่อหมู่กลุ่มและพวงชน นี่คือการเศรษฐกิจที่ยอดเยี่ยที่สุด ทำให้เกิดของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต การเสียสละเต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ “ทำงานฟรี” เป็นแก่นเป็นแกน นี่คือการที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้

(ใจเพชร กล้าจน, ประชุมอภิธานิยธรรม, 1 เมษายน 2565)

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “...สันโดษ เป็นธรรมมาวุธ สามารถเพียรเจาะไขขัดเกลา ด้วยศีลด้วยธรรม ทำให้ “เจริญ” ขึ้นในทาง “ธรรม” จิตจะมีคุณสมบัติ “ใจพอ” มีน้อยก็พอ กินน้อย ใช้น้อยก็พอ ...”

สิกขมาตุกล้าข้ามฝืน อโศกตระกูล ได้กล่าวว่า “...ชีวิตง่าย ๆ ขยัน ๆ ถูก ๆ มีเมตตา สมดุล เพราะเราพ้นการถือศีลแบบลูป ๆ คล่า ๆ...”

(สมณะโพธิรักษ์, ธรรมเทศนารายการพุทธศาสนาตามภูมิ, 7 กุมภาพันธ์ 2567)

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...ถึงแม้คนหาเงินไม่เก่งก็ไม่ใช้เงินไขหรือปัญหา อุปสรรคอะไร เพราะในแต่ละชีวิตต่างมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ๆ ที่แตกต่างกัน มาสร้างสรรค์คุณค่า คุณประโยชน์ร่วมกันสร้างเสริมเติมเต็มกัน การที่คน 1 คน ที่มีความสามารถอย่าง เดียว หรืออาจจะหลายอย่างเอามาเสียสละเต็ม 100 สามารถที่จะเข้าถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และ จำเป็นต่อชีวิตทุกมิติ นี่คือ ความวิเศษของเอกเจตนาความเจริญ และต่างเห็นพ้องต้องกันว่าชีวิตที่ดีแท้ จะต้องประพุดิษฐ์ “ความพอเพียง”

“...การสนับสนุนมาจากคนที่เห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญของการทำดีจึงยินดีเสียสละ สนับสนุนให้องค์กรเราอยู่ได้ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้เราทำงานขับเคลื่อนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ภายนอก เขาก็สนับสนุนเข้ามาด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีการเรียไร...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 34, 21 มิถุนายน 2565)

เป้าหมายสูงสุด

เป้าหมายแท้สูงสุดของชาวชุมชนภูพาน้ำร้อนทุกคนมีเจตนามาละล้าง “ความเห็นแก่ตัว” เพราะรู้ชัดว่า ผู้เสียสละเป็นผู้ได้บุญ – ได้กุศล ได้คุณค่าและความดี พุทธศาสนามีระบบการ ปฏิสัมพันธ์สูงสุด เป็นระบบการพึ่งตนเอง และระบบการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นระบบของการให้ การ ทาน สอนให้สะสมเพียงอย่างเดียว คือ สะสม “การให้” โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วย “ความเมตตา” เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน มีความยินดี เต็มใจนำลาภที่ได้มาโดยธรรมนำมารวมกันที่ “ส่วนกลาง” ไม่สะสม เป็นของส่วนตัว “กล้าจน” ต่างอาศัยกันอาศัยใช้ร่วมกัน มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็น เสมือน “ครอบครัวใหญ่” และมี “ทิวทัศน์” ความเห็นสอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียว.

ด้วยคุณลักษณะของชาวชุมชนภูพาน้ำร้อนมีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง กินน้อย ใช้น้อย และมี สมรรถนะ ขยัน มีศักยภาพในการผลิต การบริการ งานสร้างสรรค์ได้มากกว่าการบริโภค เมื่อคนที่มี คุณสมบัติดังกล่าวมาอยู่ร่วมกันเป็น “หมู่กลุ่ม” ก่อให้เกิดผลผลิตจำนวนมาก ย่อมมีผลผลิตมากกว่า การบริโภค ความอุดมสมบูรณ์จึงอยู่ที่ กองบุญส่วนกลาง

“...ชุมชนแพทย์วิถีธรรมบริหารจัดการโดยใช้ ระบบสาธารณโภคี หมายถึง ระบบที่ใช้ในการบริหารองค์กรที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันโดยมีสมาชิกทำงานฟรี กิน ใช้ร่วมกัน โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการบริหารเงินทั้งรับและจ่ายเรียกว่า กองบุญส่วนกลาง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 35, 14 มิถุนายน 2565)

กองบุญส่วนกลาง หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบที่ทำหน้าที่เพื่อจัดการบริหารเงินส่วนกลาง ทั้งรายรับและรายจ่ายของชุมชนภูผาฟ้าน้ำ ที่มาของรายได้อันเกิดจาก

1) การจำหน่ายสินค้าของชุมชน

เปิดเป็นร้านค้าชื่อ “ร้านเอื้อบุญ” จำหน่ายสินค้าที่จำเป็นต่อการดูแลสุขภาพเป็นหลัก ให้แก่ผู้ที่มาอบรมในค่ายนั้น ๆ จัดจำหน่ายสินค้าที่สั่งทางออนไลน์ จัดส่งทางพัสดุ

2) การรับบริจาค จากจิตอาสาที่แบ่งปันตามกำลังและสมัครใจ หรือจากการบริจาคของผู้ที่เข้ารับการอบรมในค่าย โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

ผู้ที่เข้าค่าย 5 วันภายในค่ายนั้น ๆ บริจาคได้ไม่เกิน 1,000 บาท แต่ถ้าเป็นผู้เข้าอบรมหลายครั้งและปฏิบัติตามได้ระดับหนึ่ง คือ ถือศีล 5 ละอบายมุข กินมังสวิรัต ลดละเลิกได้ตามลำดับ สามารถบริจาคได้มากกว่านั้น

3) จากการสนับสนุนหน่วยงานที่เป็นราชการหรือเอกชนที่มาอบรม

4) การรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ ได้ถ้าได้ใช้ประโยชน์ โดยไม่ต้องใช้เงื่อนไขข้างต้น (แนะนำให้สอบถามก่อนนำสิ่งของเครื่องใช้มาบริจาค)

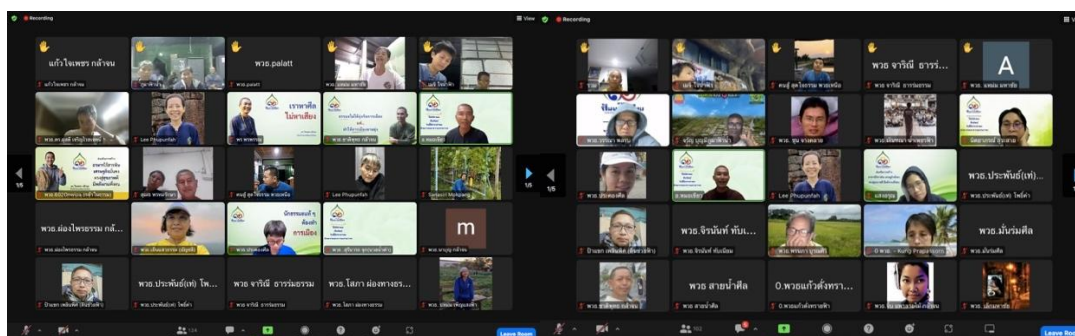
การใช้จ่ายในชุมชน มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) กรณีของใช้ส่วนกลางใช้จ่ายเพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์มาใช้ส่วนกลาง เช่น ทำอาหารในครัวกลาง การซื้ออุปกรณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภค ค่าไฟ ค่าน้ำ ค่าน้ำมันรถ เป็นต้น

2) จิตอาสาที่มีสิทธิ์รับบริการเบิกค่าใช้จ่ายส่วนตัว สามารถเบิกได้เฉพาะจิตอาสาประจำที่ทำงานฟรีโดยไม่มีรายได้จากกิจการต่าง ๆ ที่เป็นรายได้ส่วนตัว ช่วยอุทิศตนมาอยู่ในชุมชนสาธารณโภคีแล้วซึ่งจะพิจารณาเป็นรายบุคคล โดยการขอเสนอในที่ประชุมส่วนกลาง เรียกว่า “อภิธานิยธรรม” โดยใช้ “มติหมู่” ความเห็นชอบของหมู่เป็นตัวตัดสิน

3.3 การประชุมอภิธานิยธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสว่าธรรมที่พาเจริญอย่างเดียวย่อมไม่มีเสื่อม คือ หมู่คนดีต้องหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจ (ภาพที่ 25-26)

ภาพที่ 25 การประชุมอภิธานิยธรรม (ระบบออนไลน์)

ภาพที่ 26 การประชุมอภิธานิยธรรม (ชุมชนภูผาฟ้า)

ที่มา: สื่อแพทย์วิถีธรรม (2565)

1. สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 เป็นโอกาสที่เกิดการประชุมอภิธานิยธรรม ร่วมกัน ระหว่างชุมชนภูผาฟ้าและเครือข่ายสวนป่านาบุญ 1-9 ในประเทศและต่างประเทศ ทุกคนสามารถรับรู้และเข้าถึงการเคลื่อนไหวระบบขั้นตอนการทำงานในแต่ละเครือข่ายและความคืบหน้า อย่างชัดเจนแบบ Real Time มีผู้เข้าร่วมประชุมอภิธานิยธรรมกว่า 100 - 120 คนในทุกวัน โดยระบบออนไลน์ ใช้โปรแกรม Zoom และมีการสรุปผลการประชุม โดยสื่อสารผ่านโปรแกรม Line ห้องอภิธานิยธรรม
2. การมีส่วนร่วมในการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน สังคม เป็นพื้นที่ในการทำงาน การสื่อสาร การไหลเวียนของข้อมูล ข่าวสารกิจกรรมของชุมชน เครือข่าย และกิจกรรมสาธารณประโยชน์
3. ส่งเสริมให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้พร้อมลงมือปฏิบัติ การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

4. เคารพ เปิดใจ รับฟังผู้นำในการปฏิบัติที่ถูกตรงตามที่พระพุทธเจ้าบัญญัติ และแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน

5. เป็นพื้นที่กลางในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้เกิดความกล้าแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีการปิดกั้น ทุกคนมีสิทธิ์และหน้าที่เสมอภาคกัน

พร้อมเพรียงกันประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยน พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรม การงานร่วมกัน สร้างภูมิคุ้มกัน หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ในภาวะปกติหรือวิกฤตการณ์ใด ๆ ก็ตาม ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กระบวนการคิด พิจารณาหาแนวทาง และการปฏิบัติ พร้อมปรับ-พร้อมเปลี่ยนตามสถานการณ์จริง ไม่ยึดติดเพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงอย่างเดียว เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงรุก ลดขั้นตอนการทำงานซ้ำซ้อน

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...มติหมู่ของคนดี เป็นหัวใจหลักของการบรรลุธรรม “มติหมู่” เป็นเครื่องมือในการขัดเกลา ลด ละ เลิกความยึดมั่นถือมั่น ความเอาแต่ใจตามลำดับ

1. การเสนอสิ่งที่ดีด้วยใจที่เป็นสุข
2. การได้ฝึกทำดี วางดี มีความสุขกับการทำดี มีความสุขกับการวางดี
3. การรู้เพียร รู้พัก

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...หมู่กลุ่มเป็นเครื่องมือสำคัญในการล้างความติดยึดของเราที่จะพาให้เจริญ ถ้าไม่มีหมู่กลุ่ม คุณก็จะเอาแต่ใจ ติดขึ้นทุกวัน หนาขึ้นทุกวัน ๆ วันหนึ่งที่ไม่ได้ตั้งใจ กระอักเลือดตาย...”

“ระบบการเมืองของพระพุทธเจ้า” มติหมู่ คนที่จะเป็นระดับผู้นำ ยกให้ในเรื่องของ “ภูมิธรรมสูงสุด” เหมือนเผด็จการแต่ไม่ใช่เผด็จการ ทุกคนยอมรับยกให้กับพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ อาจารย์หมอเขียว ท่านไม่ใช้คำสั่งแต่ทุกคนยกย่อง เชิดชู บูชา เป็นอิสระ อิสระภาพสูงสุด แต่ให้คุณมีธรรมะของคุณ “อิสระตามจิตสำนึก” มติหมู่จะเป็นตัวควบคุม “ธรรมเป็นใหญ่” มี ศีล 5 เป็นธรรมนูญ หลักตัดสินถูก ผิด สูงสุดนี้คือการเมือง เรามีโมเดลเล็ก ๆ อย่างแพทย์วิถีธรรมของชาวโศกให้เรียนรู้ใช้หลัก “ธรรมมาธิปไตย” ทำให้เกิดความเป็นอยู่ร่มเย็นเป็นสุข...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 36, 11 มิถุนายน 2565)

“...ขบวนการกลุ่ม ใช้หมู่ในการตัดสิน ทำให้ทุกคนต้องสลายความยึดตัวเอง เพราะว่าเราไม่ได้ทำตามใจตัวเองเหมือนแต่ก่อน ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้ ทำให้คนได้มาขัดเกลาตัวเองในทุกเรื่อง พ่อครูใช้คำว่า “ทุกวินาที เป็นวินาทีแห่งบุญ” อยู่ท่ามกลางแบบฝึกหัด ในการฝึกลดละตัวตน บางที

เราต้องทบทวนตัวเราเองเหมือนกันเราให้คนอื่นไว้แค่ไหน เราจะได้กลับมาแค่ไหนเวลาเราป่วย เราไม่ใช่พี่น้องกันแต่มาอยู่ด้วยกัน เพราะทุกคนค่อยมาเจียนค่อยมาซัดที่สุด คือ ต้องไม่มีตัวตน...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 37, 14 มิถุนายน 2565)

3.4 การพึ่งตนด้านที่อยู่อาศัย

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลักสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการพัฒนาพื้นที่ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า โดยทุกกิจกรรมล้วนมุ่งเน้นการพัฒนาจิตวิญญาณชาวชุมชนภูผาฟ้าและเสริมสร้างศักยภาพในวิถีชีวิตประจำวันอันเป็นรากฐานในการพึ่งตนเองและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...ความเป็นคนจนของเรา ความไม่มีอุปกรณ์ของเรา ไม่มีเครื่องกล ไม่มีอะไรช่วย ก็ทำให้เราได้เพิ่มศักยภาพในชีวิต...” (ใจเพชร กล้าจน, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2564)

3.4.1 ระบบการจัดการน้ำ

จะพบว่าชาวชุมชนภูผาฟ้ามีการกักเก็บน้ำกระจายทั่วทุกจุดเพราะว่า “น้ำ” คือ ชีวิต ในการผลิต การบริโภค และการบริการเพื่อสังคม เป็นการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าในคราวเดียวกัน การสร้างอาหารปลอดภัยสร้างเสริมสุขภาวะ การฟื้นฟูสภาพป่าไม้โดยใช้ทรัพยากรที่เอื้ออำนวยสัมพันธ์ซึ่งกันและกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งตัวแปรความอยู่รอดของป่าไม้นั้น คือ “น้ำ”

ชุมชนภูผาฟ้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งน้ำในพื้นที่ ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำเพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ และทำให้เกิดความหลากหลายด้านชีวภาพแก่สังคมของพืชและสัตว์ในการใช้น้ำในการผลิตและอุปโภคบริโภค การทำการเกษตร การบริการเพื่อสังคม การจัดค่ายสุขภาพ กลไกกรมไรสารพิษ งานสัมมนาวิชาการให้เพียงพอต่อการใช้งาน ทรัพยากรน้ำจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยมี การวางระบบการจัดการน้ำ การสร้างแหล่งน้ำ ธนาคารน้ำเก็บกักน้ำใต้ดิน การสร้างฝายชะลอน้ำในการสร้างความชุ่มชื้น การผันน้ำเข้าพื้นที่เพาะปลูกและแนวป้องกัน ชะลอความรุนแรงในฤดูน้ำหลาก ที่ก่อความเสียหาย รูปแบบการจัดการน้ำภายในพื้นที่ชุมชนทำด้วยวิธีประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด ประหยัดสุด แนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้

ภาพที่ 27 ผังการบริหารจัดการน้ำ

1. ถนนแบบลดระดับ (ถนนน้ำล้น) ซึ่งเหมาะสมกับพื้นที่ทางน้ำขนาดเล็ก ไม่กีดขวางทางน้ำ

ภาพที่ 28 ถนนแบบลดระดับ (ถนนน้ำล้น)

2. ฝ่ายชะลอน้ำพอเพียง เป็นการสะสมน้ำใต้พื้นดิน โดยการใช้วัสดุภายในท้องถิ่น เช่น กิ่งไม้ ไม้ไผ่ ก้อนหิน ทราบ เพื่อกั้นชะลอน้ำในลำธารให้ไหลช้าลง เป็นการสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่า ชะลอการพังทลายของดินและเป็นการทดน้ำส่งไปตามแต่ละแปลงปลูก

ภาพที่ 29 ฝ่ายชะลอน้ำพอเพียง

ภาพที่ 30 คั่นกั้นน้ำและการส่งน้ำใช้ในการอุปโภค บริโภค

3. บ่อพักน้ำแก้มลิง เมื่อฤดูน้ำป่าไหลหลาก เพื่อควบคุมระดับน้ำ เปลี่ยนทิศทางน้ำ พักน้ำ และผันน้ำลงพื้นที่ที่สามารถเก็บกักน้ำไว้ในแปลง ให้ดินมีความชุ่มชื้นตลอดเวลา ปรับระดับน้ำให้พอดีกับที่จะทำให้พืชเติบโต เป็นการประหยัดน้ำ-เวลา-แรงงานในการรดน้ำ ภายใต้เงื่อนไข พื้นที่ต้นน้ำต้องอยู่สูงกว่าแปลงเป้าหมาย โดยทำคั่นกั้นเพื่อเพิ่มระดับความสูงของน้ำและเบี่ยงส่งสายน้ำไปตามทิศที่ต้องการ การประยุกต์บ่อพักน้ำแก้มลิงขวางทางไหลของน้ำ เพื่อชะลอการไหล ลดความแรงของกระแสน้ำ ลดการชะล้างพังทลายของตลิ่งและถนนสัญจรภายในชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการอุปโภค บริโภคภายในชุมชนและการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร แบบสามเหลี่ยมและแบบฟันปลา โดยมีหลักการสำคัญ คือ เบี่ยงทิศทางสายน้ำให้ออกไปด้านข้าง ไม่ให้น้ำไปทางตรง เมื่อมวลน้ำอยู่ในลำห้วยนานขึ้น โดยเฉพาะหน้าแล้ง (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 31 บ่อพักน้ำแก้มลิง

ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ในฤดูน้ำท่วมน้ำป่าไหลหลาก ชะลอความแรงของมวลน้ำที่หลากทำความเสียหายให้กับอาคารที่พักและถนนสัญจรภายในชุมชน 2)
- 2) ในฤดูแล้ง เป็นการกักเก็บน้ำสำหรับการบริโภค อุปโภค การกระจายน้ำเข้าไปเก็บตามแปลงปลูก แก้มลิง
- 3) การดักตะกอน ลดการตื้นเขินที่ปลายน้ำ ทำให้น้ำใสมีคุณภาพดีเหมาะกับการนำมาใช้บริโภคภายในชุมชน
- 4) ช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้น ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ คน สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ได้อาศัยน้ำในการดำรงชีวิต เมื่อดินชื้น ป่าก็ขึ้นและเป็นแนวกันไฟป่า ลดความรุนแรงของไฟป่า

3. ธนาคารน้ำใต้ดินรอบอาคารที่พัก (ภาพที่ 32)

ภาพที่ 32 ธนาคารน้ำใต้ดิน

4. การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำ (ภาพที่ 33)

ภาพที่ 33 การนำเทคโนโลยีโซลาร์เซลล์กับการจัดการน้ำ

ทางชุมชนภูผาฟ้านำเทคโนโลยีโซลาร์เซลล์กับการจัดการน้ำ การกักเก็บน้ำโดยเพิ่มถังรองรับน้ำฝนสำหรับการบริโภคและการเกษตรมีการใช้โซลาร์เซลล์เพื่อสูบน้ำเข้าถังสำรอง กระบวนการดังกล่าวช่วยลดความเสี่ยงจากการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี อีกทั้งลดปัญหา จากท่อส่งน้ำชำรุดเสียหาย ยามวิกฤติน้ำหลาก-น้ำแล้งได้

3.4.2 ระบบการจัดการดินและป่า

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ มีลักษณะเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา เมื่อฝนตกต่อเนื่องน้ำมากองรวมกันที่ถนนหลักที่ใช้สัญจรภายในชุมชนภูผาฟ้าน้ำ และเมื่อฤดูน้ำหลากน้ำเซาะถนนดินสร้างความเสียหาย บางเวลาเดินทางไม่ได้ รถติดหล่ม ลื่นไถล (ภาพที่ 34)

สอดคล้องกับบรรพชนชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำที่อยู่อาศัยมากกว่า ๓๐ ปี นายผาหิน เขาวน ประเสริฐ ได้กล่าวว่า “...เดิมน้ำลำห้วยแม่ยะที่ใช้ภายในชุมชนภูผาฟ้าน้ำ ในเวลาปกติ ณ.จุดนี้จะมีระดับความสูงท่วมเอว ปัจจุบัน ณ.จุดเดียวกัน ในพบว่าสูงท่วมตาตุ่มและเมื่อฤดูน้ำหลากจะมีทรายปนมาตามกระแสน้ำเยอะมาก และมวลน้ำที่ทวีความรุนแรงมาอย่างรวดเร็วกัดเซาะสร้างความเสียหายกับถนนหลักที่ใช้สัญจรภายในชุมชนต้องทำการรื้อซ่อมทุกปี...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 38 , 20 กันยายน 2564)

ภาพที่ 34 การพังทลายของถนนดิน

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้พาชาวชุมชนภูผาฟ้าเข้าร่วมกันทำ “รางน้ำ-ระนาดพอเพียง” ชาวชุมชนร่วมกันโหมแรงแรงกันทำ โดยการทำให้ปรับไปบูรณาการตามเหตุปัจจัย ช่วยลดและป้องกันการพังทลายของถนนดิน ด้วยวิธีการที่เรียบง่าย เน้นประโยชน์สูง ประหยัดสุด ดังนี้

1. ในการสำรวจพื้นที่ดูทิศทางการไหล จึงเชือกทำแนว ใช้จอบขุดตามแนวทำรางน้ำ
2. พูนดินให้เป็นลูกระนาด
3. ด้านที่น้ำไหลมาขุดลูกระนาดลึก 1 คืบ กว้าง 2 คืบตามความยาวถนน
4. ปูพลาสติกคลุมลูกระนาด แล้วใช้ดินกลบขอบพลาสติกเพื่อไม่ให้พลาสติกเคลื่อน

เมื่อฝนตกน้ำมากองที่ลูกระนาด น้ำจะไหลไปทางที่กำหนดและรางน้ำจะรับน้ำไปอีกต่อหนึ่ง ตามทิศทางที่ต้องการระบายน้ำ เป็นการระบายน้ำออกจากถนน ช่วยลดและป้องกันการพังทลายของถนนดิน (ภาพที่ 35)

ภาพที่ 35 การทำรางน้ำ-ระนาดพอเพียง

แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายในวิถีชีวิต และระบบการผลิตที่ตระหนักและคำนึงถึงผลกระทบ การอนุรักษ์ผืนป่าที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม และมลพิษต่อระบบนิเวศน์ที่เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนภูผาฟ้าน้ำ จำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้

1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์

พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีศักยภาพสูงมาก มีจุดเด่นที่ เช่น โป่งเดือด น้ำตก ลุ่มน้ำแม่แตง รวมทั้งความหลากหลายของพืชพรรณ และสัตว์ป่าที่ชุกชุม ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ที่ไหลลงสู่ลำห้วย เช่น ห้วยแม่ยะ ห้วยแม่เมืองหลวง ห้วยทุ่งจ้อ ห้วยแม่เลา ซึ่งห้วยทั้งหมดจะไหลลงสู่ลุ่มน้ำแม่แตง ซึ่งชาวชุมชนจะใช้ประโยชน์จากน้ำในลำห้วยต่าง ๆ มาใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร อีกทั้งในชุมชนได้มีการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นพื้นที่ของป่าต้นน้ำและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำร่วมอนุรักษ์ สิ่งที่เป็นข้อปฏิบัติร่วมกันในชุมชน คือ การถือศีลไม่ล่าสัตว์ ไม่เลี้ยงสัตว์ทุกชนิด และการรับประทานอาหารมังสวิรัต เป็นต้น

ในทุกปีชุมชนภูผาฟ้าน้ำ ระวังและรักษาผืนป่าด้วยการทำแนวกันไฟ เพราะสถานการณ์ไฟป่าที่เวียนมาในผืนป่าทางภาคเหนือทุกปี ไฟป่าที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การเก็บหาของป่า เผาไร่ การเผาไร่ก็เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกในรอบต่อไป ทั้งนี้โดยปราศจากการทำแนวกันไฟและปราศจากการควบคุมไฟจึงลามเข้าป่าที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง (ภาพที่ 36)

ภาพที่ 36 การทำแนวกันไฟร่วมกับเจ้าหน้าที่

ส่งผลกระทบต่อที่เกิดจากไฟป่าเป็นวงกว้าง สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์เปลี่ยนสภาพในที่สุดหมอกควันที่เกิดจากไฟป่าก่อให้เกิดอากาศเป็นพิษ ทำลายสุขภาพ ส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ ไฟป่าทำลายสิ่งปกคลุมดิน หน้าดินจึงเปิดโล่ง เมื่อฝนตกลงมาเมื่อดินจะตกกระแทกกับหน้าดินโดยตรง เกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย ทำให้น้ำที่ไหลบ่าไปตามหน้าดิน พัดพาหน้าดินอันอุดมสมบูรณ์ไปด้วย และดินอัดตัวแน่นทึบขึ้น ทำให้การอุ้มน้ำหรือดูดซับความชื้นของดินลดลง ไม่สามารถเก็บกักน้ำและธาตุอาหารที่จำเป็นต่อพืช ทำให้ลำห้วยขุนชันมีสภาพไม่เหมาะต่อการนำมาใช้ เมื่อดินตะกอนไปทับถมในแม่น้ำมากขึ้น ลำน้ำก็จะตื้นเขิน จุน้ำได้น้อยลง สร้างความเสียหายในด้านเกษตร หน้าแล้งพื้นดินที่มีแต่ตะกวดทรายและชั้นดินแน่นทึบจากผลของไฟป่า ทำให้ดินไม่สามารถเก็บกักน้ำในช่วงฤดูฝนเอาไว้ได้ทำให้ลำน้ำแห้งขอดเกิดสภาวะแห้งแล้งขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และเพื่อการเกษตร

สอดคล้องกับบรรพชนชาวมุสลิมชาวมุญาฟาน้ำผู้อยู่อาศัยกว่า 30 ปี นายทิวผา ได้กล่าวว่า “...เดิมสภาพอากาศของชุมชนมุญาฟาน้ำเย็นสบายตลอดปี แต่ใน 3-4 ปีที่ผ่านมาอากาศร้อนมากขึ้นทุกปี โดยตั้งข้อสังเกตถึงขบวนการจุน้ำมันมะพร้าววางปดดิบนิตะเป็นไขขาวขึ้น ปัจจุบันสีใสตลอด...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 39, 20 กันยายน 2564)

เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงอุณหภูมิที่เปลี่ยนไปและความร้อนที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี รวมทั้งหมอกควันไฟฝุ่น PM. และมลพิษทางอากาศ

2) พื้นที่ป่าใช้สอย

เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวชุมชน และประชาชนรอบนอกชุมชนชาติพันธุ์ชาติพันธุ์ชาวปกากะญอ ได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยทางชุมชนได้มีการกำหนดพื้นที่ใช้สอย ซึ่งชาวชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าใช้สอย การหาไม้ไผ่ ไม้พินซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตประจำวันของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำที่อยู่ห่างไกล อีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหารของป่าจำพวกพืชผัก และหาพืชสมุนไพร พืชพื้นถิ่น หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น (ภาพที่ 37)

ภาพที่ 37 การเข้าใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าใช้สอย

3) พื้นที่อยู่อาศัย

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีสำนึกในการอยู่อย่างประหยัดเรียบง่าย ลด ละ เลิก สิ่งที่เกิดความจำเป็นจึงมารวมอยู่ด้วยกันในการกิน อยู่ หลับนอนที่ส่วนกลาง การใช้พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างให้น้อยที่สุดโดยใช้หลักประโยชน์สูง ประหยัดสุดเพื่อการรักษาสภาพป่า ระบบนิเวศให้อุดมสมบูรณ์มากที่สุด สิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมี อาคารศาลาดอยฟ้า (ภาพที่ 38) เป็นศูนย์รวมส่วนกลางในการจัดกิจกรรมอบรมและสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ การประชุมภายใน วิชาการ และถ่ายทอดสดออนไลน์ ที่พักฝ่ายหญิง ที่พักชายไม่ปะปนกัน และเป็นที่ตั้งโรงครัวส่วนกลาง บริเวณอาคาร สภาพพื้นที่โดยรอบพื้นที่อยู่อาศัย มีลักษณะโปร่งโล่งกว่าบริเวณอื่นเพื่อให้แสงแดดส่องสว่างทั่วถึงให้ถูกสุขภาวะ ป้องกันอาการเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพอากาศดิบชื้น เช่น โรคไข้รากสาดใหญ่ หรือโรคสครับไทฟัส (Scrub typhus) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรียในกลุ่มริกเก็ตเซีย (Rickettsia) มีไร่อ่อนเป็นพาหะนำโรค ซึ่งไร่อ่อนมักจะอาศัยอยู่ตามพุ่มไม้ หรือท่งหญ้าในป่าละเมาะ อาจทำให้เกิดอาการ เช่น มีไข้ ปวดศีรษะ ปวดตามตัว มีผื่นคัน คลื่นไส้และอาเจียน

ภาพที่ 38 อาคารสาละตอยฟ้า (อาคารส่วนกลาง)

พลังงานฟุ้งตน ระบบโซล่าเซลล์

พลังงานฟุ้งตน ระบบโซล่าเซลล์ ในการแก้ปัญหาด้านพลังงานที่มีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก น้ำมัน แก๊ส ไฟฟ้าราคาสูง เมื่อเกิดฝนตกหนักติดต่อกัน ทำให้เกิดความไม่ราบรื่นในการทำกิจกรรมตามฐานงานต่าง ๆ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ตลอด 24 ชั่วโมง เนื่องด้วยสายไฟแรงสูงของการไฟฟ้าจะอยู่ใกล้กับต้นไม้ใหญ่ล้มทับเป็นประจำ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน อาจารย์หมอเขียวให้ทีมงานพลังงานฟุ้งตนทำการศึกษาเกี่ยวกับระบบโซล่าเซลล์ ชุมชนภูผาฟ้าน้ำได้จัดทำระบบโซล่าเซลล์ที่มีกำลัง 15 กิโลวัตต์, 10 กิโลวัตต์, 5 กิโลวัตต์ ในแต่ละจุดของสาละตอยฟ้า (ส่วนกลาง) ตลอด 24 ชั่วโมง ในช่วง

แดดหมด ระบบตัดเข้าแบตเตอรี่สำรองไฟ ส่วนรอบนอกศูนย์กลางใช้ระบบไฟ 3 เฟสขององค์การไฟฟ้า โดยจะขอความร่วมมือภายในชุมชนภูผาฟ้าในการ ลด ละการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้ส่วนตัว และอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า /สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกินจำเป็นเพื่อส่วนรวม มารวมใช้อุปกรณ์ส่วนกลาง อยู่อย่างประหยัดเรียบง่าย เช่น ที่นอนไฟฟ้า เครื่องทำน้ำอุ่น หม้อต้มน้ำขนาดใหญ่ และอาจารย์หมอเขียวมีนโยบายส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด โดยมีนโยบายที่จะพัฒนาพลังงานฟืนต้น โดยให้ทีมงานพลังงานฟืนต้น ศึกษา คิดค้น นำมาประยุกต์ใช้กับอุปกรณ์ภายในชุมชนภูผาฟ้า ตั้งแต่มือถือถ่ายทอดสด งานกลสิกรรม เครื่องใช้ในครัวเรือน มอเตอร์ไซส์ไฟฟ้า สามล้อไฟฟ้า เป็นต้น (ภาพที่ 39-41)

ภาพที่ 39 การติดตั้งโซลาร์เซลล์

ภาพที่ 40 อุปกรณ์เครื่องใช้จากไฟโซลาร์เซลล์

ภาพที่ 41 เครื่องใช้ครัวเรือนจากไฟโซล่าเซลล์

3.5 การพึ่งตนด้านอาหาร “กสิกรรมไร้สารพิษ”

ชาวชุมชนภูผาไฟน้ำและเครือข่ายเล็งเห็นภารกิจที่สำคัญ คือ การทำ “กสิกรรมไร้สารพิษ” คือ การสร้างอาหารที่ปลอดภัย “กินทุกอย่างที่เราปลูก ปลูกทุกอย่างที่เรากิน” เป็นความมั่นคงของชีวิต โดยการบูรณาการหลักธรรมมะและการพึ่งตนเองด้านอาหาร พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ (2564: 93) ขอให้ลูก ๆ เล็งเห็นภารกิจที่สำคัญ งานเบื้องต้นของมนุษยชาติ คือ งานกสิกรรม พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อาหารเป็นหนึ่งในโลก อาหาร คือ เนื้อตัวเรา สัพเพ สัตตา อาหารัฐติกา ทุกสรรพสิ่งในโลกดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร (ภาพที่ 42)

ภาพที่ 42 โปสเตอร์รณรงค์ “อาหารเป็นหนึ่งในโลก”

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน. ได้กล่าว “...การทำกิจกรรมไร่สารพิษ นำมาซึ่งปัจจัย 4 ทำให้ชีวิตมั่นคง คือ ความอยู่รอด อยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีกิจกรรมไร่สารพิษไม่มั่นคง อย่าแขวนชีวิตไว้กับเงิน และค่าเงินเป็นหลัก เพราะเราหาเงินไม่เก่งเท่านายทุน และเราก็ไม่ใช่คนกำหนดค่าเงิน แต่คนต่างประเทศหรือทุนใหญ่เป็นคนกำหนดค่าเงินสูงกว่าค่าเงินของเรา สูงกว่าค่าข้าวของ ๆ เรา เราจะเสียเปรียบ เราจะสู้เขาไม่ได้ ถ้าเราเลือกใช้ใช้กฎเกณฑ์หรือกติกาที่เขาได้เปรียบเรา เอาเปรียบเรา ข่มเหงเรา...” (ภาพที่ 43)

(ใจเพชร กล้าจน, สัมภาษณ์, 2563)

ภาพที่ 43 โปสเตอร์ณรงค์ กิจกรรมไร่สารพิษ

อาหารเป็นรากฐานของการมีสุขภาพดี การบริโภคอาหารที่ถูกสมดุลร้อน ช่วยในการทำงานของร่างกายมีประสิทธิภาพ เป็นอาหารแนวธรรมชาติบำบัด ปรับสมดุล รักษาโรค สอดคล้องกับตัวชี้วัดการมีสุขภาพดีตาม **หลักการแพทย์วิถีธรรม 5 ข้อ** ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 12 ข้อที่ 265 “กกุญฺมสูตร” คือ ความเจ็บปวดน้อย ความลำบากกายน้อย เบาอกเบาใจ มีกำลัง เป็นอยู่ผาสุก โดยการบูรณาการหลักธรรมและการพึ่งตนเองมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการผลิต

ในด้านการผลิตชาวชุมชนภูผาฟ้ามีระบบการเกษตรแบบผสมผสานใช้พื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรเข้าด้วยกันทำการปรับสภาพดิน และจัดการแหล่งน้ำควบคู่ไปด้วย เพราะในเรื่องดิน น้ำ ป่า ล้วนมีความเชื่อมโยงกัน การสร้างอาหารที่ปลอดภัยเป็นความมั่นคงของการมีสุขภาพที่ดี ปัจจัยการผลิตใช้แรงงานคนและทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยคำนึงถึงระบบนิเวศและการไม่เบียดเบียนตนเองและสัตว์อื่น

การปลูกพืชผสมผสานแบบวนเกษตร มีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในแปลงปลูก โดยการทำร่องคันน้ำรอบ แปลงปลูกขนาด 1-2 เมตร (นาแปลงเล็ก) ให้น้ำเข้า ให้น้ำอยู่รอบแปลงปลูก เช่น ปลูกพืชคลุมดิน และขุดหลุมปลูกเฉพาะต้น และการทำกิจกรรมไร่สารพิษ แบบโคก หนอง นา การปลูกพืชแบบผสมผสาน (ภาพที่ 44-46)

ภาพที่ 44 การปลูกพืชผสมผสาน

ภาพที่ 45 นาแปลงเล็ก

ภาพที่ 46 แบบโคก หนอง นา

วิธีการทำโคก

1) นำอินทรียวต์ฤดูสดหรือแห้ง เช่น วัชพืชสด เศษอาหาร กิ่งไม้ใบไม้สดแห้ง เอามากองรวมกันให้หนาประมาณ 1 ฟุต กว้างยาวประมาณ 1-2 เมตร จากนั้นขุดดินถม ความสูงของดินประมาณ 1 คืบ ประยুক্তตามพื้นที่

2) ขุดหลุมตรงกลาง 1 หลุม เพื่อปลูกพืชหลัก รอบ ๆ หลุมปลูกพืชหมุนเวียนอายุสั้นอีก 4-5 หลุม ปลูกพืชหลากหลายในระยะห่างที่พอดีที่พืชเจริญเติบโตด้วยกันได้ดี ใส่อินทรียวต์ฤดูสดหรือแห้งรองกันหลุมปลูกพืชหลัก เช่น มะละกอ ต้นกล้วย แก้วมังกร ปลูกถั่วหลากหลายชนิด ปลูกผักให้มีอาหารครบตามที่เรต้องการ

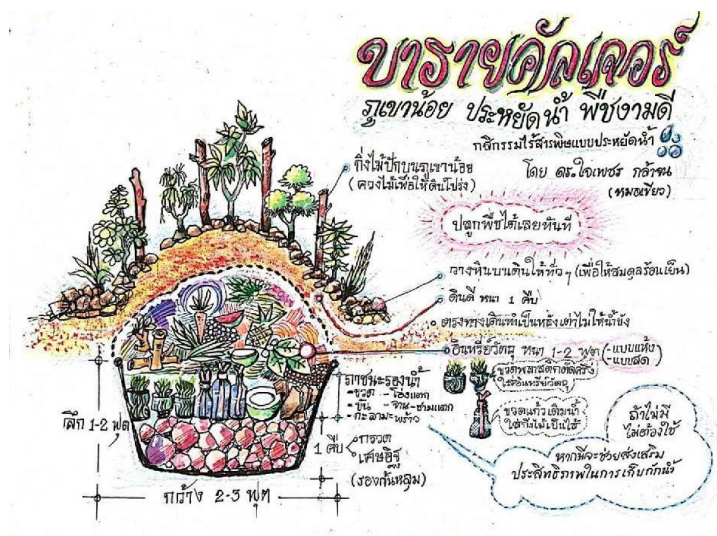
วิธีการทำหนองนา

1) นากว้างยาว ประมาณ 1-2 เมตร ใส่อินทรียวต์ฤดูสดหรือแห้ง เช่น กิ่งไม้ใบไม้ เศษอาหาร ขุดดินถมความสูงของดิน 1 คืบ เคลี่ยหน้าดินให้เสมอกัน รอให้ดินอยู่ในสภาพที่ไม่เลอะเกินไป จึงหว่านเมล็ดข้าว

2) ขุดร่องข้าง ๆ เพื่อให้มีน้ำวิ่งรอบ ๆ เพื่อให้ น้ำหล่อเลี้ยงพืช นาก็จะเป็นหนองอยู่ในตัว เป็นหนองนาใช้สำหรับปลูกข้าว ปลูกพืชน้ำ จะเป็นนาเล็ก ๆ สลับไปกับโคก ส่วนที่เป็นโคกกับนาจะสลับกันไป

3) การเตรียมเมล็ดข้าวเพื่อหว่าน นำเมล็ดข้าวใส่กระสอบแล้วนำไปแช่น้ำให้ท่วมทิ้งไว้ 1-2 วัน ยกกระสอบขึ้นจากน้ำให้แห้ง ทิ้งไว้ 3 วัน เมล็ดข้าวจะงอกรากออกดี

บารายคัลเจอร์ (Baray Culture) เป็นการผสมผสานระหว่างบาราย (ธนาคารน้ำแบบปิด) กับเพอร์มาคัลเจอร์ การทำบารายคัลเจอร์จึงเปรียบเหมือนการทำภูเขาเล็ก ๆ แล้วก็มีพืชอยู่บนภูเขา เวลาฝนตกน้ำก็ไม่ท่วม เพราะน้ำสามารถซึมลงใต้ดินได้ โดยหลักวิทยาศาสตร์พอกกลางวันอากาศร้อน หินก็จะร้อน น้ำที่อยู่ข้างล่างก็จะเหวี่ยงขึ้นมา พืชก็ดูดมาใช้ประโยชน์ พอถึงกลางคืนอากาศเย็น น้ำก็จะควบแน่นเป็นหยดน้ำ ตกลงไปในหลุมเหมือนเดิม รดน้ำครั้งเดียวอาจอยู่ได้นาน 1-4 สัปดาห์ ปลูกพืชอื่น ๆ ได้ เช่น มะเขือเทศ มะละกอ (ภาพที่ 47)

ภาพที่ 47 บารายคัลเลอร์

4) ด้านการปรับปรุงดิน

การเพิ่มธาตุอาหารให้กับดิน การใช้ปุ๋ยพืชสดจากเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค การใช้กิ่งไม้ใบไม้ หยวกกล้วย การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาทำปุ๋ยอย่างเรียบง่าย ในการปรับเพิ่มอินทรีย์วัตถุ การแก้ปัญหาหากพืชที่ปลูกเจริญเติบโตได้ไม่ดี สามารถใช้ปุ๋ยพืชสดจากต้นกล้วยป่าจำนวนมาก เจริญเติบโตได้เร็วแปรสภาพและบำรุงพืชได้เร็ว (ภาพที่ 48)

ภาพที่ 48 การปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด

3) ด้านการบริโภค

ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ รับประทานอาหารมังสวิรัตกับการปฏิบัติธรรม งดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์เป็นการปฏิบัติศีลให้บริบูรณ์เพื่อให้เกิด “จิตเจริญเมตตา” เน้นการผลิตและการบริโภค “พืชผักไร้สารพิษ” และการบริโภคเมล็ดธัญพืชถั่วหลากหลายชนิดทดแทนโปรตีนจากเนื้อสัตว์ บำรุงอาหารด้วยดอกเกลือ ลด ละ ความอยาก ความอร่อยที่ติดยึดในอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย เช่น รสจัด หวาน มัน เค็ม เผ็ด เปรี้ยว ผาด ขม เปื้อน เมา การปฏิบัติสู่ความสมดุล

ภาพที่ 49 ความหลากหลายในวิถีชีวิตการผลิตอาหารเป็นยา

สมณะโพธิรักษ์ (2566: 87) ได้กล่าวว่า “...อาตมาเอาเรื่องนี้มาทำให้คนหยุดบาปให้จิตเกิดเมตตา ไม่สร้างความโหดร้ายรุนแรงในจิตใจ ก็จะทำให้สังคมเจริญ สู้การพันบาป อาตมาคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญระดับต้น ๆ กว่า 50 ปี แม้ไม่เร็วแต่ก็เป็นไปได้ ...”

ผลของการปฏิบัติกิจกรรมไร่สารพิษในวิถีชีวิต

“...อาจารย์พาเราทำทุกอย่าง ทำให้เราได้เรียนรู้ว่า เราสามารถจะปลูกผักกินเองได้ สามารถปลูกข้าวกินเองได้ นาน้อย ๆ โดยที่ไม่ต้องพึ่งเครื่องจักรใด ๆ เลย ด้วยมือ 2 มือเรา พวกเราช่วยกันมันได้ผลจริง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 40, 12 มิถุนายน 2564)

“...มาทำกิจกรรมโดยไม่ใช้เคมีจนเดี๋ยวนี้เราก็เห็นความเจริญเติบโตของต้นไม้ พอไปที่ก็เห็นต้นไม้ใหญ่ขึ้น ๆ จนโอบคนเดิwmันก็เป็นความสุขที่มันไม่ใช่เป็นตัวเงินนะค่ะ มันเป็นความภาคภูมิใจที่เราได้ปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า ในหลวง นโยบายอาจารย์ ลดสิ่งที่มันไม่จำเป็นลง แล้วเราได้เกื้อกูลคนอื่น...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 41 , 12 มิถุนายน 2564)

“...เมื่อก่อนไม่เคยคิดเลยว่าจะทำเกษตร แต่พอมาเข้าแพทย์วิถีธรรมเราถูกหล่อหลอมให้ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย พอการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแล้วเราก็เห็นอย่างนี้ ความสำคัญของอาหารไร้สารพิษ เราอยู่ในเมือง โอกาสที่เราจะหาของกินแบบนี้ในเมือง ยากมาก พอปลูกข้าวได้เองนะ เรามีความรู้สึก “มีความสุขมาก ๆ” เรารู้สึกโอ้โห เราโชคดีกว่าคนอื่นมาก ๆ ที่เรามีข้าวไร้สารพิษกิน เรามีข้าวใหม่กิน คนมีดั่งสัจจะมีโอกาสกินข้าวใหม่แบบนี้ใหม่ มีความสุขกับมันทุกวัน ตื่นเข้ามาเดินรอบ ๆ รดน้ำ เก็บอะไรได้ก็เก็บมากินทุกวัน มันเป็นการใช้ชีวิตที่หน้ามือเป็นหลังมือเลยนะกับชีวิตเดิม ที่ตื่นเข้ามาต้องรีบร้อนแต่งตัว ขับรถไปทำงาน ไปถึงก็แวะซื้อของกิน บางกั๊งกินในรถ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 42 , 15 มิถุนายน 2565)

3.6 การศึกษาเพื่อการพึ่งตน

การศึกษาภายในชุมชน **สถาบันวิชาราม** สังกัดมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ภายใต้หลักคิด ธรรมมะเด่น เน้นฐานงาน ชาญวิชา เลือกดำเนินการจัดการศึกษาในลักษณะการฝึกอบรม การพัฒนามนุษย์ ที่ไม่มุ่งหวังปริญญาแต่ประสงค์จะให้เกิดความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำผลการเรียนรู้ที่ได้มาเทียบโอนเข้าสู่วิทยาลัยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ ตามหนังสือสำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่ ศธ 0503(3)14732 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2560

การศึกษาของสถาบันวิชาราม เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ชีวิตได้รับธรรมะอันเป็นความผาสุกที่แท้จริงของชีวิต โดยดำเนินไปพร้อมกับการพึ่งตนและเกื้อกูลผู้อื่นด้วยการทำกิจกรรมการงานที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ซึ่งดำเนินการร่วมกับ มิตรดี สหายดี ในสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดี เปิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หลักสูตร “จิตอาสาวิถีธรรม” สาขาตามความสนใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น สุขภาพ สังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา กสิกรรมไร้สารพิษ การศึกษา เศรษฐศาสตร์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง (ภาพที่ 50)

วิสัยทัศน์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติไปสู่สภาพชีวิตที่พอเพียงเรียบง่าย ร่างกายแข็งแรง จิตใจดีงาม และจิตใจเป็นสุข

พันธกิจ คือ 1) สร้างจิตอาสาวิถีธรรมเพื่อมวลมนุษยชาติ 2) วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ

ค่านิยมหลัก คือ 1) คบและเคารพมิตรดี 2) มีอริยศีล 3) ทำสมุศลร้อนเย็น 4) พึ่งตน 5) แบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์

อาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...เรื่องของ “บุญ” คือ พลังที่ชำระกิเลสได้ จะเป็นพลังที่ผาสุกที่สุดในโลกใช้ธรรมะให้คนลดกิเลส ความโลภ โกรธ หลง ให้คนพึงตน ให้คน แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป

ศีลข้อ 1 การอยากฆ่าสัตว์ การอยากเบียดเบียนสัตว์ มีความโกรธต่าง ๆ ก็สามารถชำระได้ ลดกิเลสตรงนี้ได้ มีความเมตตา อุเบกขา

ศีลข้อ 2 ไม่ลักขโมยฉ้อโกง ก็สามารถชำระกิเลสตัวขี้โลภ ตัวขโมยฉ้อโกงได้ ก็กลายเป็นคน แบ่งปัน มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้อื่น

ศีลข้อ 3 การไม่เสพและลดการติดรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส (กามคุณ5) ที่มันเป็นภัย ที่เกิน ความจำเป็นในชีวิต ก็มาอาศัยรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูล ผู้อื่น

ศีลข้อ 4 ไม่ติดและอยาก ชำระกิเลสในการอยากโกหก กิเลสที่ชอบโกหก ชอบพูดในสิ่งที่ไม่ เป็นประโยชน์ เราก็ชำระกิเลสตัวนี้ไป แล้วก็ไม่ได้พูดโกหก พูดแต่ความจริงที่เป็น ประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น

ศีลข้อ 5 คือ เมาในความโลภ โกรธ หลง ตั้งแต่หยาบ กลาง ละเอียด ตั้งแต่อบายมุข กาม โลกธรรม อตถา ไม่เชื่อเรื่องกรรมอย่างนี้เป็นต้น พอเชื่อชัดเรื่องกรรมขึ้นมา เราก็ จะไม่ทำชั่ว ทำแต่ดีที่ ทำได้ด้วยใจที่เป็นสุขอย่างรู้เพียรรู้พัก...”

ภาพที่ 50 การบ้านกิจกรรมไร่สารพิษ

การศึกษากับสถาบันการศึกษาภายนอก อาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เล็งเห็นถึงประโยชน์ในการเชื่อมร้อยและการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พลิกวิกฤตเป็นโอกาสในการให้การสนับสนุนจิตอาสาเข้ารับการศึกษานในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผู้เรียน โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ หรือผลตอบแทน ตามความสนใจและความสมัครใจของผู้เรียน

พ.ศ.2563 มีผู้เข้าเรียนระดับดุขฎิบัณฑิต (ปริญญาเอก) จำนวน 12 คน และระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) จำนวน 35 คน

พ.ศ.2564 มีผู้เข้าเรียนระดับดุขฎิบัณฑิต (ปริญญาเอก) จำนวน 19 คน และระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) จำนวน 23 คน

3.7 การสื่อสารเพื่อการพึ่งตน

จะพบว่าชุมชนภูผาฟ้า น้ำ เป็นศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) การทำงานแบบบูรณาการ ในการผลิต ถ่ายทอดองค์ความรู้การแพทย์วิถีธรรมและบริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยไม่มีโฆษณาหรือผลตอบแทนอื่น ๆ แต่อย่างใดเป็นการสื่อสารที่ส่งเสริมการเผยแพร่พุทธธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสื่อสารจะสาระทุกประเภท

การเผยแพร่ธรรมะโลกุตระ ตามแบบ “สัมมาทิฐิ” เพื่อนำมาปฏิบัติ แก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องชอบธรรม การเผยแพร่องค์ความรู้ในการรักษาและดูแลสุขภาพพึ่งตน ความมั่นคงทางอาหาร การทำกิจกรรมไร้สารพิษ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ในเวลาหลังเคารพธงชาติ 8.00 น. พระราชดำรัสทำ “แบบคนจน” ในทุกวัน โดยสื่อ “บุญนิยมทีวี” ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ญาติธรรมทั้งในและนอกสถานที่ทุกเครือข่ายจะได้รับฟัง พระราชดำรัสในพระบรมชกาศิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ความตอนหนึ่งว่า

“...เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมากก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญคีนี้นี้แหละคือเมตตาถกกัน จะอยู่ได้ตลอดไป ไม่เหมือนคนที่ทำตามวิชาการ แล้ววิชาการนั้นเราก็ดูตำราแล้วพลิกไปถึงหน้าสุดท้าย ในหน้าสุดท้ายเขาบอกว่า ‘อนาคตยังมี’ แต่ไม่บอกว่าเป็นอย่างไร เวลาปิดเล่มแล้วมันก็ปิดตำรา ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกใหม่ เปิดหน้าแรกก็เริ่มต้นใหม่ ‘ถอยหลังเข้าคลอง’ แต่ถ้าเราใช้ตำราแบบที่เราจะลุ่มลุ่มด้วยกัน ตำรานั้นไม่จบ...”

ณ ศาลาดุสิดาลัย เนื่องในพระราชวโรกาส เณริมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2534

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้แสดงทัศนะว่า “...ชุมชนชาวโศกเป็น ชุมชนคนจน คำว่า คนจน แม้ในหลวงรัชกาลที่ 9 ท่านขยันทำงานเหมาะสมกับฐานะพระองค์ท่าน เป็นพระจริยวัตรที่ลือลั่นไปทั่วโลก ทำงานติดดิน พาทำทั่วประเทศซึ่งเป็น “แบบอย่าง” ที่ยิ่งใหญ่...”

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน (2555ก: 12) ได้ให้ทัศนะต่อการใช้ **ตำราแบบคนจน** ว่า “...จนอย่างมีชีวิตที่มั่นคงมีคุณค่าและมีความสุขที่สุดในโลก คือ การทำงานฟรี คือ อาชีพที่ดีที่สุดในโลก ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่

- 1) การพึ่งตน การพึ่งตนในปัจจุบัน 4 ได้
- 2) เรียบง่าย ชีวิตที่เรียบง่าย ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหาชีวิตให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงาน อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 3) ประหยัด มีกินมีใช้น้อยที่สุดเท่าที่พอดี เท่าที่จำเป็น
- 4) ขยัน เพียรเต็มที่และพักให้พอดี
- 5) แบ่งปัน จากคุณธรรมข้อที่ 1-4 จะทำให้มีเหลือเก็บสะสมไว้จะเป็นภาระและเป็นภัยกับตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ ไม่สะสม แบ่งปัน เสียสละออกไปจะเป็นทั้งบุญต่อตัวเองและผู้อื่น คุณธรรมข้อนี้จะทำให้ชีวิตมีความสุขมากและเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต คือ “ความสุขที่หาซื้อไม่ได้ คือ การแบ่งปันและเสียสละ”

หลังเคารพธงชาติในเวลาเย็น 18.00 น. จะได้รับฟังพระราชดำรัส“ขาดทุนคือกำไร” ในทุกวัน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ความตอนหนึ่งว่า

“...ก็แปลว่า ขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา หรือการขาดทุนของเราเป็นการได้กำไรของเรา ท่านนักเศรษฐกิจคงร้องว่าไม่ใช่ แต่ว่าเป็นไปอย่างนั้น ก็เห็นว่าท่านนักเศรษฐกิจก็อึด ๆ ว่าอะไรพูดอย่างนี้ การขาดทุนของเราเป็นการได้กำไรของเราหรือเราได้กำไรแต่พูดภาษาอังกฤษมันสั้นกว่าจะต้องขยายภาษาอังกฤษเป็นอย่างไร ภาษาอังกฤษ Our หมายถึง ของเรา Our Loss loss การเสียหายการขาดทุน Our Loss is is ก็เป็น Our Loss is Our Our คือ ของเรา Our Loss is Our Gain Gain ก็คือกำไรที่ได้ ส่วนที่เป็นรายรับ ก็ตกลงบอกเขาว่า Our Loss is Our Gain “ขาดทุนของเราเป็นกำไรของเรา” หรือว่าเราขาดทุนเราก็ได้กำไร เวลาพูดไปแล้ว เขาก็บอกว่าขออย่าขอซ้ำอีกที ก็พูดซ้ำอีกที เขาก็นั่งเฉยไปอีก ก็หมายความว่าต้องการอธิบาย เราก็อธิบาย อธิบายว่า ถ้าเราทำอะไรที่เป็นการกระทำแล้วที่เราเสีย แต่ในที่สุดก็ไ้ที่เราเสียมันเป็นการได้...”

ณ ศาลาดุสิดาลัย เนื่องในพระราชวโรกาส เถลิงพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2534

เสียงสะท้อนจากชาวชุมชนที่ได้ฟังในพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้แสดงทัศนะ ดังนี้

“...เราฟังพ่อครูบ่อย ๆ เราก็นำมาพิจารณาอยู่เรื่อย ๆ พระราชดำรัสของในหลวงมีคุณค่า คนทั้งหลายไม่ได้ดูไม่ได้ฟังพระราชดำรัสออกตามสื่อไหน ๆ เห็นแต่ช่องบุญนิยมทีวีนี้แหละที่เอาพระราชดำรัสมาเปิด “ประเทศไทย...จะต้องทำแบบคนจน” ไม่มีช่องไหนแม้แต่สถานีวิทยุยังไม่มี ถ้าเพียงแต่ว่ามีพระราชดำรัสนี้ออกไปเขาก็จะได้ฟังบ่อย ๆ เออเนอะ ..พระเจ้าอยู่หัวบอกแบบนี้ละ

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 43, 11 มิถุนายน 2565)

“...พวกเราเทิดพระเกียรติสวดดีในบทบาทพระผู้ครองแผ่นดินโดยธรรม เทิดทูนยกย่องพระองค์เป็น พระโพธิสัตว์ ผู้มาแก้ปัญหา มาช่วยโลกและกอบกู้โลก โดยการเจริญรอยตามพระองค์ท่าน...”

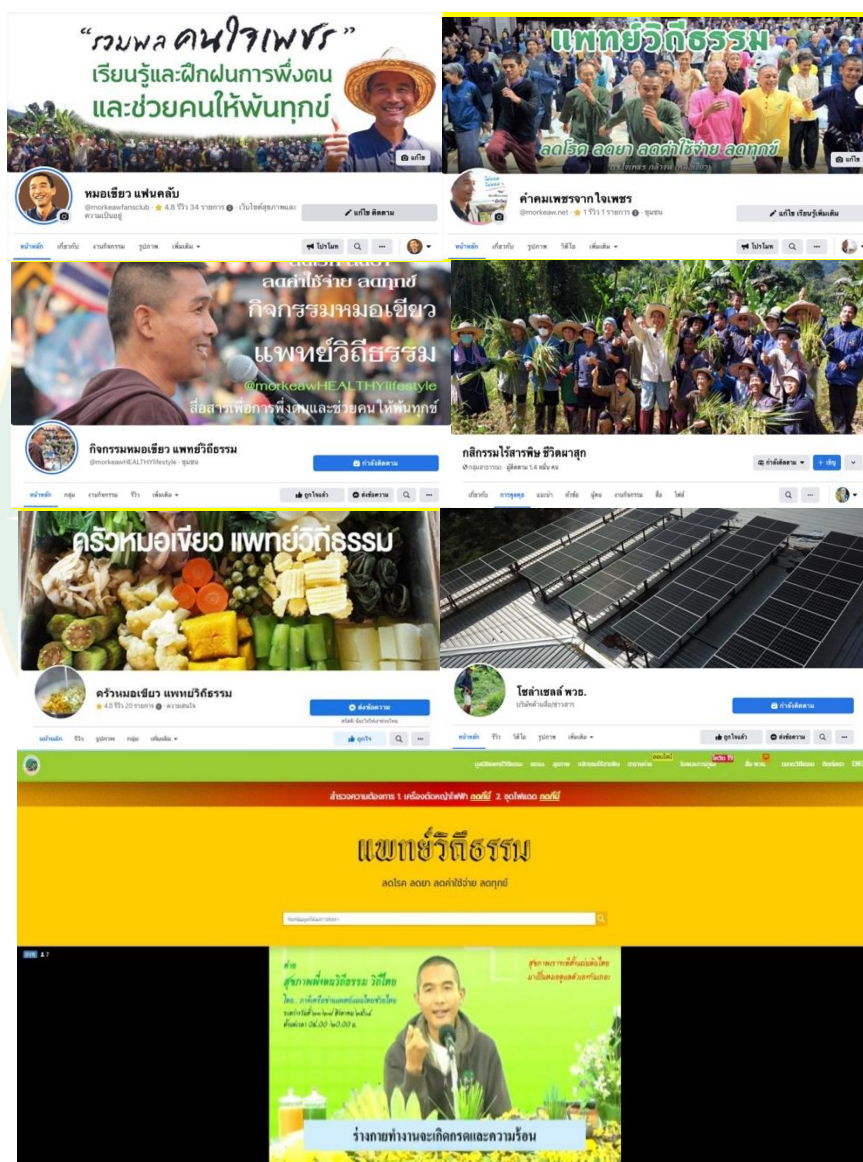
(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 44, 11 มิถุนายน 2565)

สื่อที่เป็นหนังสือเกี่ยวกับธรรมะและสุขภาพพึ่งตนของ หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน และ วารสารวิชารามเป็นสื่อกลางเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลการศึกษาวิจัยทางด้านการพัฒนา คุณภาพชีวิตด้วยหลักพุทธะ ธรรมะและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกมิติ ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ทางวิชาการของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและ ประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สังคมไทยและสังคมโลก (ภาพที่ 51)

ภาพที่ 51 การสื่อสาร หนังสือ, วารสาร (วิชาการ)

การถ่ายทอดสด ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ผ่านช่องทาง Facebook Youtube, เว็บไซต์หมอเขียวดอทเน็ต (www.mokeaw.net) รวมถึงมีการถ่ายทอดสดผ่านช่องทาง Youtube channel ช่อง “หมอเขียวทีวี” ภายใต้สโลแกนว่า “หมอเขียวทีวี สื่อสารเพื่อการพึ่งตน และช่วยคนให้พ้นทุกข์” และใน Facebook เพจ ‘หมอเขียวแฟนคลับ’ ทุกวันด้วยระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตระบบไฟเบอร์ออฟติก ตลอด 24 ชั่วโมง (ภาพที่ 52)

ภาพที่ 52 เครื่องมือ โซเชียลมีเดีย

4. เครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19

ชุมชนภูผาฟ้าและเครือข่ายสวนป่าบุญ 1- 9 ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยป้องกันและบรรเทาแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยและทั่วโลก ในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรองรับการดูแลได้อย่างทั่วถึง เพราะมีผู้ป่วยเป็นจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้และบางส่วนเสียชีวิต ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายทุกมิติ โดยเป็นศูนย์การบูรณาการขับเคลื่อนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริการแบบ (One stop Service) ในการสืบสานและต่อยอดพร้อมกับร่วมดำเนินตามปณิธานของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ในการสืบสานพุทธศาสนาตามรอยบาทพระศาสดา ขับเคลื่อน นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ประกอบด้วย 11 โครงการ ดังนี้

4.1 หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก

ในวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID -19 คือ “โอกาส” ชุมชนภูผาฟ้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยป้องกันและแก้ปัญหาอันเกิดจากเชื้อไวรัส COVID -19 ที่แพร่ระบาดในประเทศไทยและทั่วโลก ในขณะนั้นบุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรองรับการดูแลได้อย่างทั่วถึง เพราะมีผู้ป่วยเป็นจำนวนมากและบางส่วนเสียชีวิต เกิดสภาพผู้ป่วยล้นเตียงล้นโรงพยาบาล และผู้ป่วยจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้ ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหาย เตือดร้อนทุกมิติ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ได้ปรับรูปแบบการจัดค่ายสุขภาพผ่านระบบออนไลน์ครั้งแรก เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้ป่วยและผู้ที่เคยผ่านค่าย on-site และผู้เข้าค่าย online “หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก” รูปแบบ “การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ” ร่วมกับกลุ่มแพทย์แผนไทยช่วยไทยและภาคีเครือข่ายได้ลงพื้นที่ชุมชนต้นแบบในเขตต่าง ๆ เพื่อให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพึ่งตน การทำอาหารสุขภาพ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแบ่งเบาภาระของรัฐ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ระหว่างวันที่ 1-10 และ 16-25 ของทุกเดือน โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 10,000 คน (ภาพที่ 53-56)

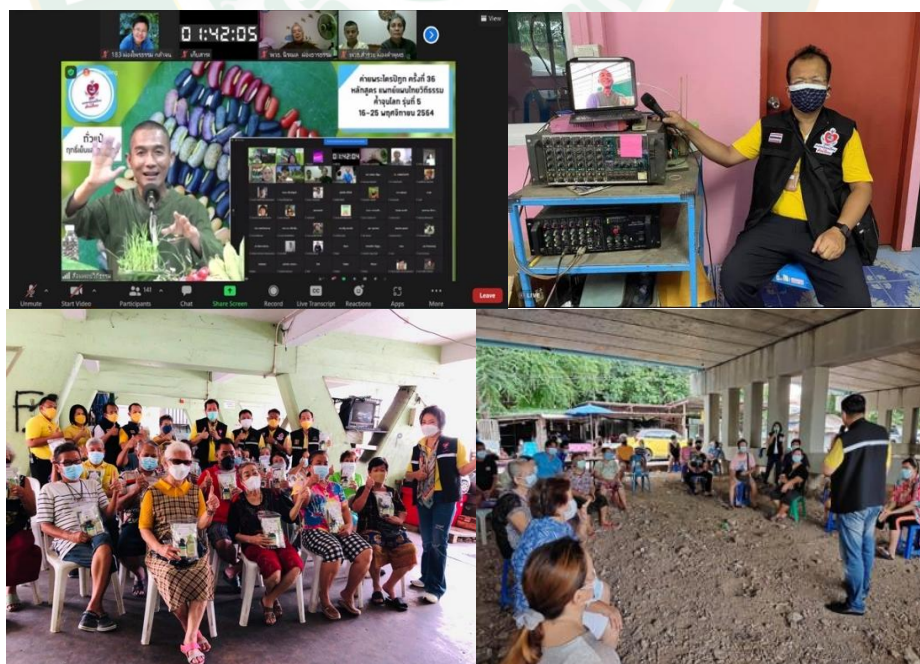
วัตถุประสงค์

1. เรียนรู้บูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการแพทย์พุทธศาสตร์ให้ได้ผลสูงสุด
2. เรียนรู้พุทธวิธีขับเคลื่อนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และมวลมนุษยชาติ
3. สานพลังแพทย์แผนไทยและคนไทยสานต่อภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยกลุ่มแพทย์แผนไทยช่วยไทยและภาคีเครือข่าย ได้ลงพื้นที่ชุมชนต้นแบบในเขตต่าง ๆ เพื่อให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพึ่งตน ร่วมทำอาหารเพื่อสุขภาพห่างไกลโรค อาหารสมุนไพร

ประธานกลุ่มแพทย์แผนไทย ดร. โฆษิต สุวินิจจิต และทีมงานลงพื้นที่พบพี่น้องประชาชน ชุมชนร่วมพูดคุยปรึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพด้วยสมุนไพรไทย เพื่อใช้ในการสู้ภัย COVID 19 พบว่าในระยะแรก ๆ ของการลงพื้นที่และการสื่อสารผ่านช่องทาง ZOOM ดร. โฆษิต สุวินิจจิต ได้กล่าวว่า “...ไม่ใช่ง่ายที่จะทำให้ชาวบ้านใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าค่ายออนไลน์ หลายคนใช้มือถือก็ยังไม่เป็น แต่ด้วยความร่วมมือกันทำให้ชาวชุมชนได้เข้าร่วมโครงการนี้ผ่านโปรแกรม zoom โดยเริ่มจากการสอนการเข้า zoom เพื่อให้ได้รับความรู้ และนำไปปฏิบัติตามนั้น พบว่าเทคโนโลยีช่วยให้เราไม่มีระยะห่างปลอดภัยจาก COVID 19 แน่นนอน...”

ภาพที่ 53 บรรยากาศการอบรมในพื้นที่

ภาพที่ 54 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (1)

ภาพที่ 55 การอบรมเชิงปฏิบัติการ (2)

รูปแบบการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

1. สมัครเข้าร่วมการอบรมทาง www.morkeaw.net
2. ผ่านช่องทาง ZOOM โดยส่ง link ให้ทาง LINE OpenChat
3. การถ่ายทอดสดทาง Facebook หมอเขียวแฟนคลับ, You tube หมอเขียวทีวี, แอปพลิเคชัน Zeno Radio Online หมอเขียวทีวี
4. การลงพื้นที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชน แพทย์แผนไทย แพทย์วิถีธรรม ในการบรรเทาความเดือดร้อน เรียนรู้ การทำอาหารมังสวิรัต การเรียนรู้สุขภาพ “พึ่งตนเอง” หลักการ “หมอที่ดีที่สุดในโลก คือ ตัวเราเอง” การผลิต การบริโภค พืชผักสวนครัวรั้วกินได้

“...จากกิจกรรมที่ผ่านมาพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปลูกผักไร้สารพิษได้เอง ปัญหาเนื่องมาจากการขาดองค์ความรู้ในการทำกิจกรรมไร้สารพิษที่มีรูปแบบการผลิตที่ประหยัด เรียบง่าย ใช้วัสดุชีวภาพแทนสารเคมีแต่สามารถสร้างผลิตที่งอกงาม รวมทั้งขาดการมีเครือข่ายทางสังคมที่ดี...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 45, 16 ธันวาคม 2564)

ดร.โฆสิต สุวินิจจิต ได้กล่าวว่า “...ครั้งแรกนาร่องที่กรุงเทพมหานครในเขตหนองจอก 3 ชุมชนแรกที่เข้าไม่ถึงบริการของรัฐ และสมัครใจใช้แพทย์แผนไทยวิถีธรรม คนที่ป่วยโควิด-19 ในระยะสีเขียว เราให้กักตัวในบ้านและเข้าค่ายออนไลน์ พบว่าทุกคนมีภูมิคุ้มกันที่ดีขึ้น หายจากโควิด -19

ในขณะที่อยู่บ้านเดียวกันกับคนที่ถูกกักบริเวณก็ไม่มีใครติดเชื้อ รวมถึงคนในชุมชนที่กังวลว่าจะติดเชื้อ ก็สุขภาพดีขึ้นและไม่มีใครติดเชื้อ ผลจากได้ทดลองกับชุมชนต้นแบบนั้น ก็นำมาสู่การพัฒนาขยายผล

ภาพที่ 56 หลักสูตรแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก (ออนไลน์)

แพทย์แผนไทยและแพทย์วิถีธรรมเกิดการผสมผสานและบูรณาการกัน เรื่องของธรรมชาติของ พระพุทธเจ้า ที่แพทย์วิถีธรรมใช้เป็นแก่นหลักในการรักษาสุขภาพนั้นมีพลัง สามารถช่วยให้จริง ดังนั้น ถ้าสามารถทำจิตใจที่ดีได้ ก็จะนำไปสู่ร่างกายที่ดีด้วย การดูแลทั้งกาย จิต และธรรมะมาบูรณาการ หลอมรวมกัน ให้ผู้ที่สนใจเข้าร่วมได้มากขึ้น เป็นโอกาสอย่างดีที่ให้สมุนไพรรักษาและธรรมะ ซึ่งเป็นมรดก ของโลกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว หมอยาปรุงยาเสร็จก็ให้ลูกหลานใน ครอบครัว คนใกล้ชิดห่วงใยได้กินเมื่อเห็นผลแล้วก็นำไปใช้กับคนที่ห่างไกลออกไป ในชุมชน สังคม... จะเป็นประโยชน์ ทำให้มีสุขภาพดี ลดภาระเรื่องต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการไปรักษาพยาบาล ลดภาระ ของประเทศชาติที่ต้องสูญเสียคนที่กำลังของครอบครัว กำลังของประเทศชาติ ไม่ต้องกลายมา เป็นคนป่วย เป็นภาระ และสามารถทำให้คนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในองค์ความรู้ภูมิปัญญาของ แพทย์แผนไทยวิถีธรรมด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้เหล่านี้ไปทำให้โลกนี้มีความสุข และหายจากโรค ต่าง ๆ...”

ที่มา: สื่อแพทย์วิถีธรรม (16 ธันวาคม 2564)

หลักสูตรแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก เป็นหลักสูตร 10 วัน ระหว่างวันที่ 1-10 และ 16-25 ของทุกเดือนตลอดระยะเวลา 2 ปี ค่ายครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 41 มีกิจกรรม (ตารางที่ 11) ดังนี้

ตารางที่ 11 รายการตารางเวลา หลักสูตรแพทย์แผนไทยคำจุนโลก

เวลา	กิจกรรม	หมายเหตุ
03:00-04:30	แสงธรรมนำชีวิต	วิดิทัศน์
04:30-04:40		
04:40-04:50	ฝึกลมหายใจ : บริหารปอด ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ	วิดิทัศน์/ฝึกปฏิบัติ
04:50-05:00		
05:00-05:10	มาร์ชชิงแพทย์วิถีธรรม : บริหารหัวใจ กระตุ้นการไหลเวียนโลหิต	วิดิทัศน์/ฝึกปฏิบัติ
05:10-05:20		
05:20-05:30	กวดจุดลมปราณ โยคะกายบริหารที่ถูกต้อง : ปรับสมดุลร่างกาย ระบบย่อยอาหาร กล้ามเนื้อและทางเดินหายใจ ฯลฯ	วิดิทัศน์/ฝึกปฏิบัติ
05:30-06:00		
06:00-06:10	ทบทวนธรรมประจำวัน	วิดิทัศน์/สร้างจิต
06:10-06:40		วิญญานให้ผาสุก ที่สุดในโลก
	พัก/ สาระน่าสนใจ	
06:50-07:00	วันที่ 1 ของค่าย ประธานกล่าวเปิดค่ายอบรมออนไลน์	วิดิทัศน์
07:00-07:40	วันที่ 2 ของค่าย ยาเม็ดที่ 7 : การรับประทานอาหารปรับสมดุลร่างกาย ส่งผลต่อพลังชีวิต ทำให้รู้สึกสบาย เบาท้อง เบากาย มีกำลัง อิ่มนาน	
	วันที่ 3 ของค่าย ยาเม็ดที่ 1 : การทำน้ำสมุนไพรปรับสมดุลร่างกาย ทำให้เส้นประสาทและเซลล์เนื้อเยื่อของร่างกายที่แข็งตึงให้เย็นลง เซลล์เนื้อเยื่อของกล้ามเนื้อจะคลายตัวเข้าสู่ภาวะปกติ เม็ดเลือดขาวก็จะแข็งแรง	
	วันที่ 4 ของค่าย ยาเม็ดที่ 4 : การแช่มือแช่เท้า ลดการเกร็งค้างของกล้ามเนื้อบริเวณมือ/เท้า และระบายพิษออกทางปลายมือ/เท้า *ยาเม็ดที่ 5 : การพอก ทา หยอด ประคบ	

ตารางที่ 11 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	หมายเหตุ
	อบ อบ ด้วยสมุนไพรที่ถูกัน ช่วยถอนพิษปรับสมดุลที่ตาหูและถอนพิษปรับสมดุลอวัยวะภายในได้ดี วันที่ 5 ของค่าย ยาเม็ด 2 : ทำให้เส้นประสาท เซลล์เนื้อเยื่อของร่างกายที่ปวดร้อนตึงแข็งให้เย็นลง และคลายตัวเข้าสู่ภาวะปกติ เม็ดเลือดขาวก็จะแข็งแรง วันที่ 6 ของค่าย ยาเม็ด 3 : การสวนล้างลำไส้ใหญ่ ช่วยทำความสะอาดลำไส้ใหญ่ แบคทีเรียที่เป็นโทษสารพิษจะถูกชะล้างออกไปและบริหารกล้ามเนื้อลำไส้ใหญ่ วันที่ 7 ของค่าย บทบาทวัฒนธรรมกับการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน วันที่ 8 ของค่าย มุมมองเจ้าหน้าที่สุขภาพกับการใช้แพทย์วิถีธรรม วันที่ 9 ของค่าย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผู้ป่วย วันที่ 10 ของค่าย แบ่งปันประสบการณ์การใช้น้ำปัสสาวะบำบัด	
07:45-08:45	อาหารพืช จืด สบาย ห่างไกลโรค	ทีมจิตอาสา วิถีธรรม
	พัก/ สาระน่าสนใจ	
09:00-12:00	แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจูนโลก	ดร.ใจเพชร กล้าจน
	พัก/ สาระน่าสนใจ	
12:15-13:45	วันที่ 1-4 ของค่าย เสวนา “โรคต่าง ๆ กับแพทย์วิถีธรรม” วันที่ 5 ของค่าย เสวนา “ชีวิตหลังเลิกกินเนื้อสัตว์ ดีอย่างไร” วันที่ 6 ของค่าย เสวนา "อยู่อย่างไรให้ผาสุก" วันที่ 7-8 ของค่าย รายการยั้งตน เรียบง่าย สไตล์ พวธ. วันที่ 9-10 ของค่าย รายการกรสิกรรมไร้สารพิษชีวิตผาสุก	ทีมจิตอาสา วิถีธรรม

ตารางที่ 11 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	หมายเหตุ
13:50-14:50	ยาเม็ดที่ 6 : การออกกำลังกาย เพื่อสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ เพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อเส้นเอ็นและทำให้กระดูก เส้นเอ็น กล้ามเนื้อเข้าที่ พัก/สาระน่าสนใจ	ทีมจิตอาสา วิถีธรรม
15:00-17:45	กิจกรรมกลุ่ม “สายด่วนสุขภาพพึ่งตนวิถีธรรมวิถีไทย” พัก/ สาระน่าสนใจ	บันทึกเทปถาม- ตอบปัญหาสุขภาพ กาย ใจ
18:00-20:00	ธรรมะพาพ้นทุกข์	ดร.ใจเพชร กล้าจน
20:00-03:00	รีรันบรรยายโดย ดร.ใจเพชร กล้าจน (หมอเขียว)	วิดีโอทัศน์

ผลการประเมินผลการตอบรับของผู้เข้าค่าย Online หลักสูตรแพทย์วิถีธรรมคำจุนโลก” พบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงทาง Online (ตารางที่ 12) ดังนี้

ตารางที่ 12 ผู้เข้าร่วมการอบรมทาง Online สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

	บุคคล ทั่วไป	ชุมชน ต้นแบบ	แพทย์ แผนไทย	จิตอาสา	รวม
สุขภาพพึ่งตนวิถีธรรมวิถีไทย ครั้งที่ 1-4	471	148			621
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 1	322		88	191	601
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 2	658		399	153	1,210
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 3	237		30	146	413
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 4	246		28	163	437
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 5	163		22	128	313
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 6	206		27	137	370

ตารางที่ 12 (ต่อ)

	บุคคล ทั่วไป	ชุมชน ต้นแบบ	แพทย์ แผนไทย	จิตอาสา	รวม
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 7	179		21	92	292
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 8	141		13	83	237
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 9	172		16	85	273
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 10	117		12	92	221
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 11	126		13	69	208
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 12	97		12	84	193
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 13	102		16	75	193
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 14	101		7	86	194
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 15	96		14	98	208
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 16	116		9	81	206
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 17	127		11	86	224
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 18	140		15	95	250
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 19	140		15	95	174
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 20	69		7	73	149
แพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก รุ่น 21	91		8	63	162
รวม	4117	148	783	2175	7149

ที่มา: ฝ่ายเก็บข้อมูล มูลนิธิแพทย์วิถีธรรม

สรุปผลสำรวจการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมทาง Online หลักสูตร “แพทย์วิถีธรรมคำจูนโลกระหว่างวันที่ 1-10 และ 16-25 ของทุกเดือน รุ่นที่ 1-21” ผลการตอบรับในการเข้าร่วมกิจกรรมจากผู้เข้าค่าย พบว่า

“...เข้าค่ายมา 3 ระยะแล้ว ระยะแรก รักษาตัวเอง

- ระยะ 2. เริ่มแบ่งปันแนวทางรักษา ให้เพื่อนและคนรู้จัก
- ระยะ 3. รักษาอาการป่วยเรื้อรังให้น้ำกับแม่ ภาพรวม ดีมน้ำคลอโรฟิล และ สมุนไพรร้อน สลับเย็น. ปรับสมดุลธาตุได้ดี เบากายสบายและมีกำลังค่ะ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 45, 17 มิถุนายน 2564)

“...ได้เรียนรู้ธรรมะ ลดกิเลส งดเนื้อสัตว์ทุกชนิด มาทานแบบอาจารย์หมอเขียวได้ 1 ปี กินแต่ผัก สุขภาพดีขึ้นมากค่ะ น้ำหนักลด 10 กิโลกรัม เหลือ 45 กก. แต่มีแรงทำงานแบบไม่เหนื่อยค่ะ ปลุกผักกินเองและได้แบ่งปันกับเพื่อน ๆ แนะนำคนรอบข้างปลุกผักพื้นบ้านที่ไม่ต้องดูแลมาก ลดค่าใช้จ่ายได้มาก ๆ ค่ะ สาธุ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 46, 17 มิถุนายน 2564)

“...การป้องกันชั้นนอก คือ การป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย โดยการสวมแมส หลีกเลี้ยงไปในที่แออัด มีคนเยอะ ๆ ล้างมือบ่อย ๆ โดยสถานการณ์ COVID-19 ทำให้ยิ่งเชื่อมั่นในยา 9 เม็ด ทำให้ไม่ฉีดวัคซีนป้องกันโควิด เราไม่ทุกข์กับ COVID-19 ที่เกิด เพราะ “พึ่งตนเองได้” ด้วยวิธีการที่อาจารย์สอนแล้วนำมาปฏิบัติ เกิดความเชื่อมั่นเห็นผลตามลำดับ พอถึงที่สุดแล้วเลยไม่กลัวอะไร เป็นก็เป็นตายก็ตาย หรือถ้าเป็นก็รักษาอย่างที่อาจารย์สอน ทำสมดุลร้อนเย็นกาย-ใจ กินอาหารที่มีประโยชน์ ไม่กินอาหารที่เป็นโทษ ออกกำลังกายให้สม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ เดิมร่างกายไม่แข็งแรง เท่าที่ผ่านมามาทำแล้วร่างกายแข็งแรง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 47, 20 มิถุนายน 2564)

“...เป็นโครงการที่ดี แนะนำให้ทุกคนเป็นหมอดูแลรักษาตัวเอง โดยไม่มีค่าใช้จ่ายและยังมีส่วนดี ๆ อีกหลายเรื่องไม่สามารถนำมาบรรยายได้หมด ขอให้โครงการนี้อยู่คู่คนไทยตลอดไปนะคะ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 48, 20 มิถุนายน 2564)

“... 1) ขอนุโมทนาบุญในการที่ได้ร่วมกันทำหลักสูตรดี ๆ การอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในพระไตรปิฎกและเทคนิคการดูแลสุขภาพ การปรับสมดุลร้อนเย็นสู่สาธารณชน 2) เมนูอาหารสุขภาพที่นำเสนอและการปลุกพืชผักสิริมงคลไร้สารพิษ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและอื่น ๆ เป็นประโยชน์มาก

นำพาชีวิตเป็นสุขได้จริง ๆ 3) การทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวอย่างที่จับต้องได้ ทำให้เห็นและการมีหุ้มนิตรดีเป็นพลังดีในสังคม 4) สื่อทำได้ดีมาก เพลงที่แต่งมีความไพเราะและมีความหมายและภาพประกอบสวยงาม ขอขอบพระคุณที่ทำโครงการดี ๆ สู้สังคมครับ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 49, 20 มิถุนายน 2564)

4.2 สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

ในสถานการณ์วิกฤตมีความต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน สายด่วน สุขภาพพึ่งตนวิถีธรรมวิถีไทย เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์รองรับการให้บริการคำปรึกษา ตอบปัญหาสุขภาพในทุกวัน เพื่อทำความเข้าใจในจุดที่ผู้เข้าค่ายเกิดข้อคำถาม ทั้งด้านเนื้อหาและการปฏิบัติไม่ต่างจากเข้าค่าย On site สายด่วนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID 19 ให้ทันต่อสถานการณ์ โดยทีมจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมทั่วโลก โดยการประสานช่องทางช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตอบคำถามและให้คำปรึกษา “สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย” (ค่ายออนไลน์) โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้บริการ เวลา 18.00-20.00 ของทุกวัน ปัจจุบันผ่านช่องทาง LINE OpenChat พบว่ามีสมาชิกให้ความสนใจขอคำปรึกษาเป็นจำนวนกว่า 2,900 คนในการเข้ามาศึกษา เรียนรู้ร่วมกัน (ภาพที่ 57)

ภาพที่ 57 สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

เสียงสะท้อนบางส่วนจากผู้ร่วมตอบปัญหาและผู้เข้ารับบริการรายการสายด่วนสุขภาพฟิ่งตน วิถีธรรมวิถีไทยซึ่งประกอบด้วยจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและเครือข่าย บุคลากรทางการแพทย์ หมอ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้สนใจหลักการแพทย์วิถีธรรม ดังนี้

“...ได้ร่วมรายการตอบปัญหาสายด่วนได้สภาวะธรรม คือ ได้ช่วยให้ผู้อื่นที่มีความทุกข์จาก โรคภัยไข้เจ็บโรคCOVID-19 ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ได้ถามตอบคลายทุกข์ให้ชาวค่ายทางสื่อออนไลน์ เห็นผลทันตาจากการประเมิณผลของผู้เข้าอบรมซึ่งในการอบรมของอาจารย์หมอเขียว...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 50, 20 มิถุนายน 2564)

“...สภาวะธรรม คือ เราไม่สามารถเปลี่ยนคนอื่นได้แต่สามารถเปลี่ยนตัวเองได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 51, 20 มิถุนายน 2564)

“...รู้สึกเกิดปิติที่อาจารย์หมอเขียว พี่น้องแพทย์วิถีธรรม ได้ร่วมกันช่วยเหลือให้ผู้ที่เข้ามาถาม ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องที่ทุกข์ใจ เช่น เรื่องของคนที่กำลังตายเนื่องจากฉีดยาคีรี...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 52, 20 มิถุนายน 2564)

“...คนในโลกนี้มีความทุกข์กันได้ง่ายมาก บางเรื่องบางเหตุการณ์สำหรับเรา ๆ ไม่เห็นว่า คือ ความทุกข์ แต่กับคนอื่นคนหนึ่งเขาทุกข์กับเรื่องนั้น ๆ ซาบซึ้งกับวิบากกรรมของแต่ละคนจริง ๆ ต่างคนก็ต่างได้รับสิ่งที่ตนเองทำมา ขึ้นอยู่กับว่าจะมีบุญกุศลช่วยให้มีปัญญากำจัดทุกข์นั้น ๆ ออกไป ได้...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 53, 20 มิถุนายน 2564)

“...ได้สะสมเทคนิคในการแก้ปัญหาทุกข์ใจ ที่จะลดความกลัวในแต่ละเรื่อง ๆ เพิ่มความกล้าที่จะกำจัดทุกข์ใจจากร่างกายและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ไม่ชอบใจ ต้องมั่นประเด็นจึงจะฟิ่งตนและ ช่วยเหลือผู้อื่นได้สำเร็จเท่าที่จะเป็นไปได้จริง...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 54, 22 มิถุนายน 2564)

4.3 คู่มือสุขภาพฟิ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19

คู่มือสุขภาพฟิ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19 เทคนิค “การฟิ่งตน” ด้วยหลักการ แพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ในการป้องกัน การรักษาหรือการบรรเทาการติดเชื้อ COVID-19 หรืออาการข้างเคียงแทรกซ้อนจากการรับวัคซีน พบว่าการฟิ่งตนทางด้านสุขภาพให้หาย จากโรคหรือการทุเลาอาการ จะช่วยแบ่งเบาภาระของสังคม ภาครัฐ เจ้าหน้าที่สุขภาพ

คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19 เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดย ดร.ใจเพชร กล้าจนและคณะ ปักจ้ยในการผลิตเกิดจากการระดมทุนทรัพย์จากจิตอาสา แพทย์วิถีธรรมและเครือข่ายที่เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะบรรเทาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน โดยจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก จำนวน 75,000 เล่ม โดยมีการแจกจ่ายในการลงพื้นที่ให้กับชุมชนต้นแบบและผู้สนใจสามารถรับได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือจะร่วมสมทบทุนก็สามารถทำได้ โดยมีการจำหน่ายผ่าน “ตลาดวิถีธรรม” พบว่า คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19 ทางโรงพิมพ์เร่งผลิตเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และร่วมบรรเทาความเดือดร้อนต่อพี่น้องประชาชน จึงรวมสมทบทุน ทำให้คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19 ได้ให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเอง ประโยชน์สูงในราคาประหยัดสุด ขอรับได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือจะร่วมสมทบทุนในราคาเล่มละ 10 บาท และชุดซุซซิปช่วยชาติที่ทำการแบ่งปันให้พี่น้องประชาชนจากความร่วมมือของกลุ่มแพทย์แผนไทย มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมและกลุ่มแพทย์แผนไทยและภาคีเครือข่ายของทั้ง 2 องค์กร ประกอบด้วย คู่มือสุขภาพพึ่งตน ฉบับย่อ หนังสือบทบทวนธรรม โบรชัวร์การปรับสมดุลร้อนเย็น กายใจ ผงถ่าน น้ำมันเขียว น้ำสกัดย่านาง (ภาพที่ 58) เป็นต้น

ภาพที่ 58 ชุดคู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรม

4.4 การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสถาบันการศึกษา

มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมเล็งเห็นถึงประโยชน์ในการเชื่อมร้อยและการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 การพลิกวิกฤตเป็นโอกาส โดยสนับสนุนจิตอาสาเข้ารับการศึกษานามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในระดับดุขุภีบัณฑิต (ปริญญาเอก) และระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) ตามความสมัครใจของผู้เรียน ในการปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก ภาครัฐ องค์กร หน่วยงาน ในรูปแบบของการศึกษา การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การจัดค่ายสุขภาพพึ่งตนตามแนว

เศรษฐกิจพอเพียง และการดูงานภาคสนามในการทำกิจกรรมไร้สารพิษที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อส่วนรวม (ภาพที่ 59) กล่าวพอสังเขปดังต่อไปนี้

ภาพที่ 59 สัมมนาทางวิชาการและการดูงานภาคสนาม

กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตของชาวมุสลิมภูผาฟ้า

7 กรกฎาคม 2565 กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตของชาวมุสลิมภูผาฟ้า โดยคณะนิสิตในระดับดุศฎิบัณฑิต (ปริญญาเอก) สาขาวิชาพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ การลงพื้นที่ศึกษารูปแบบวิถีชีวิต การปฏิบัติการภาคสนามของชาวมุสลิมภูผาฟ้า และการรับฟังการบรรยายโดยอาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เรื่อง “พระโพธิสัตว์ตามหลักพระพุทธศาสนา”

สัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง “อาหารเป็นหนึ่งในโลก”

28 สิงหาคม 2565 งานสัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง “อาหารเป็นหนึ่งในโลก” โดยคณะนิสิตในระดับมหาบัณฑิต (ปริญญาโท) สาขาวิชาพุทธศาสนาและสาขาวิชาปรัชญา และคณะอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึง วิกฤตความไม่มั่นคงทางอาหารในโลกจากความขาดแคลน ในการนำองค์ความรู้เป็นแนวทางประยุกต์ใช้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและตนเอง โดยงานสัมมนาครั้งนี้จัดการสัมมนาแบบ On-site และการสัมมนาแบบระบบ On-line ผ่านระบบ Zoom ณ ชุมชนภูผาฟ้า ต.ป่าแป๋ อ. แม่แตง จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมงานสัมมนาครั้งนี้ทั้งหมดรวม 158 คน

กิจกรรมการศึกษางานนอกพื้นที่และวิธีชุมชนภูผาฟ้าน้ำ

ในวันเสาร์ที่ 29 สิงหาคม 2563 คณะอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขาวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดำเนินงานทำความเข้าใจวิจัยชุมชนภูผาฟ้าน้ำ บ้านแม่เลา ต. ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ร่วมรับฟังบรรยาย โดย หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เรื่อง วิธีชุมชนภูผาฟ้าน้ำกับการดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม บรรยายภาคโดยภาพ ร่วมมีการซักถาม ตอบคำถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน การลงพื้นที่ศึกษา ดูงานแปลงเกษตรและร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน โดยการถ่ายทอดสด ผ่านแพลตฟอร์ม โซเชียลมีเดีย Facebook หมอเขียวทีวี, Youtube หมอเขียวแพทย์วิถีธรรม <https://morkeaw.net> และเครือข่ายแพทย์วิถีธรรมทั่วโลก (ภาพที่ 60)

ภาพที่ 60 การศึกษาวิธีชุมชนกับการดูแลสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม

ที่มา: เชียงใหม่นิวส์ (2563)

4.5 โครงการ “รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์”

มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทยและเครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ประธานมูลนิธิ ฯ ใจเพชร กล้าจน (หมอเขียว) ได้มีดำริในการทำโครงการ “รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์” เครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมร่วมเป็น “สะพานบุญ” หน่วยงานราชการ ทหาร สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น อสม. ในการระดมสรรพกำลัง ทุนรอน ในการแบ่งปันให้กับผู้ที่ขาดแคลนในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ก่อเกิด โครงการ “รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์” (ภาพที่ 61)

อาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่าเป็น ความเจริญของจิตวิญญาณที่มีค่าและงดงามที่สุด มีมากแบ่งมาก มีน้อยก็แบ่งกันตามน้อย จะทำให้ทุกคนอยู่รอดปลอดภัย อยู่เย็น เป็นสุข เป็นสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจที่ถูกต้องที่สำคัญจำเป็นที่สุด

1) การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ หน้ากากอนามัย face shield ในโรงพยาบาลและหน่วยงานสาธารณสุขที่ขาดแคลน สำหรับบุคลากรสาธารณสุขที่สนใจ โดยทีมงานที่เออากระได้นำทุนที่ได้มาบางส่วนจัดซื้อ Face shield

2) การสนับสนุนข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ เครือข่ายสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ในโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหอม แกงหม้อ” ในรูปแบบของข้าวสารหรือข้าวหุงสุก และอาหารมังสวิรัต ฟิน้องจิตอาสาทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างบำเพ็ญรวมพลังแบ่งปัน

ภาพที่ 61 รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์

เครือข่ายจิตอาสาภาคเหนือ

- พี่น้องจิตอาสาภาคเหนือ จิตอาสาจากต่างประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” แจกจ่าย แบ่งปัน ในพื้นที่ต่าง ๆ เชียงใหม่ ลำพูน พะเยา

เครือข่ายจิตอาสาภาคอีสาน

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลท่าไคร้ อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” ประกอบอาหารเป็นข้าวผัดดอกเกลือ ข้าวผัดเห็ด แจกจ่ายแบ่งปันกว่า 300 หลังคาเรือน
- สาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ และ เจ้าหน้าที่ อสม. ในพื้นที่ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” ประกอบอาหารเป็นข้าวห่อใบบัว ใบตองตึง เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ แจกจ่ายแบ่งปันในอำเภอต่าง ๆ กว่า 10 แห่ง
- พี่น้องจิตอาสาจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม เจ้าหน้าที่ อสม.ในพื้นที่ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” แจกจ่ายแบ่งปันในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น วัด หรือ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขเข้าถึงที่บ้านผู้ประสบภัย
- พี่น้องจิตอาสาสุรินทร์ อุบลราชธานี ยโสธร ในพื้นที่ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” แจกจ่ายแบ่งปันในพื้นที่ต่าง ๆ บขส. และ โรงพยาบาลยโสธร

เครือข่ายจิตอาสาภาคกลาง

- พี่น้องจิตอาสาภาคกลาง สอนป่านาบุญ 9 ร่วมบำเพ็ญบุญกุศลทำโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” อาทิ ข้าวสารวิถีธรรม อาหารมังสวิรัต ดอกเกลือ ผักไร้สารพิษ ที่ปลูกเอง ของใช้ที่จำเป็น แจกจ่ายแบ่งปันในพื้นที่ต่าง ๆ บริเวณด้านหน้าสอนป่านาบุญ 9 วัดเล่งเน่ยยี่ ชวชมชน หมู่ 8 ตำบลสระกระโจม จังหวัดสุพรรณบุรี

เครือข่ายจิตอาสาภาคใต้

- พี่น้องจิตอาสาภาคกลางสอนป่านาบุญ 2 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งในรูปแบบของข้าวสารหรือข้าวหุงสุก
- จิตอาสาจังหวัดชุมพร ร่วมกับหน่วยทหาร บก ร.25 พัน 1 อสม จนท.เทศบาล นำอาหารไปแจกตามชุมชนที่มีผู้ป่วยติดเตียง และร่วมทำโรงบุญในจังหวัดตรัง ระนอง สุราษฎร์ ภูเก็ต

4.6 โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

แจกเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษ เอาศีลหรือความดีมาแลก โดยผ่านช่องทาง เฟซบุ๊ก กลีกรรมไร้สารพิษ ชีวิตผาสุก โดยมีวิธีการขอรับเมล็ดพันธุ์ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เลือกเมล็ดพันธุ์ที่ต้องการ 2) เอาศีลและความดีมาแลก 3) สำหรับผู้ที่ไม่ชำนาญในการใช้ช่องทางติดต่อทางออนไลน์ หรือทางไปรษณีย์โดยการ ส่งที่อยู่ เบอร์ติดต่อ มาที่ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ (ภาพที่ 62) โดยการเขียน ส่งภาพ คลิป การทำความดี

- การปฏิบัติศีล ลด ละ เลิกกิเลสได้บ้าง
- การให้และแบ่งปัน ดีอย่างไร
- นำหลักยา 9 เม็ดไปปฏิบัติเกิดผลอย่างไร
- ส่งเสริมการทำกิจกรรมไร้สารพิษในแต่ละครัวเรือน

ภาพที่ 62 โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

ที่มา: สื่อแพทย์วิถีธรรม (2565)

บางส่วนของความคิดเห็นผู้ที่ได้เข้าร่วมแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล แบ่งปัน (ตารางที่ 13) ดังนี้

ตารางที่ 13 ความคิดเห็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

จังหวัด	เมล็ดพันธุ์ที่ต้องการ	สิ่งที่ท่านปฏิบัติ	ความคิดเห็น	คำถาม ข้อเสนอแนะ
กาญจนบุรี	ข้าวเจ้าดอยฟ้า กล้วยนวล ปิ่นนกลีไ้ ผักกาดนา ข้าวเจ้าหอมมะลิใต้ ถั่วแป มะละกอภูเขา	ข้อ 1 ไม่ฆ่าสัตว์ ลดเนื้อสัตว์ ข้อ 5 ลดกินเหล้า ไม่สูบ บุหรื	เป็นโครงการที่ดีมาก เห็นยวนำให้คน หันปลูกพืชไร้	เห็นควร ดำเนินการ ต่อเนื่อง
นนทบุรี	กล้วยนวล ปิ่นนกลีไ้ ผักกาดนา ถั่วแป มะละกอภูเขา สลัดสามสายพันธุ์	เสียสละ และ แบ่งปันผู้อื่น	1. ปลูกผักไว้กิน เอง แบ่งปันคน อื่น รู้จักการให้มาก ขึ้น 2. ลดเนื้อสัตว์ มากินพืชผัก แทน	อนุโมนทนาบุญ ด้วยคะ
เชียงใหม่	ข้าวเจ้าดอยฟ้า ปิ่นนกลีไ้ ผักกาดนา ถั่วแป มะละกอภูเขา ฟักหอม ผักกาดนก	ขอบคุณนะคะที่ให้ เมล็ดพันธุ์พืชมา จะนำไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ที่สุด	เมื่อไหร่ภูผาฟ้า น้ำ จะเปิดคะ	
ชุมพร	ข้าวเจ้าดอยฟ้า ผักกาดนา ถั่วแป ลิ้นมังกร	ลด ละ เลิก เนื้อสัตว์คะ ลด อาหารรสจัดคะ	อยากได้ถั่วแป มาปลูกนาน แล้วแต่หาเมล็ด ไม่ได้คะ ขอบคุณคะ	

ตารางที่ 15 (ต่อ)

จังหวัด	เมล็ดพันธุ์ที่ต้องการ	สิ่งที่ท่านปฏิบัติ	ความคิดเห็น	คำถาม ข้อเสนอแนะ
ชัยภูมิ	ข้าวเจ้าดอยฟ้า กล้วยนวล ดาวดอย ผักกาดนา ถั่วแป มะละกอภูเขา แพงลูกใหญ่ ลิ่นมังกร ฟักหอม ผักกาดนก	ใช้ชีวิตอย่าง พอเพียงประหยัด ค่าใช้จ่าย ใช้ปุ๋ยหมักทำเอง เลิกใช้ยาฆ่าหญ้า	ชอบโครงการ แจกเมล็ดพันธุ์ ฟรีค้และชอบ กสิกรรมไร้ สารพิษชีวิต ผาสุกค้	ถ้าเราอยาก เป็นสมาชิก เครือข่ายหรือ การเข้า ฝึกอบรมเรา จะอย่างไร ค้
California, USA	ข้าวเจ้าดอยฟ้า กล้วยนวล ดาวดอย ผักกาดนา ถั่วแป มะละกอภูเขา แพงลูกใหญ่ ลิ่นมังกร ฟักหอม ผักกาดนก	เลิกเสพกาม ไม่ไป ท้อโคจร	โครงการ แบ่งปันเมล็ด พันธุ์ทำให้ขยาย การปลูกไปได้ เร็ว ถ้าปลูกทุก บ้านจะไม่ขาด อาหารยาม วิกฤติ ดีค้	ดาวดอยนำมา ถนอมอาหาร เก็บไว้ใช้ได้ ประโยชน์ ทำ ผงนัว ตาก แห้งทำชา สำหรับ

4.7 วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีการเชื่อมร้อยศึกษาวิถีชีวิตพันธุ์ชาวปกาสัยเกะญอ ชุมชนบ้านหัวเลาด้วยการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสิ่งของโดยไม่ใช้เงิน ทีมตลาดวิถีธรรมได้นำสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ราคาต่ำกว่าท้องตลาด เช่น น้ำมัน น้ำตาล วุ้นเส้น โปรตีนเกษตร ชาวบ้านนำพืชผักผลไม้ที่ตนเองปลูก เช่น ฟักทอง มะละกอ กล้วย มาแลกเปลี่ยนของกินของใช้ที่จำเป็นราคาถูก วิธีการแลกเปลี่ยนทางหมู่บ้านและชุมชนภูผาฟ้าน้ำจะเป็นคนกำหนดราคาผักและผลไม้ตามน้ำหนัก โดยจะให้ราคามากกว่าที่พ่อค้าคนกลางรับซื้อ เป็นวิธีการเชื่อมร้อยชุมชนบ้านหัวเลาตั้งในอดีตที่ชาวโศกได้ดำเนินการมาและเป็นการแบ่งเบาภาระในการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางออกไปซื้อ

4.8 แคร่แบ่งปัน

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของCOVID-19 ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำได้มี **แคร่แบ่งปัน** หน้าทางเข้าชุมชนภูผาฟ้าน้ำ โดยการให้ การเสียสละและแบ่งปันของกินของใช้ที่จำเป็น เช่น นม ข้าวสาร อาหารพืชผักไร้สารพิษให้กับชาวบ้านใกล้เคียงได้หยิบใช้เป็นการทำให้สังคมได้มีการแบ่งปันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (ภาพที่ 63)

ภาพที่ 63 แคร่แบ่งปัน

4.9 ตลาดอริยะ กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้าน้ำ

การจัดงานตลาดอริยะ กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้าน้ำ โดยยึดถือหลักการจากนโยบายการค้าของชาวอโศกที่ก่อเกิดรูปเมื่อ พ.ศ. 2523 จัดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันกว่า 40 ปี โดยการนำหลักธรรมปรับประยุกต์ในการจัดการธุรกิจการค้าเป็นแนวทาง การจัดตลาดแบบทวนกระแสสังคมทุนนิยม ด้วยสินค้าราคาต่ำกว่าทุน ไม่หวังผลกำไร ในการจัดงานตลาดอริยะ คำว่า “อริยะ” หมายถึง วัฒนธรรมของผู้ประเสริฐ เป็นการเจริญทางจิตวิญญาณที่ไม่ไขว่ตูลุ การค้าเพื่อประโยชน์ของประชาชนในการพัฒนาตนเอง

สมณะโพธิรักษ์ พบว่า “...ศาสนาพุทธสอนให้คนมักน้อย สันโดษ ยิ่งศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้ายิ่งฝึกความขยันหมั่นเพียรเพื่อความเจริญ กินน้อยใช้น้อย ทำงานสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ คุณค่า มีความรู้ความสามารถช่วยผู้อื่นได้ “...ชาวอโศกเป็นหมู่กลุ่มที่มีพฤติกรรมอยู่กันอย่างแบบคนจน จนอย่างมีคุณภาพ ความร่ำรวยอยู่ที่สมรรถนะกับความขยันของแต่ละคน...”

ที่มา: สื่อบุญนิยมทีวี, รายการเอื้อเอื้ออุ่น (11 พฤษภาคม 2563)

ท่านสิกขมาตุสังฆิกตา ตั้งตรงเฝ้า ได้กล่าวว่า “...ความขยันขันแข็ง รายได้ คือ ผลผลิต สมรรถนะความสามารถในการผลิต เพื่อประโยชน์ในแต่ละชีวิตได้รับคำนึงถึงคุณค่า ประโยชน์ต่อคน มวลรวม ความมีน้ำใจไม่ต้องผ่านคนกลาง เฉลี่ยแบ่งปัน ยิ่งให้ได้มาก ปัจจุบันคนให้คุณค่าแต่เงินทอง ซึ่งเป็นแค่ตัวผ่าน ไม่ใช่ของจริง ชาวอโศกใช้เศรษฐกิจที่พระพุทธเจ้า ในหลวงสอน เศรษฐกิจของการกินดี อยู่ดี การแก้ปัญหาแบบจุลภาค ทุกชีวิตมีปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ทำให้โลกเสื่อมหรือเจริญขึ้น ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่แก้ปัญหาแบบจบกิจ ทำให้สังคมหมดปัญหา...”

ที่มา: สื่อบุญนิยมทีวี, รายการพุทธศาสนาตามภูมิ (28 มีนาคม 2566)

หลักการขาดทุน คือ กำไรอริยะ หมายถึง

ขาดทุน คือ การฝึกขัดเกลาสู่การเป็นผู้ให้ เสียสละ แบ่งปัน ลดความโลภ โกรธ หลง

กำไรอริยะ คือ ความผาสุกในการร่วมสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณค่าที่ส่งมอบต่อเพื่อนมนุษย์ และการส่งเสริมวัฒนธรรมการให้ การแบ่งปัน เพื่อเป็น “การสร้างค่านิยมใหม่” ให้เกิดขึ้นในสังคม พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า “...ตลาดอาริยะเราจะมาพิสูจน์ว่า “การขายต่ำกว่าทุน” คือ คุณค่าของคนประเสริฐ เป็นคนมีคุณค่าต่อสังคม ต่อโลก ความจริงบนนี้แหละสำคัญที่สุด...”

แนวคิดตลาดอาริยะ

1. กำไร ของชีวิต คือ การให้
2. ขาดทุน คือ การเสียสละ สินค้าที่ขายต่ำกว่าทุน
3. เจตนาให้ผู้ซื้อสินค้าได้แสดงน้ำใจ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นซื้ออย่างแบ่งปัน ไม่โลภ

หมอเขียว กล่าวไว้ ได้กล่าวว่า “...กิจกรรมฉลองหนาว ภูผาฟ้า น้ำ เกิดขึ้นเพราะว่าอาจารย์ และจิตอาสาที่ได้ประชุมอภิธานิธรรม เห็นว่าคนในโลกในประเทศไทยประสบกับความเดือดร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ COVID-19 ซ้ำเติมด้วยภัยพิบัติธรรมชาติ หลายคนตกงาน รายได้น้อยลง โดยรวมสถานการณ์ความเป็นอยู่ของประชาชนยากลำบาก โดยมีจิตอาสาทั่วประเทศทั่วโลก มาหลอมรวมกันทำในครั้งนี้ เปิดตลาดอาริยะโดยการรวบรวมทุนรอน ตลาดเล็ก ๆ แบบนี้ เราขายขาดทุนกว่า 100,000 บาท เป็นเรื่องที่เรากล้าใจ ทุนสินค้ามีมูลค่า 300,000 บาท เราตั้งใจขาดทุนไป 100,000 บาท เท่ากับเราเหลือเงิน 200,000 บาท ถือว่าเราได้กำไรอริยะ 100,000 บาท เราตั้งใจขาดทุน 100,000 บาท ในหลวงรัชกาลที่ 9 ตรัสว่า ขาดทุนของเรา คือ กำไรของเรา Our Loss Is Our Gain พระพุทธเจ้าตรัสว่า “...นอกจากการแบ่งปันเผื่อแผ่กันแล้ว สัตว์ทั้งปวงหาสิ่งที่พึงอย่างอื่นไม่...” นี่คือการที่พึงแท้ของทุกชีวิต ถือว่าเป็นโอกาสดีที่คนดีทั้งหลายและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ มาร่วมให้เกียรติ จิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและประชาชนที่ได้มาร่วมไม้ร่วมมือทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์ต่อเรา

และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อมนุษยชาติ และเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้นเขาจะได้รับความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ ชีวิตจะอยู่เย็นเป็นสุขจะเกิดสิ่งดีสืบเนื่องต่อไป...” (ภาพที่ 64)

ภาพที่ 64 ตลาดอารียะ (งานฉลองหนาว)

สมณะโพธิรักษ์ พบว่า “...ศาสนาพุทธสอนให้คนมักน้อย สันโดษ ยิ่งศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้ายิ่งฝึกความขยันหมั่นเพียรเพื่อความเจริญ กินน้อยใช้น้อย ทำงานสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ คุณค่า มีความรู้ความสามารถช่วยผู้อื่นได้ “...ชาวอโศกเป็นหมู่กลุ่มที่มีพฤติกรรมอยู่กันอย่างแบบคนจน จนอย่างมีคุณภาพ ความร่ำรวยอยู่ที่สมรรถนะกับความขยันของแต่ละคน...”

ที่มา: สื่อบุญนิยมทีวี, รายการเอื้อโถก (11 พฤษภาคม 2563)

ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...ความร่ำรวยที่แท้จริง คือ **น้ำใจ** ความยากจนที่แท้จริง คือ **แล้งน้ำใจ** รวยความดี รวยมิตรดี รวยปัจจัย 4 คือ ความร่ำรวยที่มั่นคงยั่งยืนที่สุดในโลก ชีวิตเรา แม้ไม่ต้องมีอะไรมากมาย เราก็มีความสุขได้ เป็น คนจนมหัศจรรย์ แบ่งปันตลอดกาล...”

ที่มา: สื่อบุญนิยมทีวี, รายการธรรมะพาพ้นทุกข์ (11 พฤศจิกายน 2563)

“...เราแจกฟรี เราปลูกไปแจกฟรีไป เราทำเพื่ออะไร ? พออย่าทำแทนที่ว่าจะยังขาดทุน หรือว่ายิ่งสลายตัวออกไป จาก 10 คนเหลือ 5 เหลือ 2 เหลือเราคนเดียว แต่วิธีการของเราจาก 5 คน เป็น 10 เป็น 20 30 เป็น 100 เป็น 1000 เป็นทั่วประเทศทั่วโลกขึ้นมาตอนนี้ คือ ความเข้มแข็งของสังคมเรา...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 55, 11 พฤศจิกายน 2564)

“...ขายสินค้าคนจะบอกว่าขายแบบนี้ไม่คุ้ม เพราะว่าหนึ่งแรงงานเราไม่คิด ถ้าบวกแรงงาน “ค่าแรง” เราลงไปด้วยเราขาดทุน แต่เราไม่ได้คิดค่าแรงเรา คนเขาบอกไม่ได้คุณต้องคิดค่าแรง แต่เราถือว่า “คุณค่าของคน อยู่ที่สมรรถนะ” และ “ความขยัน” พ่อครูเทศน์ว่า จันชีวิตเราจะมีค่าอะไร? ถ้าเราทำแล้วเราก็แลกมาเป็นเงินหมด ตรงนี้พอเราไม่แลกเป็นเงินใช้ไหม ถ้าคิดแบบทางโลกเราขาดทุนนะ แต่จริง ๆ คือ เราได้กำไร คือ ความเชื่อมั่นเชื่อถือ คนเขาเชื่อมั่นเชื่อถือเรา เราได้ให้ได้เสียสละ ได้เสียสละความโลภของเรา อันนี้คือ “ได้” กำไรที่เราได้สภาวะทางใจ คือ ชีวิตที่มีคุณค่าที่เราได้ให้มันเป็นความสุขที่มากกว่าได้เงินได้ทองนะ...”

(ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 56, 11 พฤศจิกายน 2564)

4.10 ตลาดวิถีธรรม

“ตลาดวิถีธรรม” มีการจัดจำหน่าย หนังสือ สื่อ อุปกรณ์เกี่ยวกับการแพทย์วิถีธรรม และสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวัน ข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ถั่ว งา โปรตีนเกษตร น้ำมัน น้ำตาล ผลิตภัณฑ์ชุมชน สบู่ ยาสระผม น้ำยาอเนกประสงค์ ผลผลิตจากกิจกรรมไร้สารพิษ

ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID 19 เป็นเหตุปัจจัยในที่ทำให้เกิดร้านค้าชุมชนภูผาฟ้า น้ำ “ร้านดอยฟ้า” หมอเขียวใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...เราถือโอกาสนี้ช่วยเหลือเขา คนจะเดือดร้อนมาก โดยที่เราว่า “ของดี” มีประโยชน์ ไม่นำสินค้าที่เป็นอบายมุขมาขาย “ราคาถูก” ราคาบุญนิยม 4 ระดับ ต่ำกว่าท้องตลาด เท่าทุน ต่ำกว่าทุน แจกฟรี “ซื้อสัตย์” บอกความจริงตามความเป็นจริง ของดีหมดก็เลิกขาย ไม่เอาของปลอมมาขาย “มีน้ำใจ” แบ่งปัน มิตรไมตรี เกื้อกูลกันไป อาจารย์ว่าจะเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างเสริมจิตวิญญาณระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อในการเสียสละและแบ่งปัน 3) สนับสนุนกิจการที่ทำเกษตรอินทรีย์ 4) การเกื้อกูลผองชนให้ได้รับประทานอาหารไร้สารพิษ และการแจกโรงบุญอาหารมังสวิรัต ในวาระวันสำคัญ ๆ ของชุมชน

4.11 การเมืองภาคประชาชน “พรรคสัมมาธิปไตย” (ภาพที่ 65-68)

พ.ศ. 2565 ก่อเกิดการเมืองภาคประชาชนอย่างเป็นทางการ “พรรคสัมมาธิปไตย” พ่อครูสมณะโพธิรักษ์และหมู่กลุ่มชาวอโศก อาจารย์หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน หัวหน้าพรรคและหมู่กลุ่มจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม การปฏิรูปประเทศไทยด้วยพลังความดี หลอมรวมพลังคนดี ต่อต้านสิ่งเลวร้าย ส่งเสริมสิ่งที่ดีงาม ภายใต้หลักคิดว่า “หาศีล ไม่หาเสียง” รวมพลังสร้างสรรค์สังคม นโยบายพรรคสัมมาธิปไตย มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการสร้างอาหารไร้สารพิษ
2. ชีวิตสุขภาพดี
3. มีเศรษฐกิจมั่นคง
4. มุ่งตรงพลังงานพึ่งตน
5. สร้างคนดีให้สังคม

ภาพที่ 65 पोสเตอร์รณรงค์ พรรคสัมมาธิปไตย

ที่มา: สื่อบุณยนิมิตทีวี (2563)

สมณะโพธิรักษ์ ได้ให้หลักคิดว่า “...การเมืองโลกุตระ เป็นเรื่องของการจัดการ ด้วยอำนาจที่เป็น “ธรรม” ศาสนาเป็นเรื่องของการจัดการด้วย “ธรรม” จนมีฤทธิ์มีผลเป็น “อำนาจ” งานการเมืองเป็นงานสร้าง “ระบบ” ได้ เป็นงานสร้าง “โครงสร้าง” และใช้ระบบเป็นหลัก งานศาสนาเป็นงานสร้างคนให้ดี แล้วคนดีจะไปสร้างระบบ ระบบหรือโครงสร้างแม้จะดี แต่ถ้าคนไม่ดี สังคมก็จะแยจะเสื่อมเลวร้าย ในทำนองกลับกันระบบหรือโครงสร้างแม้จะไม่ดี แต่ถ้าคนดี สังคมก็ยัง

จะพอเป็นอยู่สุขได้ ดังนั้นงานศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน เป็นหลักสำคัญยิ่งกว่างานการเมือง...”
(ภาพที่ 65)

ภาพที่ 66 โลโก้พรรคสัมมาธิปไตย

สัมมาธิปไตย (ภาพที่ 66) หมายถึง “อำนาจ” สูงสุดที่ “สัมมา”

เลข ๐ หมายถึง โลกุตระ คือ สุญ (ไม่มี) การดับสิ้นไปของกิเลส

เลข ๑ หมายถึง โลกวิทู คือ การศึกษา เรียนรู้ การอยู่ร่วมกับสังคม

เลข ๒ หมายถึง โลกานุกัมปายะ คือ การขยายการเสียสละช่วยเหลือสังคม
(เป็นผู้อนุเคราะห์โลก)

ไบโพธิ์ หมายถึง โพธิ คือ การตรัสรู้

ท่านอาจารย์หนึ่ง สมณะบินบน ธีรจิตโต ได้กล่าวว่า “...การเมืองอารยยะ จะกล้าจน กล้าพร้อมที่จะเสียสละ เป็นผู้ให้ ให้ได้ คนที่จะ “ให้” ได้มาก ต้องมีพื้นฐานจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง ต้องลดความเห็นแก่ตัว ไม่ข่า ไม่ลักขโมย ไม่เอาเปรียบ ไม่คิดล่วงเกินเอาของคนอื่นเขา ไม่แย่งชิงกับใคร มีคำสัตย์ พูดคำจริง ไม่พูดลวงแก่อำนาจด้วยโทษแห่งความโลภ ไม่ดักล่อด้วยอบายมุขเหมือนที่ทำกันอยู่ในสังคม ผู้ถือศีล 5 ให้ได้จิตวิญญาณก็จะเข้มแข็งขึ้น เราจะกินน้อยใช้น้อย อยู่ได้แบบสบาย คนที่เข้าใจและปฏิบัติเข้าถึงแล้วจิตวิญญาณเข้มแข็งทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้มากขึ้น เสียสละให้ผู้อื่นได้มากขึ้น...”

คนที่จะมาเป็นผู้ทำงานการเมือง เป็นผู้มีศีล 5 เป็นพื้นฐานจะดีมาก บ้านเมืองก็จะเจริญ “การเมืองเป็นการเสียสละ” เราพร้อมสละ พร้อมให้แค่ไหน คนที่จะทำงานการเมืองให้สำเร็จ ต้องทำสังคัมเล็ก ๆ ให้อบอุ่นเสียก่อน ใครจะเป็นผู้ทำให้สังคัมอบอุ่น ใครคนไหน เริ่มที่ใคร ก็ต้องเริ่มที่เรา “ธรรมะ” ต้องเริ่มที่เราเป็นจุดสำคัญ...”

(สมณะบินบน ธีรจิตโต, ธรรมเทศนา, 10 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 67 การประชุมพรรคสัมมาธิปไตย

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “...เราเสริมศักยภาพแต่ละคนแต่ละชีวิตให้มี “อธิปไตย” อำนาจในการพึ่งตนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น การดูแลสุขภาพ การเข้าถึงอาหารไร้สารพิษ มีอำนาจในการเข้าถึงภูมิมาตรดี มีอำนาจในการมีเศรษฐกิจที่มั่นคง พลังงานพึ่งตน มีอำนาจในสิ่งที่ประโยชน์แง่เชิงต่าง ๆ ที่ตนจะพึ่งพาอาศัยตัวเองได้ มีอำนาจ มีพลัง มีความรู้ความสามารถในการเกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่น นี่คือ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง อำนาจของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน...”

ภาพที่ 68 โปสเตอร์รณรงค์ พรรคสมาธิปไตย

พบว่าจากความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกที่มีต่อพรรคสมาธิปไตย

“...เริ่มเดิมทีมาในเรื่องเข้าค่ายรักษาสุขภาพของหมอเขียว พอมาสัมผัสแปลกใจหลายเรื่องถามจะทำบุญ เขาบอกไม่มีแล้วตรงนี้อาเงินที่ไหนมาขับเคลื่อนถูกไหมคะ เขาบอกว่า ที่มาซื้อของไ้เราก็เข้าใจ รู้ถึงแม้กำไรนิด ๆ หน่อย ๆ มวลชนเยอะ เลี้ยงฟรีอยู่ได้ยังไง เราประทับใจตรงนี้ ก็เข้าใจว่าพรรคการเมืองจะได้ไปค้าจูนโครงการนี้ให้อยู่ยั่งยืนได้ เพื่อดำรงอยู่ในการขับเคลื่อนโครงการหมอเขียวที่รักษาสุขภาพ ถ้าสุขภาพดีทั่วหน้า ประชาชนสุขภาพดี ประเทศชาติก็อยู่รอด ไม่ต้องเจ็บป่วย รักษาโรงพยาบาลไม่มีที่พึ่งจะพักจะนอน รู้สึกประทับใจหลายอย่าง ก็สมัครสมาชิกพรรคสมาธิปไตย...”

ตอนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และ

เสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19

ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สู่ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ประกอบด้วยทุนทางสังคม 3 ประการ ดังนี้

1. ทุนสถาบัน

บริบทชุมชนและฐานคิด

พุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทุนสถาบันที่สำคัญยิ่งในการพัฒนามนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม ประเทศชาติ ในการพัฒนาศักยภาพ สร้างเสริมทัศนคติ ปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และคุณธรรม จะพบว่าผู้นำชุมชนภูผาฟ้า น้ำ คำนึงพบปัญหาและการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ออกจากระบบทุนนิยม และตั้งชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงและ

คัตสรรสิ่งที่ดีงามที่มีในวัฒนธรรมไทยมาปรับประยุกต์ โดยการน้อมนำบูรณาการหลักพุทธะ ธรรมะ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มี “หลักธรรม” เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาด้วยระบบ “บุญนิยม” ที่มี “ค่านิยมร่วม” พื้นฐาน คือ “ความพอเพียง” เป็นการรื้อถอนรากเหง้าระบบหลัก ทั้งพุทธศาสนา กระแสหลักและทุนนิยม การรื้อฟื้นความหมายของคำว่า “บุญ” เพื่อขัดเกลาจิตใจให้ ลด ละ ความต้องการที่มากเกินไปจนความจำเป็นของชีวิต “บุญ” มิใช่เรื่องของปัจเจกบุคคลแต่เป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันในสังคม “บุญ” คือ “การให้” สังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ “การรับ” จากสังคมให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ วิธีการลดกิเลสจะเป็นบุญแท้ต้องมีผลในการปฏิบัติ คือ การลด ความโลภ โกรธ หลง ความยึดถือเสียดัดเก่า ๆ ที่มีอยู่เป็นพื้นฐานของ “จิตวิญญาณ” ได้จริง

วิถีของการจัดการภายในชุมชน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ค่านิยม ว่า “...คนที่มีคุณค่าประโยชน์ คือ ผู้ที่มีความดี ซื่อสัตย์ เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ถึงจะเป็นคนรู้คุณค่าของ “บุญ” ที่แท้จริง กอบกอบให้เป็นระบบระเบียบวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของหมู่กลุ่มนักปฏิบัติธรรมตามแนวทางอโศก นโยบายการทำงานเป็น “งานบุญ” ทุกวินาทีเป็นวินาทีแห่งบุญ ทวนกระแสสังคมทุนนิยม สะท้อนถึงเจตนารมณ์ของผู้นำที่ต่อต้าน ปฏิรูประบบอำนาจนิยมที่ยังรากลึกในวัฒนธรรม สังคมไทย เป็น “การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ”

เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาและแนวคิดซึ่งต้องมีการจัดการความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้องตามแนวคิดพระราชทานมีความสอดคล้องกับหลักของพุทธศาสนา คือ ทางสู่ความเป็นกลางอันประเสริฐ อริยมรรคมีองค์ 8 “สัมมาทิฐิ” เป็นประธาน เสมือนเข็มทิศชี้แนวทาง ทฤษฎี ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปประยุกต์ใช้และการนำไปปฏิบัติจะมีแนวทางที่ชัดเจน มีผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรมแท้จริง ทั้งนี้การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ต้องดำเนินการอันเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ในการขยายผลสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร

2. ทุนมนุษย์ (Human Capital)

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ และการสร้างแรงบันดาลใจ (leadership and Inspiration)

การมีผู้นำชุมชนที่เป็นต้นแบบของการทำความดี เสียสละและมีวิสัยทัศน์นั้น ประกอบด้วยปัจจัยหลักที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบในด้านวิชาการ และด้านพุทธธรรม ที่เกิดจากความรู้จากการลงมือปฏิบัติ ความเข้าใจที่ถูกต้อง “สัมมาทิฐิ” ในการสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไขอย่างเชื่อมโยงเป็น “องค์รวม” (Holistic) เป็นปัจจัยสำคัญในการ “ถอดรหัสคำสอน” จากพระไตรปิฎกและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สื่อสารขยายความด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ การทำงานอย่างผู้รู้จริงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญในการพัฒนาคน ชุมชน สังคม อย่างเป็นลำดับ

2. คุณธรรม บทบาทความเป็นผู้นำที่เป็นตัวอย่าง หรือ “ต้นแบบคนดี” ค่านิยมของการรับใช้ผู้อื่น ความกล้าหาญยืนหยัดในสิ่งที่ตนเชื่อมั่นศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค อุทิศตนเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนร่วม ก่อให้เกิดเครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในการสร้างประโยชน์สุข ด้วยการให้ การเสียสละและแบ่งปัน โดยไม่หวังผลตอบแทน พบว่า ศักยภาพในการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์สุขต่อสังคมได้มาก ผู้นำชุมชนมีอิทธิพลทางตรงต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชุมชนอย่างชัดเจนได้สร้าง “แรงบันดาลใจ” และ การปลูกจิตสำนึกต่อผู้คน ในการสร้าง “คุณงามความดี”

จิตอาสา (Volunteer)

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์จากผู้ป่วยที่พึ่งตนเองไม่ได้เปลี่ยนเป็นผู้มีสมรรถนะ ศักยภาพเป็น คนดีมีน้ำใจมารับใช้สังคม ประเทศชาติ นับเป็นจุดแข็งที่สำคัญในการพัฒนารากฐานของประเทศ เกิดความศรัทธา “บรมครูผู้ยิ่งใหญ่” พระพุทธเจ้า พ่อหลวง โดยมีผู้นำชุมชนภูผาฟ้าน้ำ สมณะโพธิรักษ์ และหมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เป็นผู้พาทำ โดยการให้ เสียสละและแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์ อันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติ พิสูจน์ ทดสอบ จนเกิดผลประจักษ์กับตนเอง ลด ละ เลิกในสิ่งที่ เป็นโทษ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คือ จิตที่มีความโลภ โกรธ หลง เพื่อประโยชน์ส่วนตน “อยากได้ อยากมี อยากเป็น” เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ “จิตพอเพียง” มัคน้อย กล้าจน เสียสละ และแบ่งปันเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม ด้วยการทำงานโดยไม่รับผลตอบแทน ในการเลี้ยงชีพด้วย “ความดี” คือ ทุนทาง สังคมอันเป็นรากฐานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เครือข่ายนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร (Social Innovation Network: Our loss is our gain)

ในการอยู่ร่วมกันของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอันเกิดจาก การปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา จนเกิดผลที่ “จิต” เกิดความเจริญ “เมตตา” ต่อตนเองและความเห็นใจผู้อื่น คือ ความ “กรุณา” การลงมือกระทำในการช่วยเหลือผู้อื่น มี “มุทิตา” ความยินดี พอใจ เมื่อผู้อื่นมีความสุขทั้งด้านสุขภาพกาย-ใจ “อุเบกขา” การไม่ติด ไม่ยึด และพ้นความหลงในวัตถุ กาม เกียรติ คำสรรเสริญ ร่วมสร้างสรรค์ “สังฆะ” หรือ หมู่กลุ่มที่เข้มแข็ง ในการขยายนวัตกรรมทางสังคม

ขาดทุน คือ กำไร อันเกิดจาก “ศรัทธา” ในพระพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะ “ความรู้” คุณค่าและประโยชน์จากการกระทำ “ความดี” คือ “อริยทรัพย์” ทรัพย์ภายใน สิ่งทีหล่อเลี้ยง ชีวิตให้มีคุณค่าและความผาสุก อิ่มเอิบ ผ่องใส อันเป็น “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ที่ตั้งงามที่เป็น “พลังรวมของสังคม” ประเทศชาติ คือ “ความสามัคคี”

3. ทุนทางสังคม (Social Capital)

วัฒนธรรมชุมชน (Community Culture)

แบบแผนในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกชุมชนภูผาฟ้า น้ำ สะท้อนถึงการเตรียมสภาพแวดล้อม ในการสร้างชุมชน สังคมที่มีความปลอดภัย ที่เป็นปัจจัยเอื้อในการปฏิบัติธรรม โดยสมาชิกพึงปฏิบัติ ตามแบบแผนข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน 5 ข้อสำคัญ ดังนี้

1. การถือศีล 5 ชาวชุมชน ยึดถือ “ศีล” เป็นหลักชี้นำในการดำเนินชีวิต ด้วยกระบวนการ เรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ “ไตรสิกขา” การสร้างชุมชนที่มี “ศีลเป็นระบบชีวิต” ในวิถีชีวิตประจำวัน และการปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกได้อย่างเป็นปกติสุข ปัจจัยหลัก คือ การปฏิบัติมรรคมี องค์ 8 สัมมาสมาธิแบบพุทธตามแนวทางอโศก คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน กิจกรรม การงาน กิน เดิน นั่ง นอน เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการอ่านอารมณ์ ความรู้สึก กุศลหรืออกุศลใน กรรมกริยาทุกขณะจนปัญญาตั้งมั่นเป็นสัมมาสมาธิ ลด ละ มิจฉา คือ ความทุจริต ทางกาย วาจา ใจ สู่ความเป็น สัมมา คือ สุจริตทางกาย วาจา ใจ เป็นองค์ประกอบในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดการสูญเสีย เวลา แรงงาน ทุน ความรู้ ความสามารถในการทำสิ่งที่ไม่ก่อประโยชน์ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อีกนัยหนึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิผล คือ ประโยชน์สูงสุด ในการสร้างสรรค์ผลผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วมด้วยความยินดี เต็มใจ พอใจในการได้ทำ ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยใจที่ผาสุก

2. ละอบายมุข ชุมชนไม่มีอบายมุข เสพของมีนเมาให้โทษ เที้ยวกกลางคืน เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านการงาน กล่าวคือ เป็นแนวทางลดปัจจัยเสี่ยงต่ออาชญากรรม ภัย อันตรายในแง่เชิงต่าง ๆ จากผู้เสพบริโภค การสนับสนุน ส่งเสริมให้สมาชิกเพิ่มศักยภาพในการใช้เวลา ทักษะ การเรียนรู้ ฝึกฝน ทำงานด้วยความขยัน สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นปัจจัยที่เอื้อ ให้ชุมชนปลอดภัยระเหิน สว่างสังคมสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สมาชิกอยู่ดีมีสุข

3. รับประทานอาหารมังสวิรัต การปรับสภาพจิตใจของชาวชุมชนให้ลดบาป เพิ่มความ เมตตา ลดความรุนแรงในจิตใจ โดยในวิถีชาวชุมชนจะมีการจัดโรงบุญมังสวิรัตในทุกเครือข่าย ในเทศกาลสำคัญของประเทศไทย เช่น โรงบุญ 5 ธันวาคม โรงบุญวันแม่แห่งชาติของทุกปี เป็นต้น โดยพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ (2566: 85) ได้กล่าวว่า “...บุญญาวุธหมายเลข 1 ของชาวอโศก คือ การรับประทานอาหารมังสวิรัต การไม่บริโภคเนื้อสัตว์ จึงขอยืนยันว่าอาตมาได้คนมาปฏิบัติ ศีล สมาธิ

ปัญญา มีวิมุติก็เพราะศีลข้อที่ 1 เป็นจำนวนมาก พอถือศีลที่ข้อ 1 โดยละจากการฆ่าสัตว์ มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ จะได้ประโยชน์จากการถือศีลข้อต่าง ๆ รวมทั้งหมด การเลิกเนื้อสัตว์มีอานิสงส์ทำให้ศีลข้อ 1 บริสุทธิ์...”

4. การทำงานไม่รับผลตอบแทน สมาชิกมีความพร้อมในการอุทิศตน เสียสละ แบ่งปัน ทุน เวลา แรงงาน ความรู้ ความสามารถในการให้ การเสียสละต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม อีกนัยหนึ่งการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม กองบุญส่วนกลางจึงอุดมสมบูรณ์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนภูผาฟ้าน้ำเข้มแข็งมีศักยภาพในการพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้

5. เคารพมติหมู่ สะท้อนว่าสมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้เปิดใจรับฟังเสียงส่วนใหญ่ กล่าวคือ การลดความเอาแต่ใจ ทำอะไรตามใจตนเอง อันเกิดจากการเคารพกติกา เคารพความต้องการของคนส่วนใหญ่ และการเคารพตนเองได้ เป็นการปูพื้นฐานสร้างสังคมประชาธิปไตย เป็นปัจจัยก่อให้เกิดความสงบ สามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ระบบอภิธานิธรรม (Aparihaniyadharmma System)

การปกครองโดยการถือธรรมเป็นใหญ่ “ธรรมาธิปไตย” โดยถือหลักธรรมวินัย คือ การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า การปกครองไม่ขึ้นกับใครคนใดคนหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับ “มติหมู่” เสียงส่วนใหญ่ของคนมีคุณธรรม ไม่แบ่งแยกชนชั้นวรรณะ ถือประโยชน์ของคนส่วนร่วมเป็นเกณฑ์ตัดสิน อันเป็นเกณฑ์ตัวชี้วัดว่าชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำปกครองตนเองได้ โดยมีวินัย คือ การปฏิบัติศีลในการควบคุม กาย วาจา จนถึง “ใจ” เกิด “สัมมา” (สุจริต) อยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเป็นการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภูผาฟ้าน้ำในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร อย่างเป็นระบบ

ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 พบว่าวิกฤต คือ โอกาสที่ทำให้เกิดการประชุม อภิธานิธรรมพร้อมกันทุกเครือข่ายในคราวเดียวกันทุกวันผ่านระบบออนไลน์ ทำให้สมาชิกภายในได้รับทราบประเด็นปัญหา หรือความต้องการในชุมชน เครือข่าย สังคม ในการบริหารจัดการหรือบรรเทาความเดือดร้อนในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ได้อย่างทันเหตุการณ์พบว่าเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันและร่วมรับผิดชอบสังคม พร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์จริง ไม่ยึดติดเพียงวิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงอย่างเดียว เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงรุก ลดขั้นตอนการทำงานซ้ำซ้อนในการติดตาม ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ด้วยหลักการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม ลดกิเลสไปด้วย (บุญ) ช่วยเหลือผู้อื่นไปด้วย (กุศล) ประโยชน์สูงสุด กล่าวเสนอดี และพร้อมทำตามมติหมู่ให้ “คุณค่า” แห่งความโปร่งใสและความเป็นประชาธิปไตยเป็นไปเพื่อความสามัคคี

ระบบสาธารณโภคี (Sadharanabhogita System)

ระบบสาธารณโภคีเป็นวิธีการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต ตั้งอยู่บนฐานคิด “ความเป็นสาธารณะ” ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและเป็นธรรม บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการพึ่งตน และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันโดยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน กล่าวคือ เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจคู่กับกิจกรรมทางสังคม สมณะโพธิรักษ์ (2550: 8-9) กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงพิสูจน์ความเป็น “สาธารณโภคี” ได้สำเร็จในยุคของพระองค์เป็นผู้ทรงสถาปนาประชาธิปไตย ท่ามกลางสังคมยุค “บุรณาสัทธาธิราชย์” ในสังคม “นักบวช” เท่านั้น โดย คำว่า “สาธารณโภคี” เป็นคำตรัสของพระพุทธเจ้าในข้อ 4 ของ สารานียธรรม 6 พบว่าสมณะโพธิรักษ์สามารถทำให้เกิดระบบสาธารณโภคีในหมู่นักบวชและชาวโอศกได้สำเร็จสู่หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน และหมู่กลุ่มจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมในการพัฒนาสืบสานและต่อยอด เป้าหมายหลัก คือ มีวิถีชีวิตในการพึ่งตนด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสุขภาพพึ่งตน การทำกิจกรรมไร่สารพิษที่เป็นแหล่งอาหารปลอดภัยท่ามกลางโรค ช่วยลดความเสี่ยง ไม่ต้องเดินทางหรือเพิ่มความเสี่ยงไปในพื้นที่แออัด ด้วยการผลิต การบริโภคร่วมกัน และเครือข่ายที่ร่วมแบ่งปันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระบบเครือข่ายในรูปแบบการกระจายในแนวระนาบ ดังนี้

ด้านการผลิต มีศักยภาพ สมรรถนะ ในการผลิตได้มากกว่าการบริโภค เมื่อคนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาอยู่ร่วมกันเป็น “หมู่กลุ่ม” ก่อให้เกิดผลผลิตจำนวนมาก ย่อมมีผลผลิตมากกว่าการบริโภค ความอุดมสมบูรณ์จึงอยู่ที่ กองบุญส่วนกลาง

ด้านการบริโภค ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีชีวิตที่ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย เสียสละเพื่อส่วนรวม ทำงานไม่รับผลตอบแทน

ด้านการแบ่งปัน กองบุญส่วนกลาง ในการจัดสรรดูแลความเป็นอยู่ของทุกคนในการจัดสรรเพียงพอ หากมีผลผลิตส่วนเกิน ไม่สะสมสะสมตักออกไปให้เป็นผลประโยชน์กับสังคม เป็นพลปัจจัย การขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร อย่างเป็นระบบ ในการทำกิจกรรมสาธารณกุศลกว่า 50 ปี โดยไม่รับผลตอบแทน ในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นที่เกิดจากปัจจัย 2 ประการ ดังนี้

1. ขาดทุนทางโลก (ยิ่งให้ไป)

การลดความต้องการส่วนเกินความจำเป็นน้อยลง โดยการดำรงชีวิตด้วยปัจจัย 4 การพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพ อาหารไร่สารพิษ ที่อยู่อาศัยร่วมกัน ลดการติดอบายมุข ลดการแต่งตัว อาหารปรุงแต่งรสจัด

2. กำไรทางธรรม (ยิ่งได้มา)

การสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ระดับจุลภาค (Micro) การพึ่งตนและการช่วยเหลือผู้อื่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งใน “การพึ่งตน” ของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1) การพึ่งตน ด้านการดูแลสุขภาพ “หลักการแพทย์วิถีธรรม” ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2) การพึ่งตน ด้านที่อยู่อาศัย

3) การพึ่งตน ด้านอาหาร กลไกธรรมไร้สารพิษ

4) การพึ่งตน ด้านการสื่อสาร หมอเขียวทีวี

5) การพึ่งตน ด้านการศึกษา สถาบันวิชชาธรรม

6) การพึ่งตน ด้านพลังงาน ไฟโซล่าเซลล์

การเสริมสร้างความเข้มแข็งใน “การช่วยเหลือผู้อื่น” ของชาวมุขชุมชนภูผาฟ้า น้ำประกอบด้วย 11 โครงการ ดังนี้

1) หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก

2) สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

3) คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19

4) การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสถาบันการศึกษา

5) โครงการรวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์

6) โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

7) วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน

8) แคร่แบ่งปัน

9) ตลาดอริยะ กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้า น้ำ

10) ตลาดวิถีธรรม

11) การเมืองภาคประชาชน “พรรคสัมมาธิปไตย”

ระดับมหภาค (Macro) การสร้างประโยชน์สุข 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนภูผาฟ้า น้ำสามารถพึ่งตนเองได้มีระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

2) ด้านสังคม การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยการดูแลสุขภาพพึ่งตน “หลักการแพทย์วิถีธรรม” คือ การปรับสมดุลทางกายและจิตใจให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นการสร้างค่านิยมที่ดีให้สังคมไทย ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสริมสร้างความสามัคคี และความอยู่เย็นเป็นสุข

3) ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต มีการบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า ในฐานะที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค แหล่งอาชีพ ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ในการอนุรักษ์ ป้องกันการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยสิ่งที่มีประหยัดย่อยง่าย ประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก

4) ด้านการเมือง ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม สร้างสำนึกที่ดีเพื่อส่วนรวม เกิดการกระจายอำนาจอย่างเป็นธรรม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ความโปร่งใส เครือข่าย การรวมตัวที่เข้มแข็ง

5) ด้านเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการพัฒนาตามภูมิสังคม การนำ พลังงานแสงอาทิตย์ ระบบไฟโซล่าเซลล์ คือ โดยการนำ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว คือ แสงแดด อีกนัยหนึ่ง พลังงานสะอาดที่เป็นการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และแนวคิดส่วนบุคคล เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความควบคู่ไปกับการสังเกต เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษากระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

สรุปผล

ปัจจัยความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตั้งอยู่ที่ทำการเลขที่ 31/18 หมู่ 5 ตำบลป่าแป๋ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ระหว่าง 800-900 เมตร ลักษณะป่าเป็นป่าเบญจพรรณและป่าดิบเขาที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่พบว่าปัญหาที่พบในด้านภูมิศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และความปลอดภัยที่จะต้องเผชิญกับพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน ตามฤดูกาล รวมถึงผลกระทบจาก ไฟป่า ที่ได้ส่งผลกระทบต่อ

ระบบนิเวศโดยรวม ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ เป็นจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมร่วมบำเพ็ญกิจกรรมทั้งในชุมชนและรอบนอกชุมชนจากเครือข่ายศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สอนป่านาบุญ 1-9 และชุมชนชาวอโคกที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่มีอุดมการณ์แบบ “บุญนิยม” ร่วมกันจำนวนประมาณ 80 คนและเครือข่ายทั่วประเทศและในต่างประเทศ

2. ฐานคิดนวัตกรรมสังคม ขาดทุน คือ กำไร ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่มีการวิวัฒน์ 3 ระยะที่สำคัญ ดังนี้ (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 สรุปบริบทและฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร

วิวัฒน์	สาเหตุ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ผลการเปลี่ยนแปลง
1. พ.ศ.2514 - พ.ศ.2565 อโคก	ความเสื่อมของพุทธศาสนา ความย่อหย่อนในการปฏิบัติธรรมของสงฆ์กระแสหลักเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงวิกฤตของ ลัทธิการพัฒนานิยม และการเคลื่อนไหวต่อต้านระบบทุนนิยมของชาวอโคกนำไปสู่ความขัดแย้งกับคณะสงฆ์กระแสหลักในที่สุด	การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) การเลือกเส้นทางด้วยตนเอง ตั้งชุมชนต้นแบบ “บุญนิยม” วิถีของการจัดการภายในชุมชนโดยการน้อมนำแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “แก่นหลัก” ในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ	การสร้างคนด้วยการพัฒนาจิตใจ ลด เลิกการแก่งแย่ง ความเห็นแก่ตัว แสวงหาผลกำไร เน้น การ เป็น ผู้ให้ ผู้เสียสละ เพื่อ ลด เลิกความเห็นแก่ตัว พึ่งตนเองในทุก ๆ ด้านเป็นระยะเวลา กว่า 50 ปี โดยไม่รับผลตอบแทน เป็นที่ยอมรับทั้งในภาครัฐ หน่วยงานและองค์กรเอกชน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

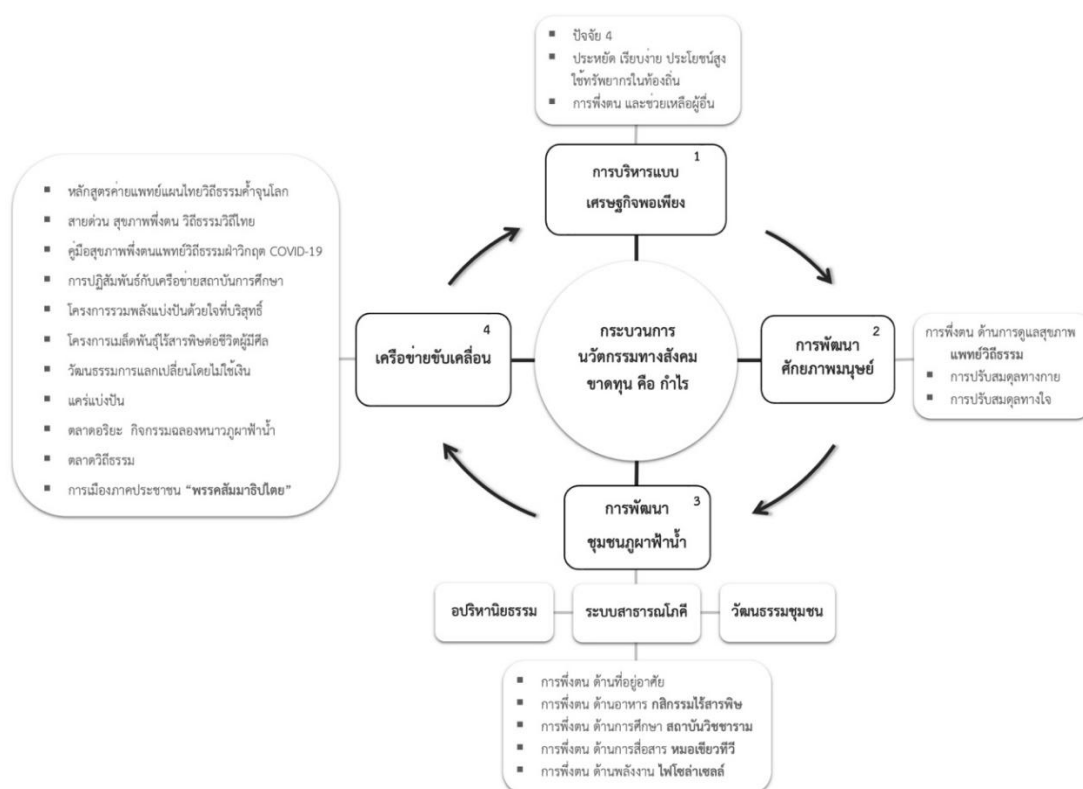
วิวัฒนาการ	สาเหตุ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ผลการเปลี่ยนแปลง
2. พ.ศ.2535 - พ.ศ.2560 แพทย์วิถีธรรม	ปัญหาของระบบสุขภาพกระแสหลักมีประสิทธิภาพในการบรรเทาได้เพียงร้อยละ 30 ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 การรักษาจะมีโรคแทรกซ้อนเพิ่มขึ้น ศักยภาพในการพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพน้อยลง	การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) การเลือกเส้นทางด้วยตนเอง โดยการน้อมนำพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้นำทาง “หลักการแพทย์วิถีธรรม” การดูแลสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยให้พึ่งตนเองได้ โดยถือหลักการว่า “หมอที่ดีที่สุดในโลก คือ ตัวเราเอง” คือ การลดปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุด้วยหลักการ “ศูนย์บาทรักษาทุกโรค” รวมระยะเวลากว่า 25 ปี โดยไม่รับผลตอบแทน มีผู้ได้รับประโยชน์จากการเข้ารับการอบรมกว่า 300,000 คน เป็นที่ยอมรับทั้งในภาครัฐ หน่วยงาน และองค์กรเอกชน
พ.ศ. 2561	การหลอมรวมพลังเป็นหนึ่งเดียว	พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ รักชีวิต ได้ประกาศมอบชุมชนภูผาฟ้าน้ำให้ “มูลนิธิแพทย์วิถีธรรม” ในการสืบสานพุทธศาสนาตามรอยบาทพระศาสดาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมดำเนินตามปณิธานของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์	การจัดกิจกรรมค่ายพระไตรปิฎกตามรอยบาทพระศาสดา ค่ายสุขภาพพึ่งตนหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ ชีวิตผาสุก ค่ายพลังงานพึ่งตน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

วิวัฒน์	สาเหตุ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ผลการเปลี่ยนแปลง
3. พ.ศ.2563 - พ.ศ.2565 ชุมชนภูผาฟ้า ในสถานการณ์ การแพร่ระบาด COVID - 19	ปัจจัยภายนอก วิกฤตคู่ขนาน ระหว่างสาธารณสุข และเศรษฐกิจที่ เกิดขึ้นพร้อมกัน ประมาณการณ์ว่าทุก 10 ปี วิกฤต เศรษฐกิจจะเวียน กลับมาในรูปแบบ ต่าง ๆ กัน การ พัฒนาแบบรวมศูนย์ อำนาจ (Top Down) เมื่อคนเราไม่สามารถ ควบคุมทรัพยากรก็ ไม่สามารถพัฒนา และพึ่งตนเองได้ ผู้นำชุมชนภูผา ฟ้าพบว่าระบบ “ทุนนิยม” ยิ่งพัฒนา เศรษฐกิจประชาชน ยิ่งมีแต่ “หนี้” คือ “เศรษฐกิจที่สร้าง ความลำบากให้กับ ชีวิต”	ปัจจัยภายใน มาตรการคุมเข้มปิด สนิท “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า” ตอบ รับนโยบายภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุข ชุมชนภูผาฟ้าพร้อม เพียรกันให้ความร่วมมือ กับมาตรการของภาครัฐ “ร่วมด้วยช่วยกัน อยู่ บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เพื่อมวลมนุษยชาติ ใน การสร้างวิกฤต คือ โอกาส” ในการปรับตัว ของ “วิถีคนเมือง” กับ การอาศัย “ป่า” เป็นที่ อยู่อาศัย ด้วย “การ พึ่งตนเองและช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน” การบูรณาการเป็น “องค์รวม” (Holistic) ตาม “ภูมิสังคม”	“ การพัฒนา ตามลำดับขั้น” การ พัฒนาในระดับฐาน ราก (Bottom Up) รากฐานของคนส่วน ใหญ่ในสังคม คือ การสร้างชุมชนที่เข้ม แข็ง ในการพึ่งตน และช่วยเหลือผู้อื่น “ขาดทุนคือกำไร”

ตอนที่ 2 กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการน้อมนำหลักพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางชีวิตในการแสวงหา “ทางออก” ร่วมกัน จุดเน้น “สร้างพลังการเปลี่ยนแปลงสังคม” ในการบูรณาการความสัมพันธ์แบบ “องค์รวม” (Holistic) มีกระบวนการที่สำคัญ 4 ประการ (ภาพที่ 69) ดังนี้

ภาพที่ 69 สรุปกระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19

1. การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Management)

ผู้นำชุมชนภูผาฟ้า น้ำ พบว่า พระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรและปราชญ์แห่งความดีงามที่แท้จริงล้วนเป็น “ต้นแบบความพอเพียง” ที่แท้จริง คือ ความเพียรกระทำในสิ่งที่ดีงาม มักน้อย สันโดษ หัวใจสำคัญที่จะบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ คือ “การพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่น” จะพบว่าปัจจัยหลักการพึ่งตนของชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ คือ การทำในสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต “ปัจจัย 4” อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม

ที่อยู่อาศัย ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตด้วยวิธีการที่ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น สามารถทำได้ด้วยตนเองเป็นหลัก กินน้อย ใช้น้อย เก็บไว้น้อยเท่าที่ไม่ผิดเคืองที่จะทำให้ร่างกายแข็งแรงที่สุด ในส่วนที่เกินความจำเป็น ก็ช่วยเหลือ เกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่น ชีวิตก็จะอยู่รอดปลอดภัย อยู่เย็นเป็นสุข

2. การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (Human Potential Development)

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ด้วยการพึ่งตนด้านการดูแลสุขภาพ “หลักการแพทย์วิถีธรรม” ในการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อกำจัด COVID-19 สิ่งที่ทำให้หายหรือบรรเทาทำให้มีโรคน้อย แข็งแรงอายุยืน คือ การเลือกใช้วิธีการที่รู้สึก เบาลบ มีกำลัง เป็นอยู่ผาสุก มีปัจจัยหลัก 2 ประการ ดังนี้

2.1 การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม) ประกอบด้วย 4 วิธีการหลัก คือ 1) การรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล 2) การสูดดม อบอาบ เช็ด ด้วยสมุนไพรที่ถูกกัน 3) การออกกำลังกาย กดจุดลมปราณ ผีกลมหายใจ 4) การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ “พืช จืด สบาย” วิธีการเสริม ประกอบด้วย 3 วิธีการ คือ 1) กัวซาหรือชุดซาหรือชุดพิษชุดลม 2) การสวนล้างพิษออกจากร่างกายด้วยสมุนไพรที่ถูกกัน (ดีท็อกซ์) 3) การพอกทา หยอด ประคบ อบ อาบ เช็ด สูดดมด้วยสมุนไพร “การปรับสมดุลทางกาย” นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1) ด้านร่างกายแข็งแรงขึ้น 2) ลดโรค ลดยา ลดค่าใช้จ่าย ลดทุกข์ ได้จริง 3) สามารถพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้

2.2 การปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด

- 1) การเพิ่มศีล จะทำให้ทุกวิธีการรักษามีประสิทธิภาพ “เพิ่มขึ้น”
- 2) การฝึกสติ จะทำให้ทุกวิธีการรักษามีประสิทธิภาพ “ลดลง”

ด้วยกระบวนการ ไตรสิกขา คือ กระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติด้วย การละบาป บำเพ็ญกุศล เพิ่มพูนใจไร้กังวล “การปรับสมดุลทางใจ” นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ 2 ประการ ดังนี้ 1) เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) สู่ชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย 2) ด้านจิตใจ ดีงาม เป็นสุขเพิ่มขึ้น

3. การพัฒนาชุมชนภูผาฟ้าน้ำ (Phu Pha Fah Nam Community Development)

การพัฒนาชุมชนภูผาฟ้าน้ำ มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันและการทำกิจกรรมการงานเป็นหมู่คณะ เป็นไปเพื่อสร้างคน สร้างสังคมที่ดีสงบสุข มีปัจจัยหลัก 3 ประการ ดังนี้

3.1 วัฒนธรรมชุมชน (Community Culture)

โดยมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นแบบแผนในการอยู่ร่วมกัน ดังนี้ 1) การถือศีล 5 เป็นอย่างน้อย เว้นขาดจากอบายมุข 6 การเสพของมีนเมาให้โทษ การเที่ยวกลางคืน การดูมหรสพ การละเล่น การเล่นเกมพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร และการเกียจคร้านการทำงาน 2) พึ่งตนและช่วยคนให้พ้น

ทุกข์ 3) การทำงานเสียสละ ไม่รับผลตอบแทนถือว่าเป็นเรื่องของการทำบุญกุศล 4) รับประทานอาหารมังสวิรัต 5) เคารพมติหมู่

3.2 ระบบอุปทานิยธรรม (Aparihaniyadhamma System)

การประชุมอุปทานิยธรรมร่วมกัน ระหว่างชุมชนภูผาฟ้าและเครือข่ายสวนป่าบุญ 1-9 ในประเทศและต่างประเทศ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมอุปทานิยธรรม จำนวน 100 - 120 คนในทุกวัน ผ่านระบบออนไลน์โปรแกรม Zoom เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เป็นการเรียนรู้พร้อมลงมือปฏิบัติ การบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน โดยพร้อมเพรียงกันประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยน การทำกิจกรรมการงานร่วมกัน

3.3 ระบบสาธารณโภคี (Sadharanabhogita System)

คุณลักษณะของชาวชุมชนภูผาฟ้ามีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง กินน้อย ใช้น้อย และมีศักยภาพ สมรรถนะ ชยัน มีศักยภาพในการผลิต การบริการ งานสร้างสรรค์ได้มากกว่าการบริโภค เมื่อคนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวมาอยู่ร่วมกันเป็น “หมู่กลุ่ม” ก่อให้เกิดผลผลิตจำนวนมาก ความอุดมสมบูรณ์จึงอยู่ที่ กองบุญส่วนกลาง เป้าหมาย ทุกคนมีเจตนามาละล้าง “ความเห็นแก่ตัว” เพราะตระหนักว่าผู้เสียสละเป็นผู้ได้คุณค่าและความดี พุทธศาสนามีระบบการปฏิสัมพันธ์สูงสุด เป็นระบบการพึ่งตนเอง และระบบการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นระบบของการให้ การทาน ด้วย “ความเมตตา” เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน มีความเต็มใจนำผลผลิตมารวมกันที่ “ส่วนกลาง” ไม่สะสมเป็นของส่วนตัว ต่างอาศัยกันอาศัยใช้ร่วมกันเป็น “ครอบครัวใหญ่” ภายใต้ “มติหมู่” เสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน นำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนได้ 5 ด้าน ดังนี้

1) การพึ่งตนด้านที่อยู่อาศัย

โดยมีแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำแนกเป็น 3 ประการ ดังนี้ 1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ของป่าต้นน้ำและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ชาวชุมชนภูผาฟ้าร่วมอนุรักษ์ คือ การถือศีล ไม่ล่าสัตว์ ไม่เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดในทุกปีชุมชนภูผาฟ้า ระวังและรักษาผืนป่าด้วยการทำแนวกันไฟ 2) พื้นที่ป่าใช้สอย การหาไม้ไฟ ไม้ฟืน และแหล่งอาหาร ของป่า พืชผัก สมุนไพร พืชพื้นถิ่น หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น 3) พื้นที่อยู่อาศัย ชุมชนภูผาฟ้ามีสำนึกในการอยู่อย่างประหยัดเรียบง่าย มารวมอยู่ด้วยกันในการกิน อยู่หลับนอน ที่อาคารศาลาดอยฟ้า เป็นศูนย์รวมส่วนกลางในการจัดกิจกรรมอบรม และการประชุมภายใน วิชาการ และถ่ายทอดสดออนไลน์ เพื่อการรักษาสภาพป่า ระบบนิเวศให้อุดมสมบูรณ์มากที่สุด

2) การพึ่งตนด้านอาหาร “กสิกรรมไร้สารพิษ”

การสร้างอาหารที่ปลอดภัยเป็นความมั่นคงของการมีสุขภาพที่ดี โดยการบูรณาการหลักธรรม และการพึ่งตนเองมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการผลิต ระบบการเกษตรแบบผสมผสานใช้พื้นที่ป่าและพื้นที่เกษตรเข้าด้วยกัน 2) ด้านการปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยพืชสดจากเศษ

อาหารที่เหลือจากการบริโภค ในการปรับเปลี่ยนอินทรีย์วัตถุ 3) ด้านการบริโภค ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ รับประทานอาหารมังสวิรัตกับการปฏิบัติธรรม จนวันการบริโภคเนื้อสัตว์เป็นการปฏิบัติศีลให้บริบูรณ์ เพื่อให้เกิด “จิตเจริญเมตตา” เน้นการผลิตและการบริโภค “พืชผักไร้สารพิษ”

3) การพึ่งตนด้านการศึกษา สถาบันวิชาราม

การศึกษาที่มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ชีวิตได้รับธรรมะอันเป็นความผาสุกที่แท้จริงของชีวิต โดยดำเนินไปพร้อมกับการพึ่งตนและเกื้อกูลผู้อื่นด้วยการทำกิจกรรมการงานที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต ซึ่งดำเนินการร่วมกับ มิตรดี สหายดี ในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่ดี เปิดการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก หลักสูตร “จิตอาสาวิถีธรรม” สาขาตามความสนใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

4) การพึ่งตนด้านการสื่อสาร

การเผยแพร่ธรรมะโลกุตรแบบ “สัมมาทิฐิ” เพื่อนำมาปฏิบัติในการแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องชอบธรรม การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยหลักพุทธะ ธรรมะและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในทุกมิติ การสื่อสารโดยการถ่ายทอด รายการหมอเขียวทีวี ตลอด 24 ชั่วโมง ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ช่องทาง Youtube, Facebook, เว็บไซต์หมอเขียวดอทเน็ต (www.mokeaw.net)

5) การพึ่งตนด้านพลังงาน ไฟโซล่าเซลล์

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำได้จัดทำระบบไฟโซล่าเซลล์ที่มีกำลัง 15 กิโลวัตต์, 10 กิโลวัตต์, 5 กิโลวัตต์ ในแต่ละจุดของศาลาดอยฟ้า ตลอด 24 ชั่วโมง ในช่วงแสงแดดหมด ระบบตัดเข้า แบตเตอรี่สำรองไฟ ส่วนรอบนอกศูนย์กลางใช้ระบบไฟ 3 เฟสขององค์การไฟฟ้า โดยจะขอความร่วมมือภายในชุมชนภูผาฟ้าน้ำในการ ลด ละ การใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้ส่วนตัวและอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า / สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกินจำเป็นเพื่อส่วนรวม มารวมใช้อุปกรณ์ส่วนกลาง

4. เครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 (Social Innovation Network: Our loss is our gain in The COVID-19 Pandemic)

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำและเครือข่ายสวนป่านาบุญ 1- 9 ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยป้องกันและบรรเทาแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทยและทั่วโลก ขณะที่บุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรองรับการดูแลได้อย่างทั่วถึง เพราะมีผู้ป่วยเป็นจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้และบางส่วนเสียชีวิต ในการบริการแบบ (One stop Service) ประกอบด้วย 11 โครงการ ดังนี้

4.1 หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก

รูปแบบ “การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ” ร่วมกับกลุ่มแพทย์แผนไทยช่วยไทยและภาคีเครือข่ายได้ลงพื้นที่ชุมชนต้นแบบในเขตต่าง ๆ เพื่อให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพึ่งตน

การทำอาหารสุขภาพ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแบ่งเบาภาระของรัฐ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ระหว่างวันที่ 1-10 และ 16-25 ของทุกเดือน โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 10,000 คน

4.2 สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์รองรับการให้บริการคำปรึกษา ตอบปัญหาสุขภาพในทุกวัน โดยทีมจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมทั่วโลก ให้บริการ เวลา 18.00-20.00 ของทุกวัน ผ่านช่องทาง LINE Open Chat

4.3 คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19

เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดย ดร.ใจเพชร กล้าจนและคณะ ศึกษายืนยันการผลิิตเกิดจากการระดมทุนทรัพย์จากจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและเครือข่ายที่จะบรรเทาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน โดยจัดพิมพ์จำนวน 75,000 เล่ม

4.4 การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสถาบันการศึกษา

การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก ภาครัฐ องค์กร หน่วยงาน ในรูปแบบของการศึกษา การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การจัดค่ายสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการดูงานภาคสนามในการทำกิจกรรมไร้สารพิษที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นต้น

4.5 โครงการ “รวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์”

เครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมร่วมเป็น “สะพานบุญ” การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ หน้ากากอนามัย face shield, โครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหอมแกงหม้อ”

4.6 โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

แจกเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษ เอาศีลหรือความดีมาแลก

4.7 วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีการเชื่อมร้อยศึกษาวิถีชาติพันธุ์ชาวปกากะญอ ชุมชนบ้านหัวเลาด้วยการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสิ่งของโดยไม่ใช้เงิน

4.8 แคร่แบ่งปัน

โดยการแบ่งปันของกินของใช้ที่จำเป็น เช่น นม ข้าวสาร อาหาร พืชผักไร้สารพิษให้กับชาวบ้านใกล้เคียงได้หยิบใช้เป็นการทำให้สังคมได้มีการแบ่งปันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4.9 ตลาดอริยะ

กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้าน้ำโดยใช้ราคาบุญนิยม 4 ระดับ ดังนี้ 1) ขายราคาต่ำกว่าท้องตลาด 2) ขายราคาเท่าทุน 3) ขายราคาขาดทุน 4) แจกฟรี

4.10 ตลาดวิถีธรรม

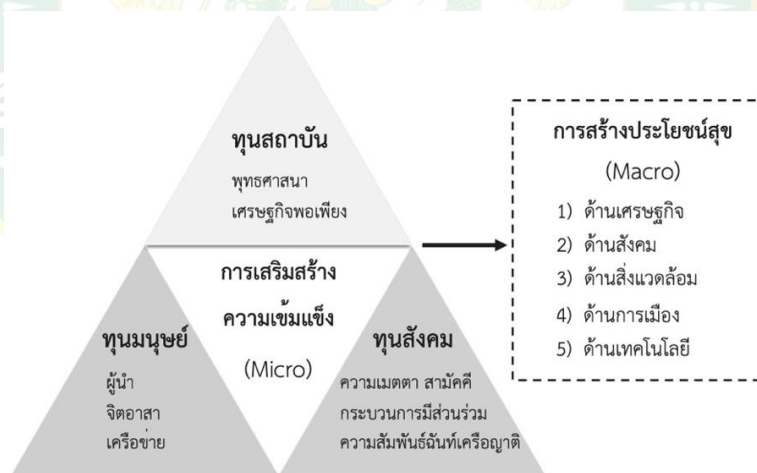
วัตถุประสงค์ 1) เพื่อส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างเสริมจิตวิญญาณระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อในการเสียสละและแบ่งปัน 3) สนับสนุนกลไกที่ทำเกษตรอินทรีย์ 4) การเกื้อกูลผองชนให้ได้รับประทานอาหารไร้สารพิษ และการแจกจ่ายอาหารมังสวิรัต

4.11 การเมืองภาคประชาชน “พรรคสัมมาธิปไตย”

นโยบายพรรคสัมมาธิปไตย มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการสร้างอาหารไร้สารพิษ 2) ชีววิถีสุขภาพดี 3) มีเศรษฐกิจมั่นคง 4) มุ่งตรงพลังงานพึ่งตน 5) สร้างคนดีให้สังคม

ตอนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สู่ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ (ภาพที่ 70) ดังนี้

ภาพที่ 70 สรุปปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร

1. ทุนสถาบัน

การน้อมนำหลัก “ธรรม” พุทธศาสนา และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทุนสถาบันที่สำคัญ เป็น “หลักคิด” และ “แนวทางปฏิบัติ” มีบทบาททางจิตใจในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังรวมและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ ด้วยความเชื่อและศรัทธาอย่างสัมมาทิฐิ เสมือนเข็มทิศในการชี้นำชีวิตให้ถูกทำนองครองธรรม

2. ทุนมนุษย์

ผู้นำโดยธรรมที่มีในตน “ต้นแบบ” ของการกระทำความดี ในการให้ การเสียสละและแบ่งปัน จิตอาสา มีการพัฒนาศักยภาพจากผู้ป่วยมาเป็นจิตอาสา (จิตสำนึกสาธารณะ) ด้วยหลักการ แพทย์วิถีธรรม ปรับสมดุลด้านร่างกาย ปรับสมดุลด้านจิตใจด้วยกระบวนการไตรสิกขา อริยมรรคมีองค์ 8 กระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ การพัฒนากาย การพัฒนาใจและการพัฒนาปัญญาในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ อาหาร ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร พลังงาน การศึกษา และช่วยเหลือผู้อื่น

เครือข่าย เครือข่ายความร่วมมือ กระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในการสร้างประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่นกว่า 11 โครงการ

3. ทุนทางสังคม

ทุนทางสังคมเสริมสร้างทุนมนุษย์ กล่าวคือ ในรูปแบบของโครงสร้างความสัมพันธ์การทำงานเป็นระบบ “หมู่กลุ่ม” เกิดวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกันฉันท์เครือญาติ มีความเมตตา สามัคคี เกิดความไว้วางใจ และกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ในการผลิต การบริโภค ร่วมกัน การแบ่งปันอย่างเป็นธรรม พบว่า

ด้านการผลิต มีศักยภาพ สมรรถนะ ในการผลิตได้มากกว่าการบริโภค

ด้านการบริโภค ชาวชุมชนภูผาฟ้ามีชีวิตที่ประหยัด กินน้อย ใช้น้อย ไม่สะสม เมื่อมีมากจะพุดออกไปให้เป็นผลประโยชน์กับสังคมในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร อย่างเป็นระบบ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการสร้างประโยชน์ โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับจุลภาค (Micro) การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งตน 6 ด้าน ดังนี้

1) การพึ่งตนด้านการดูแลสุขภาพ “หลักการแพทย์วิถีธรรม” ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง”

2) การพึ่งตนด้านที่อยู่อาศัย

3) การพึ่งตนด้านอาหาร กลไกกรรมไร้สารพิษ

4) การพึ่งตนด้านการสื่อสาร หมอเขียวทีวี

5) การพึ่งตนด้านการศึกษา สถาบันวิชาราม

6) การพึ่งตนด้านพลังงาน ระบบไฟโซล่าเซลล์

2. ระดับจุลภาค (Micro) การเสริมสร้างความเข้มแข็งใน “การช่วยเหลือผู้อื่น” ประกอบด้วย 11 โครงการ ดังนี้

1) หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจูนโลก

2) สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

3) คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19

- 4) การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสถาบันการศึกษา
 - 5) โครงการรวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์
 - 6) โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้อารพืชต่อชีวิตผู้มีศีล
 - 7) วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน
 - 8) แคร่แบ่งปัน
 - 9) ตลาดอริยะ กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้า
 - 10) ตลาดวิถีธรรม
 - 11) การเมืองภาคประชาชน “พรรคสัมมาธิปไตย”
- 3 ระดับมหภาค (Macro) ในการสร้างประโยชน์สุข 5 ด้าน ดังนี้
- 1) ด้านเศรษฐกิจมั่นคง
 - 2) ด้านสังคมแห่งความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีน้ำใจ
 - 3) ด้านสิ่งแวดล้อมสมดุล ยั่งยืน
 - 4) ด้านการเมือง การปกครองที่มีธรรมเป็นแกนหลัก
 - 5) ด้านเทคโนโลยี ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 บริบทและฐานคิด นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ชุมชนภูผาฟ้า

1. ลักษณะทั่วไปทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนภูผาฟ้า ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เลา หมู่ 5 ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ติดกับเขตอุทยานห้วยน้ำดังและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะอะ อาณาเขตส่วนใหญ่โดยรอบเป็นภูเขาไม้ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ แต่พบว่าปัญหาที่พบในด้านภูมิศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และความปลอดภัยที่จะต้องเผชิญกับพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลันตามฤดูกาล รวมถึงผลกระทบจาก ไฟป่า ที่ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศที่โดยรวมเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของดิน น้ำ ป่าไม้ ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านดิน

ลักษณะภูมิประเทศ โดยส่วนใหญ่เป็นที่ลาดชันเชิงซ้อนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดินเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่ายกว่าบริเวณอื่น ๆ เมื่อเกิดฝนตกหนัก หรือฝนตกชุกติดต่อกันเป็นเวลานาน ปริมาณมวลน้ำในดินสูงมากขึ้นจะเกิดการไหลบนผิวดินและกัดเซาะหน้าดิน ลาดดินจะมีการเคลื่อนตัวเกิดดินถล่มในที่สุดทำให้สูญเสียหน้าดินอย่างรุนแรง เมื่อฝนตกหนักต่อเนื่อง ลักษณะดินเช่นนี้มีผลต่อการดูดซับน้ำทำให้น้ำไหลบ่ากัดเซาะหน้าดินและอินทรีย์วัตถุ เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ดินเสื่อม

คุณภาพ ยากต่อการจัดการดูแลโดยเฉพาะสำหรับการทำการเกษตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2556: 1-2) เป็นพื้นที่ได้ศึกษาสำรวจ โดยการทำข้อมูลพื้นที่ ตำบลป่าแป๋ เป็น 1 ใน 9 ของอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม ระดับชุมชน เพื่อเป็นการเฝ้าระวังแจ้งเตือนภัย เนื่องจากบ้านเรือนอยู่ใกล้ทางน้ำไหลผ่านและภูเขา สาเหตุของดินถล่มพบว่าเกิดจาก 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ สภาพธรณีวิทยา สภาพภูมิประเทศ ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ

1.2 ปัจจัยด้านน้ำ

พื้นที่ชุมชนภูผาฟ้าตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่แตง แหล่งต้นน้ำลำธารของลำห้วยสายใหญ่ หลายสายโดยพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดังและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แม่เลา-แม่สะเป็นน้ำซับไหลผ่านลำห้วยแม่สะตลอดปี ชุมชนภูผาฟ้ามีปริมาณฝนเฉลี่ยรวมตลอดปีค่อนข้างสูง และมักเกิดฝนตกหนักในช่วงฤดูฝน พบว่าสำหรับในช่วงฤดูฝนมักมีฝนตกชุกหนาแน่นในพื้นที่เขาสูง โดยปริมาณน้ำฝนจำนวนมากที่ตกลงมาอย่างรุนแรงและต่อเนื่องเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดน้ำไหลบ่ากัดเซาะดินและอินทรีย์วัตถุในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ทำให้ลำห้วยต้นน้ำเกิดจากดินที่ถูกชะล้างไหลลงสู่ลำห้วย เป็นสาเหตุทำให้แอ่งน้ำรองรับปริมาณน้ำได้น้อยลงและเกิดปัญหาน้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมฉับพลัน (ประชาไท, 2564)

1.3 ปัจจัยด้านป่าไม้

กระแสการไล่ล่าสัตว์ป่า การบุกรุกพื้นที่ป่าและการตัดไม้ทำลายป่ามาทำเป็นพื้นที่ทำกินจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต ที่ชาวบ้านได้รับการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นกระแสที่มีมาอย่างต่อเนื่องมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ป่ามากขึ้น ส่งผลให้มีการบุกรุกป่า แคว้งถาง เกิดปัญหาไฟป่า หมอกควันในทุกปีมีทิศทางที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยตระหนักถึงภัยคุกคามต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่การดูแลทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถกระทำได้เพียงลำพังของญาตธรรมชาติผู้มีจิตศรัทธาคนในท้องถิ่นด้วยเจตนาอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า จนถึงปี พ.ศ. 2567 มีพื้นที่รวมประมาณ 200 ไร่

จากการวิเคราะห์จะพบว่าชุมชนภูฟ้ามีบริบททางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่ "เป็นทั้งโอกาส และอุปสรรค" ในการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ดังนี้

1) ปัจจัยสนับสนุน การมีที่ตั้งของชุมชนในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนและพื้นที่รักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลาแม่สะ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยาสมนไพร ปัจจัยที่เอื้อและสนับสนุนต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ แหล่งต้นน้ำลำธาร ป่าไม้

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ปัญหาที่พบในด้านภูมิศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และความปลอดภัยที่จะต้องเผชิญกับพื้นที่เสี่ยงภัย ดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน ตามฤดูกาล รวมถึงผลกระทบจาก ไฟป่า ที่เกิดจากวิถีชีวิตของชาวบ้านโดยรอบมีวิธีการผลิตทางเกษตรจากวิถีชีวิตดั้งเดิมในการทำเกษตรเพื่อยังชีพ พออยู่ พอกิน ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ

เชิงเดียวกันมากขึ้น หลายพื้นที่มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าและบางส่วนมีการแผ้วถางที่ดินมาใช้ในการเกษตรหรือบุกเบิกพื้นที่ทำกิน การล่าสัตว์ เผาป่า เก็บของป่า ทำให้เกิดไฟไหม้ป่าลุกลามเข้ามาในพื้นที่ป่าต้นน้ำ จากการสำรวจของฝ่ายปฏิบัติการป้องกันไฟป่า กรมป่าไม้ ชุดปฏิบัติการเหยี่ยวไฟพบว่า พื้นที่ชุมชนภูผาฟ้าเป็นหนึ่งในพื้นที่ ที่เป็นบริเวณที่เกิดไฟป่าลุกลามมากกว่า 500 จุดในจังหวัดเชียงใหม่

2. ฐานคิดนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร มีการวิวัฒน์ 3 ระยะที่สำคัญ ดังนี้

วิวัฒน์ที่ 1 พ.ศ. 2514 - พ.ศ. 2566 อโศก แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ผู้นำจิตวิญญาณชาวอโศก ในสมัยที่เป็นฆราวาส มีคุณลักษณะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมที่เกิดจากความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีมารดาเป็น “แบบอย่าง” ในการหล่อหลอมให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน สร้างสมประสบการณ์จนเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับของสังคมตาม “ค่านิยม” ที่สังคมให้คุณค่านามาสึงทรัพย์สิน ชื่อเสียง เกียรติยศ และการดำเนินวิถีชีวิตไปตามกระแสของสังคมบริโภคนิยม

1) การค้นพบ “ปัญหาและอุปสรรค”

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ในขณะที่มีชื่อเสียงด้วยความเป็นผู้มีความรู้เรื่องของ “พลังจิต” ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และด้านไสยศาสตร์ โดยการเรียนรู้ลงมือปฏิบัติเป็นระยะเวลากว่า 8 ปี จนกระจ่างแจ้งว่า “นักไสยศาสตร์” หรือแม้กระทั่ง “นักการศาสนา” ที่ดึงเอา “พุทธ” มาร่วมใช้ในพิธีกรรม การปลุกเสก อิฐ หิน ดิน ทราย ร่ายมนต์ เสกคาถา นั้นเป็น “ไสยศาสตร์ ไม่ใช่ พุทธศาสตร์” คือ “มิจฉาทิฐิ” ความเห็นผิด เพราะ “พุทธ” คือ “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” จึงหันมา “ปฏิบัติธรรม” นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพิสูจน์ความจริงและปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดและ “การบรรยายธรรมวิพากษ์ วงการศาสนากระแสหลักอย่างถึงแก่น” พบว่ามีผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมการศึกษาเป็นจำนวนมาก ที่ต่างก็เล็งเห็นปัญหา “ความเสื่อมของพุทธศาสนา” ในประเทศไทย ระบบการศึกษาแบบแยกส่วน นักบวช ละเลยวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เกิดระบบศักดินา จารีตนิยม อาศัยความเชื่อและความศรัทธาเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้และแสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์ ผลของระบบโครงสร้างสังคมแบบ “ทุนนิยม” ที่แทรกซึมและสภาพการนับถือศาสนาของพุทธศาสนิกชน นับวันจะห่างไกลจากหลักพุทธธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561: 31) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ที่มากับความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตกและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แต่กลับพบถึงความเสื่อมถอยและไสยศาสตร์ คติแห่งการอ้อนวอนรออำนาจกลับในการดลบันดาล ลาภ ยศ สรรเสริญ ที่ได้ดังใจหมายของผู้คนที่เชื่อและศรัทธาเข้ามาแทนที่ “ความสามัคคี” งานพิธีการที่ใช้เงินทองเกินความจำเป็นได้ดังใจหมายของพุทธศาสนิกชนออกจาก “กิจกรรมของชุมชน” และในความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี กลับพบว่าพิธีการต่าง ๆ กลับแพร่ระบาดได้ยิ่งกว่าในอดีต อภิชาติ พันธ์เสน (2550: 76) ได้อธิบายถึงกรณีสมณะโพธิรักษ์ใน

การวิพากษ์ความย่อหย่อนในการปฏิบัติธรรมของสงฆ์กระแสหลักเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงวิกฤตของลัทธิการพัฒนานิยม และการเคลื่อนไหวต่อต้านระบบทุนนิยม ของชาวอโศกนำไปสู่ความขัดแย้งกับคณะสงฆ์กระแสหลักในที่สุด

2) การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

สมณะโพธิรักษ์ (2556) ได้ริเริ่มบัญญัติคำว่า “บุญนิยม” กระบวนทัศน์แบบองค์รวม (Holistic) ชุดแนวคิด (Concepts) ค่านิยม (Values) ความเข้าใจรับรู้ (Perceptions) และการปฏิบัติการณ์ร่วมกันที่ก่อตัวเป็นแบบแผนทัศนคติเฉพาะเกี่ยวกับความจริง (Reality) ที่เป็นวิถีของการจัดการภายในชุมชนที่เป็นพลวัตรทวนกระแสระบบ “ทุนนิยม” โดยการน้อมนำแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “แก่นหลัก” ในการนำทางชีวิต ฟังตนเองในทุก ๆ ด้าน ด้วยความเชื่อและศรัทธา เพื่อการหลุดพ้นจากการเป็นทาสเศรษฐกิจ ด้วยระบบ “บุญนิยม” เป็นระยะเวลากว่า 5 ทศวรรษ การสร้างคนด้วยการ การพัฒนาจิตใจ ลด ละ เลิกการแก่งแย่งความเห็นแก่ตัว แสวงหาผลกำไร เน้นการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ เพื่อ ละเลิกความเห็นแก่ตัว ขำพุทธ ขาวดารา และพราวพุทธ ขาวดารา (2563: 16) ได้ให้ความหมายคำว่า “บุญ” มาจากภาษาบาลีว่า “บุญญ” แปลว่า การชำระกิเลส ที่เป็นไปตามคำสอนของพุทธศาสนาที่เกิดจากการตีความและการปฏิบัติธรรมตามแนวอโศก ถือการชำระกิเลสเป็นปัจจัยสำคัญ โดยจะพบว่า มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault อังโน อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2562: 144-145) ได้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ในแง่ความรู้ มีอำนาจในการสร้างความจริง มีบทบาทในการกำหนด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยผ่านกระบวนวาทกรรม การต่อสู้ที่กลายเป็นพื้นที่ทางสังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มของตนเองของชาวอโศก การแสดงออกนี้กลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พลังในการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ อีกนัยหนึ่งหมายถึง อำนาจชุมชนหรือ อำนาจท้องถิ่น (Local Power) โดยจะพบว่า สมณะโพธิรักษ์ สร้างชุมชนรูปแบบใหม่ที่มีรากฐานจากพุทธปรัชญาที่ได้รับการตีความใหม่ จนถึงปัจจุบัน ชุมชนอโศก กระจายอยู่ทั่วประเทศไทยโดยชาวอโศก ได้ยึดถือ “ศีล” เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยแนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอภิชัย พันธเสน (2562ค: 17) ได้อธิบายว่า คือ วาทกรรมที่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนากระแสหลักที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มิได้แก้ปัญหาคาใจของชาวชนบทที่เป็นฐานรากของโครงสร้างสังคมไทย อันเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวจึงมิใช่หนทางที่ถูกต้อง จะพบว่ามีแต่ทวีและซ้ำเติมปัญหาที่เรื้อรังทั้งในอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน กระจุกแต่นายทุนหรือชนชั้นนำที่ส่งผลสะท้อนให้เกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น

วิวัฒนาการที่ 2 พ.ศ. 2511 - พ.ศ. 2563 แพทย์วิถีธรรม แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ ดังนี้

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ผู้นำจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมได้สืบสานและต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการรักษาโรคจากบิดาที่เป็นครูและหมอสมุนไพร ช่วงวัยเด็กได้ประสบเหตุการณ์สำคัญที่พ่อและแม่ได้ช่วยเหลืออนุเคราะห์เกื้อกูลคนลาวกว่า 100 ชีวิตที่หนีภัยและมาขออาศัยพักที่บ้านกว่า 3 ปี นับว่าเป็น “แบบอย่าง” ที่หล่อหลอมความเป็นผู้มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยตั้งแต่ปีแรกที่ทำงาน ได้รับรางวัลข้าราชการดีเด่นของโรงพยาบาลห้วยน้ำใหญ่ กระทรวงสาธารณสุข จังหวัดมุกดาหาร บุกเบิกโครงการนวัตกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาและช่วยเหลือประชาชน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยให้พึ่งตนเองได้ บางครั้งไม่มีงบประมาณหรือมีงบประมาณจำกัด

1) การค้นพบ “ปัญหาและอุปสรรค”

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ผู้นำจิตอาสาแพทย์วิถีธรรม อดีตนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ แม้ได้ทุ่มเทหมกมุ่นแก้ปัญหาสุขภาพของประชาชนอย่างสุดความสามารถเพื่อดูแลแก้ไขปัญาสุขภาพของประชาชน กลับพบ “ปัญหาของระบบสุขภาพกระแสหลัก” มีประสิทธิภาพในการบรรเทาได้เพียงร้อยละ 30 ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 เช่น ในกลุ่มโรคไม่ติดต่อ NCDs ที่เป็นกลุ่มโรคเรื้อรังและการรักษาจะมีโรคแทรกซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยส่วนใหญ่ แพทย์ บุคลากรทางการแพทย์ก็ป่วย คนไข้ล้นโรงพยาบาล ทุนไม่พอ ศักยภาพในการพึ่งตนในการดูแลสุขภาพน้อยลง สอดคล้องกับอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562: 100) พบว่าการแพทย์กระแสหลักมีกระบวนทัศน์ (Paradigm) แบบแยกส่วน ในการวิเคราะห์วินิจฉัยโรคเพียงทางด้านกายภาพ ต่างจากกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของชาวตะวันออกในการมองถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งอย่างเชื่อมโยงกันแบบองค์รวมทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ใน “ระบบแพทย์ตะวันตก” โดยส่วนใหญ่เน้นเวชศาสตร์ในการรักษาแทนการป้องกัน ในการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ โดยส่วนใหญ่ยารักษานำเข้าจากต่างประเทศมีต้นทุนการผลิตที่สูง ทำให้รัฐไม่สามารถให้บริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงต่อความต้องการของประชาชน

2) การปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) “หลักการแพทย์วิถีธรรม” ในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน เมื่อครั้งได้พบสมณะโพธิรักษ์และหมู่กลุ่มชาวอโศกทุกคนปฏิบัติธรรมด้วยการถือศีลเคร่งครัด ทำกิจกรรมไร้สารพิษเศรษฐกิจพอเพียง สอนวิชาพึ่งตนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เกิดจิตเลื่อมใสในวัตรปฏิบัติและการได้ศึกษาพระไตรปิฎกทำให้ค้นพบ “คำตอบ” ว่า “สิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ครบบริบูรณ์แล้วในการแก้ปัญหาทุกปัญหาของชีวิต สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การค้นพบ “หลักการแพทย์วิถีธรรม” การดูแลสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เทคนิค 9 ข้อ ยา 9 เม็ด โดยการศึกษาและลงมือปฏิบัติตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538-2547 รวมระยะเวลากว่า 10 ปี โดยถือหลักการว่า “หมอที่ดีที่สุดในโลก คือ ตัวเราเอง” คือ การลดปัญหา

สุขภาพที่ต้นเหตุ ด้วยหลักการ “ศูนย์บาทรักษาทุกโรค” คือ การทำบุญ รวบรวมเวลา 25 ปี โดยไม่รับผลตอบแทน มีผู้ได้รับประโยชน์จากการเข้ารับการอบรมกว่า 300,000 คน เป็นที่ยอมรับทั้งในภาครัฐ หน่วยงาน และองค์กรเอกชน

สรุป อธิบายได้ว่าผู้นำชุมชนภูผาฟ้าต่างเคยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเห็นถึงปัญหาจากการพัฒนาระบบ “ทุนนิยม” สะท้อนถึงเจตนาของผู้นำที่ต่อต้าน ปฏิรูประบบอำนาจนิยมที่ยังรากลึกในวัฒนธรรม สังคมไทย และการลุกขึ้นใน “ทวนกระแส” คือ การเลือกเส้นทางด้วยตนเอง ตั้งชุมชนต้นแบบ โดยการน้อมนำพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้นำทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ (สนัย เศรษฐ์บุญสร้าง, 2563: 45; 2567: 22) อภิชัย พันธเสน (2560: 42) ได้นำเสนอว่า “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์” (Paradigm shift) จากกระบวนทัศน์การพัฒนาระบบหลักที่มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของ “วัฒนธรรมไทย” มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ โดยเฉพาะพุทธศาสนา” สอนให้มนุษย์ลด ละ กิเลสตัณหา เพื่ออิสระจากภาวะเป็นทุกข์ ด้วย “การลดความโลภ” หรือลดความต้องการส่วนเกินในชีวิตให้น้อยลงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง สู่ความสมดุล

วิกฤตการณ์ที่เกิดจากการพัฒนาระบบหลักทุนนิยม แนวทางการพัฒนาแบบแยกส่วน มุ่งเน้นการพัฒนาวัตถุ และเงินตรา ค่านิยมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการบริโภคนิยมนำมาถึงการใช้ทรัพยากรที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็นภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ในการแสวงหาผลประโยชน์ ผู้คนส่วนน้อยในสังคมที่มีอำนาจ ทุน สามารถเข้าถึงทรัพยากรปัจจัยในการผลิตมากกว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม สอดคล้องกับ วัชร งามจิตรเจริญ (2552: 54-55); พริตจ็อฟ คาปร้า (2565: 319) และ เพลิง ภูผา (2557: 112) ที่กล่าวว่าลักษณะเด่นของโครงสร้างสังคมแบบทุนนิยม ที่ยึดถือความเจริญเติบโตในทิศทางเดียวปราศจากความหลากหลาย ปัจเจกบุคคล (individual) หมายถึงบุคคล เอกชน บริษัทหรือหน่วยธุรกิจเป็นศูนย์กลางของระบบ และผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลสำคัญที่สุด โดยแนวคิดแบบปัจเจกนิยมสนับสนุนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ เน้นการบรรลุผลทางเศรษฐกิจและการแสวงหาความมั่งคั่งสูงสุด ผลประโยชน์โดยส่วนใหญ่ตกอยู่กับกลุ่มคนรวยที่เป็นทุนผูกขาด ในขณะที่ชนชั้นยากจนยังมีอีกจำนวนมาก ชุมชนและครัวเรือนล่มสลาย อันเกิดจากการโยกย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าเมือง มีหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และขาดโอกาสในการมีส่วนร่วม การเมืองการปกครอง คือ วิกฤตการสูญเสียทางสังคมและผลกำไรของเอกชนและภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ที่กำลังเผชิญอยู่ ปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขและทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและเพิ่มมากขึ้นเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสภาพความเปราะบาง ขาดภูมิคุ้มกัน ภูมิปัญญาของระบบทุนนิยม

พ.ศ. 2561 การหลอมรวมพลังเป็นหนึ่งในเดียว

พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ รักชาติ ได้ประกาศมอบหมายนโยบายอย่างเป็นทางการส่งมอบชุมชน ภูผาฟ้าให้ “มูลนิธิแพทย์วิถีธรรม” นำโดย หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน และเครือข่ายจิตอาสาแพทย์ วิถีธรรมนานาชาติพันธุ์ ในการสืบสานและต่อยอดพร้อมกับร่วมดำเนินตามปณิธานของพ่อครูสมณะ โพธิรักษ์ ในการสืบสานพุทธศาสนาตามรอยบาทพระศาสดา กอบกอบให้หมู่กลุ่มเกิดการเจริญพัฒนา ทั้งเชิงลึก (พุทธศาสนา) และเชิงกว้าง (สังคม)

พ.ศ. 2562 การจัดกิจกรรมค่ายพระไตรปิฎก ตามรอยบาทพระศาสดา ค่ายสุขภาพพึ่งตน ตามหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายกสิกรรมไร้สารพิษ ชีวิตผาสุก ค่ายพลังงานพึ่งตน โดยจัดการอบรมให้กับหน่วยงานและประชาชนที่สนใจ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ

วิวัฒนาการ 3 ปี พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ชุมชนภูผาฟ้าในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก

จิตติศักดิ์ นันทพานิช (2564: 54-83) ได้กล่าวว่าภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ที่มีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกและเศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างเฉียบพลัน คือ วิกฤต คู่ขนานระหว่างสาธารณสุขและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นพร้อมกัน พบว่าในรอบเพียง 25 ปีประเทศไทยต้อง เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจระดับมหภาคนับแต่ปี พ.ศ. 2540 วิกฤตต้มยำกุ้ง ปี พ.ศ.2551 วิกฤต แอมเบอร์เกอร์โครซิส และปี พ.ศ.2563 สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ประมาณการณ์ว่า ทุก 10 ปี วิกฤตเศรษฐกิจจะเวียนกลับมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน

ประเทศไทยได้รับผลกระทบโดยตรงต่อระบบโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากของสังคมไทย ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ส่งผลให้ภาครัฐอัดฉีดเม็ดเงินครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ กระทรวงการคลังกู้เงิน เพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบ พ.ศ. 2562 พ.ร.ก.กู้เงิน 1 ล้านล้านบาท ปรากฏการณ์ของโครงสร้างทางสังคม บทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มี เสถียรภาพที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง โดยกลุ่มที่โดนผลกระทบมากที่สุด คือ กลุ่มผู้ใช้แรงงานในเมือง โดยเฉพาะเขตกรุงเทพมหานครและหัวเมือง ประชาชนกว่า 14 ล้านคนต้องกลับชนบท คนตกงานกว่า 7.1 ล้านคน และ 8.4 ล้านคนมีความเสี่ยงที่จะยกเลิกการจ้าง งาน อัตราว่างงานสูงสุดในรอบ 11 ปี เนื่องจากงานค่อนข้างผูกติดกับเครื่องจักรในโรงงาน อุตสาหกรรม การทำงานที่ใช้แรงงานจึงที่ไม่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนไปทำงานที่บ้านหรือระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศแต่อย่างใด สอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล (2564) และ ไสว บุญมา (2549: 135-136) ได้กล่าวว่า...ประเทศไทยอย่างก้าวเข้าสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมตั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพา ทั้งระบบ โดยเฉพาะ “แรงงานไทยปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ” จึงเป็นเพียงการ

ทำงานระดับ “ขั้นน้อต” รายได้ต่ำ ยากจน หนี้สินล้นพ้นตัว อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2563: 237) พบว่า ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเรียกว่า “การพัฒนาเชิงเดี่ยว” ที่ทำให้ทางเลือกการเปลี่ยนแปลงลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ จนเกิดปัญหา เพราะการเดินกระแสการพัฒนาแบบเดียวกันทั้งโลก การรวมศูนย์อำนาจ เมื่อคนเราไม่สามารถควบคุมทรัพยากร ก็ไม่สามารถพัฒนาและพึ่งตนเองได้

สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป ได้ทำลายทั้งชีวิตและเศรษฐกิจ “ความมั่นคงของมนุษย์” จะเป็นเรื่องสำคัญในการเผชิญภัยคุกคามต่าง ๆ การที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียม จึงนำมาซึ่งการสูญเสียต่อทุนทางสังคม เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ดังนั้นผลของการพัฒนาที่เน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ สุนัย เศรษฐบุณยสร้าง (2567: 81) พบว่า เสมือนเข็มทิศไปสู่จุดหมายที่ไม่ใช่ความสุขของคนจำนวนมาก ในที่สุดจะนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเป็น “ความด้อยพัฒนา” ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ต้องเผชิญเป็นระยะ ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2) ปัจจัยภายใน

พบว่าภายใต้ภาวะปกติใหม่ (New Normal) ที่ทั่วโลกกำลังประสบอย่างต่อเนื่องให้รู้ว่าการออกแบบเดิม ๆ คงไม่สามารถตั้งรับกับการแก้ปัญหาได้ เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์โครงสร้างนอกจากการทำงานในเชิงรุกในการปรับเปลี่ยนแนวคิดให้สามารถเผชิญกับปัญหาที่มารอบด้านได้ด้วยมาตรการคุมเข้มปิดสนิท “คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า” รับนโยบายภาครัฐ กระทรวงสาธารณสุข โดยการปิดกิจกรรมที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับภายนอกทุกกิจกรรม ทุกคนภายในชุมชนชาวโอศกและเครือข่ายทั่วประเทศพร้อมเพรียงตอบรับนโยบายของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ อย่างเป็นเอกภาพและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ชุมชนภูผาฟ้าน้ำพร้อมเพรียงกันให้ความร่วมมือกับมาตรการของภาครัฐ “ร่วมด้วยช่วยกัน อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ เพื่อมวลมนุษยชาติ ในการสร้างวิกฤต คือ โอกาส” ในการปรับตัวของ “วิถีคนเมือง” กับการอาศัย “ป่า” เป็นที่อยู่อาศัย สนามทดสอบสมรรถนะและศักยภาพในสถานการณ์จริง ให้สมาชิกได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ปรับตัวในบริบทของตนเองในการพึ่งตนในด้านต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมแม่ในยามวิกฤตการณ์หรือในสถานการณ์ใด ๆ ที่จะเข้ามา เป็นการสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” “ภูมิปัญญา” ตาม “ภูมิสังคม” ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้นำชุมชนภูผาฟ้าน้ำ พบว่าภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ระบบ “ทุนนิยม” มีแนวคิดว่าคุณต้องได้ต้องมีเงินเยอะ ๆ ถึงจะอยู่รอด คนยิ่งแสวงหา ยิ่งสะสม ยิ่งพัฒนาเศรษฐกิจประชาชนยังมีแต่ “หนี้” นี่ก็คือ “เศรษฐกิจที่สร้างความลำบากให้กับชีวิต” คนไปหลงว่า “เงินมีค่าที่สุด” เพราะฉะนั้น “ทุกคนมุ่งหาเงิน” ปัญหาต่าง ๆ จะทวีความรุนแรงมากขึ้น (โทสะ) อันเกิดจากการบริโภคที่มากเกินไปจนความจำเป็นของมนุษย์ (โลภะ) และขาดศักยภาพในการผลิตของกิน

ของใช้และบริการที่เป็นประโยชน์ (โมหะ) ผลจากการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองขาดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2559: 41) พุทธศาสนาบอกว่า “ทิฏฐิ” เป็นตัวนำทางชีวิต ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ค่านิยมของสังคมกระแสหลัก วัฒนธรรมของการบริโภค “วัตถุนิยม” แนวทางการพัฒนาแบบ “ทุนนิยม” ในการบริหารจัดการเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ตอบสนองต่อความต้องการที่ขยายตัวอย่างไม่มีขีดจำกัดของมนุษย์นำไปสู่การแข่งขัน เบียดเบียน ต่างมุ่งแสวงหาผล “กำไร” สูงสุด “ผลของความโลภ” นำไปสู่พฤติกรรมที่มีความเสี่ยง เป็นบ่อเกิดแห่งการทำลายสภาพคล่อง ความเสื่อมล้ำในสังคมและวิกฤตของระบบนิเวศโดยองค์รวม สอดคล้องกับ สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2567: 26) พบว่าการเพิ่มสิ่งตอบสนองความต้องการมากเท่าใดก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์ที่สามารถปลูกเร้าให้ขยายออกไปอย่างไม่มีขอบเขต จำกัด ดังพุทธภาษิตที่ว่า “แม่น้ำที่เสมอด้วยดินหาไม่มี” กล่าวคือ แม่น้ำที่กว้างใหญ่ยังมีช่วงเวลาที่น่าเติมตลิ่งได้แต่ “ดินหา” จากความทะยานอยาก ใคร่เสพรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ความปรารถนาส่วนเกินความพอเพียง

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน (2564, สัมภาษณ์) พบว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID- 19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำ เลือก “การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน” สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562: 45) การแสดงพลังศรัทธาของชุมชน ดังนั้น อำนาจจึงไม่ใช่ความรุนแรง เพียงเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความเป็น “ธรรม” ที่จะควบคุมชีวิตตนเอง นำไปสู่การต่อสู้ที่ไม่ยอมรับการ พัฒนาเชิงเดียวที่รวมศูนย์อำนาจ (top-down) โดยสมณะโพธิรักษ์ (2566: 34) ความเชื่อ ความศรัทธาอำนาจที่เกิดจาก ธรรม หรือ คุณธรรม อันมีในตนหรือสังคมที่ประเสริฐกว่าเป็นประโยชน์ สุขกว่า หากคนในสังคมมีธรรมะหรือคุณธรรมอย่างเพียงพอได้จริงก็จะเป็นสังคม สามัคคี สงบอบอุ่น

ผู้นำได้นำพาชาวชุมชนภูผาฟ้าไปสู่ชีวิตที่สมดุล ในการ “พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส” การบูรณาการศาสตร์อย่างเป็นระบบ “องค์รวม” (Holistic) ปรับประยุกต์ใช้ในเหมาะสมตาม “ภูมิสังคม” อันเกิดจากรากฐานของวัฒนธรรมไทย ด้วย “การพัฒนาตามลำดับขั้น” การพัฒนาในระดับฐานราก (Bottom Up) รากฐานของคนส่วนใหญ่ในสังคม คือ การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด และถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อย ๆ สร้างความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งจะกลายเป็นความยุ่งยาก

ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังจะเห็นได้ที่อารยประเทศทั้งหลายกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517

ตอนที่ 2 กระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการของนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ได้กล่าวว่า “หัวใจสำคัญที่จะบริหารแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ คือ “การพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่น” อุดมการณ์อำนาจจึงมีแง่มุมทางศีลธรรมสร้างความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนในการเลือกทางปกครองกันเอง สอดคล้องกับ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562: 45-46) อำนาจจึงไม่ใช่ความรุนแรงเพียงเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความเป็น “ธรรม” เป็นอำนาจการตัดสินใจของท้องถิ่นที่จะควบคุมชีวิตตนเอง (bottom-up) โดยสมณะโพธิรักษ์ (2553: 34) ได้กล่าวว่า ความเชื่อ ความศรัทธา “อำนาจ” ที่เกิดจาก ธรรมะหรือคุณธรรมอันมีในตนหรือมีในสังคมที่ประเสริฐกว่าเป็นประโยชน์สูงกว่า หากคนในสังคมมีธรรมะหรือคุณธรรมอย่างเพียงพอได้จริงก็จะเป็นรากฐานของสังคม สามัคคี สงบ อบอุ่น

ในการดำรงชีวิตโดยใช้ “ปัจจัย 4” อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตด้วยวิธีการที่ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น สามารถทำได้ด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าทรงค้นพบว่า วิธีการหรือสิ่งที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการดับทุกข์กาย ทุกข์ใจ คือ จะต้องใช้สิ่งที่จำเป็นในการยังชีพที่ประหยัด เรียบง่ายและไม่มีโทษ แต่ละชีวิตต้องทำเองได้ เป็นผู้สงบจากทุกข์ พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ข้อ 281 “จิตตาริสฺสุตฺร” พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“...ดูกรภิกษุทั้งหลายปัจจัยน้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษ 4 อย่าง เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาจิวร ผ้าบังสุกุล (เสื่อผ้า) น้อยหาได้ง่ายและไม่มีโทษ บรรดาโภชนะ คำข้าวที่ได้ด้วยปลีแข้งน้อย (อาหาร) หาได้ง่ายและไม่มีโทษ บรรดาเสนาสนะ โคนไม้ น้อย (ที่อยู่อาศัย) หาได้ง่ายและไม่มีโทษ บรรดาเภสัช มูตรเน่าน้อย (ยารักษาโรค) หาได้ง่ายและไม่มีโทษ...ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวธรรมของภิกษุ (ผู้ปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์) ซึ่งเป็นผู้สันโดษ (ยินดีในความมีน้อย) อยู่เสมอด้วยปัจจัย (สิ่งจำเป็นในการยังชีพ) ที่น้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษว่าเป็นองค์ (องค์คุณ องค์ประกอบ) แห่งความเป็นสมณะ (ผู้สงบจากทุกข์ ผู้พ้นทุกข์) ดังนั้นความเจ็บป่วยนับว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่ง

“ปัจจัย 4” ในการดำรงชีวิต

จะพบว่า ปัจจัยหลักการพึ่งตนและการดำรงชีวิตด้วย “ปัจจัย 4” อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ด้วยสิ่งทีประหยัด เรียบง่าย ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่มีโทษ รวมถึงการพึ่งตนเองในการทำสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต ในส่วนที่เกินความจำเป็นของชีวิตแล้ว ก็ช่วยเหลือ เกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่น ชีวิตก็จะอยู่รอดปลอดภัยอยู่เย็นเป็นสุข โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก กินน้อย ใช้น้อย เก็บไว้น้อยเท่าที่ไม่ฝืดเคืองที่จะทำให้ร่างกายแข็งแรงที่สุด ในส่วนที่เกินความจำเป็นของชีวิตแล้ว ก็ช่วยเหลือ เกื้อกูลช่วยเหลือผู้อื่น ชีวิตก็จะอยู่รอดปลอดภัยอยู่เย็นเป็นสุข มีความสอดคล้องกับสมบัติ จันทรวงศ์ (2531: 78) พระพุทธเจ้าได้ทรงสละโภคทรัพย์ ครองตนเป็นนักบวชมีความสำรวม ใน “ปัจจัย 4” เป็นชีวิตที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ชีวิตที่ลดจากความ “มี” สู่ความ “ไม่มี” สู่ “สุญญตา” ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำยกเอาพุทธประวัติขึ้นเป็น “แม่แบบ” ในการปฏิบัติในวิถีชีวิต เป็นแนวทางของ “นักปฏิรูป” ในทุกศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิต การอุปโภค บริโภคไม่ให้เกิดความพอดีเพื่อชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย มกน้อย สันโดษ

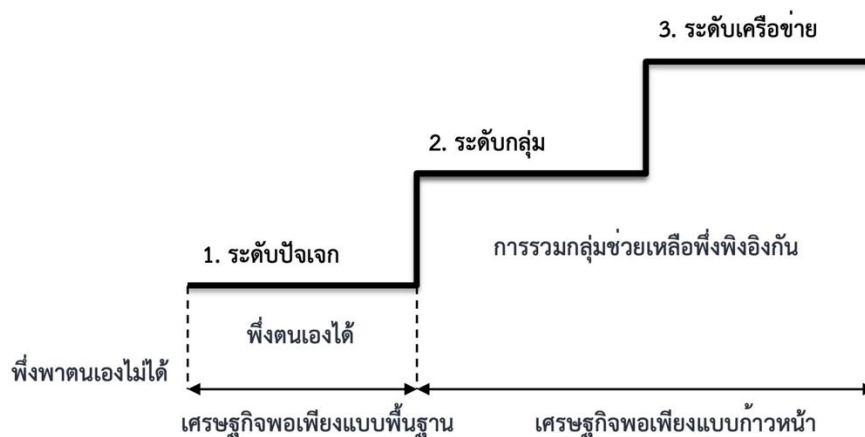
อภิชัย พันธเสน (2560: 8) พบว่าเมื่อได้ศึกษาพระราชดำรัสในพระราชดำรัสพระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงพระอัจฉริยภาพที่พระองค์ทรงมีความเข้าใจ “ภูมิสังคม” ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรด้านอาหารที่จะทำให้คนไทยทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่ได้ด้วย ความร่มเย็นเป็นสุขได้โดยไม่ยาก ถ้าหากพวกเราช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาด้วยวิธีการที่ชาญฉลาด คือ วิธีการ “แบบคนจน” คือ การใช้ทรัพยากรอย่าง ประหยัดด้วยวิธีการที่เรียบง่ายแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ให้ความรัก ความเมตตาแก่เพื่อนร่วมชาติ เพื่อให้เกิด ความสามัคคี เป็นพลังของความสำเร็จร่วมกันแค่นี้เราก็ยอดเยี่ยมยวด ส่วนใหญ่เป้าหมายของ คนโดยทั่วไป คือ ความต้องการชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่ใช่มีชีวิตที่หิวหยาพุ่มเฟือย มีแต่ความทุกข์ อันเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงที่คนไทยเป็นจำนวนมากยังไม่เข้าใจประเด็นนี้ลึกซึ้งเพียงพอ

ดังพระราชดำรัสพระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ความตอนหนึ่งว่า

“...เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เราไม่อยากจะเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมากก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีนี้แหละคือเมตตากัน จะอยู่ได้ตลอดไป...”

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2534

พบว่าการบริหารตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนภูผาฟ้ามีการพัฒนาตามลำดับขั้น และมีความสอดคล้องกับ การจัดระดับของเศรษฐกิจพอเพียง ของสถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ สามารถจำแนกได้ 3 ระดับ (ภาพที่ 71) ดังนี้

ภาพที่ 71 การจัดระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน (Basic Sufficiency Economy)

ระดับที่ 1 เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน เน้นความพอเพียงในระดับปัจเจก (Independent)

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพพึ่งตน “แบบองค์รวม” การสร้างสุขภาวะที่เหมาะสมในการแก้ไขหรือลดปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุ โดยนำจุดดีของวิทยาศาสตร์ แผนปัจจุบัน แผนทางเลือก แผนพื้นบ้าน หลัก 8 อ. ของสถาบันบุญนิยม มาจัดองค์ความรู้ บูรณาการด้วยพุทธธรรม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและในวิทยานิพนธ์ การอบรมในค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม ดังนี้

1. ระดับปริญญาโท สาขาการพัฒนาศาสตร์บูรณาการศาสตร์ เรื่อง ความเจ็บป่วยกับการดูแลสุขภาพแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักแพทย์ทางเลือกวิถีพุทธ (แพทย์วิถีธรรม) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

2. ระดับปริญญาเอกวิทยาศาสตร์สุขภาพบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสาธารณสุขชุมชน ผลงานการค้นพบและเผยแพร่ หลักการแพทย์วิถีธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

3. ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (สาธารณสุขชุมชน) เรื่องจิตอาสาแพทย์วิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เพื่อใช้ในการลดหรือแก้ปัญหาที่ต้นเหตุตาม “ภูมิสังคม” นำไปสู่การพึ่งตนเองในการปฏิบัติที่ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูง ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักและมีความยั่งยืน ดังนี้

การพึ่งตนด้านสุขภาพ “หลักการแพทย์วิถีธรรม”

ตัวชี้วัดของการมีสุขภาพที่ดีตามหลักการแพทย์วิถีธรรม คือ การที่บุคคลจะมีสุขภาพที่ดีเกิดจากเหตุปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต วิธีการหรือสิ่งที่ใช้ในการรักษาสุขภาพที่แตกต่างกัน สิ่งที่ทำให้หายหรือบรรเทาทำให้มีโรคน้อย แข็งแรง อายุยืน คือ การเลือกใช้วิธีการที่รู้สึก เบาสบาย มีกำลัง เป็นอยู่ผาสุก พระพุทธเจ้าพบว่า การปรับสมดุลร้อน - เย็น คือ หลักการสมดุลแห่งพลังชีวิต จะทำให้มีโรคน้อย มีทุกข์น้อย พระไตรปิฎกเล่มที่ 11 ข้อที่ 293 “สังคิติสูตร” องค์ที่ตั้งแห่งความเพียร 5 อย่าง หนึ่งในนั้น คือ เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีทุกข์น้อย ประกอบด้วยเตโชธาตุ (ความร้อนในร่างกาย) อันมีวิบากสร้างผลเสมอกัน ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก เป็นอย่างกลาง ๆ ควรแก้ความเพียร ฯ” การปรับเตโชธาตุ คือ ความร้อนในร่างกายให้สมดุล ไม่ร้อนเกิน ไม่เย็นเกิน จะเป็น “พลังสร้างผล” ให้มีโรคน้อย มีทุกข์น้อย ส่งผลทำให้มีสภาพ “ร่างกายแข็งแรง” พร้อมจะประกอบความเพียร มีปัจจัยหลัก 2 ประการ ดังนี้

1. การปรับสมดุลทางกาย (ด้านรูปธรรม)

1.1 วิธีการหลัก การเพิ่มประสิทธิภาพในการปรับสมดุลร้อน-เย็นทางกายด้วยหลักการแพทย์วิถีธรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขหรือบรรเทาอาการไม่สบายจากการติดเชื้อ หรืออาการข้างเคียงหลังได้รับวัคซีน COVID-19 และเพิ่มภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย 4 วิธีการ ดังนี้

- 1) การรับประทานสมุนไพรปรับสมดุล 2) การสูดดม อบอาบ เช็ด ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง 3) การออกกำลังกาย กดจุดลมปราณ ผีกลมหายใจ 4) การรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ

1.2 วิธีการรอง การเสริมประสิทธิภาพในการปรับสมดุลร้อน-เย็น ประกอบด้วย 3 วิธีการ ดังนี้

- 1) กัวซาหรือดูดซาหรือดูดพิษดูดลม 2) การสวนล้างพิษออกจากลำไส้ด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง 3) การพอกทา หยอด ประคบ อบ อาบ เช็ด สูดดมด้วยสมุนไพรที่ถูกต้อง

2. การปรับสมดุลทางใจ (ด้านนามธรรม)

หลักการแพทย์วิถีธรรมพบว่า การปฏิบัติอริยศีล (อริยสัจ 4) ที่ถูกต้อง จนเกิดภาวะใจไร้ทุกข์ มีจิตใจที่ตื่นเป็นลำดับ ร่างกายและจิตใจมีการประสานเชื่อมต่อกัน กล่าวคือ เมื่อไม่สบายกาย จิตใจก็จะเกิดความรู้สึกห่อเหี่ยว หรือถ้าไม่สบายใจ ร่างกายก็เกิดอาการเบื่ออาหาร นอนไม่หลับ เป็นต้น ดังนั้น การอยู่ในภาวะที่มีความสบายกาย สบายใจ สุขใจ ก็จะเกิดผลดีต่ออาการเจ็บป่วยทางกาย ดังนั้นการปฏิบัติอริยศีลมีผลต่อประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพ

สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ “พลังในใจ” ในจิตวิญญานเป็น “ยารักษาโรคที่มีฤทธิ์เร็วและแรงที่สุดในโลก” ทั้งกำจัดโรคใจ โรคกาย เหตุการณ์ร้าย ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ตารางที่ 15) ดังนี้

ตารางที่ 15 การวิเคราะห์การดูแลสุขภาพพึ่งตนหลักการแพทย์วิถีธรรมด้วย “อริยสัจ 4”

หลักการแพทย์วิถีธรรม			
ทุกข์ (ผล)	← สมุทัย (เหตุ)	นิโรธ (ผล)	← มรรค (เหตุ)
ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ในสถานการณ์การ แพร่ระบาด COVID- 19	สาเหตุแห่งความทุกข์ ใจ ทุกข์กาย คือ ความ อยาก (ตัณหา) ยิ่ง อยากมาก ยิ่งทุกข์มาก เกิดจากความกลัว ระแวง หวั่นไหวใน สถานการณ์การแพร่ ระบาด COVID-19	ความสมดุลง่อนเย็น ความพอดี การ พึ่งตนเองในการปรับ สมดุลด้านร่างกายและ ด้านจิตใจ	กระบวนการปฏิบัติสู่ ทาง (สายกลาง) มรรค มีองค์ 8 ศีล สมาธิ ปัญญา

อริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐ

ทุกข์ ภายใต้อาณัติสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ควรรู้และเข้าใจว่าเกิดความทุกข์กาย ทุกข์ใจ (ความเจ็บป่วยนับเป็นทุกข์รูปแบบหนึ่ง)

สมุทัย การแก้สาเหตุของปัญหาความทุกข์ใจ ทุกข์กาย เหตุการณ์ร้าย คือ ความอยาก (ตัณหา) ยิ่งอยากมาก ยิ่งทุกข์มาก เกิดจากความกลัว ระแวง หวั่นไหวในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

การกำจัด “ความอยาก” ในแต่ละเรื่องที “ทุกข์ใจ” ภาวะเปลี่ยนความอยาก (ทุกข์) ให้เป็น นิโรธ นิพพาน (สุข) คือ ความอยากที่ไม่ทุกข์ ผาสุกยั่งยืน มีความสอดคล้องกับ ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 ข้อที่ 11 “คาถาธรรมบท” พระพุทธเจ้าตรัสว่า “...ใจเป็นประธานของสิ่งทั้งปวง ใจเป็นใหญ่ ใจ ประเสริฐสุด ทุกสิ่งสำเร็จได้ด้วยใจ...” อธิบายโดยหลักพุทธศาสตร์และหลักวิทยาศาสตร์มีความ สอดคล้องกันว่าชีวิตจะเสียพลังไปสร้างทุกข์ใจ ชีวิตจะสั่งให้กล้ามเนื้อผลิตพลังงานที่มากเกินไป เกินตัวบิบบและผลักดันเอาทุกข์ใจออก ร่างกายจะเกิดของเสียที่เป็นพิษทำให้เซลล์ผิดโครงสร้างโครงสร้าง รูป ทำให้เซลล์เสื่อมและเสียหายที่ ภูมิคุ้มกันลดลง เป็นเหตุให้เกิดโรคได้ทุกโรค

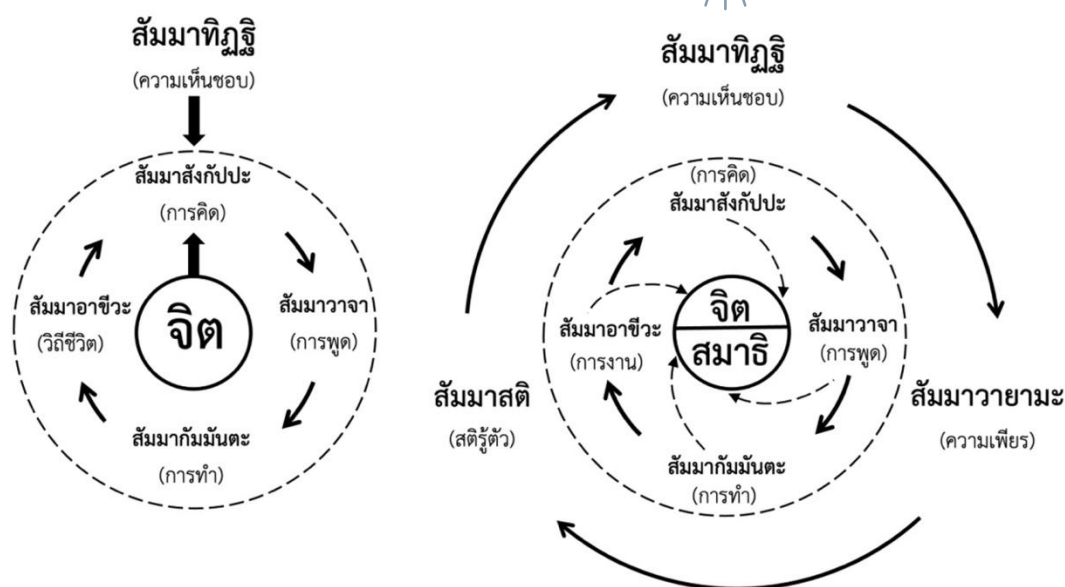
นิโรธ ความสมดุลง่อนเย็น ความพอดี การพึ่งตนเองในการปรับสมดุลด้านร่างกายและด้าน จิตใจภาวะเปลี่ยนความอยาก (ทุกข์) ให้เป็นนิโรธ นิพพาน (สุข) คือ ความอยากที่ไม่ทุกข์ ผาสุกยั่งยืน

มรรค กระบวนการปฏิบัติสู่ทางสายกลาง “ไตรสิกขา” กระบวนการศึกษาทั้ง 3 ประการ จัด วางขึ้นโดยอาศัยหลักปฏิบัติ ในกระบวนการเรียนรู้ปฏิบัติขัดเกลาตนเอง ดังคำตรัสในพระไตรปิฎกเล่ม

ที่ 10 ข้อที่ 54 อริยมรรคมีองค์ 8 วิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ศิล (อิทธิศีลสิกขา) สมาธิ (อิทธิจิตสิกขา) ปัญญา (อิทธิปัญญาสิกขา) ที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการและดุลยภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันรับมือต่อวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 หลักการแพทย์วิถีธรรมพบว่า การปรับสมดุลด้านจิตใจจะมีประสิทธิภาพมากกว่า ร้อยละ 70-100 และมีผลต่อประสิทธิภาพในการปรับสมดุลด้านร่างกายเพิ่มมากขึ้น ภายใต้เงื่อนไข 3 ประการนี้ คือ การเข้าสู่มรรค (การปฏิบัติทางสายกลาง) ได้แก่

1. สัมมาทิฐิ (ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจที่ถูกต้อง) เป็นประธาน เปรียบเสมือนเข็มทิศ คือ “ศีล” ที่แยกถูก (กุศล) แยกผิด (อกุศล) สิ่งที่เป็นโทษหรือเป็นประโยชน์ตามศีลตามธรรม
2. มีสัมมาวายามะ (ความเพียรที่ถูกต้อง), การประมาณด้วย “จิต” อันยิ่งต่อการปฏิบัติศีล
3. สัมมาสติ (ความมีสติระลึกทั่วทั้งพร้อมที่ถูกต้อง) เปรียบเสมือนหางเสือ การควบคุม ความเห็นที่ถูกต้องด้วย “ปัญญา”

เงื่อนไข 3 ประการ ห้อมล้อมด้วย สัมมาสังกัปปะ (การคิดที่ถูกต้อง) สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง) สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (การประกอบกิจที่ถูกต้อง) การปฏิบัติ มรรคทั้ง 7 องค์ สู่ สัมมาสมาธิ คือ การปฏิบัติสมาธิในการทำกิจกรรมการทำงานในวิถีชีวิตประจำวันของ ชาวชุมชนภูผาฟ้า (ภาพที่ 72) ดังนี้...

ภาพที่ 72 อริยมรรคมีองค์ 8

ที่มา: สมณะโพธิรักษ์ (2551: 351-354)

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบไตรสิกขาและมรรคมีองค์ 8

	อริศีล	อริจิต	อริปัญญา
รู้เหตุ-รู้ผล สัมมาอริยมรรค 3 องค์	1. สัมมาทิฐิ (ความรู้เหตุ รู้ผล)	2. สัมมาวายามะ (ความเพียร)	3. สัมมาสติ (ความมีสติ)
หลักการปฏิบัติ สัมมาอริยมรรค 4 องค์	4. สัมมาสังกัปปะ (การคิดที่ถูกต้อง) 6. สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง) ถูกต้อง)	5. สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง) 7. สัมมาอาชีวะ (วิถีชีวิตที่ ถูกต้อง)	
รู้กรรมกริยา	มรรคองค์ 7 เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของ มรรคองค์ที่ 8. สัมมาสมาธิ		

ที่มา: สมณะโพธิรักษ์ (2551ข: 351-354)

“ปัญญา” เป็นวิธีการผลิตที่มีความสำคัญที่สุด

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2549: 266) และอภิชัย พันธเสน (2560ข: 35) พบว่าในระบบเศรษฐกิจพอเพียง เน้น “ปัญญา” ประกอบด้วย 2 เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรมเป็นวิธีการผลิตอย่างเดียวที่มีความสำคัญที่สุด พบได้จากแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกันของชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ คือ การปฏิบัติศีล 5 เป็นขั้นต่ำเป็นกระบวนการหล่อหลอม ให้ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำมี “ศีลเคร่ง” เพื่อสู่เป้าหมาย คือ “ธรรม” (ตารางที่ 17) ดังนี้

ตารางที่ 17 การปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญาที่เป็นอริยะ

ศีล (ข้อห้าม)	ธรรม (เป้าหมาย)
1. งดเว้นจากปาณาติบาต	1. ความเมตตา กรุณา
2. งดเว้นจากอทินนาทาน	2. ทาน การให้ การแบ่งปัน
3. งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร	3. การสำรวมอินทรี
4. งดเว้นจากมุสาวาท	4. มีสัจจะ ความซื่อสัตย์
5. งดเว้นจากสุราเมราย มัชชปมาทัตถานา	5. มีสติสัมปชัญญะ ที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท

ที่มา: สมณะโพธิรักษ์ (2551ข: 480)

สมณะบินบน ธิรจิตโต ได้กล่าวว่า “...ในฐานะที่เราเป็นชาวพุทธ ชัดเจนว่า ความดีในทุกศาสนา ต้องมีศีล 5 เป็นตัวขัดเกลาความเห็นแก่ตัว ในพุทธศาสนา ความเห็นแก่ตัว เบื้องต้น เรียกว่า สักกายทิฐิ ผู้ที่จะเข้าถึงธรรมเบื้องต้นได้ ต้องรู้จัก “สักกายทิฐิ” จึงต้องละสักกายทิฐิเป็นเบื้องต้นที่จะทำให้เป็นคนดี โดยมีศีล 5 เป็นพื้นฐาน ที่จะทำให้บ้าน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกร่มเย็น คนไม่เชื่อไม่เป็นไร เพราะศาสนาพุทธไม่ได้สอนหรือบังคับให้เชื่ออยู่แล้ว แต่ในฐานะที่พวกเราไฝ่ดี พวกเราชัดเจนว่า ความทุกข์ของเราเกิดจากความเห็นแก่ตัว เอาแต่ใจตัว ต้องควบคุม กาย วาจา ให้สุจริต คนถือศีลจริง ๆ ต้องรู้เป้าหมายของศีล ไม่ได้รู้แต่ศีล ต้องรู้ถึงธรรมด้วย จึงมีคำคู่กันว่า ศีลธรรม...”

(สมณะบินบน ธิรจิตโต, ธรรมเทศนา, 11 มิถุนายน 2565)

โดยพบว่า ชาวชุมชนภูผาพาน้ำมีวิถีชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย โดยการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน การวิปัสสนากรรมฐาน มีสติ รู้กายรู้ใจตามความเป็นจริงด้วยจิตที่ตั้งมั่นเป็นกลาง คือ สัมมาสมาธิ การปฏิบัติธรรมที่มี “สัมผัส” เป็นปัจจัยใน “การเรียนรู้” พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เรียกว่า การปฏิบัติธรรมแบบลืมนตา ในชีวิตคนเราต้องมีการเกี่ยวข้องกับการกระทบสัมผัสสิ่งที่น่าพอใจทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยการพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบ อากาการความรู้สึกที่กระทบอยู่ในจิต เป็นปัจจัยใน “การเรียนรู้” มีสติรู้เท่าทันการคิด พุด ทำ อยู่เหนือความอยาก (ตัณหา) ที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ใจ ทุกข์กาย

สมณะโพธิรักษ์ (2563) ได้กล่าวว่า “...การที่เราไม่หลับตาให้กับโลกภายนอก แต่เรารู้สึก หรือปฏิกิริยาของจิตภายใน เมื่อได้รับกระตุ้นจากภายนอก ผ่านการเชื่อมต่อของประสาทสัมผัสทั้ง 6 เราจึงจะสามารถฝึกฝนการกำจัดกิเลสหรือความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นภายใน สันติภาพที่ยั่งยืนจึงจะเกิดได้ ต่อเมื่อจิตเราเริ่มเป็นอิสระจากความโลภ โกรธ หลง ด้วยปัญญาหรือความรู้ที่ถูกตรง จะทำให้เรามองเห็นความจริงตามที่มันเป็น...”

ที่มา: สื่อบุญนิยมทีวี (2563) สุนทรพจน์ของพ่อครู ในการรับรางวัล แมนแฮ ครั้งที่ 24 สาขาสันติภาพ, 2563)

สมณะโพธิรักษ์ พบว่า ศีลเป็นเหตุปัจจัย การพิสูจน์ ยืนยัน ด้วยตนเองในการปฏิบัติ “ศีล” โดยการ “การสร้างคนให้มีจิตที่เป็นพระ” ให้ทรงศีล ทรงธรรม “ศีล” จึงเป็นวินัย ข้อวัตร ข้อกำหนด หรือหลักการที่ผู้ยังละกิเลสไม่ได้ จะต้องยึดถือนำไปประพฤติปฏิบัติจนหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา (ความอยาก) ในแต่ละเรื่องจนเป็น “ปกติ” การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม “มิฉฉา” (ทุจริต) สู่ความเป็น “สัมมา” (สุจริต)

ดังคำตรัสของพระพุทธเจ้า ใน พระไตรปิฎกเล่มที่ 23 ข้อที่ 129 ปุณณาสกสูตร “ห้วงบุญ ห้วงกุศล 8 ประการ” อริยสาวก หมายถึง บัณฑิต (ผู้มีปัญญา) เข้าใจว่าจะทำให้จิตพัฒนาสูงขึ้นเรื่อย ๆ สุดท้ายจะเข้าถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และศีล 5 เป็นที่พึงทางจิตใจ ดังนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “...ห้วงบุญห้วงกุศล 8 ประการ ซึ่งนำความสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์อันเลิศ มีสุขเป็นผล เพื่อสวรรค์ เพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ได้แก่ 1) การถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ 2) การถึงพระธรรมเป็นสรณะ 3) การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ และ ทาน 5 ประการเหล่านี้ เป็นมहाทาน คือ เป็นผู้ละและงดเว้น 1) ปาณาติบาต 2) อทินนาทาน 3) กาเมสุมิฉฉาจาร 4) มุสาวาท 5) การดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

อริยสาวกผู้ให้ทานเหล่านี้ ชื่อว่าให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนหาประมาณมิได้ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนหาประมาณมิได้ บัณฑิตรู้ว่าเป็นเลิศ มีมานาน เป็นเชื้อสายแห่งพระอริยะ เป็นของเก่า ไม่กระจัดกระจายไม่เคย กระจัดกระจาย อันบัณฑิตไม่รังเกียจอยู่ จักไม่รังเกียจ อันสมณพราหมณ์ผู้เป็นวิญญูไม่เกลียด...”

ศีล เป็น “มหาทาน” ทานที่สามารถเปลี่ยนจิตวิญญาณตนเองและเหนี่ยวนำผู้อื่นได้แล้ว ขึ้นอยู่กับ “ทุนปัญญา” ในแต่ละบุคคล ได้ชื่อว่าการให้ “ทาน” คือ ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนทั้งต่อตนเองและผู้อื่นโดยหาประมาณไม่ได้ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลอันเป็น “ประโยชน์สุข” ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

บุญ หมายถึง การลด ละ ความต้องการที่มากเกินไปจนความจำเป็น ด้วยการให้ การเสียสละ กล่าวคือ การลด “ความโลภ” คือ ทานให้ตนเอง

กุศล หมายถึง การลด “ความเบียดเบียน” ผู้อื่น ด้วยความเมตตาและแบ่งปัน คือ ทานให้ผู้อื่น

ผู้วิจัยพบว่าผลของการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ การดูแลสุขภาพพึ่งตนตามหลักแพทย์วิถีธรรม การปรับสมดุลทางกาย และการปรับสมดุลทางใจ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. ด้านรูปธรรม 1) ด้านร่างกาย แข็งแรงขึ้น 2) ลดโรค ลดยา ลดค่าใช้จ่าย ลดทุกข์ 3) สามารถพึ่งตนและช่วยเหลือคนอื่นได้
2. ด้านนามธรรม 1) เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) สู่ชีวิตที่พอเพียง เรียบง่าย 2) ด้านจิตใจ ดีงาม เป็นสุขเพิ่มขึ้น

เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า (Advanced Sufficiency Economy) มีองค์ประกอบ 2 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 2 เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าเน้นความพอเพียงในระดับกลุ่ม

(Inter-dependent) .ในการพัฒนาชุมชนภูผาฟ้าเน้นการอยู่ร่วมกันและการทำกิจกรรมการทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นไปเพื่อสร้างคน สร้างสังคมที่ดี สงบสุข ประกอบด้วยปัจจัย 6 ประการ ดังนี้

วัฒนธรรมชุมชน

จะพบว่าชุมชนภูผาฟ้ามีแบบแผนในการอยู่ร่วมกันที่เป็นข้อตกลงอันเป็นวินัยของบุคคลจนถึงวินัยของชุมชนในการอยู่ร่วมกัน เพื่อปรับเตรียมสภาพชีวิต สังคม แวดล้อมสู่จุดหมายของชีวิต วินัยจึงเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการฝึก ศึกษา พัฒนาศักยภาพของชาวชุมชนภูผาฟ้าและเป็นแนวทางการสร้างสังคม สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมให้อยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังนี้ 1) การถือศีล 5 เป็นอย่างน้อย เว้นขาดจากอบายมุข 6 การเสพของมีนเมาให้โทษ การเที่ยวกลางคืน การดูมหรสพ การละเล่น การเล่นการพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร และการเกียจคร้านการทำงาน 2) พึ่งตนและช่วยคนให้พ้นทุกข์ 3) การทำงานเสียสละ ไม่รับผลตอบแทนถือว่าเป็นเรื่องของการทำงานบุญกุศล 4) รับประทานอาหารมังสวิรัต 5) เคารพมติหมู่

1) การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิต

การน้อมนำพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมาเป็น ต้นแบบ ในการปฏิบัติบูชา การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตมีความสำรวมใน ปัจจัย 4 ในการลด ละ เลิกความต้องการที่เกินความจำเป็นในการบริโภค อุปโภค ใช้ชีวิตแบบพอเพียง ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด มักน้อย สันโดษในที่อยู่อาศัยที่อยู่ร่วมกันในศาลาดอยฟ้า, เครื่องแต่งกายง่ายต่อการดูแลรักษาไม่สะสม ติดความสวยงามด้วยเหตุว่าเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็น, อาหารมังสวิรัตที่มาจากพืชผักที่ให้คุณค่าทางอาหารเสมอหรือมากกว่าอาหารที่ทำจากเนื้อสัตว์และยังส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในปัจจุบันในเรื่องการจัดเตรียมและต้นทุนในการผลิต ในส่วนการดูแลสุขภาพพึ่งตนด้วยหลักการแพทย์วิถีธรรม เป้าหมายแท้สูงสุดของชาวชุมชนภูผาฟ้าทุกคนมีเจตนามาละล้าง “ความเห็นแก่ตัว” เพราะรู้ชัดว่า ผู้เสียสละเป็นผู้ได้บุญ-ได้กุศล ได้คุณค่าและความดี เป็นระบบของการให้ การทาน สอนให้สะสมเพียงอย่างเดียว คือ สะสม “การให้” โดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วย “ความเมตตา” เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน

2) ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

พุทธศาสนามีระบบการปฏิสัมพันธ์สูงสุด เป็นระบบการพึ่งตนเอง และระบบการพึ่งพาอาศัยกัน ชุมชนภูผาฟ้ามีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ โดยมีกิจกรรมประเพณีที่สำคัญใช้แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของอโศกซึ่งจัดร่วมกับชุมชนเครือข่ายทั่วประเทศเป็น “ยัญญิธิในการปฏิบัติธรรม” เพื่อให้สมาชิกชาวชุมชน เครือข่ายและผู้สนใจได้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่มในการบำเพ็ญคุณ บำเพ็ญธรรม สืบสาน ส่งเสริม ต่อยอดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี

ในส่วนของผู้นำชุมชนภูผาฟ้า น้ำ จะเรียกในฐานะว่า พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ อาจารย์หมอเขียว และพี่น้องหมู่กลุ่ม ญาติธรรม เป็นต้น มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็น เสมือน“ครอบครัวใหญ่” และมี “ทฤษฎี” ความเห็นสอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียว นับเป็น “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ที่สำคัญ ประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละกาลสลั้วสะท้อนแนวคิด อุดมการณ์ เป้าหมายในการพึ่งตนและช่วยคนให้พ้นทุกข์ “การปฏิสัมพันธ์” รวมพี่น้องเครือข่ายและญาติธรรม

สมณะโพธิรักษ์ (2556: 377) พิธีกรรมที่ก่อให้เกิดผลพัฒนาทางจิตวิญญาณ “การปฏิบัติบูชา” ระลึกถึงคุณใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นวัฒนธรรมที่นักบวช, ชาวอโศกทุกชุมชน และจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมเป็น “การปฏิสัมพันธ์” ทุกกิจกรรมล้วนเป็นไปในทิศทางเพื่อเป็นการสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ในการพัฒนาขัดเกลาตนเองในการชำระกิเลส โลภ โกรธ หลง ด้วยหลักไตรสิกขา “ศีล สมาธิ ปัญญา” พร้อมทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความสัมพันธ์อันดีฉันท์เครือข่าย และประสานสัมพันธ์กับประชาชนในวงกว้าง

ระบบอธิปไตยธรรม

อธิปไตยธรรม ธรรมที่พาเจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม ดังคำตรัสในพระไตรปิฎก เล่มที่ 10 ข้อที่ 70 “มหาปริณิพพานสูตร” ชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำนั้นประชุมกันในทุกวัน เป็นการประชุมภายในเครือข่ายสวนป่านาบุญ 1-9 มีผู้เข้าร่วมประชุมในคราวเดียวกันมีจำนวนกว่า 100 คน โดยพร้อมเพรียงกันช่วยทำกิจกรรมการงาน เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาและปฏิบัติตามผู้นำและหมู่กลุ่มเคารพ “มติหมู่” เสียงส่วนใหญ่เป็นตัวตัดสินใจ เป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความเข้มแข็ง โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตโต) (2559: 290) ได้กล่าวว่า หลักธรรมอธิปไตยธรรม 7 นั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย ผู้ปกครองรัฐโดยระบอบ “สามัคคีธรรม” ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่าเมื่อชาววัชชีปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะไม่สามารถชนะด้วยการรบได้เลย นอกเสียจะยุแยกให้เกิดการแตกสามัคคี พระมหายุทธพิชัย สิริชัย (2561: 146) พบว่า อธิปไตยธรรม เป็นธรรมที่พาเจริญอย่างเดียวไม่มีเสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่กลุ่ม และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน คือ การทำงานเป็นหมู่กลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบันให้เจริญรุ่งเรืองใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมเป็น หลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ โดยปรากฏที่วัตถุประสงค์ของมูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทยมีการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ การศึกษาองค์ความรู้และทักษะในการปฏิบัติดูแลสุขภาพ
2. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแพร่สัจธรรมในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อส่งเสริมการกุศลอื่น ๆ หรือดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์
4. เพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ระบบสาธารณโภคี

ระบบสาธารณโภคี เป็นระบบที่ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำร่วมกันบริหารจัดการมุ่งให้บรรลุ “ความพอเพียง” ความเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ก่อความเบียดเบียนให้กับผู้ใด มีการดำเนินการเศรษฐกิจแบบครบวงจร โดยทำการบริโภค การผลิต การกระจายผลผลิต และการบริการมุ่งสู่ “ความพอเพียง” ในการรวมพลังในรูปของ “กองทุนส่วนกลาง” นั้นก็จะทำให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ตกอยู่ในระบบทุนนิยม ป้องกันการแทรกแซงจากการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ มิให้เศรษฐกิจทุนนิยมสามารถเข้าครอบงำชุมชนได้ ซึ่งมีความสอดคล้องถึงแนวทางเศรษฐศาสตร์เรื่องของการระบบสหกรณ์ ดังพระราชดำรัสพระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรความตอนหนึ่งว่า

“...การสหกรณ์นี้ถ้าเข้าใจดีแล้วก็เห็นได้ว่าเป็น วิธีทางเดียวที่จะทำให้มีความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้ และต้องเข้าใจว่าเป็นการ สหกรณ์ที่เรียกว่าสหกรณ์แบบเสรี คือ แต่ละคน ต้องมีวินัยจริง แต่ว่าไม่อยู่ในบังคับของใครเลย อยู่ในบังคับของวินัยที่ตัวเองต้องเป็นผู้รับรอง...”

ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 7 พฤษภาคม 2522

สันติท โรจนสุนทร ราชบัณฑิต และสุริย์วัลย์ เมฆมกล (2559: 95) พระบรมชนกาทิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงเห็นความสำคัญและทรงส่งเสริมในการจัดตั้งสหกรณ์ให้แพร่หลายในสถาบันต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในด้านต่าง ๆ มุ่งเน้นให้พออยู่พอกิน ในการพัฒนาสู่ความกินดี อยู่ดี แก่ประชาชนในชนบททั้งใน ระบบสหกรณ์เป็นพื้นฐานการสร้างระบอบประชาธิปไตย เสริมสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาเป็น ปีกแผ่นมั่นคง วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2546: 191) กล่าวว่า การใช้ระบบสหกรณ์สำหรับการดำเนิน เศรษฐกิจชุมชน จะเป็น “วิถีชุมชน” แบบใหม่ที่ก้าวหน้าทันโลก สามารถพึ่งตนเองได้ไม่ต้องอาศัยขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ “วิถีชุมชน” ดังกล่าวเป็นแนวทางขจัด “จุดอ่อน” ในระบบโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศวิทยา นวัตกรรมเทคโนโลยีที่กำลังเข้ามาในการพึ่งตนเอง ที่สำคัญ “วิถีชีวิต” ดังกล่าวนับเป็นแนวทางการขจัดปัญหาความยากจนให้หมดสิ้นไปที่มีประสิทธิผลที่สุด

ระบบสาธารณโภคีเป็นคำตรัสของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ข้อที่ 282 “สาราณียสูตร” ข้อ 4 ของ สาราณียธรรม 6 ปัจจัยที่ทำให้เกิด ระบบสาธารณโภคี ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนส่งเสริมให้ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำเป็น คนพอเพียง เรียบง่าย ที่เกิดจากการปฏิบัติศีล และการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม
2. กระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน การเปิดใจฟังเสียงส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความคิดเห็นเสมอสมานกัน ไม่ทำตามใจตนเอง

2.1 คุณภาพของชาวชุมชนภูผาฟ้าที่ปฏิบัติธรรมตามแนวพุทธศาสนาอย่างมี “สัมมาทิฐิ” จนละความเห็นแก่ตัว มุ่งประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดจากการ “พัฒนาจิตใจ” จนเกิดคุณธรรม คือ “ความเมตตา” ชาวชุมชนภูผาฟ้าทุกคน “ทำงานโดยไม่รับผลตอบแทน” มี “น้ำใจ” เสียสละและแบ่งปันทุน เวลา แรงงาน ปัญญาสร้างผลผลิตมาไว้ที่ส่วนกลาง การเปลี่ยนแปลงสถานะจาก “ผู้บริโภคนิยม” เป็น “ผู้ผลิตสร้างสรรค์” ของกิน ของใช้ บริการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

และสอดคล้องกับ คำตรัสของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกเล่มที่ 22 ข้อที่ 283 “สาราณียสูตร” ก่อให้เกิด พุทธพจน์ 7 ความระลึก ความเคารพกัน เกื้อกูลช่วยเหลือกันทำให้เกิด “ความสามัคคี” ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบสาธารณโภคีพบว่ามีความสอดคล้อง ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ความตอนหนึ่งว่า

“...การบริหารแบบเรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคีนี้แหละคือเมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป...”

สมณะโพธิรักษ์ (2550: 11-12) กล่าวว่า สังคมที่มี “เมตตา” ทั้งกายกรรม วาจากรรม อันเกิดมาจาก “จิตวิญญาน” ที่เป็น “เมตตา” จริง อันเป็น “เหตุ” ให้เกิดคุณธรรม 7 ประการ คือ ระลึกถึงกัน (สาราณียะ) รักกัน (ปิยกรณะ) เคารพกัน (ครุกรณะ) เกื้อกูลช่วยเหลือกัน (สังคหะ) เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มุ่งมั่นก่อประโยชน์ รับผิดชอบเมื่อมีโอกาส ไม่วิวาทกัน (อวิวาทะ) มุ่งมั่นก่อประโยชน์ทั้งปวง มีความสามัคคี (สามัคคียะ) มีความเป็นเอกภาพน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (เอกภาพะ) เพื่อมุ่งมั่นจะก่อประโยชน์สุข อุปการะ เกื้อกูล อภิขัย พันธเสน (2560: 80) ได้นำเสนอถึง ระบบสาธารณโภคี กล่าวคือ ทรัพย์ของส่วนรวมเป็นให้ความเป็นธรรมต่อทุกคนในชุมชนในการจัดเตรียมปัจจัยพื้นฐานแก่ชาวชุมชนแล้ว ยังหมายรวมถึงสภาวะสังคมที่เกื้อหนุนในการปฏิบัติธรรมขัดเกลากิจและปัญญาด้วยการรวมพลังในการทำงาน แนวคิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงเป็นอย่างยิ่งกับ “ธรรมิกสังคมนิยม” ที่นำเสนอโดยท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นรูปแบบสังคมที่ไม่ใช่การจัดเตรียมเพียงเฉพาะสิ่งจำเป็นต่อชีวิตเท่านั้น แต่มีเป้าหมายถึงการเตรียมสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อบุคคลในการบรรลุ “นิพพาน”

การพึ่งตนด้านอาหาร “กสิกรรมไร้สารพิษ”

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2546: 122-123) พบว่าเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจแห่งประเทศไทย กล่าวคือ สังคมเกษตรชนบท คือ เสาหลักแห่งวัฒนธรรมของสังคมไทย จึงไม่มีเหตุผลอื่นใดที่ประเทศไทยจะละทิ้งหรือลดบทบาทภาคการเกษตร ขณะที่เรากำลังหลงทางไปกับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและระบบธุรกิจที่เอื้อแก่นายทุนข้ามชาติมากกว่าประชาชนชาวไทยที่ครอบงำและบงการเศรษฐกิจและสังคมไทย สังคมเกษตรชนบท ได้ถูกคุกคามทุกรูปแบบ

การเสียสมดุล นำมาซึ่งเกิดความทุกข์ ความยากจนสิ้นเนื้อประดาตัวอันเกิดจากปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจและแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ไม่ถูกต้องนำมาซึ่งความด้อยพัฒนาที่มีใช้เกิดจากการเกษตรแต่อย่างใด ชาย โพธิ์สีดา (2555: 167) พบว่าผลของการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตการเกษตรเพื่อการค้า ที่มุ่งตอบสนองต่อการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ แนวคิดการพัฒนาแบบทุนนิยมที่รากฐานระบบคิดแบบแยกส่วน มุ่งเอาชนะธรรมชาติ เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม ล้วนเป็นภัยคุกคามต่อการทำการเกษตรแบบคนเล็กคนน้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

1) ด้านการผลิต

จากสถานการณ์ความปลอดภัยของอาหารที่มาจากผลผลิตทางการเกษตรอยู่ในสภาวะน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะการใช้สารเคมีที่มากเกินไป และต้องนำเข้าวัตถุดิบเกือบทั้งหมดจากต่างประเทศทำให้มีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นและความเสี่ยงความผันผวนด้านราคา บำเพ็ญ เขียวหวาน (2562: 1) พบว่าตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มปัญหาสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีปัจจัยความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยจากสารเคมีเพิ่มสูงขึ้นนำไปสู่ปัญหาสุขภาพ เช่น โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน ความดัน โรคต่อมไร้ท่อและปัญหาอื่นๆ กลายเป็นโรคสำคัญอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย

ดังนั้นชุมชนภูผาฟ้าน้ำเลือกเส้นทางในวิธีการผลิตแบบพออยู่ พอกินในการทำ “กสิกรรมสารพิษ” คือ การสร้างอาหารที่ปลอดภัย นำมาซึ่งปัจจัย 4 โดยไม่เบียดเบียนตนเองและระบบนิเวศโดยรวม ดิน น้ำ ป่า ทำให้ชีวิตมั่นคง คือ ความอยู่รอด อยู่เย็นเป็นสุข โดยการดำเนินนโยบายในการทำ ความมั่นคงทางด้านอาหาร การทำกสิกรรมไร้สารพิษในทุกเครือข่ายอย่างพร้อมเพรียงกัน

2) ด้านการบริโภค

จะพบว่าชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ “รับประทานอาหารมังสวิรัต” จดเว้นการบริโภคเนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่ได้มาจากการเบียดเบียนชีวิตสัตว์อย่างเคร่งครัด เป็นการปฏิบัติศีลให้บริบูรณ์เพื่อให้เกิด “จิตเจริญเมตตา” สอดคล้องกับพระพุทธเจ้าตรัสในพระไตรปิฎก เล่มที่ 28 ข้อที่ 1,073 “...ที่พึงของสัตว์ทั้งปวงยิ่งกว่าทานไม่มี...” การไม่เบียดเบียน อันเป็นหนทางสู่ความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น เป็นอาหารที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ลด ละ ความอยาก ความอโรยที่ติดยึดในอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย เช่น รสจัด หวาน มัน เค็ม เผ็ด เปรี้ยว ผาด ขม เปื้อน เมา การปฏิบัติสู่ความสมดุล

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำทุกเครือข่ายเน้นการผลิตและการบริโภคอาหารมังสวิรัต “พืชผักไร้สารพิษ” ความได้เปรียบในเรื่องต้นทุนการผลิตที่สิ้นเปลืองน้อยกว่าอาหารที่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์ เป็นการ “ลดโรค ลดยา ลดค่าใช้จ่าย ลดทุกข์” ประโยชน์สูง มีผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประหยัด เรียบง่ายในเรื่องการบริโภค อุบาสก ทำให้ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ สามารถทุ่มเทเวลา แรงงาน

ความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรม การงานอื่น ๆ และการทดแทนโปรตีนจากเนื้อสัตว์ ด้วยการบริโภคโปรตีนจากเมล็ดธัญพืช ถั่วหลากหลายชนิด ประุงอาหารด้วยดอกเกลือ เว้นการใช้สารปรุงแต่งรสชาติ เพื่อลด “ความอยาก” ความอร่อยในอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย เช่น รสจัด หวาน มัน เค็ม เผ็ด เปรี้ยว ฝาด ขม เปื้อน เมา การปฏิบัติสู่ความสมดุล

สมณะโพธิรักษ์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อาหารเป็นหนึ่งในโลก พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ข้อที่ 4 สัพเพ สัตตา อาหารภูมิติกา อาหาร คือ เนื้อตัวเราทุกสรรพสิ่งในโลกดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร อาหารเป็นรากฐานของการมีสุขภาพดี การบริโภคอาหารที่ถูกสมควรร้อน ช่วยให้การทำงานของร่างกายมีประสิทธิภาพ อาหารตามหลักแพทย์วิถีธรรม เป็นอาหารแนวธรรมชาติบำบัด ปรับสมดุล รักษาโรค

การพึ่งตนด้านการศึกษา

สถาบันวิชาราม เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ชีวิตได้รับธรรมะอันเป็นความผาสุกที่แท้จริงของชีวิต วิสัยทัศน์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติไปสู่สภาพชีวิตที่พอเพียงเรียบง่าย ร่างกายแข็งแรง จิตใจดีงาม และจิตใจเป็นสุข โดยดำเนินไปพร้อมกับการพึ่งตนและเกื้อกูลผู้อื่น

สถาบันวิชาราม ภายใต้อหัครคิด ธรรมมะเด่น เน้นฐานงาน ชาญวิชา สอนให้คนประเสริฐ ต้องเป็นการศึกษาเพื่อให้คนสามารถลดความโลภ โกรธ หลงได้จริง...”

โดยการจัดการศึกษาในรูปแบบการฝึกอบรม การพัฒนามนุษย์โดยไม่มุ่งหวังปริญญา แต่ประสงค์ให้เกิดทักษะมีความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่ง เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมดำเนินการได้และสามารถนำผลเทียบโอน ดังนี้

1. ด้านการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา

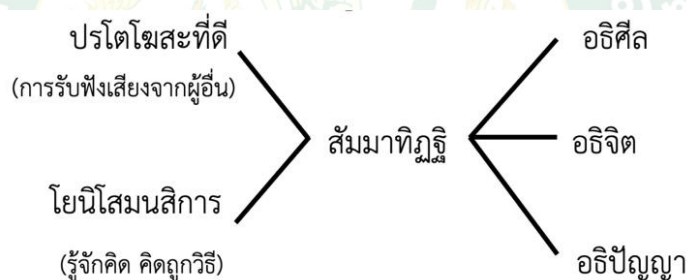
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเน้นในเรื่องคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกฎหมาย มีความเหมาะสม มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยมีเจตนาเพื่อมุ่งก่อให้เกิดบริการสาธารณะ โดยมีได้มุ่งแสวงหาประโยชน์จากการบริการสาธารณะเป็นหลัก

2. ด้านรูปแบบการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ การศึกษาทั้ง ในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย บูรณาการตามความเหมาะสมแต่ละระดับการศึกษา...และมาตรา 24 กำหนดการจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น กรอบคุณวุฒิแห่งชาติและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษากำหนดไว้

การพึ่งตนด้านการสื่อสาร

ชาวชุมชนภูผาฟ้าทำได้ “รับรู้” การเผยแพร่ธรรมะ ผ่านช่องทางรายการสื่อสารตลอด 24 ชม การพึ่งตนในด้านต่าง ๆ ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ การบรรยายธรรมะจากผู้นำชุมชนภูผาฟ้า ในการผลิต ถ่ายทอดองค์ความรู้การแพทย์วิถีธรรมและบริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ กระบวน “การอบรม กลุ่มเกลาทางวัฒนธรรม (Culture Reproduction) การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรมในวิถีชีวิตของชาวชุมชนภูผาฟ้า จากการพึ่งธรรม ใคร่ครวญธรรม เป็นการผลิตเข้าถึงวิธีการและเป้าหมายในการขยายภาพมโนทัศน์ให้ชัดเจนได้ยิ่งขึ้น โดยไม่มีโฆษณาหรือผลตอบแทนอื่น ๆ แต่อย่างใดเป็นการสื่อสารที่ส่งเสริมการเผยแพร่พุทธธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสื่อสัจจะสาระทุกประเภท การเผยแพร่ธรรมะโลกุตระ ตามแบบ “สัมมาทิฐิ” เป็นประธานในการปฏิบัติมรรคมงคล 8 ในการนำแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องชอบธรรม “สัมมาทิฐิ” เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาประกอบด้วยปัจจัย 2 ประการ (พระไตรปิฎกเล่มที่ 12 ข้อที่ 497 “มหาเวทลสูตร”) (ภาพที่ 73) ดังนี้

ภาพที่ 73 จุดเริ่มต้นของการศึกษา สัมมาทิฐิ

ที่มา: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2546: 15)

1) ปัจจัยภายนอก

“ปรโตโฆสะที่ดี” การรับฟังเสียงจากผู้อื่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ กัลยาณมิตร (วิถีแห่งศรัทธา)

2) ปัจจัยภายใน

“โยนิโสมนสิการ” การคิดถูกวิธี รู้จักคิด หรือคิดเป็น (วิถีแห่งปัญญา)

ระดับที่ 3 เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่เน้นความพอเพียงในระดับเครือข่าย

(Inter-dependent) การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายภายในและการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด

COVID-19 โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของภาครัฐและไม่รับผลตอบแทนใด ๆ ประกอบด้วย 11 โครงการ ดังนี้

1) หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก

ในวิกฤตสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID -19 คือ “โอกาส” ชุมชนภูผาฟ้าเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยป้องกันและแก้ปัญหาอันเกิดจากเชื้อไวรัส COVID -19 ที่แพร่ระบาดในประเทศไทยและทั่วโลก ในขณะนั้นบุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรองรับการดูแลได้อย่างทั่วถึง เพราะมีผู้ป่วยเป็นจำนวนมากและบางส่วนเสียชีวิต เกิดสภาพผู้ป่วยล้นเตียงล้นโรงพยาบาล และผู้ป่วยจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้ ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหาย เตือนร้อนทุกมิติ มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย ได้ปรับรูปแบบการจัดค่ายสุขภาพผ่านระบบออนไลน์ครั้งแรก เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้ป่วยและผู้ที่เคยผ่านค่าย Onsite และผู้เข้าค่าย Online “หลักสูตรค่ายแพทย์แผนไทยวิถีธรรมคำจุนโลก” รูปแบบ “การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ” ร่วมกับกลุ่มแพทย์แผนไทยช่วยไทยและภาคีเครือข่ายได้ลงพื้นที่ชุมชนต้นแบบในเขตต่าง ๆ เพื่อให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพึ่งตน การทำอาหารสุขภาพ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและแบ่งเบาภาระของรัฐ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2565 ระหว่างวันที่ 1-10 และ 16-25 ของทุกเดือน ตลอดระยะเวลา 2 ปี โดยกลุ่มแพทย์แผนไทยช่วยไทยและภาคีเครือข่าย ได้ลงพื้นที่ชุมชนต้นแบบในเขตต่าง ๆ เพื่อให้องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพพึ่งตน ร่วมทำอาหารเพื่อสุขภาพทางไกลโรค อาหารสมุนไพร

2) สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย

ในสถานการณ์วิกฤตมีความต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน สายด่วน สุขภาพพึ่งตน วิถีธรรมวิถีไทย เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์รองรับการให้บริการคำปรึกษา ตอบปัญหาสุขภาพในทุกวัน โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ให้บริการ เวลา 18.00-20.00 ของทุกวัน ปัจจุบันผ่านช่องทาง LINE Open Chat พบว่ามีสมาชิกให้ความสนใจขอคำปรึกษาเป็นจำนวนกว่า 2,900 คนในการเข้ามาศึกษา เรียนรู้ร่วมกัน อบรมโดยจิตอาสาบุคลากรทางการแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น

3) คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19

คู่มือสุขภาพพึ่งตนแพทย์วิถีธรรมฝ่าวิกฤต COVID-19 เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดย ดร.ใจเพชร กล้าจนและคณะ ปักจ้ยในการผลิตเกิดจากการระดมทุนทรัพย์จากจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมและเครือข่ายที่เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะบรรเทาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน โดยจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก จำนวน 75,000 เล่ม โดยมีการแจกจ่ายในการลงพื้นที่ให้กับชุมชนต้นแบบและผู้สนใจ

4) การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายสถาบันการศึกษา

การปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก ภาครัฐ องค์กร หน่วยงาน ในรูปแบบของการศึกษา การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การจัดค่ายสุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการดูงานภาคสนามในการทำกิจกรรมไร้สารพิษที่เป็นสาธารณประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมการศึกษาวิถีชีวิตของชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำ
- สัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง “อาหารเป็นหนึ่งในโลก”
- กิจกรรมการศึกษาดูงานนอกพื้นที่และวิถีชุมชนภูผาฟ้าน้ำ
- สัมมนาเชิงวิชาการเรื่อง “พุทธศาสตร์นำชีวิต ฝ่าวิกฤต โควิด-19”
- โครงการสัมมนาเศรษฐกิจการเมืองไทย “ชีวิตหนอ พออยู่ พอกิน ในยุคใหม่ สไตล์

Next Normal”

5) โครงการรวมพลังแบ่งปันด้วยใจที่บริสุทธิ์

เครือข่ายจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมร่วมเป็น “สะพานบุญ” หน่วยงานราชการ ทหาร สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาล โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น อสม. ในการระดมสรรพกำลัง ทุนรอน ในการแบ่งปันให้กับผู้ที่ขาดแคลนในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19

1) การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ หน้ากากอนามัย face shield ในโรงพยาบาล และหน่วยงานสาธารณสุขที่ขาดแคลน สำหรับบุคลากรสาธารณสุขที่สนใจ โดยทีมงานที่เอภาาระได้นำทุนที่ได้มาบางส่วนจัดซื้อ Face shield

2) การสนับสนุนข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ เครือข่ายสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เลิงนกทา อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ในโครงการ “โรงบุญข้าววิถีธรรมไร้สารพิษ ข้าวหม้อ แกงหม้อ” ในรูปแบบของข้าวสารหรือข้าวหุงสุก และอาหารมังสวิรัต ฟั้องจิตอาสาทั้งในประเทศและต่างประเทศต่างบำเพ็ญรวมพลังแบ่งปัน

6) โครงการเมล็ดพันธุ์ไร้สารพิษต่อชีวิตผู้มีศีล

เป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมไร้สารพิษเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละครัวเรือน โดยการแบ่งปันพืชผักธรรมชาติ 9 พืชเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย เจริญเติบโตได้ดี เช่น พืชพื้นบ้าน พืชป่า พืชดอย มีคุณค่าทางอาหารและพลังงานเมื่อรับประทานจะแข็งแรง อายุยืน เช่น ดาวดอย ปิ่นนกลี้น ผักไชยา อ่อมแซบ วอเตอร์เครส ผักปลัง เป็นต้น

7) วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงิน

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีการเชื่อมร้อยศึกษาวิถีชีวิตพันธุ์ชาวปกากะญอ ชุมชนบ้านหัวเลาด้วยการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสิ่งของโดยไม่ใช้เงิน ดังในอดีตที่ชาวอโศกได้ดำเนินการมาและเป็นการแบ่งเบาภาระในการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางออกไปซื้อ

8) แคร่แบ่งปัน

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชาวชุมชนภูผาฟ้าทำได้มี **แคร่แบ่งปัน** หนทางเข้าชุมชนภูผาฟ้า การให้ การเสียสละและแบ่งปัน ของกินของใช้ที่จำเป็น เช่น นม ข้าวสาร อาหาร พืชผักไร้สารพิษให้กับชาวบ้านใกล้เคียงได้หยิบใช้เป็นการทำให้สังคมได้มีการแบ่งปันและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

9) ตลาดอริยะ กิจกรรมฉลองหนาวภูผาฟ้า

วัตถุประสงค์ในการจัดงานตลาดอริยะที่ขายสินค้าในราคาขาดทุนจากราคาต้นทุน โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง การบริหารจัดการ อื่น ๆ รวมถึง ค่าแรงการทำงานของตน อีกนัยยะหนึ่งเป็น “การพัฒนาจิตวิญญาณมนุษย์” ของ “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” ตามฐานะจิตของแต่ละคน ในการพัฒนาทั้งจิตอาสาภายในและพัฒนาประชาชน เป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีงามที่มีอยู่ในทุนสังคมวัฒนธรรมรากเหง้าดั้งเดิมที่มีในแผ่นดินบ้านเรา การแบ่งปัน **“น้ำใจ”** ก่อเกิดความเกื้อกูล เชื้อถือและไว้วางใจกัน ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝงใด ๆ “ขาดทุนมากเท่าไร หมายถึง กำไรอริยะมากขึ้นเท่านั้น ๆ”

ขาดทุน คือ การฝึกขัดเกลาสู่การเป็นผู้ให้ เสียสละ แบ่งปัน ลดความโลภ โกรธ หลง

กำไรอริยะ คือ ความผาสุกในการร่วมสร้างสรรค์สังคมที่มีคุณค่าที่ส่งมอบต่อเพื่อนมนุษย์ ในราคาบุญนิยม 4 ระดับ 1) ต่ำกว่าท้องตลาด 2) เท่าทุน 3) ต่ำกว่าทุน 4) แจกฟรี และการส่งเสริมวัฒนธรรมการให้ การแบ่งปัน เพื่อเป็น “การสร้างค่านิยมใหม่” ให้เกิดขึ้นในสังคม

10) ตลาดวิถีธรรม

ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID 19 เป็นเหตุปัจจัยในที่ทำให้เกิดร้านค้าชุมชนภูผาฟ้า ร้านดอยฟ้า โดยนำสินค้าอุปโภค,บริโภค ภายใต้หลักคิด ของดี ราคาถูก ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ แบ่งปัน มิตรไมตรี เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 2) สร้างเสริมจิตวิญญาณระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อในการเสียสละและแบ่งปัน 3) สนับสนุนกลไกที่ทำเกษตรอินทรีย์ 4) การเกื้อกูลผองชนให้ได้รับประทานอาหารไร้สารพิษ และการแจกจ่ายบุญอาหารมังสวิรัต ในวาระวันสำคัญ ๆ ของชุมชน

11) การเมืองภาคประชาชน “พรรคสัมมาธิปไตย”

พรรคสัมมาธิปไตย การปฏิรูปประเทศไทยด้วยพลังความดี หลอมรวมพลังคนดี ต่อต้านสิ่งเลวร้าย ส่งเสริมสิ่งที่ดีงาม ภายใต้หลักคิด “หาศีล ไม่หาเสียง” รวมพลังสร้างสรรค์สังคมนโยบายพรรคสัมมาธิปไตย มีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการสร้างอาหารไร้สารพิษ 2) ชีวิตสุขภาพดี 3) มีเศรษฐกิจมั่นคง 4) มุ่งตรงพลังงานพึ่งตน 5) สร้างคนดีให้สังคม พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ได้ให้หลักคิด “...การเมืองโลกุตระ เป็นเรื่องของการจัดการ ด้วยอำนาจที่เป็น “ธรรม” ศาสนาเป็นเรื่องของการจัดการด้วย “ธรรม” จนมีฤทธิ์มีผลเป็น **“อำนาจ”** งานการเมืองเป็นงานสร้าง

“ระบบ” ได้ เป็นงานสร้าง “โครงสร้าง” และใช้ระบบเป็นหลัก งานศาสนาเป็นงานสร้างคนให้ดี แล้วคนดีจะไปสร้างระบบ ระบบหรือโครงสร้างแม้จะดี แต่ถ้าคนไม่ดี สังคมก็จะแย่จะเสื่อมเลวร้าย ในทำนองกลับกันระบบหรือโครงสร้างแม้จะไม่ดี แต่ถ้าคนดี สังคมก็ยังคงพอเป็นอยู่สุขได้ ดังนั้นงานศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน เป็นหลักสำคัญยิ่งกว่างานการเมือง...”

พบว่าการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ ถ้าไม่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติร่วมกันในการเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติในการดำเนินชีวิต โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ นำทางชีวิตในการพึ่งตนละช่วยเหลือผู้อื่น สอดคล้องกับคำตรัสของพระพุทธเจ้า พระไตรปิฎกข้อที่ เล่มที่ 14 ข้อที่ 257 “มหาจัตตาริสกสูตร” สัมมาทิฎฐิ 10 ข้อที่ 1 ทานที่ให้แล้ว มีผล (อรรถิ ทินนัง) คือ การให้ด้วยใจที่บริสุทธิ์ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีผลเป็น “บุญ” คือ การชำระกิเลส ความโลภลดลง ผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขใจ ความสบายใจ ความผาสุก ความผ่องใส ความไร้กังวล

ตอนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID - 19 ชุมชนภูผาฟ้า น้ำอำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่

ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปี ในการขับเคลื่อน นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร โดย ผู้นำจิตวิญญาณชาวโศกสมณะโพธิรักษ์และผู้นำจิตอาสาแพทย์วิถีธรรมหมอเขียว ใจเพชร กล้าจน ในการสืบสานและต่อยอดขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงกว่า 25 ปี ร่วมสร้าง “นวัตกรรมทางสังคมขาดทุน คือ กำไร” ในการสร้างกิจอันประเสริฐ ขาดทุนของเรา คือ กำไรของของเรา สู่ความสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ ดังนี้

3.1 ทุนสถาบัน

การน้อมนำหลัก “ธรรม” พุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “หลักคิด” และ “แนวทางปฏิบัติ” มีบทบาททางจิตใจในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของชาวชุมชนภูผาฟ้า น้ำ กล่อมเกลาคิดใจให้ตั้งมั่นในคุณงามความดี ที่มีความสอดคล้องกับสุวรรณี คำมั่น และคณะ (2551: 5) ได้กล่าวว่า ทุนสถาบัน นำมาในการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรมที่ดีงาม ผู้วิจัยพบว่าชุมชนภูผาฟ้า น้ำสามารถถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจาก “นามธรรม” ให้เป็นรูปธรรมในการประยุกต์ใช้จนเกิด “ประสิทธิภาพ” และก่อ “ประสิทธิผล” ในการพึ่งตนด้วยสิ่งที่ประหยัด เรียบง่าย ประโยชน์สูงสุด และหลักการทรงงานข้อที่ 10 “ภูมิสังคม” ในบริบทไทย กล่าวคือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศไทย คือ ทุนทางสังคม สอดคล้องกับหลักการทรงงานข้อที่ 9 “ทำให้ง่าย” โดยการทำให้ยากให้กลายเป็นเรื่องง่าย ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีให้ซับซ้อนหรือลงทุนมาก ซึ่งพระองค์ทรงเตือนไว้ล่วงหน้า ตั้งแต่ เมื่อปี พ.ศ. 2534 จนถึงปัจจุบันกว่า

44 ปีที่ผ่านมาถึง การพัฒนาที่ไม่สมดุล นำมาซึ่งความเลื่อมล้ำทางปัญญาที่เป็นความล้มเหลวในที่สุด ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ความตอนหนึ่งว่า

“...เราไม่เป็นประเทศที่ร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมากก็จะมีแต่ถอยกลับ ประเทศเหล่านั้นที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลัง และถอยหลังอย่างน่ากลัวแต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่า แบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญสำนึก นี่แหละ คือ เมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป...”

ณ ศาลาศิวลาภย์ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2534

3.2 ทุณมนุษย์

ผู้นำโดยธรรมที่มีในตน “ต้นแบบ” ของการกระทำความดี ในการให้ การเสียสละและแบ่งปัน สามารถสร้างแรงบันดาลใจ อันเกิดจากความศรัทธาของจิตอาสา มีวิสัยทัศน์ ความเป็นธรรม และมีความเพียร วิริยะ ความกล้าหาญความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ ในการทวนกระแสระบบทุนนิยมสร้าง “พุทธะ” จิตอาสา มีศักยภาพ สมรรถนะในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้และ สร้าง “สังฆะ” เครือข่ายที่มีอุดมการณ์ร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม “ขาดทุน คือ กำไร” การสร้าง การก่อใด ๆ ไม่มีค่าเท่ากับการสร้างความดี สร้างคนดี และสร้างหมู่กลุ่มของคนดี ที่มีศีล มีธรรม มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล และ “ทาน” อันหมายถึง ความเมตตา การเสียสละและแบ่งปัน เป็นงานสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท

ความรู้ ความรู้ที่ถูกรับการพัฒนาเป็น “ภูมิปัญญา” ที่ เป็นความรู้ที่ มาจากการสะสม ประสบการณ์ที่ผ่านการศึกษา ทดลอง พิสูจน์จนเกิดผลประจักษ์กว่า 50 ปี ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างมีนัยสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ 1 ด้านร่างกายแข็งแรงขึ้น 2 ด้านจิตใจเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ 3 ด้านเหตุการณ์ มีความผาสุกมากขึ้น มีศักยภาพ สมรรถนะในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้ ที่เกิดจากปรากฏการณ์จริงปราศจากอคติและการถูกครอบงำ มีอิสรภาพและมีวัฒนธรรมเพื่อไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพ สมรรถนะมิใช่เป็นเพียงเครื่องจักรกลในระบบสายพานอุตสาหกรรม อภิชีย์ พันธเสน (2560ก: 17) ได้นำเสนอถึงพระอัจฉริยภาพและพระกรุณาธิคุณของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ พอกิน พอใช้ ด้วย “...วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ...” คือ หัวใจของเศรษฐกิจพอเพียง

คุณธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสะสม สืบสานและต่อยอดทุนทางสังคมไทยให้ ดำเนินการต่อไปได้อย่างยั่งยืน ปลุกจิตสำนึกให้ผู้คนแสดงออกในความจริงแท้ สำนึกในความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมือง หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ทวิภัทร บุญชริกสวัสดิ์ (2561: 2); ประเวศ วะสี (2556: 1) และ พยัต วุฒิรงค์ (2563: 9) พบว่า “การปฏิสัมพันธ์”

(Interaction) ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างองค์การกับองค์การ ทำให้เกิดแบบแผนการกระทำ ความต่อเนื่องของการปฏิสัมพันธ์แต่มีศักยภาพก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformation) การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งจากภายในชุมชนภูผาฟ้าและเครือข่ายภายนอกอย่างเป็นระบบ ภายใต้กิจกรรมที่ไม่แสวงผลกำไร (กฤตเมธ บุญนุ่น, 2560: 257; ญัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร, 2563: 119) ที่เกิดจากความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมรวมถึงปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 โดยคุณสมบัติที่สำคัญในการเป็นนักนวัตกรรมสังคม คือ จิตสาธารณะ อีกนัยหนึ่งหมายถึง จิตคุณธรรม ที่พร้อมจะลงมือปฏิบัติเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม (ลีลาภรณ์ บัวสาย อ่างใน ชื่นฤทัย กาญจนะ และวาสนา อิมเอม, 2545: 6; ญัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร, 2563: 119; สุพรรณิ ไชยอำพร, 2560: 1-67) สอดคล้องกับหลักการทรงงานข้อที่ 8 ระเบิดจากข้างใน และข้อที่ 14 ปลุกป่าในใจคน พระองค์ทรงมุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคน กล่าวคือ การสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน โดยการปลุกจิตสำนึกให้เกิด คุณธรรมในการทำเพื่อประโยชน์ตนเองและประโยชน์เพื่อผู้อื่น

3.3 ทูทางสังคม

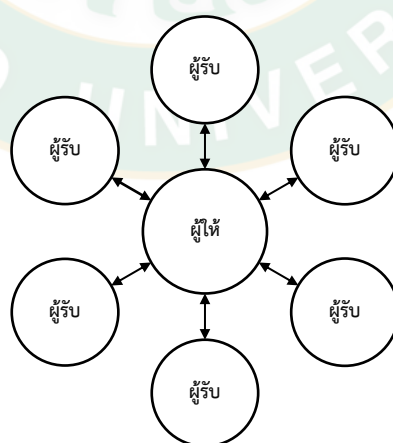
ทูทางสังคมเสริมสร้างทุนมนุษย์ กล่าวคือ ในรูปแบบของโครงสร้างความสัมพันธ์ สามารถสร้างผลิตภาพและสร้างโอกาสในการบรรลุเป้าหมาย ที่เกิดจาก 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) บรรทัดฐาน (Norm) 2) ความไว้วางใจ (Trust) 3) เครือข่าย (Network) สุวรรณี คำมั่น และคณะ, 2551: 2-3) ที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชนภูผาฟ้าที่มีคุณลักษณะของความเป็นองค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม เริ่มจากชาวชุมชนภูผาฟ้ามีระบบคิด ค่านิยมที่ดีงาม และความเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมกัน ส่วนในระดับเครือข่ายส่งผลให้เกิด 4 องค์ประกอบหลักร่วมกัน ดังนี้

- 1) การทำงานเป็นระบบ “หมู่กลุ่ม” เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ช่วยลดต้นทุนมากกว่าการทำงานแบบปัจเจกชน
- 2) เกิดวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกันฉันท์เครือญาติ เป็นปัจจัยให้ชุมชนภูผาฟ้าสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งมากขึ้น ที่เกิดจากความสัมพันธ์แนบแน่น อาศัยความรัก ความเมตตา กัน ความเชื่อใจกัน ลดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบของผู้สั่งการ
- 3) เกิดความไว้วางใจ ที่เกิดจากการปฏิบัติตัวอย่าง “สัมมาทิฐิ” ในการปฏิสัมพันธ์กันในวิถีชีวิต และการทำกิจกรรมการงานร่วมกัน มีประสิทธิภาพประหยัดเวลา แรงงาน ทุน ประโยชน์สูงในการติดต่อ ระบบข้อมูลข่าวสารอย่างสะดวกรวดเร็ว
- 4) การนำความสำเร็จที่เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมของอโศก แพทย์วิถีธรรม ในการก่อให้เกิด การผลิตซ้ำและการขยายผล เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายภายในและ

เครือข่ายภายนอกในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ชุมชนภูผาพาน้ำ เพื่อสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การสร้างภูมิคุ้มกันนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็น **องค์รวม** ด้วยความสมดุล ยั่งยืน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559: 125), บัณฑิต พรหมพักพิง และสุวิทย์ ธีรศาศวัต (2546: 35) และ อภิชัย พันธเสน (2560ก) พบว่าทุนสังคมทางพุทธธรรม หมายถึง พรหมวิหาร 4 คือ ความเมตตา หมายถึง ความมีน้ำใจ มีในผู้ใดย่อมทำให้ผู้นั้นประพาสเกิดกุศลแก่ผู้อื่น พลั้งของความผาสุก อิ่มเอิบ ผ่องใส สุขที่ยั่งยืน ส่งเสริมให้บำเพ็ญคุณธรรมในการสร้างประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่นได้อย่างไพศาลกว้างไกล ด้วยความยินดี พอใจ เพราะรู้คุณค่า การสร้าง “ประโยชน์สุข” ของการทำความดี โดยมีชุมชนเป็นแกนกลางของ “วัฒนธรรมแห่งชาติ” ของประเทศไทยที่ดำรงอยู่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2564: 64) ได้กล่าวว่า ความมีน้ำใจ เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้มนุษยชาติพัฒนาและอยู่รอดปลอดภัย คุณค่านี้ที่พัฒนามาอย่างยาวนาน คำจุน รักษา และพัฒนาสังคมประเทศชาติและระบบวัฒนธรรมของชาวไทย มิใช่การเอาวัดเอาเปรียบ เอากำไรให้มาก ประวัติศาสตร์นี้ คือ จุดแข็งจาก “ทุนทางสังคม” ของประเทศไทย

อธิบายได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิด “นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร” ได้อย่างแท้จริง ต่อเมื่อ ความสมดุลของผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน โดย “กำไร” ที่ได้รับ คือ “คุณค่า” ของความมี “เมตตา” และ “ความสามัคคี” อันเป็นประโยชน์สุขทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ขาดทุนของเรา คือ กำไรของเรา “ยิ่งให้ไป ยิ่งได้มา” (ภาพที่ 74) ดังนี้

ภาพที่ 74 ขาดทุนของเรา คือ กำไรของเรา “ยิ่งให้ไป ยิ่งได้มา”

ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ความตอนหนึ่งว่า

“...ขาดทุน คือ กำไร Our Loss Is Our Gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

ณ ศาลาศิตาถลัย์ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2534
ขาดทุน การทำกิจเพื่อสังคม การละ “ความเห็นแก่ได้” ความต้องการที่มากเกินไปจนความจำเป็น
ของชีวิต เบียดเบียนต่อตนเองและผู้อื่น
กำไร การพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่น การสร้างสรรค์กิจอันประเสริฐ ด้วยการลงมือกระทำ
การเป็น “ผู้ให้” ผลตอบแทนกับสังคม ประเทศชาติ

สมณะโพธิรักษ์ ได้กล่าวว่า คุณค่าที่มนุษย์ควรจะได้รับเป็นทรัพย์ติดตัวไปอย่างแท้จริง คือ “อริยทรัพย์” ที่ต้องเสียสละ ให้ได้จริงๆ ลดละกิเลสให้มากที่สุด ด้วยการทาน บริจาคออกไปช่วยเหลือ เกื้อกูล โดยมีหลักว่า

ผลได้ น้อยกว่า ต้นทุน เรียกว่า กำไรอริยทรัพย์

ผลได้ เท่ากับ ต้นทุน เรียกว่า เสมอทุน

ผลได้ มากกว่า ต้นทุน เรียกว่า ขาดทุน เป็นหนี้

สอดคล้องกับคำตรัสของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกเล่มที่ ข้อที่ “อริยทรัพย์” ประกอบด้วย ธรรม 7 ประการ ดังนี้

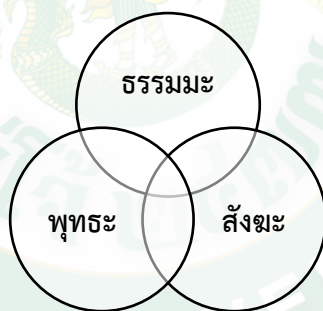
1. มีความ “ศรัทธา” ความเชื่อมั่นอย่าง “สัมมาทิฐิ” ที่ประกอบด้วยเหตุผลใน พระรัตนตรัยและกฎแห่งกรรม
2. เป็นผู้ที่มี “ศีล” ที่จะละเว้นความชั่ว รักษากาย วาจา ความประพฤติให้ถูกต้องดีงาม
3. หิริ มีความละอายต่อการกระทำผิด
4. โอตตัปปะ มีความเกรงกลัวต่อบาป
5. สุตะ ความรู้จากการได้รับฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือ ผู้นำ กัลยาณมิตร ซึ่งทาง “สัมมาทิฐิ”
6. จาคะ การให้ การเสียสละและแบ่งปัน
7. ปัญญา มีความรู้ ความเข้าใจถ่องแท้ในเหตุผล ใช้ชีวิตตามความเป็นจริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตฺโต) (2559: 214) ได้กล่าวว่า อริยทรัพย์ เป็นทรัพย์หรือ คุณธรรมประจำใจอันประเสริฐ ทำให้จิตใจไม่อ้างว้างยากจนและเป็นทุนทรัพย์สร้างทรัพย์ภายนอก กล่าวคือ ธรรมทั้ง 7 ประการนี้ เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นพลังหนุนเสริมในการบำเพ็ญคุณธรรม

ต่าง ๆ ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จอย่างกว้างขวางไพศาล สอดคล้องกับ โรเบิร์ต เรอร์แมน (2561: 221) พบว่า จิตวิญญาณ คือ การเดินทางของมนุษย์เพื่อแสวงหาทรัพย์ภายใน

ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยความสำเร็จ นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคืออะไร ต่อการสร้างประโยชน์ และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ชุมชนภูผาฟ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีความสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2550: 36) ได้กล่าวว่ากาลเวลาที่ผ่านไปที่จะก้าวสู่ในแต่ละปี เสมือนเป็นการทำ งบดุลของชีวิต และ งบดุลของสังคม ที่จะสะสมให้เจริญงอกงาม เพราะทุกสรรพสิ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย จะต้องต้อนรับความเปลี่ยนแปลงด้วย ปัญญา วันเวลาเป็นที่มาของ “กำไร” ชีวิตของเราตลอดเวลา คือ การทำกรรม ในการดำเนินชีวิตของเรา คือ การเสพ การบริโภค การใช้สอย และการคบคุ่นนี้เป็นเนื้อหาสาระเป็นความหมายสำคัญ หรือเป็นหัวใจอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต พบว่า การแก้ปัญหาด้วยปัญญา นำทางชีวิตที่มีในรากฐานวัฒนธรรมไทย มุ่งสู่ “ความพอเพียง” การเข้าถึง “**อริสรา**” สันติสุข ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

ชาวชุมชนภูผาฟ้าน้ำมี “พระรัตนตรัยเป็นสรณะ” ในการนำทางชีวิตและสังคม ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก (ภาพที่ 75) ดังนี้

ภาพที่ 75 พระรัตนตรัยเป็นสรณะ

โดยผู้นำชุมชนภูผาฟ้าน้ำมีการปกครองโดยการถือ 1) แก่นหลัก คือ “**ธรรมะ**” ในการแสวงหาความรู้ ความจริง ความดีงาม พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และแนะนำสั่งสอน “**สัทธรรม**” คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ในการพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นเป็นเป้าหมายหลัก การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ผู้มีจิตตั้งมั่น คือ 2) การสร้างคน “**พุทฺธะ**” คือ “คนพอเพียง” เลี้ยงชีพด้วย การให้ เสียสละ ขยันและแบ่งปัน ที่มีในรากฐานทุนวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม ความพอเพียง คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกันของชุมชน ภูผาฟ้าน้ำนั้นเป็น “การปฏิบัติบูชา” การพึ่งตนและช่วยคนให้พ้นปัญหาภัยเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม ระบบนิเวศน์ที่ขาดสมดุลอันเป็นกระทบจากระบบการพัฒนากระแสหลักจนเกิดวิกฤตการณ์ที่มีความถี่และความรุนแรง การปรับสู่ความสมดุล ทางสายกลางดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึง ทาน การให้ การแบ่งปัน พระไตรปิฎก เล่มที่ 28 ข้อ 1073 “...นอกจากการแบ่งปันเพื่อแผ่กันแล้ว สัตว์ทั้งปวงหาสิ่งที่พึงอย่างอื่นไม่...” และ 3) การพัฒนาชุมชน “สังฆะ” โดยชุมชนภูผาฟ้า น้ำ คือ ชุมชนนักปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในการขับเคลื่อน นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ที่มีความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ที่จะพัฒนาตนได้ โดยการเข้าหาความจริงที่เป็น แก่นแท้ของ “ธรรม” ด้วยการปฏิบัติให้สอดคล้อง ความจริงในธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาชุมชน เครือข่ายขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุน คือ กำไร ในสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ของระบบ “อริยชา” ที่พอกพูน โลภะ โทสะ โมหะ สร้าง ปัญหาและวิกฤตการณ์อย่างเป็นรูปธรรมทุกมิติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมที่ นำพาประเทศไทยถอยหลังเข้าคลอง โดยการนำพาชาวชุมชนภูผาฟ้าเข้าสู่ ครรลองครองธรรม

ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 อีกหนึ่งบททดสอบของการพิสูจน์ความจริง โดยการยืนหยัด ยืนยงแนวทางที่เป็นสัจธรรมในการพัฒนาให้มีความสำคัญกับการสร้างรากฐาน คือ คนส่วนใหญ่ในสังคมให้มีอิสรภาพ ภารดรภาพ ประสิทธิภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ การสานพลังกับ เครือข่ายและองค์กรภายนอกทุกภาคส่วนที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างเป็นระบบด้วย “นวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร” เป็นต้นทุนทางสังคมที่มีในรากเหง้า วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย คือ ทานบารมี ความรัก “ความเมตตา” ต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกและ “ความสามัคคี” คือ “ทางรอด” สร้างเสริมประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมั่นคง สังคมไทยสมดุล ระบบ นิเวศยั่งยืน ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์นำไปสู่ ความอยู่เย็น เป็นสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริม การให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนถึงคุณค่า ของทุนทางสังคม ทุนสถาบัน ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรมที่มีในประเทศไทยในการพัฒนาขับเคลื่อนอย่าง เป็นระบบ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ ทำตามลำดับขั้น ในการสร้างเสริม จุดอ่อนและการพัฒนาจุดแข็ง ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

1.2 หน่วยงานภาครัฐ สถาบันสังคม ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและ การสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง องค์กรความรู้ในการพึ่งตนและช่วยเหลือผู้อื่น ส่งเสริมการปกครอง ระบบประชาธิปไตย เสริมสร้าง “ความสามัคคี” เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

1.3 องค์การศาสนา ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการขับเคลื่อนพุทธศาสนาในภาคปฏิบัติเพื่อพัฒนาพุทธศาสนิกชนให้รู้และตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาอันเป็นที่พึ่งทางสังคมและการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เท่าทันต่อยุคสมัยและทันต่อเหตุการณ์

1.4 ภาคการศึกษา ควรมีการส่งเสริมในระดับเยาวชนให้มีกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติการดำเนินวิถีชีวิตในการพึ่งตนเองและช่วยเหลือผู้อื่น ในพื้นที่ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคมมีวัฒนธรรมความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน

1.5 หน่วยงานภาครัฐ ควรให้การส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรทุกหน่วยงานอย่างจริงจังในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ สดุดีเทิดพระเกียรติพระราชปรีชาญาณของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนได้รับทราบถึงพระราชกรณียกิจที่พระองค์ได้สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่ให้แก่ประเทศชาติได้เป็นที่ประจักษ์ สร้างเสริมและต่อยอดองค์ความรู้ ในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ในการสร้างประโยชน์และเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ประเทศชาติ

1.6 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรการกุศล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ้าน วัด โรงเรียน ส่งเสริมและสนับสนุน วัฒนธรรมของการให้ การเสียสละและแบ่งปัน และการเปิดพื้นที่สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ ในการพึ่งตน พึ่งพาอาศัยกัน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และควรมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

1.7 หน่วยงานภาครัฐ ควรร่วมมือกับภาคเอกชนในการส่งเสริมให้ความรู้จัดทำหลักสูตรการอบรมและนำไปปฏิบัติจริง กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการบริหารงานธุรกิจ และควรมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาวิจัย พบว่าการศึกษานวัตกรรมทางสังคม ขาดทุนคือกำไร ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือ การศึกษาสหวิทยาแบบองค์รวม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม ภูมิปัญญา ในการสร้างนวัตกรรมที่มาจากรากฐานที่มีอยู่ใน ทนทางสังคม พบว่ามีแง่เชิงต่าง ๆ ที่น่าสนใจและต่อยอดในการขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้นควรวิจัยในมิติต่าง ๆ เพิ่มเติมต่อไป

2.2 จากการศึกษาวิจัยพบว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีแนวคิดที่กว้างขวาง ลุ่มลึกและครอบคลุมการดำเนินชีวิตในทุกมิติ ควรมีการวิจัยในส่วนของหลักธรรม หลักคิด หลักปฏิบัติในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในทุกภาคส่วนของสังคมเพิ่มเติมต่อไปตามลำดับ

2.3 ควรมีการศึกษา ติดตามผลสัมฤทธิ์จากการปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระยะยาวและเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรธรณี. 2556. **โครงการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยดินถล่มระดับชุมชน**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <https://www.dmr.go.th/wp-content/uploads/2022/09/.pdf>
(1 สิงหาคม 2567).
- กฤตเมธ บุญนุ่น. 2560. นวัตกรรมทางสังคม:ความรู้สู่สังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 10(ฉบับพิเศษ), 257-262.
- กฤษฎา บุญชัย, จุฑาทิพย์ มณีพงษ์, ภัทราพร เตใจ, นัฏฐภัสสร มณีพงษ์, วิฑูรย์ เลี่ยมจำรูญ และ
สุภา ไยเมือง. 2563. **รายงานฉบับสมบูรณ์การวิจัยเรื่อง การประเมินความเสียหาย
ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อสถานะโรคระบาด COVID 19**. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ข้าพทุธ ขาวดารา และ พราวพทุธ ขาวดารา. 2563. **อโศกไม่ใช่ยูโทเปีย**. กรุงเทพฯ: ธรรมทัศน์
สมาคม.
- ชาวเด่นชาวอโศก. 2564. **พ่อครูรับรางวัลแมนแฮ สาขาสันติภาพ จากประเทศเกาหลีใต้**.
[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=a8VcQLvicL0>
(11 มิถุนายน 2565).
- จิตติศักดิ์ นันทพานิช. 2564. **ถอดบทเรียนไทยสู้โควิด**. กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและ
สร้างสรรค์.
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. 2552. **ทุนสังคม. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges> (25 ตุลาคม 2564).
- จินตนา บุญบงการ. 2551. **พระราชปรัชญา Royal Philosophy**. เชียงใหม่: หลักสูตรการพัฒนา
ภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- โจน จันได. 2564. **ทางรอด ทางเลือก “ศาสตร์พระราชา” ตอบโจทย์ทุกวิกฤต**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <https://www.prachachat.net/csr-hr/news-689208>
(15 มิถุนายน 2564).
- ใจเพชร กล้าจน. 2555ก. **คนพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สุขภาพสวนป่านาบุญ.
- _____. 2555ข. **คู่มือสุขภาพพึ่งตน แพทย์วิถีธรรม ฝ่าวิกฤตโควิด 19**. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย.
- _____. 2563. **ร่วมด้วยช่วยกัน หยุดยั้งโควิด**. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิแพทย์วิถีธรรมแห่งประเทศไทย.

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2563. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- _____. 2564. **สังคมและวัฒนธรรมไทโบราณ**. กรุงเทพฯ: บริษัท ด้านสหราชอาณาจักรพิมพ์.
- ชานนท์ โกมลมาลย์. 2561. นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน. **วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**, 26(1), 120-145.
- ชาย โพธิ์สีดา. 2555. ชนบทไทยในวิถีนวัตกรรม. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**, 37(4), 163-185.
- _____. 2562. **ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชื่นฤทัย กาญจนะ และ วาสนา อิ่มเอม. 2545. **นวัตกรรมสังคม การให้ความหมายและลักษณะกิจกรรมในประเทศไทย**. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการสนับสนุนนวัตกรรมสังคม”. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).
- เชียงใหม่นิวส์. 2563. **โครงการศึกษาดูงานทำความเข้าใจวิจัยชุมชนในพื้นที่ชุมชนแพทย์วิถีธรรม**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.chiangmainews.co.th/news/1445358/> (4 สิงหาคม 2565).
- ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร. 2563. นวัตกรรมการบริหารงานท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์**, 3(4), 109-123.
- ทวีภัทร บุญทวีกรสวัสดิ์. 2561. **นวัตกรรมสังคม: ลักษณะ กระบวนการและรูปแบบในด้านต่าง ๆ**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/2018/02/> (10 สิงหาคม 2564).
- ไทยพีบีเอส. 2563. **“ราชธานีโศก” ต้นแบบของชุมชนปลอดภัยโควิด-19**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=r63e511P004> (28 ธันวาคม 2564).
- ธนกิจ โคกทอง, พบพร เอี่ยมใส และ เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์. 2560. **ทุนทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม กับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนของจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน**. กำแพงเพชร: รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ธรรมพทุธสุตติก. 2558. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง และ สุวิทย์ อธิศาสด์. 2546. **ศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านอีสานจากอดีตถึงปัจจุบัน**. ใน อภิชัย พันธเสน (บรรณานุกรม), **สรุปผลสัมมนาทางวิชาการทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ**. ขอนแก่น: ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2562. **อาหารและเกษตร (ไม่) ปลอดภัย : แนวคิดและการจัดการเกษตรอินทรีย์**

- เชิงระบบ. วารสารวิชาการสถาบันการศึกษาเกษตร, 3(1), 1-8.
- ประชาไท. 2564. ฟังเสียงจากคนต้นน้ำแดง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<https://prachatai.com/journal/2016/05/65626> (28 ธันวาคม 2564).
- ประเวศ วะสี. 2556. ระบบสุขภาพชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา
 พัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.).
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, อภิชัย พันธเสน, ฐิติพร ศิริพันธ์ และ สุวัจนรา เปี่ยมญาติ. 2549.
 สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 (สกว.).
- เปลว สีเงิน. 2563. Our loss is our gain. ไทยโพสต์. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<https://www.thaipost.net/main/detail/63749> (21 เมษายน 2564).
- ผานิตย์ นาขยัน. 2562. ภูมิปัญญาไทย. เอกสารประกอบรายวิชา พก. 547 สาขาการพัฒนากฎ
 สังคมอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พยัคฆ์ วุฒิรงค์. 2563. การจัดการนวัตกรรม : ทรัพยากร องค์การแห่งการเรียนรู้ และนวัตกรรม.
 พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2546. วิถีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ:
 ธรรมสาร.
- _____. 2550. พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: วัดญาณเวศกวัน.
- _____. 2559. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- _____. 2561. พระพุทธศาสนา เพื่อสันติภาพของโลก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาพุทธพิชัย สิริชัย. 2561. การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม.
- วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 7(2), 139-147.
- พุทธลักษณะ ไทยทัตกุล. 2559. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนชาวโศกในการจัดงาน
 ตลาดอารียะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เพลิง ภูผา. 2557. ทุนเสรี-ทุนการเมือง กลุ่มสามัญ ความหายนะของประเทศ. กรุงเทพฯ: สยาม
 ความรู้.
- พริตจ็อฟ คาปรั้า. 2556. ข่ายใยแห่งชีวิต ความเข้าใจใหม่ด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับระบบที่มีชีวิต.
 แปลจาก The Web of Life โดย สว่าง พงศ์ศิริพัฒน์. กรุงเทพฯ:
 มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- _____. 2565. จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ : การเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อสร้างสรรค์สังคม

มนุษย์ขึ้นใหม่. แปลจาก The Turning Point : Science, Society, and The Rising Culture โดย พระไพศาล วิสาโล, ประชา หุตานุวัตร, รสนา โตสิตระกูล และ สันติสุข โสภณสิริ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมสิกขาลัย.

ภัทรพร สิริกาญจน. 2544. **สำนักสันติอโศก ความเป็นมาและบทบาททางศาสนาในสังคมไทย.**

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. 2551. **พระราชปรัชญา Royal Philosophy.** เชียงใหม่: หลักสูตรการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

มูลนิธิชัยพัฒนา. 2553. **เศรษฐกิจพอเพียง.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy> (28 ธันวาคม 2564).

ไมตรี อินเดรียะ. 2560. **ทุนทางสังคม Social Capital.** นาคบุตรปริทรรศน์, 9(2), 14-25.

โรเบิร์ต เฮอร์แมน. 2561. **ปฏิวัติด้านใน ชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุขที่แท้.** แปลจาก Inner Revolution Life, Liberty, and The Pursuit of Real Happiness โดย พินทุสร ติวตานนท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.

วัชรระ งามจิตระเจริญ. 2552. **แนวความคิดการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจ ในสังคมทุนนิยม.**

วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 16(1), 52-76.

วันทนา ศิวะ. 2551. **ปล้นผลิตผล ปฏิบัติการจี๊ดเสียบึงอาหารโลก.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2546. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของ**

ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ศูนย์ข้อมูลองค์กรบุญนิยม. 2546. **บุญนิยม: นวัตกรรมสังคม.** กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

สมณะบินบน ถิรจิตโต. 2544. **สารอโศก อันดับที่ 233 เดือน กุมภาพันธ์.** กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

สมณะโพธิรักษ์. 2550. **สาธารณโภคี เศรษฐกิจชนิดใหม่.** กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

_____. 2551ก. **ประณีประนอมกันด้วยนาถาสังวาส.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

_____. 2551ข. **สมาธิพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

_____. 2553. **วิถีพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

_____. 2556. **สัจจะชีวิตของสมณะโพธิรักษ์ ภาค 3 “ชาวอโศก” เพื่อมวลมนุษยชาติ.**

กรุงเทพฯ: ธรรมทัศน์สมาคม.

_____. 2566. **ฉลองครบรอบ 88 ปี 8 เดือน 8 วันอัฐาริยสัจจายุ.** กรุงเทพฯ:

ธรรมทัศน์สมาคม.

สมณะแสนดิน ภูมิพุทโธ. 2560. **สารคดีผู้กอบกู้พุทธศาสนา (ประวัติพ่อครูสมณะโพธิรักษ์).**

[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.youtube.com/watch?v=_fJWKVTRyfs
(2 ธันวาคม 2563).

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทรรณาย และ ประกอบ คุปรัตน์. 2533.

นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ.

วารสารบริหารธุรกิจ, 33(128), 49-60.

สมบัติ จันทรวงศ์. 2531. **ชุมชนปฐมมโศก: การศึกษาพุทธยุโทเปีย.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมสันติ.

สันทัด โรจนสุนทร ราชบัณฑิต และ สุรีย์วัลย์ เมฆกมล. 2559. **“ขาดทุนคือกำไร”.** กรุงเทพฯ:

มูลนิธิวิทยาศาสตร์การเกษตร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. **การทรงงานพัฒนาประเทศ**

ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

_____. 2557. **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.** กรุงเทพฯ:

บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(สำนักงาน กปร.). 2562. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล**

อดุลยเดช บรมนาถบพิตร. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช). 2564. **SI School โรงเรียนนวัตกรรมสังคม.** [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <https://moocs.nia.or.th/course/si-school> (25 ตุลาคม 2564).

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ม.ป.ป. **การสร้างกระบวนการขับเคลื่อน**

เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิริลักษณ์ ยัมประสาพร. 2548. **กระบวนการใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน.** ปารีชาติ

วลัยสเถียร (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส).

สื่อบุญนิยมทีวี. 2563. **สุนทรพจน์ของพ่อครูในการรับรางวัล แมนแฮ ครั้งที่ 24 สาขาสันติภาพ**

The Manhae Grand Prize 2020. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา

<https://www.youtube.com/watch?v=2gZft71izeM> (2 ธันวาคม 2563).

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. 2563. **ปฏิรูปประเทศไทยเพื่อรับมือกับคลื่นมหาวิกฤตการณ์.** กรุงเทพฯ:

มูลนิธิสร้างอนาคตไทย.

_____. 2567. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ: มูลนิธินิวชีวัน.

สุพรรณิ ไชยอำพร. 2560. **ทุนทางสังคมกับการเสริมสร้างทุนมนุษย์ ในเขตเมืองชายแดน กรณีศึกษา**

เปรียบเทียบประเทศไทยกับกัมพูชา. วารสารพัฒนาสังคม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 19(2), 1-67.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2564. **คำบรรยายประกอบวิชา พท.512 พระราชปรีชาญาณ**. เชียงใหม่: หลักสูตร
การพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สุรเจียร จักรธรานนท์. 2550. **สันติอโศก:สามทศวรรษที่ท้าทาย**. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุวรรณี คำมั่น และคณะ. 2551. **ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์**. น. 1-37. ใน
**มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ
มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย**. วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรม
แอมบาสซาเดอร์ ซิตี้จอยเมียน ชลบุรี.

ไสว บุญมา. 2549. **สู่จุดจบ**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ไอ้พระเจ้า พับลิชชิ่ง.

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋. 2563. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<https://www.phapae.go.th/content/generalinfo> (20 ธันวาคม 2563).

องค์ทะเลลามะ. 2565. **จักรวาลในหนึ่งอะตอม: การหลอมรวมวิทยาศาสตร์กับจิตวิญญาณ**.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

อภิชัย พันธเสน. 2539. **พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค ความหวัง ทางออกและทางเลือกใหม่**.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. 2542. **การสัมมนาวิชาการประจำปี 2542 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง
กับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์**. ชลบุรี: ณ โรงแรมแอมบาสเตอร์
ซิตี้ จอยเมียน พัทยา โดย มูลนิธิชัยพัฒนา

_____. 2546. **ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ?** ขอนแก่น:
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. 2550. **สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

_____. 2560ก. **เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระมหากรุณาธิคุณของในหลวง
รัชกาลที่ 9**. นนทบุรี: ภาพพิมพ์.

_____. 2560ข. **ยั่งยืนจากประโยชน์สุขด้วยเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

_____. 2562ค. **ภาวะผู้นำภายใต้บริบทวัฒนธรรมสังคม**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

_____. 2564. **พุทธเศรษฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
อัมรินทร์พรินติง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

_____. 2565. **ภาวะผู้นำภายใต้บริบท วัฒนธรรมทางสังคม**. ปทุมธานี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

อภิชัย พันธเสน, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, อมรา พงศาพิชญ์, บัณฑิต อ่อนดำ, พ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว,

สุวิทย์ อธิราชสวัสดิ์, บัณฑิตพรหมพักพิง, พรพิไล เลิศวิชา และ ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. 2546.

สรุปผลการสัมมนา “ทุนทางสังคม : มรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ”. ขอนแก่น:

ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิรักษ์ จันทะนี และ ชมพูนุช ช่างเจริญ. 2563. พระพุทธศาสนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 22(2), 241-250.

อลงกรณ์ คูตระกูล. 2553. นวัตกรรมสังคม กรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นในเขตภาคเหนือของ

ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2562. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

_____. 2563. ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม: การทะลุกรอบและกับดักของ

ความคิดแบบคู่ตรงกันข้าม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

อำพล บุตดาสาร, พระมหาสมบัติ คุณะสโก และ ปิยะนุช ศรีสรานุกรม. 2563. “สัมมาทิฐิ : มัชฌิม

ศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์”. วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์,

6(1), 27-39.

เอซีโอ มานชินี. 2561. เราต่างเป็นนักออกแบบ การออกแบบนวัตกรรมสังคม. แปลจาก Design,

When Everbody Designs โดย เจริญเกียรติ ธนสุขถาวร. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ อินี บุ๊คส์.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

นางสาวสมฤดี วงษ์วิริยะกุล

เกิดเมื่อ

28 ธันวาคม 2515

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536 ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต

สาขาสถาปัตยกรรมภายใน

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

